

Г.О.КРАКОВЕЦЬКА, В.М.БОБИРЬОВ, О.М.БЕЛЯЄВА

Латинська мова

Рецептура

Клінічна
термінологія

Здоров'я

LINGUA

ATINA

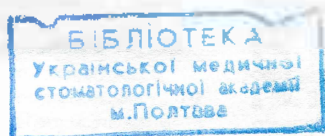
Г.О.КРАКОВЕЦЬКА, В.М.БОБИРЬОВ, О.М.БЄЛЯЄВА

Латинська Мова

Рецептура Клінічна термінологія

Допущено Міністерством
охорони здоров'я України
як підручник
для студентів вищих медичних
закладів освіти III-IV рівнів
акредитації

УД-№ 986/566

Київ
"ЗДОРОВ'Я"
1999

ББК 81. 2 Латин.- 923

К 77

УДК 61.

Підручник створено згідно з програмою з латинської мови та основ медичної термінології для медичних вузів. Паралельно з граматичним матеріалом передбачено активне оволодіння студентами лексикою анатомічного, фармацевтичного та клінічного профілю. Основи рецептури та клінічна термінологія, зважаючи на їх важливість у процесі становлення лікаря, викладено окремими розділами. Значна кількість вправ та їх різноплановість дозволить надати належної уваги самостійній праці на заняттях та у позаурочний час. Автори вважають за доцільне внести розроблений ними і апробований розділ "Терміни-омофони". Велика увага надається виробленню орфографічних навичок. Подано деякі культурологічні аспекти, словниковий матеріал, таблиці, схеми, ілюстрації.

Для студентів вищих медичних закладів освіти III—IV рівнів акредитації.

Рецензенти:

д-р мед.наук, проф. *В.Й.Кресюн*, проф. *Ю.В.Шанін*

К 4101000000 209-99 **Замовне**

ISBN 5-311-00942-X

© Г.О.Краковецька,
В.М.Бобирьов,
О.М.Беляева, 1999

ЗМІСТ

Вступ	6	§ 37. Теперішній час умовного способу активного стану	78
Фонетика	15	§ 38. Теперішній час умовного способу пасивного стану	78
§ 1. Латинський алфавіт	15	§ 39. Дієслово SUM, ESSE (бути)	79
§ 2. Сполучення голосних	16	§ 40. Дієслово FIO, FIERI (робитися, утворюватися)	79
§ 3. Вимова приголосних	17	§ 41. Третя відміна іменників	80
§ 4. Літера "у"	18	§ 42. Приголосний тип	81
§ 5. Буквосполучення з h	21	§ 43. Голосний тип	82
§ 6. Буквосполучення ngu, qu, ti, su	22	§ 44. Мішаний тип	83
§ 7. Наголос	25	§ 45. Чоловічий рід іменників третьої відмини	86
Вступ до анатомічної номенклатури	30	§ 46. Винятки з правила про рід іменників чоловічого роду	87
Іменник	30	§ 47. Словотвір	87
§ 8. Огляд системи іменників	30	§ 48. Зразок відмінювання іменників чоловічого роду	88
§ 9. Визначення основи іменників	32	§ 49. Узгодження прикметників першої групи з іменниками чоловічого роду третьої відмини	88
§ 10. Неузгоджене означення	33	§ 50. Зразок відмінювання прикметників першої групи з іменниками чоловічого роду третьої відмини	89
§ 11. Огляд системи прикметників	36	§ 51. Жіночий рід іменників третьої відмини	91
§ 12. Узгоджене означення	38	§ 52. Винятки з правила про рід іменників жіночого роду	92
§ 13. Структура анатомічних термінів ..	42	§ 53. Словотвір. Суфікси іменників жіночого роду	93
Морфологія	45	§ 54. Зразок відмінювання іменників жіночого роду	93
§ 14. Частина мови	45	§ 55. Узгодження прикметників першої групи з іменниками жіночого роду третьої відмини	93
§ 15. Перша відміна іменників	45	§ 56. Середній рід іменників третьої відмини	97
§ 16. Грецькі іменники першої відмини ..	47	§ 57. Винятки з правила про рід іменників середнього роду третьої відмини	97
§ 17. Відмінювання конструкції "Неузгоджене означення"	47	§ 58. Словотвір. Суфікси іменників середнього роду	98
§ 18. Словотвір	48	§ 59. Зразок відмінювання іменників середнього роду третьої відмини	98
§ 19. Допоміжне дієслово ESSE (бути) ..	48	§ 60. Узгодження прикметників першої групи з іменниками середнього роду третьої відмини	98
§ 20. Порядок слів у реченні	49	§ 61. Особливості відмінювання деяких іменників третьої відмини	102
§ 21. Прийменник	49	§ 62. Узгодження прикметників першої	
§ 22. Загальні відомості про дієслово ..	52		
§ 23. Дієвідмини	52		
§ 24. Правило запису дієслів у словник ..	53		
§ 25. Наказовий спосіб	54		
§ 26. Теперішній час дійсного способу активного і пасивного стану	56		
§ 27. Граматичний аналіз. Правила перекладу	59		
§ 28. Друга відміна іменників	60		
§ 29. Словотвір	64		
§ 30. Прикметники першої групи	68		
§ 31. Узгодження прикметників з імен- никами	69		
§ 32. Узгодження прикметників першої групи з іменниками, що є винятком з правила про рід, та їх відмінювання ..	70		
§ 33. Субстантивация. Прикметники в ролі іменників	71		
§ 34. Суфікси прикметників першої групи	71		
§ 35. Дієприкметники минулого часу пасивного стану	75		
§ 36. Умовний спосіб	77		

групи з іменниками, що мають особливості відмінкових закінчень ..	103	§ 92. Прислівник	149
§ 63. Прикметники третьої відміни (другої групи)	106	§ 93. Утворення прислівників	149
§ 64. Узгодження прикметників другої групи з іменниками першої-третьої відміни	107	§ 94. Ступені порівняння прислівників	150
§ 65. Відмінювання прикметників другої групи з іменниками першої-третьої відміни	107	§ 95. Прислівники в рецептурі та в медичній документації	151
§ 66. Словотвір. Суфікси прикметників третьої відміни	109	§ 96. Займенник	153
§ 67. Дієприкметник теперішнього часу активного стану	112	§ 97. Особові займенники	153
§ 68. Ступені порівняння прикметників	115	§ 98. Відмінювання особових займенників	153
§ 69. Вищий ступінь прикметників ..	115	§ 99. Зворотний займенник	154
§ 70. Найвищий ступінь прикметників	116	§ 100. Присвійні займенники	155
§ 71. Особливості утворення найвищого ступеня прикметників ..	117	§ 101. Вказівні займенники	155
§ 72. Синтаксичні конструкції при ступенях порівняння прикметників ..	118	§ 102. Відносні займенники	156
§ 73. Ступені порівняння, утворені від різних основ (суплетивні форми) ..	119	§ 103. Питальні займенники	157
§ 74. Неповні ступені порівняння прикметників	120	§ 104. Заперечні займенники	157
§ 75. Узгодження прикметників вищого та найвищого ступенів з іменниками	121	§ 105. Незначені займенники	157
§ 76. Четверта відміна іменників ..	125	§ 106. Взаємвідносні займенники (або означальні)	158
§ 77. Узгодження прикметників першої-другої групи з іменниками четвертої відміни	126	§ 107. Займенникові прикметники ..	158
§ 78. Зразок відмінювання	127	§ 108. Займенники в рецептурі	158
§ 79. Словотвір. Суфікси іменників четвертої відміни	127	§ 109. Сполучник	160
§ 80. П'ята відміна іменників	132	§ 110. Прийменник	162
§ 81. Зразок узгодження прикметників з іменниками п'ятої відміни	133	§ 111. Афіксація	165
§ 82. Іменник SPECIES у рецептурі ..	134	Загальна рецептура	173
§ 83. Загальні правила відмінкових закінчень	138	§ 112. Загальні відомості з рецептури	173
§ 84. Числівник	139	§ 113. Лікарські препарати й лікарські форми	173
§ 85. Відмінювання кількісних і порядкових числівників	142	§ 114. Аптека	174
§ 86. Узгодження числівників з іменниками	142	§ 115. Фармакопсія	174
§ 87. Розподільні числівники	143	§ 116. Рецепт	175
§ 88. Числівники-прислівники	143	§ 117. Правила виписування рецептів на лікарські засоби та вироби медичного призначення	178
§ 89. Числівники в медичних текстах, документації та рецептурі	143	§ 118. Найважливіші рецептурні скорочення	187
§ 90. Позначення відсотків	144	§ 119. Поняття про дози	188
§ 91. Словотворення	145	Лікарські форми	190
		§ 120. Тверді лікарські форми	190
		Порошки	190
		Дозовані порошки	190
		Капсули	191
		Таблетки	191
		Глосети	193
		Гранули	193
		Драже	193
		Карамелі	194
		Пастилки	194
		Плівка лікарська	194
		Збіг лікарський	194
		Присипки	195
		Гіричнички	196

Олівець	196
Зубні порошки	196
§ 121. Рідкі лікарські форми	197
Розчини	197
Розчини для внутрішнього застосування	198
Краплі для приймання всередину	198
Новогаленові препарати	199
Настойки	199
Екстракти	200
Настой і відвари	200
Емульсії	201
Суспензії	202
Мікстури	202
Слизи	203
Бальзами	203
Ковтки	204
Лимонади	204
Напої	204
Магми	204
Аерозолі	204
Лікарські форми для ін'єкцій	205
Розчини для зовнішнього застосування	207
§ 122. Офіційні лікарські форми, які виробляються за кордоном	210
§ 123. М'які лікарські форми. М'які дозовані і недозовані лікарські форми	211
Супозиторії	211
Мазі	212
Стоматологічні пасти	213
Зубні пасти	214
§ 124. Словотворчі елементи у назвах лікарських препаратів	215
§ 125. Хімічна номенклатура	216
§ 126. Назви хімічних елементів	216
§ 127. Назви кислот	216
§ 128. Назви окислів (оксидів)	217
§ 129. Назви солей	217
Клінічна термінологія	229
§ 130. Загальні відомості	229
§ 131. Латинсько-грецькі дублети (еквіваленти) іменників першої відміни	230
§ 132. Кінцеві терміноелементи першої відміни	231
§ 133. Латинсько-грецькі дублети (еквіваленти) іменників другої відміни чоловічого роду	233
§ 134. Кінцеві терміноелементи першої відміни (продовження)	234
§ 135. Латинсько-грецькі дублети (еквіваленти) іменників другої відміни середнього роду	234

§ 136. Кінцеві терміноелементи другої відміни	235
§ 137. Латинсько-грецькі дублети (еквіваленти) прикметників першої групи	237
§ 138. Кінцеві терміноелементи іменників	238
§ 139. Латинсько-грецькі дублети (еквіваленти) іменників третьої відміни чоловічого роду	240
§ 140. Латинсько-грецькі дублети (еквіваленти) іменників третьої відміни жіночого роду	242
§ 141. Кінцеві терміноелементи третьої відміни	243
§ 142. Латинсько-грецькі дублети (еквіваленти) іменників третьої відміни середнього роду	245
§ 143. Латинсько-грецькі дублети (еквіваленти) та словотворчі терміноелементи прикметників третьої відміни ...	248
§ 144. Латинсько-грецькі дублети (еквіваленти) та словотворчі терміноелементи іменників четвертої відміни	251
§ 145. Латинсько-грецькі дублети (еквіваленти) іменників п'ятої відміни	251
§ 146. Терміни-омофони	254
§ 147. Систематизований список термінів-дублетів зі словотворчими компонентами	257
§ 148. Елементи грецької мови у медичній термінології	262
§ 149. Грецький алфавіт	262
§ 150. Написання й читання грецьких букв	263
§ 151. Грецькі дифтонги	263
§ 152. Надрядкові знаки	263
§ 153. Наголос	264
Вислови ділової та наукової мови	265
Gaudeamus	267
Латинська фразеологія	270
Хрестоматія	277
Латинсько-український словник	286
Українсько-латинський словник	311
Латинсько-український словник клінічних термінів	329
Українсько-латинський словник клінічних термінів	343
Латинсько-український словник фармацевтичних термінів	350
Українсько-латинський словник фармацевтичних термінів	351
Список літератури	355

ВСТУП

Латинська мова (*lingua Latina*) належить до індоєвропейської групи мов і є її італійською гілкою. Названа на честь невеликої провінції, розташованої у центральній частині Італії — Лаціуму. На лівому березі ріки Тібр, на Палатинському пагорбі у 753 р. до н.е. було засновано поселення, яке згодом переросло у місто Рим (*Roma*). Рим будувався на семи пагорбах (*septimontium*). Пізніше йому дали назву "Вічне місто" — *Urbs aeterna*. Рим проводив завоюницьку політику, завдяки чому на початок нашої ери утворилась велика і могутня рабовласницька держава античності — Римська імперія, яка охоплювала територію від Британії до Дакії, а також землі північної частини Африки, Малої Азії, північної частини Аравії, сучасних Туреччини, Ірану, частково Іраку, Грузії, Вірменії, Азербайджану, Сирії.

Найдавніші пам'ятки про латинську мову належать до VI ст. до н.е. Літературна латинська мова формується у III ст. до н.е. у період стрімкого росту могутності Риму. З часу підкорення Римом Греції (146 до н.е.) латинська мова і римська культура та інші сфери життя зазнають відчутного впливу цієї держави. Це дало сильний поштовх до пишного розквіту літератури і мови римлян, архітектури, скульптури та багатьох наук.

На класичний період, період найвищого розвитку латинської мови, припадає діяльність видатних поетів і прозаїків, які створили латинську літературну мову. Найвизначнішими представниками класичного "золотого" періоду латини є Марк Туллій Ціцерон (106—43 р. до н.е.), Гай Юлій Цезар (100—44 р. до н.е.), Публій Вергілій Марон (70—19 р. до н.е.), Квінт Гораций Флакк (65—8 р. до н.е.), Публій Овідій Назон (43 до н.е. — 18 р. н.е.) та ін. Вони створили загальноприйнятий канон прозаїчної і поетичної мови.

З II ст. н.е. територія Римської імперії під тиском сусідніх держав і племен зменшується. В 395 р. н.е. вона розділилась на дві частини: Західну та Східну Римську імперії. У 410 р. вестготи заволоділи Римом і розграбували його. 476 рік вважається роком падіння рабовласницької Західної Римської імперії, Східна її частина — з IV ст. Візантійська імперія з столицею Константинополь проіснувала до середини XV ст. (до 1453 р.).

Жива латинська мова функціонувала до часів занепаду Римської імперії. Внаслідок діалектного поділу, територіального відокремлення діалектів виникли дочірні романські мови, а саме: португальська,

іспанська, французька, провансальська, італійська (найближча до латинської мови), румунська, молдавська, рето-романська та ін.

Особливого значення в історії латинської літературної мови набула епоха Відродження (XIV — XVI ст.), представники якої прагнули у своїй літературній творчості відновити якомога точніше мовні й стилістичні форми літератури античного Риму, що призвело до появи новолатинської, так званої гуманістичної літератури.

Саме в епоху Відродження та у наступні століття латинська мова активно здає свої позиції національним мовам. До XVIII ст. латинська мова залишалась мовою дипломатії, політології, важливим засобом міжнародного культурного і наукового спілкування. Іншої літературної мови у середні віки не було.

Латинською мовою було складено важливі політичні документи, зокрема Нерчинський договір 1689 р. — перший документ в історії російсько-китайських стосунків. Латинською мовою писали свої твори голландський філософ Спіноза (XVII ст.), англійський учений І. Ньютон (XVII — XVIII ст.), російський учений М.В. Ломоносов (XVIII ст.), польський астроном М. Коперник (XV — XVI ст.), французький фізик, філолог, фізіолог Р. Декарт (XVII ст.), чеський педагог Ян Амос Коменський (XVII ст.), гуманіст епохи Відродження, англійський філософ Френсіс Бекон (XVI — XVII ст.), ботанік Карл Лінней (XVIII ст.), професор риторики і політики, церковний діяч і письменник, ректор Києво-Могилянської академії Феофан Прокопович (XVII — XVIII ст.), філософ і поет Григорій Сковорода, акушер і ботанік М.М. Максимович-Амбодік (XVIII — XIX ст.), брати Шумлянські (XVIII — XIX ст.), М.Я. Мудров (XVIII — XIX ст.). Відомий хірург М.І. Пирогов написав свою докторську дисертацію і захищав її латинською мовою, латиною він також написав свій класичний твір з топографічної анатомії і оперативної хірургії. Вчені різних країн продовжували писати латинською мовою свої наукові праці до XIX ст. Богдан Хмельницький листувався з іноземцями латинською мовою, Іван Мазепа писав листи шведському королю Карлу XII винятково латинською мовою.

Латинська і старогрецька мови були обов'язковими і чи не основними дисциплінами в навчальних закладах багатьох країн світу. Зараз ця традиція відновлюється.

Латинська мова не втратила свого значення й сьогодні. Лексичними запозиченнями чи словотворчими елементами з грецької і латинської мов рясніє кожна мова, в тому числі й українська: календар, конспект, професор, доцент, асистент, лекція, лаборант, лабораторія, аудиторія, стиль, гербарій, меморіальний, овальний, аеронавтика, пріоритет, операція, лектор, література, семінар, семестр, екзамен, консультація, конференція, корпус, факультет, палац, мотор, менталітет, альтернатива, плюралізм, альтруїзм, абітурієнт, амбулаторія, клініка, інструмент, консиліум, конверсія та ін.

Значна кількість латинських запозичень і у побутовій мові: олія (oleum), котел (catillus), скриня (scrinium), сокира (securis), дошка (discus), оцет

(acetum), вино (vinum), комора (camera), цибуля (serula), конверт (convertere), компот (componere) та ін.

Перші письмові свідчення про надання медичної допомоги зафіксовані у Гомеровій "Іліаді". Першими лікарями, згідно з цим твором, був сам Асклепій — Бог медицини, та його сини — Махаон і Подалірій.

Основи медицини були закладені у Стародавній Греції знаменитим лікарем-періодевтом Гіпократом (460—377 р. до н. е.) з острова Кос. Від назви острова він отримав прізвище Косський. У творі "Corpus Hippocraticum" викладено багато відомостей стосовно запобігання недугам, їх лікування, діагностики, а також впливу клімату і довкілля на здоров'я людини тощо. У цій самій праці зафіксовано багато медичних назв.

Перенесені на латинський ґрунт грецькі медичні назви збагатилися латинськими. Велика заслуга щодо цього належить Авлу Корнелію Цельсу (І ст. до н. е. — І ст. н. е.). Саме він заклав основи латинської медичної термінології (до того часу користувалися переважно грецькою).

Видатним лікарем був також Клавдій Гален (ІІ ст. н. е.). Його ім'я в наші дні пов'язане з галеновими і негаленовими препаратами.

Пліній Старший (І ст. н. е.) написав твір у 37 книгах, з якого було виділено його медичні положення і видано під назвою "Медицина Плінія".

У середні віки латинськими віршами лікар і філософ Арнольд із Вілланови (XIV ст.) створив "Салернський кодекс здоров'я".

Великий італійський художник і вчений Леонардо да Вінчі (XV — XVI ст.) вивчав будову людського тіла і залишив понад 200 аркушів анатомічних малюнків.

У першій половині XVI ст. працював великий реформатор анатомії Андрій Везалій, автор "Анатомічних таблиць" і капітальної праці "Про структуру людського тіла".

Саме в епоху Відродження закладаються основи сучасної наукової медичної термінології.

У наші дні грецька і латинська мови є своєрідним будівельним матеріалом, з якого створюються нові терміни.

Нові лікарські препарати і наукові відкриття отримують назви з невичерпного джерела міжнародної грецько-латинської скарбниці терміноелементів. Видана міжнародна фармакопея "Pharmacopoea Internationalis" (Ph.I), в якій кожен препарат має міжнародну латинську назву.

Анатомічна номенклатура періодично уніфікується на міжнародних конгресах анатомів: у Базелі (Швейцарія) в 1895 р., у Ієні (Німеччина) в 1935 р., у Парижі (Франція) в 1955р., у Нью-Йорку (США) в 1960 р., у Вісбадені (Німеччина) в 1965р.

У 1970 р. на IX Міжнародному конгресі анатомів, гістологів і ембріологів у Ленінграді було прийнято Міжнародну латинську гістологічну номенклатуру.

Таким чином, можна стверджувати, що медична освіта немислима без знання основ розгалуженої і постійно створюваної термінології. Латинська мова, як і старогрецька, продовжують жити і розвиватись у назвах термінів, насамперед медичних.

Під час вивчення грецько-латинського називництва не можна обійти культурознавчі аспекти.

Греція, крім іншого, уславилась своєю міфологією.

Численні образи античної міфології та художніх творів узагальнилися і стали своєрідними символами, знаками: Аполлон — символ чоловічої краси, молодості і благородства; Афродита (гр.), або Венера (лат.) — символ жіночої краси та кохання; брати-титани Атлант і Прометей — символи боротьби і страждання; обожнюваний за лікарську майстерність Асклепій — символ медицини; богиня права, законодавчого ладу Феміда символізує правосуддя, юриспруденцію, закон; Олімп — верховну владу, вищу раду; крилатий кінь Пегас — поетичне натхнення; прекрасний юнак Нарцис — самозакоханість і холодність; Геракл (гр.), Геркулес (лат.) — силу і міць; Мегера (гр.), одна з Еріній, богинь помсти, уособлює гнів і помсту; Пенелопа — вірну дружину і т. ін.

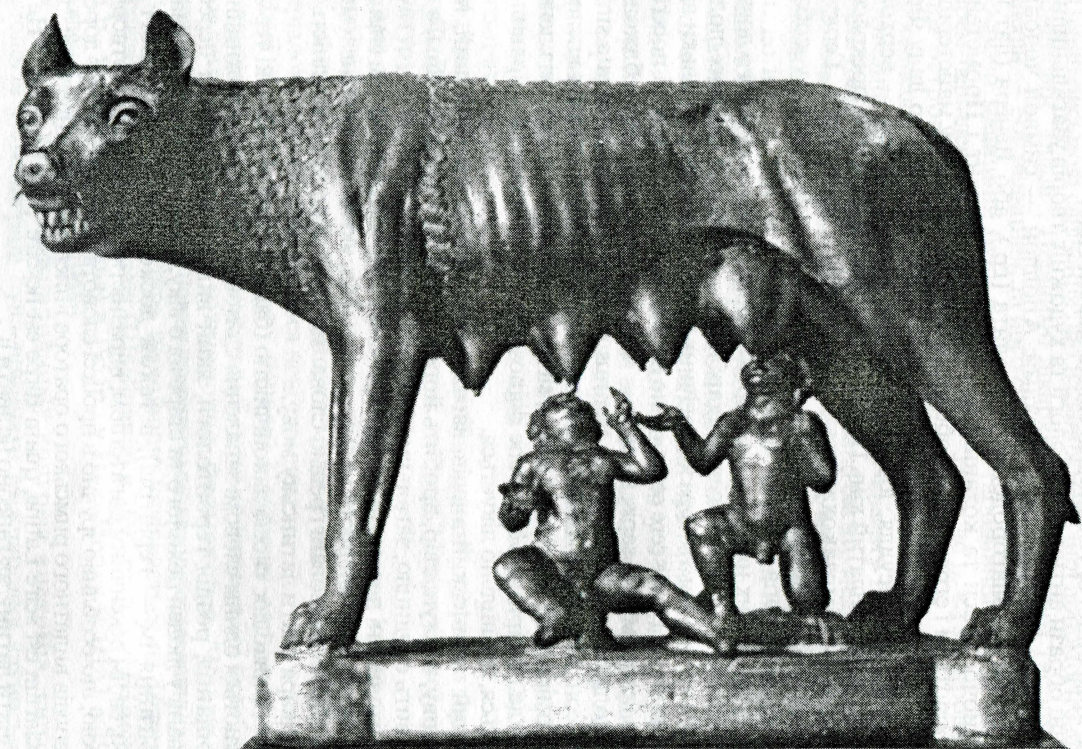
Мудрість античних народів, спостережливість, аналіз життєвого досвіду втілені у безмежній фразеологічній скарбниці — висловах відомих людей і безіменних авторів; багато фразеологічних зворотів живуть не тільки віки, але й тисячоліття. *Ne discere cessa* — не переставай вчитися. *Noli nocere* — не запшкодь (хворому). *Si sapis, sis apis* — якщо ти розумний, будь бджолою, тобто трудолюбивим. *Cibi, potus, somnus, venus — omnia moderata sint* — їжа, пиття, сон, кохання — нехай усе буде помірним (так Гіппократ висловив принципи помірності). *Ut sis noctu levis, sit tibi cena brevis* — щоб була легкою ніч, хай буде помірним обід. *Bene dignoscitur, bene curatur* — правильно розпізнається, правильно лікується.

Доречний латинський вислів, загальномовний чи професійний, прикрашає мову, виступ, твір, зробить його образним, переконливим, а сам автор виявить ерудицію, загальну і фахову освіченість.

У свій час значні досягнення старогрецьких та римських лікарів сприяли тому, що переважна більшість медичних термінів, які ми зараз вживаємо, — латинські або латинізовані грецькі слова. Звідси випливає необхідність для кожного лікаря знати латинську мову.

Латина приваблює своєю лаконічністю (багатослівні українські терміни перекладаються одним словом: запалення слизової оболонки порожнини рота — *stomatitis*, розділ геронтології, який вивчає особливості перебігу захворювань у людей похилого та старечого віку, а також методи лікування та запобігання їм — геріатрія), а також досконалістю морфологічної структури, своїм лексичним багатством, виразністю, рухомою словотворчою структурою, що особливо зручно в процесі словотворення. Саме тут доречно навести вислів видатного римського оратора і письменника Ціцерона: "*Non tam praeclarum est scire Latine, quam turpe est nescire*", що означає: "Не так почесно знати латину, як ганебно не знати її".

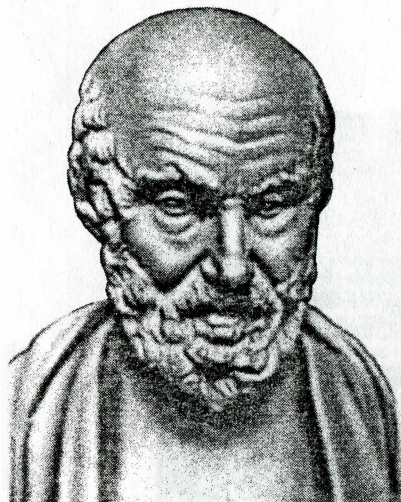
Роль латинської мови у системі медичної освіти виражена таким висловом: "*In via est in medicina via sine lingua Latina*", тобто "Непрохідний в медицині шлях без латинської мови".

Museum Capitulinum — Loba Capitolina
Капітолійський музей (Рим) — Капітолійська вовчиця

Асклепій — Ескулап

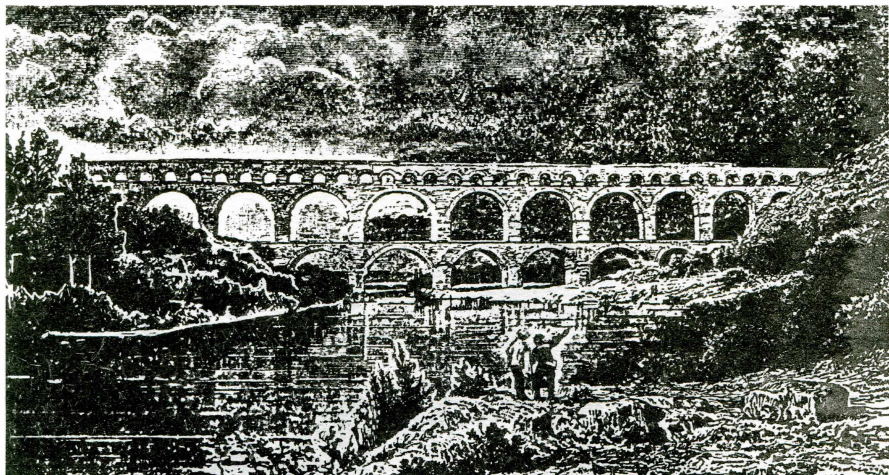
Гіппократ
(460—377 до н. е.)
Античний бюст.
(Лондон. Британський музей)

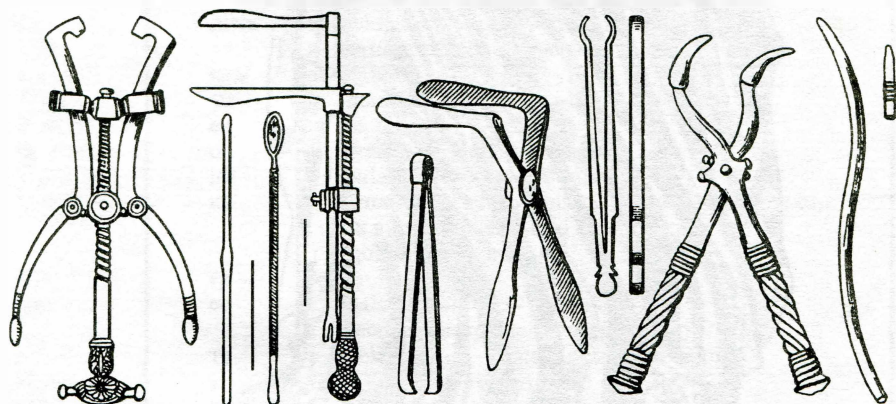
Авл Корнелій Цельс
(1 ст. до н.е. — 1 ст. н. е.)

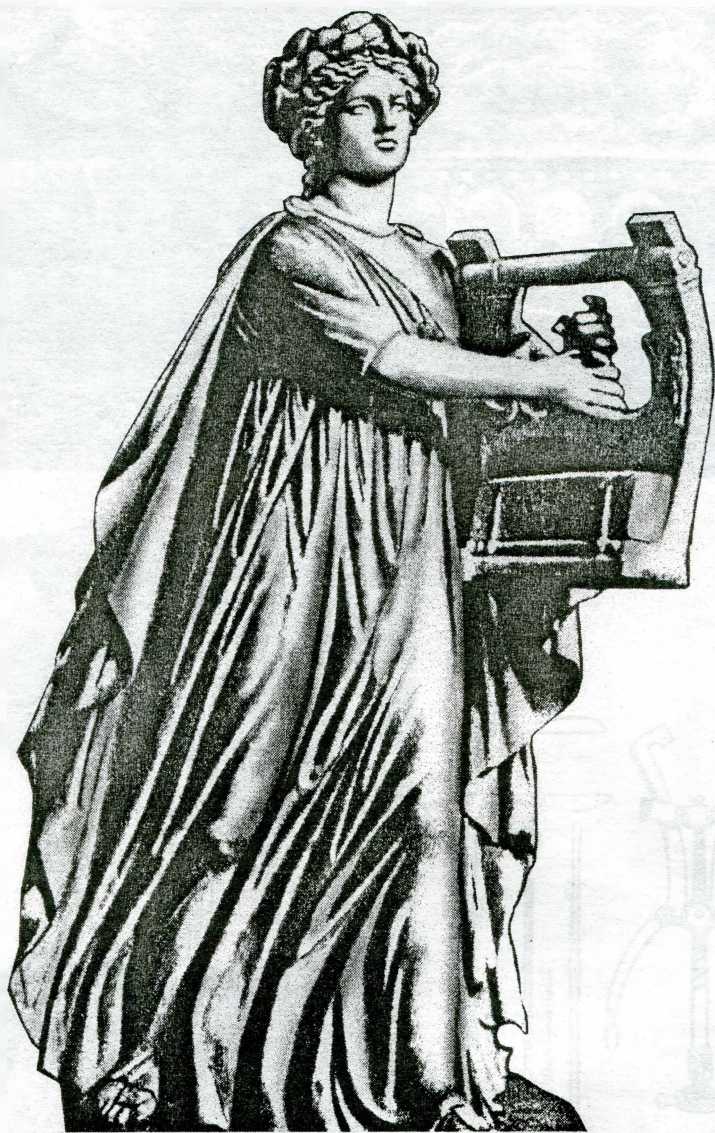
Клавдій Гален
(131—201)

Aquae ductus — римський водогін

Хірургічні інструменти античного світу

Аполлон (Apollo) — покровитель муз, батько Асклепія

ФОНЕТИКА

§ 1. ЛАТИНСЬКИЙ АЛФАВІТ

Латинські літери	Назва літери	Вимова та приклади
A,a	а	а atrium (атріум — передсердя)
B,b	бе	б bilis (біліс — жовч)
C,c	це	ц cerebrum (церебрум — головний мозок)
		к caput (голова)
D,d	де	д derma (дерма — шкіра)
E,e	е	е pes (пес — нога)
F,f	еф	ф furunculus (фурункулос — фурункул)
G,g	ге	г (проривне) gaster (гастер — шлунок)
H,h	га	г (гортанне, придихове) habitus (габітус — зовнішній вигляд),
I,i	і	і intestinum (інтестинум — кишка)
J,j	йота	й iugularis (йугуларіс — яремний)
K,k	ка	к jejunum (єюnum — порожня кишка)
L,l	ль	к kalium (калійум — калій)
M,m	ем	ль labium (лябіум — губа)
N,n	ен	м mamma (ма́мма — молочна залоза)
O,o	о	н naris (наріс — ніздря)
P,p	пе	о oculus (окулус — око)
Q,q	ку	п palatum (палатум — піднебіння)
		пишеться у сполученні з "u" і вимовляються, як в українській мові сполучення "кв"
		aqua (аква — вода)
R,r	ер	р ramus (рамус — гілка)
S,s	ес	с sinister (сіністер — лівий)
		з necrosis (некрозіс — смертіння)
T,t	те	т tibia (тібіа — велика гомілкорова кістка)
U,u	у	у uvula (увула — язичок)
V,v	ве	в valetudo (валетудо — здоров'я)
X,x	ікс	кс radix (радікс — корінь)
		кз exitus (екзітус — кінець)
Y,y	іпси́лон	і hydrops (гідропс — водянка)
	ігрек	
Z,z	зета	з zygotia (зі́ґома — виллиця)
		ц zincum (ці́нкум — цинк)

Звуки поділяються на голосні (vocales) та приголосні (consonantes). Голосних шість: а, е, і, о, у, інші — приголосні.

N.B. 1. У деяких запозиченнях пишеться W, w — дубль “в”. Найчастіше це назви синдромів, симптомів, хвороб, реакцій, проб і ін. Наприклад: *syndromum Wilsoni* (А. К. Вільсон — англійський лікар XIX — XX ст.), *symptoma Westphali* (Вестфаль — німецький лікар XIX ст.).

2. Літера j введена в латинський алфавіт ученими-гуманістами у XVI ст. У староримському алфавіті її не було. Допускається двоєке написання медичних термінів:

ieiunum — *jejunum*; *iugularis* — *jugularis*. Слід зазначити, що у Міжнародній анатомічній номенклатурі усталився другий варіант.

3. З великої літери пишуться:

а) власні імена (*Hippocrates* — Гіппократ, *Cicero* — Цицерон);

б) назви міст, місяців, народів і похідні від них прикметники (*Roma* — Рим, *populus Romanus* — римський народ, *Januarius* — січень);

в) у рецептах назви рослин, хімічних елементів, лікарських препаратів (*Valeriana* — валеріана, *Urtica* — кропива, *Ferrum* — залізо, *Hydrogenium* — водень, *Streptocidum* — стрептоцид);

г) перша літера кожного рядка рецепта і перша літера речення.

§ 2. СПОЛУЧЕННЯ ГОЛОСНИХ (Диграфи. Дифтонги)

Сполучення двох голосних, які вимовляються одним звуком, називається диграфом, а одним складом — дифтонгом.

Ае та оє відповідають українському звуку е: *haema* (гема) — кров, *aegrotus* (егротус) — хворий, *foeniculum* (фенікулом) — кріп, *oedema* (едема) — набряк.

У тих випадках, коли ці графічні сполучення читаються роздільно, тобто кожен голосний вимовляється окремо, над е ставиться дві крапки ає, оє: *aer* (аєр) — повітря, *poeta* (поєта) — поет.

Ау вимовляється середньо між українськими ау та ав: *auditus* (аудітус) — слух, *causa* (кауза) — причина.

Еу вимовляється середньо між українськими еу та ев: *pleura* (плеура) — плевра, *pneumonia* (пнеумонія) — пневмонія, запалення легень.

У медичній термінології зустрічаються іншомовні запозичення, в яких сполучення оу читається як український звук у: *croup* (круп) — круп та похідне *crouposus* (крупозус) — крупозний, *Douglasi abscessus* — дугласів абсцес.

N.B. У словах, які закінчуються на -eus, -eum, сполучення -eu- не є дифтонгом, тому що воно розбивається на склади: *vi-tre-us* (скляний), *bal-ne-um* (ванна), *ole-um* (олія), *mas-to-i-de-us* (соскоподібний).

§ 3. ВИМОВА ПРИГОЛОСНИХ

Більшість приголосних вимовляється, як відповідні звуки українського алфавіту (див. § I). Зупинимося на тих, які мають різне звучання залежно від позиції у слові.

C, c перед *e, i, y, ae, oe, eu* відповідає звучанню українського *ц*: *cervix* (цервікс) — шия, *cytus* (цитус) — клітина, *saesum* (цекум) — сліпа кишка, *pharmaceuticus* (фармацеутикус) — фармацевтичний.

C, c вимовляється, як українське *к*, у такій позиції:
а) перед *a, o, u*: *calcium* (кальціум) — кальцій, *collum* (коллюм) — шия, *circulus* (ціркулюс) — коло;
б) перед приголосними: *cranium* (краніум) — череп, *scapula* (скапуля) — лопатка;
в) в кінці слова: *lact* (ляк) — молоко, *hic* (гік) — цей.

G, g вимовляється, як українське *г* в словах **гвинт, ганок**, (проривне *г*): *gutta* (гутта) — крапля, *glandula* (гляндуля) — залоза.

H, h вимовляється, як *г* в українській мові (придихове *г*): *habitus* (габітус) — зовнішній вигляд, *hormonium* (гормонум) — гормон.

I, i на початку складу перед голосним читається *й*: *juvenilis* (ювеніліс) — юнацький, *maialis* (маяліс) — травневий. У інших положеннях *i* вимовляється, як в українській мові: *sinister* (сіністер) — лівий.

У словах, запозичених з грецької мови, *i* на початку складу перед голосним не йотується (вимовляється *i*): *iodium* (іодум) — йод, *iater* (іатер) — лікар, *iatripta* (іатраліпта) — масажист. Така ж вимова *i* у похідних: *psychiater* (псіхіатер) — психіатр, *heriater* (геріатер) — геріатр.

K, k у всіх позиціях вимовляється, як в українській мові *к*, пишеться досить рідко, в одному латинському слові *Kalendae* (календе) — перший день кожного місяця (звідси слово “календар”) та в іншомовних словах: *kalium* — калій, *kefir* — кефір, *keratoma* — роговий наріст, *keratinum* — рогова речовина, *keratitis* — запалення рогової оболонки, *kinesis* — рух) та у деяких інших словах, зокрема у назві лікарського препарату з групи вітаміну **К** — *Vikasolum* — вікасол.

L, l вимовляється м'яко. Тут слід звернути увагу на звукові варіанти наступного після *l* голосного: *planta* (плянта) — рослина, *lacrima* (лякріма) — сльоза, *ligamentum* (лігаментум) — зв'язка, *lucidus* (люцідус) — світлий, прозорий, *lobulus* (льобулюс) — часточка.

S, s за вимовою відповідає українському звукові *с*: *sanus* (санус) — здоровий, *ramus* (рамус) — гілка, *sanabilis* (санабіліс) — виліковний.

С вимовляється, як український звук з у таких положеннях:

- а) між голосними: *nasus* (назус) — ніс, *narcośis* (наркозіс) — наркоз, *petrosus* (петрозус) — кам'янистий;
б) між голосним та носовим приголосним m або n: *botulismus* (ботулізмус) — ботулізм, отруєння ковбасною отрутою, *extensor* (екстензор) — розгинач, *neoplasma* (неоплазма) — новоутворення, *spasmus* (спазмус) — спазм, *suspensio* (супензіо) — супензія.

N.B. S, що стоїть після префікса на початку кореня, вимовляється, як український звук с: *insanabilis* (інсанабіліс) — невиліковний, *designatio* — позначення, *insectum* — комаха, *consisténtia* (консистенція) — консистенція, *insultus* (інсультус) — інсульт, *Besalolum* (бесальолум) — бесалол.

Проте у префіксах *dys-*, *des-*, *ex-* s перед голосним читається з: *dysenteria* (дизентерія) — дизентерія, *dysuria* (дизурія) — дизурія, *desinfectio* (дезінфекціо) — дезінфекція, *exaltatio* (екзальтаціо) — екзальтація, піднесене, радісне збудження.

X, x відповідає українським буквосполученням кс, гс, кз:

- 1) у більшості слів читається кс: *radix* (радікс) — корінь, *apex* (апекс) — верхівка, *xerofórmium* (ксероформіум) — ксероформ (назва лікарського препарату);
- 2) в окремих словах читається гс: *lex* (леґс) — закон (порівняйте "легальний", "нелегальний");
- 3) на початку слова між голосними вимовляється кз: *éxitus* (екзітус) — кінець (смертельний), *exemplum* (екземплум) — приклад, проте *axis* (аксіс) — вісь.

Z, z запозичена з грецького алфавіту і зустрічається у словах грецького походження;

z — відповідає українському звукові з: *zona* (зона) — зона, пояс, *zugóma* (зіґома — вилиця), *zoon* (зоон) — тварина, *zymása* (зима-за) — фермент спиртового бродіння.

У словах негрецького походження *z* читається як ц: *zincum* (цін-кум) — цинк, *inflúenza* (інфлюенца) — інфлюенца (один з видів грипу).

N.B. У слові *trapezius* та похідних *z* вимовляється як з.

✓ § 4. ЛІТЕРА "у" *Вилуч*

Літера "іпсилон", у математиці "ігрек", тобто "і" грецьке, запозичена з грецького алфавіту, у будь-яких позиціях відповідає українському звуку і; пишеться у словах та у термінотворчих елементах грецького походження.

Слід звернути увагу на написання і значення часто вживаних у медичній термінології грецьких коренів та префіксів:

- hyper- — вказує на збільшення, підвищення, понад: hypertonia — підвищений артеріальний тиск, hyperglycaemia — збільшений вміст цукру в крові;
- hypo- — вказує на зменшення, зниження, під: hypoglycaemia — зменшений вміст цукру в крові, hypotonia — знижений артеріальний тиск;
- dys- — вказує на порушення, розлад: dystonia — порушення тону, dyskinesia — розлад рухів, координації;
- syn-(sym)- — вказує на поєднання, на зв'язок з чимось, кимось: symbiosis — співжиття, synthesis — поєднання;
- poly- — означає багато: polyvitaminum — комплекс вітамінів, polyvalentum — комплекс вакцин;
- hydr(o)- — вказує на наявність води: hydrops — водянка;
- ox(y)- — означає кисло-, вказує на наявність кисню: oxygenium — кисень;
- pyr- — вказує на вогонь, жар: antipyretica (remedia) — жарознижувальні засоби;
- my(o)- — м'яз: myologia — наука про м'язи (розділ анатомії);
- myk(c)- — гриб: mycosis — грибкове захворювання;
- glyk(c)- — солодкий: glycaemia — вміст цукру в крові;
- yl- — речовина, матерія: acetylsalicylicus — ацетилсаліциловий;
- cycl- — коло: encyclopaedia — енциклопедія (буквально — коло знань), tetracyclum — тетрациклін.

Вправа 1

Прочитайте, поясніть вимову голосних:

ana — порівну, dens — зуб, pes — нога, flos — квітка, manus — рука, facies — обличчя, поверхня, apis — бджола, Viola — фіалка, avis — птах, aorta — аорта, animal — тварина, fossa — яма, foveola — ямка, Salvia — шавлія, littera — літера, nervus — нерв, vas — судина, vena — вена, rete — сітка, vertebra — хребець, caro — м'ясо, pus — гній, truncus — стовбур, frons — лоб, dies — день, bovinus — бичачий, frigidus — холодний, internus — внутрішній, iecur — печінка (тваринна), lien — селезінка, impar — нерівний, majalis — травневий, pyramis — піраміда, juvenis — молодість, Iuppiter — Jovis (род. відм.) — Юпітер, римський верховний бог, iuvare — допомагати, iucundus — приємний, jugularis — яремний, linimentum — рідка мазь, Julius — Юлій, чоловіче ім'я, iacere — лежати, immobilis — нерухомий, embryo — ембріон, lodum — лод, Juniperus — ялівець, iunctura — з'єднання, adjuvans — допоміжний, Juglans — волоський горіх, innominatus — безіменний, jejunum — порожня кишка, iudicare — судити, injectio — впорскування, Opium — опій, ligamentum — зв'язка, fibula — мала голітка, odor — запах, ductus — протока, xid, ars — мистецтво, Ferrum — залізо,pons — міст,

parvus — малий, terra — земля, tuba — труба, vomer — леміш, regio — ділянка, tendo — сухожилок.

Вправа 2

Запам'ятайте особливості вимови приголосних g, h, l, k:

gaster — шлунок, digitus — палець, gutta — крапля, genu — коліно, lege artis — за законом мистецтва, glycerinum — гліцерин, vulgaris — звичайний, glandula — залоза, gracilis — тонкий, приемний, signatura — позначення, mucilago — слиз, gemma — брунька, sagittalis — стрілоподібний, gelatinosus — желатиновий, vagus — блукаючий;

homo — людина, herba — трава, hepatis — печінка, habitus — зовнішній вигляд, humus — земля, hyoideus — у анатомії — під'язиковий, буквально — схожий на свиняче рило, Ipecacuanha — іпекакуана, блювотний корінь, hypnosis — сон, Hippocrates — Гіппократ, Hydragryum — ртуть, hirudo — п'явка, humerus — плечова кістка, плече, hydrops — водянка, Hydrogenium — кисень, habere — мати, hepatitis — гепатит, herpes — пухирчастий лишай;

mel — мед, fel — жовч, sal — сіль, sol — сонце, folium — листок, ala — крило, pulmo — легеня, Plantago — подорожник, oculus — око, myologia — наука про м'язи, longus — довгий, latus — широкий, mandibula — нижня щелепа, oleum — олія, valvula — клапан, lupus — вовк, locus — місце, cartilago — хрящ, ligamentum — зв'язка;

skeleton (варіанти: scoleton, scoletum, skeletum) — скелет, kefir — кефір, Kalium — калій, Kalendae — календи, перший день кожного місяця, keratitis — запалення рогової оболонки, cephalé — голова, Kaolinum — біла глина.

Вправа 3

Прочитайте, зверніть увагу на подвійні варіанти вимови літер c, s, x, z

caries — карієс, костоїда, acidum — кислота, articularis — суглобовий, bacca — ягода, cylindricus — циліндричний, cor — серце, skeleton (scoletum) — скелет, cornu — ріжок, crus — гомілка, Cuprum — мідь, cutis — шкіра, clavicula — ключиця, cavitas — порожнина, заглиблення, cancer — рак, Calendula — календула, нагідки, butyrum Cacao — масло какао, Calcium — кальцій, occiput — потилиця, canalis — канал, collega — товариш по роботі, cerebellum — мозочок, cellula — клітина, cadaver — труп, caecus — сліпий, costa — ребро, color — колір, bucca — щока, coelia — черевна порожнина;

accessorius — додатковий, casus — випадок, cataplasma — припарка, divisio — поділ, basis — основа, nasus — ніс, prognosis — прогноз, commissura — спайка, ossa — кістки, posterior — задній, saluber — здоровий, sapo — мило, spissus — густий, crassus — товстий, gargarisma — полоскання, sensus — відчуття, transversus — поперечний, transfusio — переливання (крові), Sulfur — сірка, plasma — плазма, spasmus — спазм, incisura — вирізка;

externus — зовнішній, maximus — найбільший, index — вказівний палець, nux — горіх, simplex — простий, flexor — згинач, cortex — кора, extensor — розгинач, Xerofornium — ксероформ, mixtus — змішаний, examinatio — огляд, siccus — куприк, exulceratus — вкритий виразками, exitus letalis — смертельний кінець, exempli causa — наприклад, laxans — послаблюючий, extremitas — кінцівка, extractum — витяжка, reghudum — перекис, pix — смола, apex — верхівка, radix — корінь;

benzoas — бензоат, trapezius — трапецієподібний, Zincum — цинк, Leuzea — левзея, horizontalis — горизонтальний, azugos — непарний, protozoa — найпростіші тварини, influenza — грип, zugoma — вилиця; Oryza — рис, zoon — тварина, zoster — пояс, zugota — зигота, Zingiber — імбир, zytha — закваска.

Вправа 4

Прочитайте слова, правильно вимовляючи диграфи та дифтонги:

aequalis — рівний, aegritudo — хвороба, haema — кров, gangraena — гангрена, смертвіння, aether — ефір, caecum — сліпа кишка, praescipitatus — осаджений, praesens — теперішній, peronaeus — малогомілковий, dens praemolaris — малий кутній зуб, Graecus — грецький, sphaera — куля, Crataegus — глід, diadeta — спосіб харчування, phlyctaena — пухир на шкірі, Althaea — алтея, praescribere — приписувати, praematurus — передчасний, vertebrae — хребці;

coeliacus — черевний, foetor — неприємний запах, сморід, poema — вірш, поема, oesophagus — стравохід, lagoena — пляшка, arnoe — відсутність дихання, foetus — зародок, Foeniculum — кріп, фенхель, uropoeticus — сечотворний, poena — кара, мука, oedema — набряк, haemoptoe — кровохаркання, coelia — черевна порожнина;

auditivus — слуховий, faucedo — хрипота, trauma — травма, autopsia — розтин і огляд трупа, cauda — хвіст, autointoxicatio — самоотруєння, clausus — зачинений, gaudere — веселитися, тішитися, fauces — зів, паща, Centaurea — волошка, Aurum — золото, auscultare — вислуховувати, pausea — нудота, nauta — плавець, auris — вухо, auricula — вушко;

neurologia — вчення про нервову систему, pharmaceuta — фармацевт, neurocranium — череп, який містить мозок, Euphyllinum — еуфілін, genus neutrum — середній рід, leucocytus — лейкоцит, Eucalyptus — евкаліпт, rheumatismus — ревматизм, eurnoe — правильне дихання.

§ 5. БУКВОСПОЛУЧЕННЯ З **h**

Сполучення з **h** — ch, th, rh, ph пишуться в словах, запозичених переважно з грецької мови:

ch — відповідає українському х: chondros (хондрос) — хрящ, concha (конха) — раковина;

ph — ф: pharmakon (фармакон) — ліки, phosphorus (фосфорус) — фосфор;

rh — p: rhizoma (різома) — кореневище, rhaphe (рафе) — шов;

th — t: therapia (терапія) — лікування, thorax (торакс) — грудна клітка.

Примітки. 1. Зверніть увагу на буквособолучення **sch**, яке читається як **ш** (**s-sch**). Проте у професійному лікарському середовищі його вимовляють як **ш**. Таке звукове відхилення слід вважати своєрідним професіоналізмом: ischias (ісхіас у медичній сфері — ішіас) — один із видів радикуліту; schizophrēnia — схізопренія (у медичній сфері — шизопренія) — психічне захворювання; ischaemia — ісхемія (у медичній сфері — ішемія) — місцеве недокрів'я та ін.

2. Сполучення **th**, **rh** у разі поєднання морфем не є диграфами (вони належать до різних морфем), тому вимовляється кожен звук: ant-helminthicus (ант-гельмінтікус) — протиглисний, achlor-hydria (ахльор-гідрія) — відсутність соляної кислоти у шлунковому соку, post-haemorrhagicus (постгеморрагікус) — постгеморагічний.

Вправа 1

Запам'ятайте правила вимови буквособолучень у словах грецького походження:

chole — жовч, bronchus — бронх, cholecystis — жовчний міхур, charta — папір, Chamomilla — ромашка, Chloroformium — хлороформ, trochanter — вертлюг, stomachus — шлунок, cochlear — ложка, chirurgus — хірург, arachnoideus — павутинний, Chelidonium — чистотіл, chronicus — хронічний, chloridum — хлорид, chorda — струна, ischiadicus — сідничний, ischuria — затримка сечі, splanchocranium — вісцеральний череп, schema — схема, concha — раковина;

encephalon — головний мозок, arphonia — втрата голосу, lymphaticus — лімфатичний, nephritis — запалення нирки, asphyxia — ядуха, hemisphaerium — півкуля, diaphragma — діафрагма, перетинка, pharynx — глотка, phosphas — фосфат, phalanx — фаланга, кісточка пальця, phagmascon — лікарський препарат, ліки, xiphoides — мечоподібний;

Ichthyolum — іхтіол, asthenia — безсиля, asthma — астма, задуха, athleta — атлет, typhus exanthematicus — виспінний тиф, thyreoides — щитоподібний, Thermopsis — термопсис, ethmoidalis — решітчастий, Terebinthina — живиця, labyrinthus — лабіринт, aethylicus — етиловий, catharticus — проносний, phthisis — сухоти;

rhaphe — шов, rhis — ніс, Glycyrrhiza — солодка, солодковий корінь, ptyalorrhoea — слинотеча, Rheum — ревінь, rhomboideus — ромбоподібний, rhizoma — кореневище, rhexis — розрив, rhachis — хребет, Rhamnus — крушина, rhythmicus — ритмічний, haemorrhagia — кровотеча.

§ 6. БУКВОСПОЛУЧЕННЯ **ngu**, **qu**, **tl**, **su**

ngu перед голосним вимовляється як **нгу**: sanguis (сангвіс) — кров, lingua (лінгва) — язик;

перед приголосним — **нгу**: angulus (ангулюс) — кут.

qu буква **q** пишеться тільки у сполученні з **u**, разом вони

вимовляються як **кв**: aqua (аква) — вода, Quercus (кверкус) — дуб, quinque (квінке) — п'ять.

ti перед голосним вимовляється як **ці**, якщо цьому сполученню не передують s, t, x: injectio (ін'екціо) — впорскування, auscultatio (аускультатіо) — вислуховування, але: combustio (комбустіо) — опік, ostium (остіум) — вхід, mixtio (мікстіо) — змішування.

У всіх інших випадках **ti** вимовляється як **ті**: Tilia (тіліа) — липа, tibia (тібіа) — велика гомілкорова кістка.

У похідних словах **ti** з наступною голосною читається як **ті**, якщо у стрижневому слові цього звука не було: latus, lati-or — (латіор) — широкий; dens, dentis, dent-ium (дентіум) — зуб; rete, ret-ium (ретіум) — сітка.

su читається як **св** у словах suesco (свеско) — звикаю, consuetudo (консвєтудо) — звичка, suavis (свавів) — приємний, suadeo (свадео) — переконую. У інших випадках **su** читається як **су**: suus (суус) — свій, suillus (суїллюс) — свинячий та ін.

N.B. Нелатинізовані іншомовні найменування вимовляються за нормами мови запозиченого слова: dragee — драже, choc — шок, chance — шанкр (з французької мови); spatel — шпатель, stamm — штаб (з німецької мови); shunt — шунт (з англійської мови). Це правило стосується прізвищ (Schaefferi reflexus — рефлекс Шеффера).

Латинізовані чужомовні найменування читаються за правилами латинської граматики: gelatinosus — гелятінозус (желатиновий), Nospanum — носпанум (но-шпа).

ГРАФІЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ ЗВУКІВ ТА ЇХ БУКВЕНИХ ВІДПОВІДНИКІВ

Український
звуковий
відповідник

с
e ae oe

і
i y

х
ch

ф
f ph

р
r rh

Позначення
латинськими
літерами

Український
звуковий
відповідник

т
t th

ці
ci ti

к
c k q

з
s z

ц
c z

Позначення
латинськими
літерами

Український
звуковий
відповідник

нгв
ngu

кв
qu

Позначення
латинськими
літерами

(Перед голосними)

ГРАФІЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ ЛАТИНСЬКИХ ЗВУКІВ ТА ЇХ УКРАЇНСЬКИХ ВІДПОВІДНИКІВ

Латинська
літера

Український
звуковий
відповідник

Вправа 1

Запам'ятайте правила вимови буквостолучень *ngu, qu, ti, su*:

distinguere — розрізняти, *sublingualis* — під'язиковий, *singularis* — однина, *angulus* — кут, *fungulus* — грибок, *pinguis* — жирний, *Sanguisorba* — родовик, *lingua* — язык, *unguentum* — мазь, *ungula* — копито;

squamosus — лускатий, *quantitas* — кількість, *qualitas* — якість, *Equisetum* — хвощ, *quantum satis* — скільки потрібно, *antiquus* — стародавній, античний, *liquidus* — рідкий, *quaterni* — по чотири, *utraque* — кожна з двох, *frequens* — прискорений, *obliquus* — косий, *quadriceps* — чотириголовий, *quotidie* — щоденно, *Quercus* — дуб, *quindécim* — п'ятнадцять, *liquor* — рідина, *aqua* — вода, *coquere* — готувати;

repetitio — повторення, *palpatio* — промацування, *tinctura* — настоянка, *circulatio sanguinis* — кровообіг, *festinare* — поспішати, *periostitis* — запалення кістки, *constituens* — формотворчий, *Triticum* — пшениця, *tibialis* — великоомілковий, *ostium* — отвір, *vitium cordis* — вада серця, *otium post negotium* — відпочинок після справи, *titillatio* — лоскотання, *inflammatio* — запалення, *combustio* — опік, *mixtio* — змішування;

consuetudo — звичка, *suaviter* — приємно, *consuescere* — звикати, *sua sponte* — з власної волі, *suus* — свій, *suadere* — радити, пропонувати, *sulcus* — борозна, *causa sui* — річ у собі, *suum cuique* — кожному своє, *suillus* — свинячий.

Вправа 2

У поданих нижче термінах виділіть словотворчі елементи грецького походження та поясніть їхнє значення:

hyperaemia — переповнення кров'ю, *Hydrogenium* — водень, *Oxygenium* — кисень, *myoma* — м'язова пухлина, *symbiosis* — співжиття, *hypogastricus* — підчеревний, *dysgeusia* — розлад смаку, *hydrothorax* — грудна водянка, *hypalgnesia* — знижена больова чутливість, *myodynia* — м'язовий біль, *dysopsia* — розлад зору, *synarthrosis* — нерухомий суглоб, *symphysis* — з'єднання, зрощення, зчленування, *synchondrosis* — зчленування кісток хрящем, *hyposthenia* — слабкість, *hydraemia* — розрідження крові, *hydrocephalia* — водянка головного мозку, *dysmytonia* — розлад м'язового тону, *glycogeusia* — відчуття солодкого присмаку у роті, *Oxysoccus* — журавлина, *peroxydum* — перекис, *glycerinum* — гліцерин,

salicylicus — саліциловий, methylicus — метиловий, aethylicus — етиловий, acetylsalicylicus — ацетилсаліциловий, cardioplegia — серцевий приступ, параліч серця, mycotherapia — лікування дріжджами, mycosis — грибкове захворювання, Synthomycinum — синтоміцин (синтетичний антибіотик), synthesis — синтез, з'єднання у єдине ціле, polyvitaminum — комплекс вітамінів.

Вправа 3

Прочитайте слова, запишіть їх латинськими літерами.

Зразок виконання: sagittalis — sagittalis — стрілоподібний.

Унгвентум, екваліс, леге артіс, цекум, лятус, хронікус, мандібуля, лінгва, целлюля, юнктура, осса, назус, капут, окціпут, манус, гомо, сулькус, фовеоля, маяліс, кавітас, плянта, екстензор, каліум, нервус, спазмус, лейкоцитус, тібіа, клявікуля, пес, фоліум, церебеллум, лінеа, кортекс, аурікуля, гляндуля, організмус, лігаментум, максілля, рете, льяк, герба, ману-бріум, езофагус, пневмонія.

Вправа 4

Знайдіть в українській мові похідні слова від латинських.

Зразок виконання: manus — рука — мануфактура, манускрипт, мануальний.

Sanatorium, immobilis, ab origine, studere, habere, locus, dens, oculus, antiquus, basis, optimus, major, minimus, pessimus, servare, aqua, populus, nauta, anima, bellum, cura, directus, filia, genus, herba, humanus, lectio, memoria, niger, numerus, gaster, alimentatio, observare, odium, ordinare, parare, patria, permanere, pluma, probare, fundus, rarus, recipere, vulgus, salutare, separare, sol, odor, oppositus.

§ 7. НАГОЛОС

Наголос виражається посиленням голосу у вимові одного (наголошеного) складу слова.

У кожній мові наголос ставиться за визначеними правилами. Так, у французькій мові наголошується останній склад, у польській — передостанній, в іспанській — останній чи другий від кінця слова склад. Наголос в українській мові вільний, бо він не закріплений за якимось постійним місцем для всіх слів.

Слово в латинській мові ділиться на склади за тими ж самими правилами, що і в рідній мові. Кількість складів перевіряється кількістю голосних звуків у слові.

Склади, як і голосні, поділяються на довгі й короткі.

Правила довготи

1. Дифтонги та склад, у який входить дифтонг, довгі: di-ae-ta — спосіб життя, Al-thae-a — алгея, проскурняк.

2. Якщо за голосним іде два чи більше приголосних або *h* чи *z*: *pro-fun-dus* — глибокий, *si-nis-ter* — лівий, *com-plé-xus* — комплекс, купність, *O-ry-za* — рис.

N.B. 1. Сполучення приголосних *b, p, d, t, c, g* з *i* чи *g* не дають довготи складу і не розбиваються на склади: *vér-te-bra* — хребець, *ce-re-brum* — головний мозок.

2. Не подовжують голосного і не розділяються на склади буквосполучення *ch, th, rh, ph*: *sto-ma-chus* — шлунок.

Правило короткості

Голосна і склад короткі, якщо після голосного іде голосний (*Vocalis ante vocalem brevis est* — голосний перед голосним короткий) або *h*: *tí-bi-a* — велика гомілкорова кістка, *cu-rá-ti-o* — лікування, *éx-tra-hunt* — витягають.

Місце наголосу

1. Наголос не ставиться на останній склад.

2. У двоскладових словах наголос ставиться на другому від кінця складі: *fós-sa* — ямка, *cor-pus* — тіло, *cer-vix* — шия, шийка.

3. У три- і багатоскладових словах наголос на другому від кінця слова ставиться тоді, коли він довгий. Якщо другий склад короткий, та наголос переноситься на третій склад (від кінця слова) незалежно від того, довгий він чи короткий, тому що далі третього складу наголос не ставиться: *li-ga-men-tum* — зв'язка, *ar-ti-cu-lá-ti-o* — суглоб.

Якщо за вказаними правилами не можна визначити місце наголосу за положенням, слід звернутись до словника. Знак довготи (ˉ) вказує на наголос, знак короткості (˘) — на ненаголошений склад: *anatomicus* — анатомічний, *medicus* — лікар, *capillaris* — капілярний, *fractúra* — перелом.

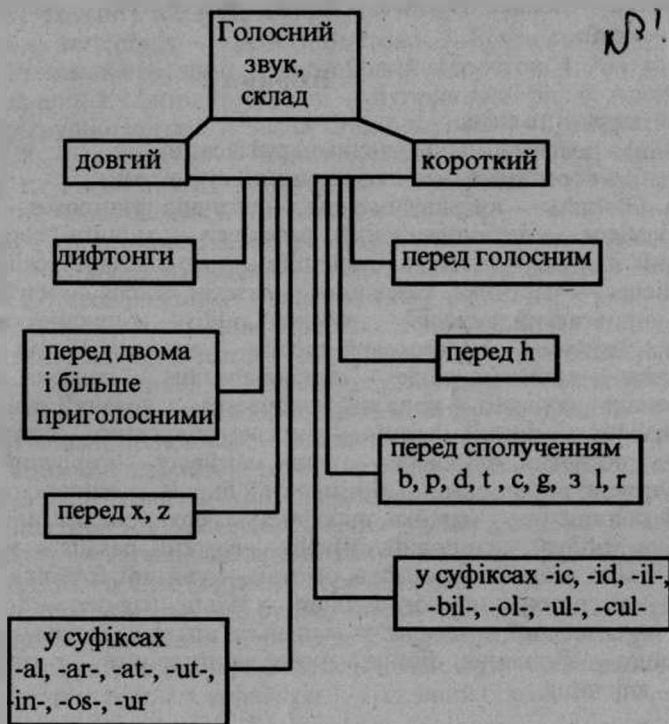
Примітка.

Слід звернути увагу на довгі та короткі суфікси за природою. Суфікси *-al-, -ár-, -úr-, -ós-, -it-* — довгі за природою: *mandibuláris* — нижньощелепний, *spongiosus* — губчастий, *apertúra* — отвір, *lateralis* — бічний, *frontális* — лобний, *gingivitis* — запалення ясен, *gastritis* — запалення слизової оболонки шлунка.

Суфікси *-úl-, -cul-, -ol-, -il-, -íd-, -ic-* короткі, наголос у словах цієї групи ставиться на третій склад від кінця слова: *capitulum* — голівка, *clavicula* — ключиця, *scapula* — лопатка, *malleolus* — молоточок, *operabilis* — операбельний.

N.B. Наголос ставиться на передостанній склад, незважаючи на його короткість, коли до слова додається частка *-que*, що має значення позитивного сполучника і: *clavicula et cósta* — *clavicula costáque* (ключиця і ребро).

ГРАФІЧНЕ ЗОБРАЖЕННЯ ДОВГОТИ І КОРОТКОСТІ ЗВУКІВ І СКЛАДІВ

Вправа 1

Поділіть слова на склади, визначте довготу чи короткість другого складу:

lambdoideus — лямбдоподібний, malignus — злоякісний, myocardium — серцевий м'яз, peritoneum — очеревина, subrotundus — округлий, Viburnum — калина, trochanter — вертлог, superficies — поверхня, contraho — я стягую, convexus — опуклий, adultus — дорослий, diversus — різний, Belladonna — беладонна, complexus — сукупність, depressus — пригнічений, expiratio — видих, epiglottis — надгортаник, filiformis — ниткоподібний, integumentum — покрив, laryngeus — гортанний, Oryza — рис, papilla — сосочок, profundus — глибокий, sinister — лівий, sudorifer — потогінний, stomachus — шлунок, extremitas — кінець, tussis — кашель, axis — вісь, cervix — шия, centimetrum — сантиметр, sagitta — стріла, sphaera — куля, Ephedra — ефедра, хвойник, Chamomilla — ромашка, Tormentilla — перстач, accessorius — додатковий, vertebra — хребець, tabuletta — таблетка, idaeus — садовий, extrahunt —

втягують, reliquus — залишений, exemplum — приклад, deferens — виносний, відвідний, inlaesus — непошкоджений, medulla — спинний мозок, palpebra — повіка, triquetrus — трикутник, maxilla — верхня щелепа, margo — край.

Вправа 2

Згрупуйте слова:

а) з довгими (наголошеними) суфіксами;

б) з короткими (ненаголошеними) суфіксами.

Globulus — кулька, anserinus — гусячий, gelatinosus — желатиновий, analgeticus — знеболювальний, auricularis — вушний, hepaticus — печінковий, scapula — лопатка, insanabilis — невиліковний, calidus — гарячий, particula — частинка, vaselinum — вазелін, iliacus — клубовий, oblongatus — довгастиий, vesicula — пухирець, utilis — корисний, testiculus — мотузка, lumbalis — поперековий, mobilis — рухомий, locatus — розміщений, sacculus — мішечок, pilula — пілюля, alveolus — комірка, adrenalinum — адреналін, coronalis — вінцевий, contagiosus — заразний, ossiculum — кісточка, solidus — міцний, incisura — вирізка, medicatus — лікувальний, spinosus — остистий, umbilicus — пупок, cardiacus — серцевий, ventriculus — шлуночок, innominatus — безіменний, lingua — язичок, caroticus — сонний, commissura — спайка, maxillaris — верхньощелепний, cultura — обробка, validus — здоровий, difficilis — важкий, nasalis — носовий, musculus — м'яз, scapula — лопатка, oleosus — олійний, foveola — ямка, quadratus — чотирикутний, corpusculum — тільце, frigidus — холодний, mucosus — слизовий, arteriola — маленька артерія, lacuna — заглиблення, iunctura — з'єднання, dilutus — розведений, solutus — розчинений, clavicula — ключиця.

Вправа 3

Прочитайте, зверніть увагу на наголос у поданих нижче словах, запам'ятайте їх:

abdomen — живіт, adamantinus — міцний, як сталь, aditus — вхід, amygdala — мигдалик, anonymus — безіменний, apophysis — відросток, bigeminus — подвійний, cadaver — труп, cartilago — хрящ, cerumen — вушна сірка, crystallinus — прозорий, як кристаль, serotinus — пізній, diastema — проміжок між зубами, diplöe — губчаста речовина кісток, incisivus — різцевий, duodenum — дванадцятипала кишка, femina — жінка, foramen — отвір, gingivae — ясна, harmonia — гармонія, hernia — грижа, intimus — внутрішній, lacerus — розірваний, lamina — пластинка, obliquus — косий, olecranon — ліктьовий відросток, declive — уклін, orbopens — протиставлений, orbita — колесо, palatum — піднебіння, platysma — підшкірний м'яз шиї, prostata — передміхурова залоза, scalenus — драбинчастий, senilis — старечий, masseter — жувальний (м'яз), meatus — хід, прохід, pylorus — воротар, saluber — цілющий, collega — товариш по роботі, collega, pharmacopola — фармацевт, diabetes — діабет.

Вправа 4

Прочитайте, поясніть місце наголосу:

I. 1. *Columna vertebralis* — хребетний стовп. 2. *Fovea costalis* — реберна ямка. 3. *Processus articularis* — суглобовий відросток. 4. *Ala sacralis* — крижове крило. 5. *Cornu сосcygeum* — куприковий ріг. 6. *Apertura thoracis* — отвір грудної клітки. 7. *Sulcus sinus occipitalis* — борозна потиличної пазухи. 8. *Pars lateralis* — бічна частина. 9. *Linea temporalis* — скронева лінія. 10. *Facies interna* — внутрішня поверхня. 11. *Fossa cranii media* — середня черепна ямка. 12. *Caput obliquum* — коса головка. 13. *Venae cavae* — порожнисті вени. 14. *Regio nasi* — ділянка носа. 15. *Digitus minimus* — мізинець, буквально — найменший палець. 16. *Os longum* — довга кістка. 17. *Vena profunda* — глибока вена.

II. 1. *Arteria lingualis* — язикова артерія. 2. *Regiones capitis* — ділянки голови. 3. *Musculus transversus menti* — поперечний м'яз підборіддя. 4. *Pars profunda* — глибока частина. 5. *Ligamentum apicis dentis* — зв'язка верхівки зуба. 6. *Sutura palatina* — піднебінний шов. 7. *Musculus masseter* — жувальний м'яз. 8. *Canalis mandibulae* — канал нижньої щелепи. 9. *Processus coronoideus* — вінцевий відросток. 10. *Fovea pterygoidea* — крилоподібна ямка. 11. *Corpus ossis hyoidei* — тіло під'язикової кістки. 12. *Crista palatina* — піднебінний гребінь. 13. *Alveolus dentalis* — зубна альвеола (комірка). 14. *Sinus maxillaris* — верхньощелепний синус (пазуха). 15. *Collum dentis* — шийка зуба. 16. *Papillae linguae* — сосочки язика.

III. 1. *Anatomia* — наука про будову людського тіла. 2. *Zoologia* — наука про тварин. 3. *Anaemia* — анемія. 4. *Histologia* — наука про тканини. 5. *Hydrotherapia* — водолікування. 6. *Dermatologus* — спеціаліст, що лікує захворювання шкіри. 7. *Cephalalgia* — головний біль.

ВСТУП ДО АНАТОМІЧНОЇ НОМЕНКЛАТУРИ

Сучасна медична термінологія складається з трьох основних номенклатурних груп:

а) анатомо-гістологічної; б) клінічної; в) фармацевтичної.

Анатомічна та гістологічна номенклатури вивчаються згідно з Міжнародною Паризькою номенклатурою (PNA — *Parisiana Nomina anatomica*), яка була прийнята на VI Міжнародному конгресі анатомів у Парижі в 1955 р. з урахуванням доповнень, внесених на наступних анатомічних конгресах, включаючи X Міжнародний анатомічний конгрес у Токіо, що відбувся у 1975 р.

Найменування будь-якого об'єкта переважно виражається іменником.

ІМЕННИК (NOMEN SUBSTANTIVUM)

§ 8. ОГЛЯД СИСТЕМИ ІМЕННИКІВ

Іменник у латинській мові, як і в українській, має три роди:

genus masculinum (m) — чоловічий рід;

genus femininum (f) — жіночий рід;

genus neutrum (n) — середній рід.

Два числа:

numerus singularis (Sing.) — однина;

numerus pluralis (Plur.) — множина.

У латинській мові є шість відмінків:

casus nominativus (Nom.) — називний;

casus genetivus (Gen.) — родовий;

casus dativus (Dat.) — давальний;

casus accusativus (Acc.) — знахідний;

casus ablativus (Abl.) — виконує функцію орудного і місцевого відмінків;

casus vocativus (Voc.) — кличний (вживається у разі звертання).

N.B Шостий відмінок — *Vocativus* — у медичній термінологічній системі не вживається.

Латинські іменники поділяються на п'ять відмін (*declinationes*). Відміна визначається за закінченнями *Gen.sing.* (родового відмінка однини). Рід граматичний визначається за закінченнями *Nom.sing.* (називного відмінка однини). Рід також визначається за значенням: чоловічого роду є назви осіб чоловічої статі (*pater* — батько, *filius* — син і т. ін.), назви професій (*poeta* — поет, *oculista* — окуліст та ін.), назви народів, місяців, рік і вітрів. Іменники, що називають осіб жіночої статі (*mater* — мати, *filia* — дочка та ін.), назви дерев, країн, міст, островів — жіночого роду. Невідмінювані іменники належать до середнього роду (*cacao* — какао та ін.).

Іменники та інші змінні частини мови записуються у словник і запам'ятовуються у словниковій формі.

Для іменників — це форми *Nom.sing.*, *Gen.sing.* і рід. Наприклад: *columna, columnae, femininum; tuberculum, tuberculi neutrum; musculus, musculi masculinum*. Проте усталилась скорочена форма запису: *columna, ae, f; tuberculum, i, n; musculus, i, m*.

Особливу увагу слід звернути на словникову форму запису іменників третьої відмини. Переважна більшість їх у *Nom. Sing.* має усічену основу, яка повністю проявляється у *Gen.sing.* У зв'язку з цим скорочена форма родового відмінка однини записується з частиною основи.

Наприклад: *radix, icis, f (radicis)* — корінь; *pulmo, ōnis, m (pulmonis)* — легень; *corpus, ōris, n (corporis)* — тіло.

Запам'ятайте! Форма називного відмінка — це назва об'єкта чи явища, позначуваного цим словом. Крім того, за закінченням називного відмінка визначається рід іменника.

За формою родового відмінка визначається:

а) відміна;

б) основа;

в) у формі родового відмінка записуються назви лікарських засобів у рецептах.

Зразок

Повна словникова форма (заучується)	Скорочена словникова форма (записується)	Переклад
<i>glandula, glandulae femininum</i>	<i>glandula, ae f</i>	залоза
<i>angulus, anguli masculinum</i>	<i>angulus, i m</i>	кут
<i>cavitas, cavitatis femininum</i>	<i>cavitas, atis f</i>	порожнина
<i>apex, apicis masculinum</i>	<i>apex, icis m</i>	верхівка
<i>abdomen, abdominis neutrum</i>	<i>abdomen, inis n</i>	живіт
<i>processus, processus masculinum</i>	<i>processus, us, m</i>	відросток
<i>facies, faciei femininum</i>	<i>facies, ei f</i>	обличчя, поверхня

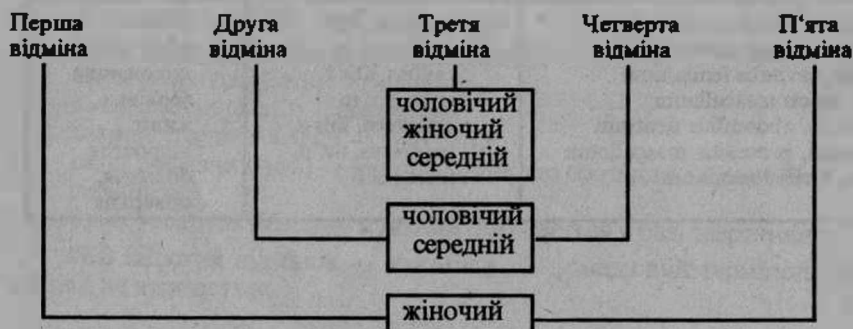
N.B. Підводимо підсумок:

відміна визначається за закінченням родового відмінка однини, рід — за закінченням називного відмінка однини, що зображено на таблиці (див. нижче).

Відмі- нок	Чис- ло	Відміна				
		I	II	III	IV	V
Nom.	Sing.	-a	-us, er(m) -um, on (n)	Різні закін- чення (m, f, n)	-us (m) -u (n)	-es(f)
Gen.	Sing.	-ae	-i	-is	-us	-ei
Прик- лади		costa, ae, f tibia, ae, f	fundus, i, m atrium, i, n	apex, icis, m radix, icis f femur, oris, n	sinus, us, m genu, us, n	caries, ei, f species, ei, f
Nom	Plur.	-ae	-i(m), -a(n)	-es(m, f), -a(n) -ia (n)	-us(m), -ua (n)	-es
Gen.	Plur.	-arum	-orum	-um, -ium	-uum	-erum
Прик- лади		costae costarum; tibiae, tibiarm	fundi fundorum; atria, atriorum	apices, apicm; radices; radicum femora, femorum	sinus, sinuum; genua, genuum	species specierum

Отже, до першої і п'ятої відмін належать іменники жіночого роду, до другої і четвертої — іменники чоловічого і середнього роду, до третьої відміни — усі три роди.

Графічно це правило можна зобразити так:

§ 9. ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВИ ІМЕННИКІВ

Основа іменників визначається шляхом відкидання закінчення від форми родового відмінка однини.

Зразок визначення основи:

Називний	Родовий	Основа
fistula	fistul-ae	fistul-
struma	strum-ae	strum-
embolus	embol-i	embol-
pylorus	pylor-i	pylor-
ulcus	ulcer-is	ulcer-
trepnatio	trepnatio-is	trepnatio-
genu	gen-us	gen-
insultus	insult-us	insult-
infarctus	infarct-us	infarct-
rabies	rabi-ei	rabi-

§ 10. НЕУЗГОДЖЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ

Значна частина анатомічних термінів складається з двох чи кількох іменників. За такої конструкції складного терміна означуване слово — іменник у називному відмінку однини чи множини — ставиться на першому місці. Означенням служить другий та наступні іменники в родовому відмінку однини чи множини. Така конструкція називається неузгодженим означенням. Схему цієї конструкції можна зобразити так: SN + SG, де S — substantivum, N — nominativus, G — genetivus. Переклад неузгодженого означення здійснюється двома способами: 1) іменником у родовому відмінку; 2) прикметником.

Наприклад: fovea dentis — ямка зуба = зубна ямка; facies tuberculi costae — поверхня горбка ребра = реберна горбкова поверхня.

Схема створення термінів за конструкцією
“неузгоджене означення”

Латинський термін

Український відповідник

Схема № 1

Nominativus	Genetivus	Називний відмінок	Родовий відмінок
cancer, carcinoma	duodeni	рак	дванадцятипалої кишки
	recti		прямої кишки
	(o) esophagi		стравоходу
	hepatis		печінки
	uteri		матки
	ventriculi		шлунка
	gingivae		ясен
	labii		губи

Схема № 2

Nominativus	Genetivus	Називний відмінок	Родовий відмінок
- ulcus - cancer (carcinoma) - palpatio - tumor - resectio - incisio	ventriculi	- виразка - рак - промацування - пухлина - резекція - розріз	шлунка

Зразок перекладу з української мови на латинську:

Термін для перекладу	Словникова форма	Переклад терміна
промацування пухлини, печінки	palpatio, onis, f — і промацування tumor, oris, m — пухлина hepar, atis, n — печінка	palpatio tumoris, hepatis
шлуночок серця	ventriculus, i, m — шлуночок cor, cordis, n — серце	ventriculus cordis
резекція верхівки легені	resectio, onis, f — резекція apex, icis, m — верхівка pulmo, onis, m — легень	resectio apicis pulmonis
суглоб головки ребра	articulatio, onis, f — суглоб capitulum, i, n — головка costa, ae, f — ребро	articulatio capituli costae

Вправа 1

Запишіть скорочену словникову форму іменників, перекладіть терміни:

Columna, columnae femininum; canalis, canalis masculinum; facies, faciei femininum; arcus, arcus masculinum; foramen, foraminis neutrum; processus, processus masculinum; tuberculum, tuberculi neutrum; sulcus, sulci masculinum; atlas, atlantis masculinum; os, ossis neutrum; cornu, cornus neutrum; fovea, foveae femininum; pulmo, pulmonis masculinum; os, oris neutrum; apertura, aperturae femininum; pars, partis femininum; superficies, superficiei femininum; dens, dentis masculinum.

Вправа 2

Перекладіть латинською мовою, визначте відміну іменників:

гребінь, вирізка, альвеола, край, язичок, крило, коліно, щілина, поверхня, горб, кут, луска, кістка, пазуха, лабіринт, сплетення, відросток, пластинка, піднебіння, зуб, хребець, верхівка, шов, зв'язка, суглоб, ніс, око, рука, нога, протока.

Вправа 3

Визначте основу іменників:

fibula, ae f; phalanx, ngis f; regio, onis f; thorax, acis m; scapula, ae f;

musculus, i m ; foramen, inis n ; anulus, i m ; genu, us n ; femur, oris n ; tendo, inis m ; labium, i n ; caries, ei f ; radix, icis f ; tumor, oris m ; cementum, i n ; cavitas, itis f ; processus, us m ; cor, cordis n ; dies, ei m ; lobus, i m ; tunica, ae f ; recessus, us m ; cor, cordis n ; lobus, i m ; sinus, us m ; cartilago, inis f ; musculus, i m .

Вправа 4

Визначте рід іменників:

- 1) collum, i ...; 2) apertura, ae ...; 3) ductus, us ...; 4) lamina, ae ...; 5) oculus, i ...; 6) os, ossis ...; 7) radix, icis ...; 8) systema, atis ...; 9) tractus, us ...; 10) vomer, eris ...; 11) os, oris ...; 12) maxilla, ae ...; 13) cartilago, inis ...; 14) squama, ae ...; 15) digitus, i ...; 16) haema, atis ...; 17) alveolus, i ...; 18) mandibula, ae ...; 19) basis, is ...; 20) cortex, icis ...; 21) sulcus, i ...; 22) ligamentum, i ...; 23) aquaeductus, us ...; 24) cornu, us ...; 25) fonticulus, i ...; 26) scelēton, i ...; 27) foveola, ae ...; 28) superficies, ei ...; 29) ventriculus, i ...; 30) rete, is ...

Вправа 5

Поставте іменники у Nom. та Gen. pl., перекладіть:

ramus, i m ; corpus, oris n ; plica, ae f ; atrium, i n ; plexus, us m ; bronchus, i m ; tendo, inis m ; glandula, ae f ; scapula, ae f ; dens, dentis m ; homo, hominis m ; os, ossis n ; trauma, atis n ; circulus, i m ; papilla, ae f ; rete, is n ; appendix, icis f ; crus, cruris n ; vertebra, ae f ; nervus, i m ; sinus, us m ; ren, renis m ; ventriculus, i m ; arteria, ae f ; gyrus, i m ; pes, pedis m ; ganglion, i n .

Вправа 6

Перекладіть терміни українською мовою, запишіть словникову форму:

I. 1. Corpus vertebrae. 2. Apex ossis sacri. 3. Ossa thoracis. 4. Manubrium sterni. 5. Sulcus sinus. 6. Ala cristae galli. 7. Tegmen tympani. 8. Aquaeductus vestibuli. 9. Radix arcus vertebrae. 10. Cavitas cranii. 11. Crista galli. 12. Septum nasi. 13. Orbita oculi. 14. Fonticuli cranii. 15. Collum scapulae. 16. Arcus aortae. 17. Diaphragma pelvis. 18. Apex pulmōnis. 19. Musculi abdominis. 20. Tuberositas costae. 21. Basis cranii. 22. Articulationes manus. 23. Regiones et partes corporis.

II. 1. Fovea dentis. 2. Ossa faciei. 3. Corpus maxillae. 4. Tuber maxillae. 5. Basis mandibulae. 6. Radix linguae. 7. Dorsum linguae. 8. Foramen mandibulae. 9. Musculi linguae. 10. Foramen apicis dentis. 11. Radix dentis. 12. Caries dentis. 13. Vestibulum oris. 14. Alveolus dentis. 15. Cavum oris.

Вправа 7

Запишіть слова в словниковій формі, перекладіть терміни латинською мовою:

I. 1. Головка променевої кістки. 2. Кут груднини. 3. Тіло ребра.

4. Гребінь шийки ребра. 5. Кістки пальців. 6. Шви черепного склепіння. 7. Ділянка печінки. 8. Півкуля мозку. 9. Борозна пазухи. 10. Дуга аорти. 11. Вислуховування легені. 12. Суглоб коліна. 13. Основа хряща. 14. Тіло сідничної кістки. 15. Рак шлунка.

II. 1. Головка нижньої щелепи. 2. Тіло язика. 3. Корінь зуба. 4. Порожнина коронки. 5. Коронка зуба. 6. Край язика. 7. Горбок зуба. 8. Верхівка язика. 9. Карієс зубів. 10. Ділянка обличчя. 11. Ротова щілина. 12. Канал кореня зуба. 13. Кут рота. 14. Тіло верхньої щелепи. 15. Кістки обличчя.

§ 11. ОГЛЯД СИСТЕМИ ПРИКМЕТНИКІВ

Прикметник є найуживанішою після іменника частиною мови термінологічної системи взагалі і медичної, зокрема.

Прикметники поділяються на дві групи.

До першої групи належать прикметники першої і другої відміни.

Їх об'єднання в одну групу зумовлюється тим, що обидва морфологічні типи прикметників походять від одного кореня. Ця група прикметників має три родових закінчення.

Прикметники мають такі самі закінчення, що й іменники відповідної відміни:

masculinum	femininum	neutrum	Скорочений запис (словникова форма)
profundus	profunda	profundum	profundus, a, um — глибокий, а, е
purus	pura	purum	purus, a, um — чистий, а, е
dexter	dextra	dextrum	dexter, tra, trum — правий, а, е
asper	aspera	asperum	asper, a, um — шорсткий, а, е

Таким чином, робимо висновок, що прикметники першої групи (першої та другої відміни) мають такі родові закінчення:

-us, -er чоловічий рід;

-a жіночий рід;

-um середній рід.

Прикметники жіночого роду (-a) відмінюються за першою відміною, як іменники першої відміни, прикметники чоловічого (-us, -er) та середнього (-um) роду відмінюються за другою відміною.

До другої групи належать прикметники третьої відміни. Залежно від кількості родових закінчень прикметники третьої відміни поділяються на три підгрупи:

1) з трьома родовими закінченнями: -er (m), -is (f), -e (n), saluber, bris, bre; повна форма saluber (m), salubris (f), salubre (n) — цілющий, а, е;

2) з двома родовими закінченнями: -is (m, f), -e (n), dentalis, e; повна форма dentalis (m, f), dentale (n) — зубний, а, е;

3) з одним закінченням: *r, s* або *x*, спільним для усіх родів, напр.: *par* — парний, а, е, парний, а, е; *recens* — свіжий, а, е; *simplex* — простий, а, е.

Прикметники цієї підгрупи записуються у словник як іменники, тобто в *Nom.* і *Gen. sing.*, щоб можна було визначити основу: *simplex, icis* — простий (основа *simplic-*), основа всіх інших прикметників визначається за формою жіночого роду.

Н.В. Прикметники, як і іменники з закінченням *-er* у значній більшості випадків мають випадне *e*, яке в основі не зберігається: *sinister* — *sinistri* (*Gen. sing.*), *saluber, salubris, salubre* — цілющий, а, е. Скорочена форма запису таких слів у словник: *sinister, tra, trum; saluber, bris, bre*.

Є також група прикметників та іменників на *-er*, у яких *e* зберігається в основі. Таке *e* називається основним: *asper, aspera, asperum* (шорсткий), скорочена форма їх запису така: *asper, a, um*.

Окрему групу третьої відміни становлять прикметники з суфіксами *-ior (m, f), -ius (n)*, в *Gen. sing.* — *ioris*. Ці суфікси вказують на вищий ступінь прикметника, проте в анатомічній номенклатурі вони вживаються у значенні звичайного ступеня:

superior, superius — (*superior, ius*) — верхній;

inferior, inferius — (*inferior, ius*) — нижній;

anterior, antierius — (*anterior, ius*) — передній;

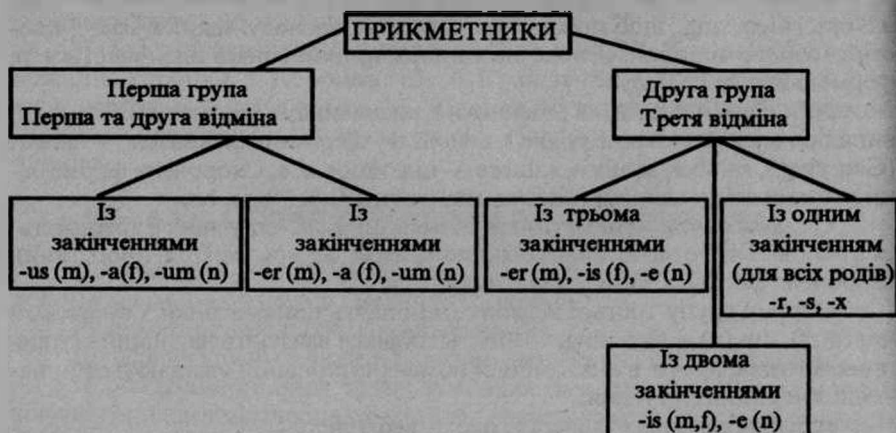
posterior, posterius — (*posterior, ius*) — задній.

Наприклад: *membrum superius (inferius)* — верхня (нижня) кінцівка, *arcus anterior* — передня дуга, *facies articulāris anterior* — передня суглобова поверхня.

У анатомічній термінології прикметники *major (m, f), majus (n)* — великий, *minor (m, f), minus (n)* — малий вживаються для позначення парних об'єктів: *circulus sanguinis major et minor* — велике і мале коло кровообігу; *pelvis major i pelvis minor* — таз великий і таз малий.

Для позначення непарних об'єктів вживається звичайний ступінь цих прикметників: *magnus, a, um* — великий і *parvus, a, um* — малий; *foramen occipitale magnum* — великий потиличний отвір, *arteria parva* — мала артерія.

Система прикметників (схематичне зображення)

§ 12. УЗГОДЖЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ

Прикметники узгоджуються з іменниками незалежно від відміни чи частини мови в роді, числі та відмінку і таким чином виступають у ролі узгодженого означення. Ця конструкція будується за такою схемою: іменник у називному відмінку однини плюс прикметник у називному відмінку однини. Із зміною відмінка чи числа іменника змінюються ці ж категорії прикметників.

Зразок узгодження прикметників першої групи (першої — другої відміни) з іменниками усіх відмін:

ligamentum, i n	→	latus, a, um
musculus, i m	→	latus, a, um
articulatio, ōnis f	→	latus, a, um
os, ossis n	→	latus, a, um

dens, dentis m	→	cariosus, a, um
radix, icis f	→	cariosus, a, um
cavum, i n	→	cariosus, a, um
regio, ōnis f	→	cariosus, a, um

зв'язка
м'яз
суглоб
кістка

широкий, а, е

зуб
корінь
порожнина
ділянка

каріозний, а, е

Зразок узгодження прикметників другої групи (третьої відміни) з іменниками всіх відмін:

aer, aeris m	salūber, bris, bre
aqua, ae f	
unguentum, i n	
tinctura, ae f	
decoctum, i n	
regio, ōnis f	

повітря	цілющий, а, е
вода	
мазь	
настоянка	
відвар	
ділянка	

musculus, i m	abdominalis, e
aorta, ae f	
vas, vasis n	
nervus, i m	

м'яз	черевний, а, е
аорта	
судина	
нерв	

remedium, i n	simplex, icis
pulvis, eris, m	
sirupus, i m	
tinctura, ae f	

засіб	простий, а, е
порошок	
сироп	
настоянка	

membrum, i n	superior, ius
vena (cava), ae f	
foramen, inis n	

кінцівка	верхній, я, е
вена	
(порожниста)	
отвір	

Зразок узгодження прикметників першої-другої групи з іменниками усіх відмін:

<u>Singularis</u>		<u>Pluralis</u>	
regio, onis f	frontalis	regiones	frontales
	temporalis		temporales
	externa		externae
	superior		superiores
musculus, i m	obliquus	musculi	obliqui
	abdominalis		abdominales
	profundus		profundi
	latissimus		latissimi
os, ossis, n	longum	ossa	longa
	breve		brevia
	lacrimalis		lacrimalia
	zygomaticum		zygomatica

N.B. Узгоджене означення може бути виражене, крім прикметника, дієприкметником: *ren migrans* — блукаюча нирка, *aorta descendens* — низхідна аорта, *articulatio composita* — складний суглоб; числівником: *costa undecima et duodecima*; займенником: *schola nostra*.

Вправа 1

1. Запишіть скорочену словникову форму прикметників. 2. Окремо випишіть прикметники першої та другої групи:

1) *longus, longa, longum*; 2) *frontalis, frontalis, frontale*; 3) *ruber, rubra, rubrum*; 4) *simplex, simplex, simplex*; 5) *saluber, salubris, salubre*; 6) *cavus, cava, cavum*; 7) *lateralis, lateralis, laterale*; 8) *silvester, silvestris, silvestre*; 9) *biceps, bicipitis*; 10) *asper, aspera, asperum*; 11) *brevis, brevis, brevis*; 12) *sinister, sinistra, sinistrum*; 13) *nasalis, nasalis, nasale*; 14) *rectus, recta, rectum*; 15) *parvus, parva, parvum*.

Вправа 2

Утворіть форми жіночого та середнього роду від указаних нижче прикметників, визначте основу прикметників:

transversus, costalis, verus, celer, ethmoidalis, teres, opticus, dexter, acer, profundus, par, liber, dentatus, dorsalis, medianus, cutaneus.

Вправа 3

Перекладіть словосполучення, визначте словникову форму кожного слова:

1. *Columna vertebralis*. 2. *Processus spinosus*. 3. *Canalis sacralis*. 4. *Cornu coccygeum*. 5. *Costa vera, costa spuria*. 6. *Incisura claviculæ*. 7. *Sulcus pulmonalis*. 8. *Arcus costalis*. 9. *Os occipitale*. 10. *Foramen magnum*. 11. *Pars basilaris*. 12. *Tuberculum pharyngeum*. 13. *Squama occipitalis*. 14. *Margo mastoideus*. 15. *Incisura iugularis*. 16. *Linea nuchalis*. 17. *Fossa cerebri*. 18. *Sella turcica*. 19. *Lingula sphenoidalis*. 20. *Facies temporalis*. 21. *Margo squamosus*. 22. *Foramen ovale*. 23. *Lamina lateralis*. 24. *Eminentia arcuata*. 25. *Fissura pterygotympanica*. 26. *Fossa mandibularis*. 27. *Angulus frontalis*. 28. *Labyrinthus ethmoidalis*. 29. *Hiatus semilunaris*. 30. *Sutura squamosa*. 31. *Crista nasalis*. 32. *Tuberositas pterygoidea*. 33. *Paries medialis*. 34. *Collum anatomicum*. 35. *Genu dextrum*. 36. *Atrium sinistrum*.

II.1. *Processus alveolaris*. 2. *Foramen palatinum*. 3. *Crista palatina*. 4. *Facies nasalis*. 5. *Alveolus dentalis*. 6. *Facies maxillaris*. 7. *Os zygomaticum*. 8. *Septum interalveolare*. 9. *Iugum alveolare*. 10. *Protuberantia mentalis*. 11. *Fossa digastrica*. 12. *Torus mandibularis*. 13. *Spina mentalis*. 14. *Linea obliqua*. 15. *Tuberositas masseterica*. 16. *Sulcus mylohyoideus*. 17. *Os hyoideum*. 18. *Lamina interna*. 19. *Angulus mastoideus*. 20. *Palatum osseum*. 21. *Costa prima*. 22. *Vertebra prominens*. 23. *Musculus masseter*. 24. *Dens cariosus*. 25. *Regio buccalis*.

Вправа 4

Перекладіть терміни українською мовою:

- I. 1. *Tuberculum posterius*. 2. *Ala major et minor*. 3. *Processus superior*. 4. *Facies posterior*. 5. *Linea inferior*. 6. *Pelvis major et minor*. 7. *Crista posterior*. 8. *Cornu majus et minus*. 9. *Trochanter major et minor*. 10. *Labium inferius*. 11. *Arcus anterior*. 12. *Incisura superior*. 13. *Membrum inferius*. 14. *Tuberculum majus*. 15. *Palpebra inferior*. 16. *Ligamentum anterius*.

- II. 1. *Chelidonium majus*. 2. *Plantago major*. 3. *Vinca minor*.

Вправа 5

Перекладіть анатомічні терміни, визначте граматичні категорії кожного слова:

- I. 1. *Vertebrae cervicales*. 2. *Musculi longissimi*. 3. *Cornua coccygea*. 4. *Venae cordis*. 5. *Spinae tympanicae*. 6. *Cellulae ethmoidales*. 7. *Conchae nasales*. 8. *Alveoli dentales*. 9. *Canales palatini*. 10. *Nervi occipitales*. 11. *Septa intraalveolaria*. 12. *Arcus zygomatici*. 13. *Impressiones digitatae*. 14. *Foramina incisiva*. 15. *Nervi transversi*. 16. *Sinus nasales*. 17. *Ligamenta lata*. 18. *Articulatioes compositae*. 19. *Vertebrae thoracicae*. 20. *Plexus nervosi*. 21. *Rami pulmonales*. 22. *Dentes canini*. 23. *Ossa cranii*. 24. *Facies externae*.

Вправа 6

Узгодьте поставлені у дужки прикметники з іменниками:

- 1) *Vertebra*, ae f — хребець (шийний, грудний, куприковий, крижовий, поперековий); 2) *canalis*, is m — канал (сонний, центральний, хребтовий, зоровий, крижовий, під'язиковий, виростковий); 3) *incisura*, ae f — вирізка (хребцева, ключична, реберна, яремна, соскоподібна, тім'яна, решітчаста); 4) *margo*, īnis m — край (лямбдоподібний, виличний, лобний, лускатий, задній, передній, стрілоподібний, носовий); 5) *foramen*, īnis n — отвір (великий, круглий, венозний, овальний, кам'янистий, остистий, сліпий, решітчастий); 6) *processus*, us m — відросток (поперечний, суглобовий, додатковий, яремний, виличний); 7) *tuberculum*, i n — горбок (передній, задній, сонний, глотковий, суглобовий); 8) *os*, ossis n — кістка (потилична, вилична, скронева, клиноподібна, слізна, решітчаста); 9) *fovea*, ae f — ямка (під'язикова, піднижньощелепна, блокова, зубна, крижова); 10) *sulcus*, i m — борозна (барабанна, решітчаста, слізна, піднебінна, легенева, сонна, венозна, артеріальна); 11) *facies*, ei f — поверхня (тазова, дорсальна, мозкова, верхньощелепна, внутрішня, зовнішня, носова); 12) *sutura*, ae f — шов (різцевий, лускатий, лобний, виличноверхньощелепний).

Вправа 7

Перекладіть терміни латинською мовою:

- 1) верхня хребцева вирізка; 2) нижній суглобовий відросток; 3) передня суглобова поверхня; 4) задні крижові отвори; 5) медіальна пластинка; 6) бічний крижовий гребінь; 7) ребра справжні та несправжні; 8) внутрішні

ний потиличний виступ; 9) середній клиноподібний відросток; 10) кам'яниста частина; 11) зовнішній слуховий отвір; 12) середня носова раковина; 13) крила велике та мале; 14) велика піднебінна борозна (крилопіднебінна борозна); 15) альвеолярна дуга; 16) жувальна горбистість; 17) нижній носовий хід; 18) верхній кут; 19) бічна передня поверхня; 20) вертлюга великий та малий; 21) міжкістковий край; 22) верхня реберна ямка; 23) нижня стрілоподібна пазуха; 24) простий суглоб; 25) кісткове піднебіння; 26) верхня губа.

§ 13. СТРУКТУРА АНАТОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ

Термін (латинське загальномовне слово *terminus*, і *m* перекладається як межа, кордон, кінцева мета; у науковій системі — наукова назва) — це слово чи сполучення слів, що є назвою професійного поняття з будь-якої сфери виробництва, науки, мистецтва.

За структурою терміни бувають однослівними, дво- і багатослівними.

Однослівні терміни бувають:

1) однокореневі, виражені іменником чи субстантивованим прикметником (*caput* — голова, *dens* — зуб, *stoma* — рот, *ren* — нирка, *iejunum* — порожня кишка);

2) похідні терміни, створені засобами суфіксації чи префіксації — *caput* (голова) — *capit-ul-um* (головка), *dens* (зуб) — *dent-al-is* (зубний);

3) складні терміни, створені шляхом складання двох чи кількох основ, поєднаних безпосередньо чи з допомогою з'єднувальних голосних (*pteryg-o-spinalis* — крилоподібно-остистий, *front-o-zygomaticus* — лобновилучний, *zygomatic-o-maxillaris* — виличноверхньощелепний).

Двослівні терміни складаються з іменника, що виражає загальну назву, та означення (узгодженого чи неузгодженого), яке ставиться після загального терміна: *tunica mucosa* — слизова оболонка, *lobus inferior* — нижня частка, *corona dentis* — коронка зуба, *apex pulmonis* — верхівка легені.

Три-і багатослівні терміни складаються з іменника, що виражає загальну назву, та означень, узгоджених чи неузгоджених. В анатомічній та гістологічній терміносистемах поширені змішані конструкції. У такому разі узгоджене означення частіше стоїть перед неузгодженим: *corpus adiposum buccae* — жирове тіло щок, *plica longitudinalis duodeni* — поздовжня складка дванадцятипалої кишки, але *frenulum labii superioris* — вуздечка верхньої губи, *curvatura ventriculi minor* — мала кривизна шлунка.

Н. В. У фармацевтичній та клінічній термінології неузгоджене означення у більшості випадків стоїть перед узгодженим: *tinctura Valerianae aetherea* — ефірна настоянка валеріани, *syndromum abstinentiae acutae* — синдром гострої абстиненції (хворобливі явища, пов'язані з раптовим припиненням вживання лікарських препаратів, наркотичних засобів, алкоголю, що супроводжуються серцебиттям, тремтінням, блюванням та ін.).

Якщо іменник має кілька означень, то вони ставляться за наявності

визначення об'єкта. Означення, що вказує на форму (*rotundus, ovalis, quadrātus* та ін.), на величину (*magnus, major, minor* та ін.), на колір (*flavus, griseus* та ін.), що визначають розміщення (*dexter, sinister, superior, inferior, lateralis* та ін.), як правило, ставиться на останньому місці. Переклад з латинської мови на українську в такій конструкції здійснюється від кінця багатослівного найменування. Наприклад: *Arcus dentalis superior* — верхня зубна дуга; *arteriae ciliares posteriores longae* — довгі задні війкові артерії; *tympaniculae anteriores* — передні вухні гілки.

У багатослівних термінах може бути два іменники, кожен з них із своїми означеннями (узгодженим чи неузгодженим):

bursa subtendinea musculi latissimi dorsi — підсухожильна сумка найширшого м'яза спини;

septum intermusculare anterius scuris — передня між'язова перетинка голілки;

apex cartilaginis arytenoideae — верхівка черпакуватого хряща.

Якщо дво- чи багатослівний термін складається з іменників (неузгоджене означення), то порядок слів у латинській і українській мовах однаковий. Наприклад: *canalis radialis dentis* — канал кореня зуба; *foramen apicis dentis* — отвір верхівки зуба.

Вправа 1

Перекладіть терміни, визначте граматичні категорії іменників та прикметників. Зразок виконання:

1) *angulus sterni* — кут груднини;

angulus, i m — іменник другої відміни Nom. sg.; *sternum, i n* — іменник другої відміни Gen. sg.

2) *musculi interossei palmares* — долонні міжкісткові м'язи;

musculus, i m — іменник другої відміни Nom. pl.; *interosseus, a, um* — прикметник першої групи другої відміни Nom. pl., *palmaris, e* — прикметник третьої відміни другої підгрупи Nom. pl.

I. 1. *Sulcus sinus sigmoidei*. 2. *Sutura calvariae*. 3. *Nervus petrosus minor*. 4. *Linea aspera femoris*. 5. *Cartilago triangularis nasi*. 6. *Vasa auris internae*. 7. *Meatus nasi communis*. 8. *Processus coronoideus*. 9. *Apertura piriformis*. 10. *Facies costalis anterior*. 11. *Labium internum*. 12. *Pelvis major*. 13. *Fovea capitis femoris*. 14. *Discus nervi optici*. 15. *Membrana intercostalis interna*. 16. *Foramen venae cavae*. 17. *Atrium dextrum*. 18. *Basis cordis*. 19. *Ostium trunci pulmonalis*. 20. *Sinus venarum cavarum*. 21. *Valvula foraminis ovalis*. 22. *Arteria pulmonalis sinistra*. 23. *Ramus posterior ascendens*. 24. *Arteria alveolaris superior*. 25. *Venae inferiores cerebelli*. 26. *Spina nasalis posterior*. 27. *Nervus accessorius*. 28. *Ligamentum longitudinale anterius*. 29. *Vesica urinaria*.

II. 1. *Papillae filiformes linguae*. 2. *Foramen apicis dentis*. 3. *Nervus palatinus major*. 4. *Corpus mandibulae*. 5. *Protuberantia mentalis*. 6. *Pars alveolaris*. 7. *Foramen mandibulae*. 8. *Os hyoideum*. 9. *Arcus zygomaticus*. 10. *Sutura palatina transversa*. 11. *Apex dentis*. 12. *Radix dentis*. 13. *Foramen*

caecum linguae. 14. Palatum durum. 15. Palatum molle. 16. Frenulum labii superioris.

III. 1. Spina angularis alae majoris ossis occipitalis. 2. Arcus tendineus fasciae pelvis. 3. Cornu posterius substantiae griseae medullae spinalis. 4. Incisura claviculae manubrii sterni. 5. Margo sagittalis ossis parietalis. 6. Bulbus inferior venae iugularis internae. 7. Cornua inferius et superius cartilaginis thyroideae. 8. Vena obliqua atrii sinistri. 9. Tuberculum anterius thalami optici. 10. Striae transversae corporis callosi. 11. Bursa subtendinea musculi tricipitis brachii. 12. Fovea costalis processus transversi. 13. Musculus levator labii superioris alaeque nasi. 14. Rami cardiaci cervicales superiores. 15. Tunica mucosa cavitatis tympanici.

Вправа 2

Перекладіть латинською мовою:

I. 1. Тіло хребця. 2. Борозна спинномозкового нерва. 3. Верхівка крижової кістки. 4. Головка ребра. 5. Кут груднини. 6. Клиноподібна пазуха. 7. Ость клиноподібної кістки. 8. Борозна слухової труби. 9. Гребінь великого горбка. 10. Зовнішня труба. 11. Малий таз. 12. Шийка стегна. 13. Горбистість великогомілкової кістки. 14. Різцеві отвори. 15. Артеріальні борозни. 16. Трапецієподібна лінія. 17. Шви черепа. 18. Нижня кінцівка. 19. Кульшовий суглоб. 20. Поперечний м'яз грудної клітки. 21. Правий (лівий) шлуночок серця. 22. Нижня барабанна артерія. 23. Жовчний міхур. 24. Передня крижовокуприкова зв'язка.

II. 1. Вилична кістка. 2. Щелепнопід'язикова гілка. 3. Вирізка нижньої щелепи. 4. Серединний піднебінний шов. 5. Альвеолярна частина. 6. Зв'язка верхівки зуба. 7. Зубні гілки. 8. Вуздечка нижньої губи. 9. Канал кореня зуба. 10. Малі піднебінні артерії. 11. Тіло верхньої щелепи. 12. Вінцевий відросток. 13. Коса лінія.

III. 1. Реберна ямка поперечного відростка. 2. Суглобова поверхня горбка ребра. 3. Передня поверхня кам'янистої частини (піраміди). 4. Борозна середньої скроневої артерії. 5. Суглоби пояса верхньої кінцівки. 6. Клапан нижньої порожнистої вени. 7. Передня та задня дуги першого шийного хребця. 8. Медіальний виступ ромбоподібної ямки. 9. Решітчаста пластинка решітчастої кістки. 10. Крилоподібний відросток клиноподібної кістки. 11. Овальна ямка широкої фасції стегна. 12. Яремні вирізки потиличної кістки. 13. Передня глибока скронева артерія. 14. Вузол колінця лицьового нерва. 15. Слизова оболонка жовчного міхура.

МОРФОЛОГІЯ

§ 14. ЧАСТИНИ МОВИ

Частини мови поділяються на змінні, які відмінюються, і незмінні, тобто невідмінювані.

Змінні частини мови

1. Іменник — *nomen substantivum*.
2. Прикметник — *nomen adiectivum*.
3. Числівник — *nomen numerale*.
4. Займенник — *pronomen*.
5. Дієслово — *verbum*.

Незмінні частини мови

1. Прислівник — *adverbium*.
2. Прийменник — *praepositio*.
3. Сполучник — *coniunctio*.
4. Вигук — *interiectio*.
5. Частка — *particula*.

Н.В. У назвах іменника, прикметника і числівника (імена) слово *nomen* може випускатися.

§ 15. ПЕРША ВІДМІНА ІМЕННИКІВ (DECLINATIO PRIMA)

До першої відміни належать іменники жіночого роду, які в родовому відмінку однини закінчуються на -ae, а в називному відмінку однини — на -a (*vertebra*, ae f — хребець, *columna*, ae f — стовп, *planta*, ae f — рослина, *aqua*, ae f — вода).

До першої відміни належать деякі іменники чоловічого роду за значенням (найменування професій та осіб чоловічої статі): *collēga*, ae m — колега, *oculista*, ae m — окуліст, *pharmasopōla*, ae m — фармацевт, *pauta*, ae m — моряк, *poēta*, ae m — поет та ін. Іменники жіночого і чоловічого роду відмінюються за одним зразком.

Загальне правило відмінювання: до основи додаються відмінкові закінчення.

Відмінкові закінчення іменників першої відміни

	Singularis	Pluralis
Nom.	-a	-ae
Gen.	-ae	-arum
Dat.	-ae	-is
Acc.	-am	-as
Abl.	-a	-is

Зразок відмінювання
clavicula, ae f

	Singularis	Pluralis
Nom.	claviculā	clavicul-ae
Gen.	clavicul-ae	clavicul-ārum
Dat.	clavicul-ae	clavicul-is
Acc.	clavicul-am	clavicul-as
Abl.	clavicul-ā	clavicul-is

Н.В. 1. Abl sg. -ā (довге) на відміну від -ā (короткого) в Nom. sg.

2. Прикметники жіночого роду першої групи (на -a) відмінюються так само, як іменники першої відміни.

Зразок відмінювання

planta medicata — лікарська рослина

	Singularis	Pluralis
Nom.	plantā medicatā	plant-ae medicat-ae
Gen.	plant-ae medicat-ae	plant-ārum medicat-ārum
Dat.	plant-ae medicat-ae	plant-is medicat-is
Acc.	plant-am medicat-am	plant-as medicat-as
Abl.	plant-ā medicat-ā	plant-is medicat-is

Н.В. 1. Деякі іменники першої відміни залежно від числа (однина чи множина) мають різні значення. Так, aqua, ae f — вода, aquae, aquarum — води, мінеральні джерела, littera, ae f — літера, буква, litterae, arum — література, наука.

2. Деякі іменники першої відміни вживаються тільки у множині. Наприклад: apthae, arum f — афти, виразки рота; secundinae, arum f — плацента, послід, дитяче місце.

3. Певна кількість латинських іменників першої відміни перейшла в українську мову без зміни фонетичної та морфологічної форм: культура, натура, структура, мензура та ін.

Разом із словами в нові мови увійшли й суфікси -tura, -sura.

§ 16. ГРЕЦЬКІ ІМЕННИКИ ПЕРШОЇ ВІДМІНИ

До першої відміни належать грецькі іменники:

а) жіночого роду, які в називному відмінку однини закінчуються на -е, а в родовому відмінку однини — на -es. Наприклад: *systole, es f* — систола; *diastole, es f* — діастола; *aloë, es f* — сабур, алое; *phlegmone, es f* — флегмона, запалення підшкірної основи; *chole, es f* — жовч; *syncope, es f* — непритомність та ін;

б) чоловічого роду, які в називному відмінку однини закінчуються на -с, а в родовому відмінку однини — на -ae. Наприклад: *ascites, ae m* — черевна водянка; *diabetes, ae m* — діабет.

Зразок відмінювання
phlegmone, es f

Singularis	Pluralis
Nom. <i>phlegmon-e</i>	<i>phlegmon-ae</i>
Gen. <i>phlegmon-es</i>	<i>phlegmon-arum</i>
Dat. <i>phlegmon-ae</i>	<i>phlegmon-is</i>
Acc. <i>phlegmon-en</i>	<i>phlegmon-as</i>
Abl. <i>phlegmon-e (a)</i>	<i>phlegmon-is</i>

ascites, ae m

Nom. <i>ascit-es</i>	<i>ascit-ae</i>
Gen. <i>ascit-ae</i>	<i>ascit-arum</i>
Dat. <i>ascit-ae</i>	<i>ascit-is</i>
Acc. <i>ascit-en (am)</i>	<i>ascit-as</i>
Abl. <i>ascit-e (a)</i>	<i>ascit-is</i>

Зверніть увагу на те, що іменники чоловічого і жіночого роду у деяких відмінках однини зберегли грецькі закінчення, а у всіх відмінках множини прийняли латинські.

§ 17. ВІДМІНЮВАННЯ КОНСТРУКЦІЇ "Неузгоджене означення"

Зразок відмінювання

tinctura Valerianae — настоянка валеріани

Singularis	Pluralis
Nom. <i>tinctur-ā Valerianae</i>	<i>tincturae Valerianae</i>
Gen. <i>tinctur-ae Valerianae</i>	<i>tinctur-arum Valerianae</i>
Dat. <i>tinctur-ae Valerianae</i>	<i>tinctur-is Valerianae</i>
Acc. <i>tinctur-am Valerianae</i>	<i>tinctur-as Valerianae</i>
Abl. <i>tinctur-ā Valerianae</i>	<i>tinctur-is Valerianae</i>

За таким зразком відмінюються й інші сполучення, як от: *columna vertebrarum, massa pilularum* та ін.

Зразок відмінювання трислівного терміна, створеного за конструкцією "Неузгоджене означення".

Aqua Amygdalarum amararum — вода гірких мигдалів

Singularis

Pluralis

Nom. aqu-*ā* Amygdalarum amararum

aqu-ae Amygdalarum amararum

Gen. aqu-ae Amygdalarum amararum

aqu-*arum* Amygdalarum amararum

Dat. aqu-ae Amygdalarum amararum

aqu-is Amygdalarum amararum

Acc. aqu-am Amygdalarum amararum

aqu-as Amygdalarum amararum

Abl. aqu-*ā* Amygdalarum amararum

aqu-is Amygdalarum amararum

§ 18. СЛОВОТВІР

Найуживаніші суфікси іменників першої відміни (разом із закінченням):

1) -*sūra, -tūra* означають дію або наслідок її. Наприклад: *fractura*, ae f — перелом (від дієслова *frango*, ēre — ламати, дробити); *cultura*, ae f — культура (від дієслова *colo*, ēre — піклуватися, обробляти);

2) -*antia, -entia, -ia* означають якість, стан. Наприклад: *scientia*, ae f — знання, наука (від дієслова *scio, scire* — знати); *substantia*, ae f — речовина (від *substo, āre* — існувати, бути в наявності);

3) -*ina* вказує на заняття, мистецтво, конкретну назву. Наприклад: *medicina*, ae f — медицина, ae f (від *medicus, i m* — лікар); *vaccina* (від *vacca*, ae f — корова); *angina*, ae f — ангіна (від *ango, ēre* — душити, стискати);

4) -*bra* вказує на знаряддя, інструмент, орган тіла. Наприклад: *vertebra*, ae f — хребець (від *verto, ēre* — повертати);

5) -*bula* означає знаряддя праці або орган тіла. Наприклад: *mandibula*, ae f — нижня щелепа (від *mando, ēre* — жувати); *subula*, ae f — шило (від *suo, ēre* — шити, скріплювати);

6) -*ula, -cula, -ola* мають зменшувальне значення. Наприклад: *auricula*, ae f — вушна раковина (від *auris, is f* — вухо); *cellula*, ae f — клітинка (від *cella*, ae f — комора, кімната, клітина); *febricula*, ae f — слабка лихоманка (від *febris, is f* — лихоманка); *foveola*, ae f — ямка (від *fovea, ae f* — яма).

§ 19. ДОПОМІЖНЕ ДІЄСЛОВО ESSE (бути)

Теперішній час дійсного способу (Praesens indicativi)

Singularis

Pluralis

1 особа *sum* (я) *e*

sumus — (ми) *e*

2 особа *es* (ти) *e*

estis — (ви) *e*

3 особа *est* (він, вона, воно) *e*

sunt — (вони) *e*

Н.В. 1. При відмінюванні латинських дієслів особові займенники не вживаються: *curemus* — ми лікуємо; *auscultant aegrotam* — вони вислуховують хвору. Їхню роль виконують особові закінчення.

2. Дієслово *esse* може виконувати функцію зв'язки. При перекладі такого речення українською мовою воно, як правило, випускається. Наприклад: *Convallaria planta medicata est* — конвалія — лікарська рослина; *Claviculae, scapulae, vertebrae ossa sunt* — ключиці, лопатки, хребці — кістки.

Якщо *esse* виступає в ролі простого присудка, то перекладається такими словами: розташовується, міститься та ін. Наприклад: *Cor in cavo thoracis est* — серце міститься в грудній порожнині.

§ 20. ПОРЯДОК СЛІВ У РЕЧЕННІ

У латинському реченні порядок слів такий: на першому місці стоїть підмет (*subiectum*), в кінці речення — присудок (*praedicatum*), додаток (*obiectum*) — перед присудком, означення (*attributum*) — після означуваного слова. Такий порядок слів називається граматичним. *Pharmacopola tincturas ex herbis et gemmis plantarum variarum parat* — фармацевт готує настоянки із трав і бруньок різних рослин.

Є ще риторичний порядок слів, за якого на перше місце ставиться те слово, на яке слід звернути особливу увагу, яке слід виділити серед інших. *Tincturas pharmacopola parat* — настоянки (а не якісь інші лікарські форми) фармацевт готує.

§ 21. ПРИЙМЕННИК (PRAEPOSITIO)

У латинській мові прийменники керують двома відмінками: *Accusativus* чи *Ablativus*.

Ad (Acc.) для, до, в, при
per (Acc.) через, протягом
e, ex (Abl.) з, із
(*e* — перед наступним приголосним,
ex — перед голосним звуком)
de (Abl.) про, за, з

ad dysenteriam — при дизентерії
per venas — через вени
e pulpa — із пульпи (із м'якуша)
ex apertura — з отвору

de diaeta — про дієту

Прийменники *in* (в, на), *sub* (під) керують двома відмінками — Acc. і Abl. (залежно від запитання). У разі запитання куди?, в що? ставиться Acc.: *in cavernam* — у каверну; *in concham* — у раковину; *sub coronam* — під коронку. У разі запитання де?, в чому? — Abl.: *in caverna* — у каверні; *in concha* — у раковині, *sub corona* — під коронкою.

Щоб перекласти речення з такою структурою з латинської мови на українську, слід визначити відмінок іменника, і залежно від відмінка поставити запитання й дати на нього відповідь. Наприклад: *Sub linguam* (Acc.) — куди? — під язик; *Sub lingua* (Abl.) — де? — під язиком.

Вправа 1

Провідміняйте у singularis та pluralis.

I. 1. *Lamina externa* — зовнішня пластинка. 2. *Fossa incisiva* — різцева ямка. 3. *Lingula mandibulae* — язичок нижньої щелепи. 4. *Aqua Menthae* — вода м'яти (м'ятна вода). 5. *Sutura palatina mediana* — середній піднебінний шов.

II. 1. *Aloe*, es f — алое, сабур. 2. *Rhaphe chirurgica* — хірургічний шов. 3. *Diabetes*, ae m — діабет.

Вправа 2

Виділіть суфікси, поясніть їхнє значення:

foveola, *tinctura*, *mixtura*, *clavicula*, *lingula*, *vesicula*, *arteriola*, *pilula*, *sutura*, *natura*, *fractura*, *fissura*, *uvula*, *glandula*, *medicina*, *ossicula*, *auricula*, *colatura*, *apertura*, *commissura*.

Вправа 3

Утворіть іменники першої відміни за допомогою суфіксів:

1) -ōl -a; -ūl -a; -cūl -a;

lingua, ae f — язик, *vena*, ae f — вена; *forma*, ae f — форма; *cutis*, is f — шкіра; *vesica*, ae f — міхур; *pars*, *partis* f — частина;

2) -sura, -tura;

aperio, *aperui*, *apertum*, īre — відчиняти; *tingo*, *tinxi* *tinctum*, ēre — фарбувати; *contrahō*, *contraxi*, *contractum*, ēre — стягувати; *appareo*, *apparui*, *apparitum*, ēre — з'являтися, виявлятися; *frango*, *fregi*, *fractum*, ēre — ламати; *signo*, *signavi*, *signatum*, āre — позначати;

3) -antia; -entia; -ia;

ignoro, āre — не знати, не вміти; *differo*, *differre* — відрізняти, виокремлювати; *diligo*, ēre — шанувати, старатися; *elōquor*, *elōqui* — вимовляти, виражати; *experior*, *experiri* — досліджувати; *pator*, *pati*, 3 — терпіти, зносити; *insanus*, a, um — божевільний, нездоровий; *indefinitus* (*definitus*), a, um — невизначений (визначений).

Вправа 4

Перекладіть терміни, вкажіть словникову форму:

1) *ala parva*; 2) *ampulla tubae uterinae*; 3) *tonsilla palatina*; 4) *apertura thoracis superior et inferior*; 5) *tunica conjunctiva*; 6) *vagina fibrosa*; 7) *substantia compacta et substantia spongiōsa*; 8) *fissura transversa cerebri*; 9) *linea mylohyoidea mandibulae*; 10) *bursa mucosa*; 11) *plicae sigmoideae*; 12) *linea aspera*; 13) *hernia diaphragmatica*; 14) *fascia cribrōsa*; 15) *rima palpebrarum*; 16) *laminae elasticae corneae anterior et posterior*; 17) *spina ischiadica*; 18) *fossa canina*; 19) *commissura alba*; 20) *tuba auditiva*; 21) *arteria coronaria dextra*; 22) *fibrae arcuatae cerebri*; 23) *incisura cardiaca*; 24) *cellulae mastoideae*; 25) *membrana decidua*; 26) *arteria profunda*; 27) *crista interossea*; 28) *vena cava inferior* (*superior*); 29) *bursa subcutanea calcanea*; 30) *glandulae thyreoideae*

accessoriae; 31) arteria coronaria dextra; 32) tunica mucosa linguae; 33) plicae tunicae mucosae vesicae felleae; 34) vertebrae coccygeae; 35) clavicula dextra, sinistra; 36) vena profunda linguae; 37) sutura lambdoidea, 38) incisura fibulae.

Вправа 5

Перекладіть латинською мовою:

I. 1. Вирізка крилоподібна, соскоподібна, міжчерпакувата. 2. Передня та задня продірявлена пластинка. 3. Безіменна лінія. 4. Грудний хребець. 5. Гусяча сумка. 6. Поперечні лінії. 7. Маткова труба. 8. Довгастий мозок. 9. Язичок нижньої щелепи. 10. Перелом лопатки, ключиці, хребців. 11. Шов лускатий, решітчастий, справжній, несправжній, зубчастий, різцевий, поперечний, лямбдоподібний. 12. Оболонка слизова, фіброзна, підсерозна, підслизова. 13. Залоза потогінна, піднебінна. 14. Артерія дугоподібна, сигмоподібна, сонна. 15. Кісткова ампула. 16. Безіменні (анонімні) вени ліва та права. 17. Серединна щілина. 18. Велика барабанна ость. 19. Сіра речовина. 20. Повіка нижня, верхня.

II. 1. Краплі настоянки арніки. 2. Капсули та облатки. 3. Трава лікарська. 4. Жовтий віск. 5. Пілльовна маса (маса пілюль). 6. Дистильована вода. 7. Суха трава. 8. Настоянка календули. 9. Таблетки валеріани. 10. Спиртова настоянка. 11. Парафінований папір. 12. Мигдальна вода.

III. 1. Під язиком, під язик. 2. У парафінованому, у навоскованому папері. 3. З (разом з) товаришем. 4. Між хребцями. 5. З клітин. 6. У воду, у воді. 7. На зовнішній пластинці. 8. На нижній щелепі, на верхній щелепі. 9. Через артерії. 10. При ангині. 11. Після кровотечі.

Вправа 6

Перекладіть речення:

I. 1. Est tela conjunctiva, elastica, submucosa, subserosa etc. 2. Substantia costarum verarum et spuriarum dura est. 3. Fractura tibiae seu fibulae periculosa non est. 4. Costae verae et spuriae sunt. 5. Linea mylohyoidea in mandibula locata est. 6. Ala cinerea in fossa rhomboidea sita est. 7. Suturae variae sunt. 8. Forma suturarum est: sutura dentata, sutura squamosa, sutura incisiva, sutura lambdoidea, sutura mediana, sutura plana, sutura serrata, sutura transversa. 9. Vertebrae, claviculae, scapulae, tibia, fibula, maxilla, mandibula etc. ossa (кістки) sunt. 10. In scapula est spina. 11. Vertebrae columnam vertebrarum formant. 12. Substantia spongiosa ossium (кісток) diploe nominatur.

II. 1. Studiosa sum. 2. Puella aegrotat est. 3. Charta alba est. 4. Dieta severa saepe necessaria est. 5. Multae herbae et baccae in silvis sunt. 6. Rosae flavae pulchrae sunt. 7. In officina tela est. 8. Chamomilla, Ephedra, Convallaria, Mentha, Utrica, Salvia, Althaea plantae medicatae sunt. 9. Aqua in olla est. 10. Tinctura Calendulae semper necessaria est. 11. In apotheca mixturae, tincturae, guttae, tabulettae, oblatae, pilulae sunt. 12. Tinctura Valerianae in lagoena nigra est. 13. In officina est succus Kalanchoes. 14. Chole medicata conservata. 15. Diabes mellitus. 16. Aloe pulverata.

III. 1. *Lingua Latina lingua antiqua est.* 2. *Invia est in medicina via sine lingua Latina.* 3. *Scientia potentia est.* 4. *In terrā vitā est.* 5. *Experientia est optima magistra.*

Вправа 7

Перекладіть речення латинською мовою:

1. Студентка хвора (є). 2. Форма швів різноманітна (є). 3. У аптеці є парафінований та вошений папір. 4. Лікарські рослини дуже численні. 5. Перелом ключиці не є небезпечним. 6. Існують ребра справжні та несправжні. 7. Хворій необхідна настоянка валеріани або таблетки валеріани. 8. У нервових клітинах є сіра речовина. 9. Є термінологія анатомічна, клінічна та фармацевтична. 10. Латинська мова необхідна у медицині.

Вправа 8

Запам'ятайте латинські вислови:

1) *ex gratia* — з ласки; 2) *ad litteram* — буквально; 3) *pro forma* — задля видимості; 4) *terra incognita* — невідома земля (щось незрозуміле, незбагненне); 5) *ad notam* — до відома; 6) *mea culpa* — з моєї вини; 7) *a linea* — з нового рядка; 8) *ex cathedra* — з кафедри (особливо авторитетно, незаперечно); 9) *in memoriam* — на пам'ять; 10) *sine macula et ruga* — без плями та рисочки (бездоганно).

§ 22. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ДІЄСЛОВО

У латинській мові дієслова мають:

два числа — *singularis* (однина), *pluralis* (множина);

три особи: *persona prima* — перша особа;

persona secunda — друга особа;

persona tertia — третя особа;

три способи: *modus indicativus* — дійсний спосіб;

modus coniunctivus — умовний спосіб;

modus imperativus — наказовий спосіб;

два стани: *genus activum* — активний стан;

genus passivum — пасивний стан;

шість часів: *tempus praesens* — теперішній час (інші часи програмою

з латинської мови не передбачені);

неозначену форму — *infinitivus*.

§ 23. ДІЄВІДМІНИ (CONIUGATIONES)

Дієслова поділяються на чотири дієвідміни.

Неозначена форма дієслів закінчується на *-re*: *palpare* — промацувати, *docere* — навчати, *solvere* — розчиняти, *nutrire* — годувати.

Дієвідміна може визначатися:

а) за неозначеною формою.

Дієслова, що закінчуються в інфінітиві на

-are, належать до першої дієвідмини (sanare — оздоровляти, auscultare — вислуховувати), на

-ere — до другої дієвідмини (miscere — змішувати, habere — мати), на

-ere — до третьої дієвідмини (vivere — жити, tegere — покривати), на

-ire — до четвертої дієвідмини (nutrire — годувати, audire — слухати);

б) за закінченням основи теперішнього часу. Основу дієслів першої, другої та четвертої дієвідмин визначають шляхом відкидання -re від неозначеної форми, в третій дієвідміні для визначення основи відкидається -ere.

Неозначена форма	Основа	Закінчення основи	Дієвідміна
signa-re — позначати	signa-	-a-	I
studē-re — старанно працювати, вчитися	stude-	-ē-	II
divid-ere	divid-	приголосний,	III
dilu-ere	dilu-	рідко -u-	
audire — слухати	audi-	-i-	IV

Зверніть увагу на "ē" — (довге, наголошене) у другій дієвідміні — docere та "ē" (коротке, ненаголошене) у третій дієвідміні — vivere.

§ 24. ПРАВИЛО ЗАПИСУ ДІЄСЛІВ У СЛОВНИК

Дієслова записуються у словник у чотирьох основних формах.

1. Перша особа однини теперішнього часу дійсного способу активного стану, вона закінчується на -o (sano — я оздоровляю, audio — я слухаю).

2. Перша особа однини минулого часу доконаного виду закінчується на -i (sanavi — я оздоровив, audivi — я вислухав).

3. Супін (supinum) віддієслівний іменник, який закінчується на -um (sanatum — щоб оздоровити, auditum — щоб вислухати).

4. Неозначена форма дієслова теперішнього часу активного стану (sanare — оздоровляти, audire — слухати).

Дієслова у словник записуються у скороченій формі, а читаються і заучуються у повній формі.

Зразок:

palpo, avi, atum, are — palpo, palpavi, palpatum, palpare — промацувати, пальпувати;

doleo, ui, iturus, ere — doleo, dolui, doliturus, dolere — хворіти, страждати;

divido, visi, visum, ere — divido, divisi, divisum, dividere — ділити, розділяти;

finio, ivi, itum, ire — finio, finivi, finitum, finire — завершати, кінчати.

У складних випадках основні форми пишуться повністю:

do, dedi, datum, dare — видавати, відпускати.

Дієслова у медичній термінологічній системі вживаються рідко, тому програма передбачає вивчення тих форм дієслова, які вживаються для оформлення рецептів та окремих речень і текстів медичного профілю. У зв'язку з цим дієслова в нашому курсі рекомендується запам'ятовувати і записувати в словник у двох формах:

1) у першій особі однини теперішнього часу активного стану (повністю);

2) у неозначеній формі скорочено (суфікс - ge і передуюча йому голосна).

Наприклад:

steriliso, are (sterilisare) — стерилізувати;

diluo, ere (diluire) — розбавляти.

§ 25. НАКАЗОВИЙ СПОСІБ (IMPERATIVUS)

Наказовий спосіб має форму другої особи однини і другої особи множини.

Друга особа однини утворюється шляхом відділення -ge від неозначеної форми дієслів усіх дієвідмін.

Друга особа множини наказового способу дієслів першої, другої і четвертої дієвідміни утворюється шляхом додавання до основи теперішнього часу закінчення -te, у третій дієвідміні між основою і закінченням (-te) ставиться з'єднувальна голосна -i- (коротке, ненаголошене).

Дієвідміна	Неозначена форма	Основа	Наказовий спосіб	
			Друга особа однини	Друга особа множини
Перша	dare	da-	da — видай	da-te — видайте
Друга	miscere	misce-	misce — змішай	misce-te — змішайте
Третя	dividere	divid-	divide — поділи	divide-i-te — поділіть
Четверта	nutrire	nutri-	nutri — годуй	nutri-te — годуйте

Н.В. 1. Друга особа однини дієслів наказового способу вживається під час оформлення рецептів.

2. Заперечна форма наказового способу однини утворюється шляхом додавання до неозначеної форми дієслова poli (не бажай) і polite (не бажайте) для множини. Наприклад: poli signare — не позначай; polite signare — не позначайте;

poli vertere — не перегортай; polite vertere — не перегортайте.

Вправа 1

Визначте основу дієслів та їх дієвідміну, зробіть переклад:

sumere, terere, filtrare, audire, dividere, auscultare, miscere, signare, repetere, adhibere, habere, vertere, formare, nocere, communicare, cingere, vocare, solvere, occupare, finire, distinguere, nutrire, tegere.

Вправа 2

Утворіть наказовий спосіб другої особи однини та множини, перекладіть:

dividere, nutrire, dare, repetere, vertere, miscere, recipere, signare, sterilisare, formare, palpare, auscultare, solvere, mungere.

Вправа 3

Перекладіть українською мовою:

1. Misce. Da. Signa. Miscete. Date. Signate. 2. Ausculta aegrotas et praescribe medicamenta. 3. Attente palpa te aegrotos. 4. Bene stude et labora. 5. Da tincturam in lagenā. 6. Da mixturam in vitro fusco. 7. Infunde solutio (розчин) in vitrum fuscum. 8. Vale. Valete. 9. Salve. Salvete. 10. Divide massam pilularum. 11. Forma pilulas. 12. Solve tabulettas. 13. Tene tabulettam sub lingua. 14. Sterilise. 15. Repete. 16. Audite magistram. 17. Noli nocere. 18. Noli me tangere. 19. Recipe guttam unam (одну). 20. Adde. 21. Contunde.

Вправа 4

Перекладіть латинською мовою:

1. Візьми. 2. Повторіть. 3. Уважно слухайте вчительку. 4. Розчині таблетку у воді. 5. Сформуї пілолі з пілольної маси. 6. Будьте здорові. 7. Уважно аускультуйте, пальпуйте та перкутуйте хворих. 8. Змішайте настоянку валеріани з настоянкою конвалії. 9. Старанно вчіться. 10. Перегорни. 11. Добре працюйте. 12. Вивчайте латинську мову. 13. Профільтруй. 14. Прийми краплі настоянки м'яти. 15. Не нашкодь.

Вправа 5

Запам'ятайте латинські вирази:

1. Ausculta et perpende — слухай (що говорить інший) і зважуй. 2. Disce parvo esse contentus — вчись задовольнятись малим. 3. Ne cede malis — не занепадай духом у нещасті. 4. Vive et amicitias regum fuge — живи і уникай дружи з царями. 5. Divide et impera — поділяй і владарюй (девіз римських імператорів, а також середньовічних колонізаторів).

§ 26. ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС ДІЙСНОГО СПОСОВУ АКТИВНОГО І ПАСИВНОГО СТАНУ (PRAESENS INDICATIVI ACTIVI ET PASSIVI)

Загальне правило відмінювання дієслів: до основи додаються особові закінчення.

Особові закінчення дійсного способу

	Activum		Passivum	
	Singularis	Pluralis	Singularis	Pluralis
persona prima	-o	-mus	-or	-mur
persona secunda	-s	-tis	-ris	-mini
persona tertia	-t	-nt	-tur	-ntur

Зразок відмінювання дієслів

Дієвідміна	Перша	Друга	Третя	Четверта
Неозначена форма	auscultāre	miscēre	dividēre	nutrire
Основа дієслова	auscultā-	miscē-	divid-	nutri-

Активний стан
Singularis

auscultā+o=ausculto (я вислуховую)	miscē-o	divid-o	nutri-o
auscultā-s (ти вислуховуєш)	miscē-s	divid-i-s	nutri-s
auscultā-t (він, вона, воно вислуховує)	miscē-t	divid-i-t	nutri-t

Pluralis

auscultā -mus (ми вислуховуємо)	miscē-mus	divid-ī-mus	nutri-mus
auscultā -tis (ви вислуховуєте)	miscē-tis	divid-ī-tis	nutri-tis
auscultā -nt (вони вислуховують)	miscē-nt	divid-u-nt	nutri-u-nt

N. B. Дієслова при відмінюванні мають деякі особливості, характерні для певної дієвідмини і особи.

1. Перша дієвідміна. Закінчення основи -a- зливається з особовим закінченням -o- в один голосний o.

2. Третя дієвідміна. У другій і третій особі однини та у першій і другій особі множини між основою і закінченням ставиться з'єднувальна голосна -i-, а в третій особі множини -u-.

3. Четверта дієвідміна. У третій особі множини між основою і закінченням ставиться з'єднувальна голосна -u-.

Пасивний стан
Singularis

auscultā+or= auscultor (я вислуховуюсь мене вислуховують)	miscē-or	divid-or	nutri-or
auscultā-ris (ти вислуховуєшся тебе вислуховують)	miscē-ris	divid-ŕ-ris	nutri-ris
auscultā-tur (він, вона, воно вислуховується, його (її) вислуховують)	miscē-tur	divid-ŭ-tur	nutri-tur

Pluralis

auscultā-mur (ми вислуховуємося, нас вислуховують)	miscē-mur	divid-ŭ-mur	nutri-mur
auscultā-mini (ви вислуховуєтесь, вас вислуховують)	miscē-mini	divid-i-mini	nutri-mini
auscultā-ntur (вони вислуховуються, їх вислуховують)	miscē-ntur	divid-u-ntur	nutri-u-ntur

N.B. Особливості відмінювання дієслів у пасивному стані.

1. У першій особі однини першої дієвідміни закінчення основи теперішнього часу -a- зливається з голосною -o- особового закінчення -or, внаслідок чого отримуємо від sanare — sanor, від curare — curor.

2. У третій дієвідміні, крім першої особи однини, закінчення з'єднуються з основою за допомогою сполучних голосних:

ŕ- (коротке) у другій особі однини;

ŭ- (коротке) у третій особі однини та у першій і другій особі множини;

-u- у третій особі множини.

Правило сполучених голосних для дієслівних форм:

-e- приєднується перед -r-;

-i- приєднується перед -s, -t, -m-;

-u- приєднується перед -n-.

Вправа 1

Утворіть від форми першої особи неозначену форму дієслова:

solveo, dignosco, valeo, palpo, verto, recipio, misceo, finio, formo, nomino, sano, monstro, habeo, conjungo, sumo, tegero.

Вправа 2

Визначте особу і число дієслів:

audimus, sentit, debet, curat, nominant, miscet, repetitis, format, sterilisamus, vides, tegunt, curatis, nutriunt, sumit, distinguimus, student, sejungit.

Вправа 3

Перекладіть речення, зверніть увагу на вживання дієслів у активному та пасивному стані:

1. Cellulae telam formant — Tela cellulis formatur. 2. Costas veras et costas spurias distinguimus — Costae verae et costae spuriae distinguuntur. 3. Diaeta aegrotas sanat — Aegrotae diaeta sanantur. 4. Pharmacopola Camphoram tritam cum tinctura Valerianae miscet — Camphora trita cum tinctura Valerianae a pharmacopola miscetur. 5. Pharmaceuta aquam destillat — Aqua a pharmaceuta destillatur. 6. Puella mixturam sumit — Mixtura a puella sumitur. 7. Feminae plantas medicatas pro officinis colligunt — Plantae medicatae a feminis pro officinis colliguntur. 8. Studiosae linguam Latinam student — Lingua Latina a studiosis studetur. 9. Collega herbas macerat — Herbae a collega macerantur.

Вправа 4

Перекладіть дієслова, утворіть третю особу однини та множини активного та пасивного стану: лікувати, називати, застосовувати, вивчати, вкривати, приймати, відрізняти, брати, закінчувати, слухати, мати, видавати, знати, бачити, оздоровляти, формувати.

Зразок виконання:

ділити — divido, ere III; основа - divid -

activum — dividit (3p. sing.); dividunt (3 p. pl.);

passivum — dividitur (3 p. sing.); dividuntur (3 p. pl.).

Вправа 5

Прочитайте, зробіть граматичний розбір, перекладіть речення українською мовою:

I. 1. Lamina externa est stratum (шар) externum substantiae osseae compactae. 2. Medulla ossea flava e tela adiposa constat. 3. Scapula collum (шийку) scapulae, spinam scapulae, incisuram scapulae, fossam supraspinatam et infraspinatam habet. 4. Vertebrae, costae, scapulae, tibia, fibula atque maxilla et mandibula ossa (кістки) sunt. 5. Tela nervosa ex cellulis nervosis constat. 6. Scimus incisuras varias: incisuram scapulae, incisuram mandibulae, incisuram tympanicam, incisuram pterygoideam, incisuram cardiacam et ceteras. 7. Mandibula lingulam mandibulae habet. 8. Diploe est substantia spongiosa, quae (яка) inter laminam externam et laminam internam iacet.

II. 1. Puella bene se habet et bene dormit. 2. Aegrotis tabulettas, tincturas, mixturas guttasque praescribimus. 3. Capsulae amylaceae aliter oblatae nominantur. 4. Aegrota guttas tincturae Valerianae ante cenam sumit.

III. 1. *Experientia docet.* 2. *Qui quaerit, reperit.* 3. *Non scholae, sed vitae discimus (Seneca).* 4. *Mala herba cito crescit.* 5. *Experientia est optima magistra.* 6. *Charta non erubescit.* 7. *In aqua scribis.* 8. *Pecunia non olet.* 9. *Quantum scimus, gutta est.* 10. *Dene dignoscitur, bene curatur.* 11. *Ne noceas, si juvare non potes.* 12. *Memoria tenere.*

Прочитайте, перекладіть текст.

De vertebrae

Vertebra Graece "spondylos" nominatur. Magistra de vertebrae dicit. Magistra vertebrae demonstrat, nos vertebrae definimus. Sunt vertebrae coccygeae, thoracicae, lumbales, sacrales. Vertebra primam statim cognoscimus. Vertebra prima atlas vocatur. Vertebrae columnam vertebrarum formant. Fracturas vertebrarum in clinicis diu curant.

Вправа 6

Перекладіть латинською мовою:

1. Кісткова речовина поділяється на губчасту та щільну. 2. Перелом ребер лікують у клініці. 3. Грудні хребці сполучаються з ребрами. 4. Нервова тканина складається із нервових клітин. 5. Фасції поділяються на власне фасції та підшкірні фасції. 6. Ознаки анемії добре діагностуються. 7. Язик вкритий слизовою оболонкою. 8. Лікар вислуховує, пальпує та перкутує хвору. 9. Лопатка має надостну та підостну ямки. 10. Губчаста речовина кісток називається димплос (Nom.).

§ 27. ГРАМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ

ПРАВИЛА ПЕРЕКЛАДУ

Для правильного перекладу речення чи окремої фрази слід визначити присудок і підмет, узгоджене і неузгоджене означення, словникову форму кожної змінної частини мови, а також усі граматичні категорії. Для іменників — це рід, відміна, а також число і відмінок у реченні, для дієслів — дієвідміна, особа, число, час, спосіб, стан.

Зразок граматичного аналізу

Medicus in clinica femīnam aegrotam attente auscultat.

<i>medicus</i>	— словникова форма <i>medicus</i> , і m — лікар, іменник другої відміни, називний відмінок однини;
<i>in</i>	— прийменник, незмінна частина мови, перекладається в, відповідає на запитання де? (в клініці), тому керує <i>Ablativus</i> ;
<i>clinica</i>	— словникова форма <i>clinica</i> , ае f — клініка, іменник першої відміни, <i>Ablativus singularis</i> ;
<i>femīnam</i>	— словникова форма <i>femina</i> , ае f — жінка, іменник першої відміни, <i>Accusativus singularis</i> ;
<i>aegrotam</i>	— словникова форма <i>aegrotus</i> , а, um — хворий, а, е, прик-

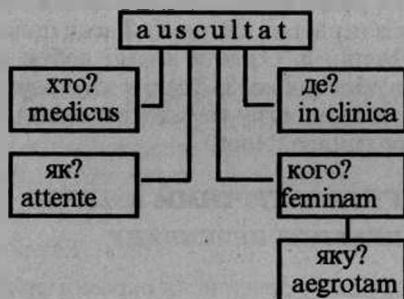
метник першої групи, першої-другої відміни, узгоджений з іменником *feminam*; в реченні, як і іменник, у *Acc.sing*;

- attente* — прислівник, незмінна частина мови, перекладається "уважно";
- auscultat* — словникова форма *ausculto, are* — вислуховувати, дієслово першої дієвідміни, третя особа однини теперішнього часу дійсного способу активного стану.

Порядок слів у латинській мові, як і в українській, вільний, тому слово, що стоїть у реченні на першому місці, не завжди буває підметом. Якщо ж підметом є особовий займенник, то він взагалі не виражається окремим словом, а його значення втілене в особовому закінченні дієслова. Наприклад: *curo* — я лікую, *cura-nt* — вони лікують.

Враховуючи ці особливості, переклад речення слід починати з дієслова, тому що саме воно (дієслово) безпомилково вказує на особу і число підмета.

Наведене вище речення можна схематично зобразити так:

Таким чином, речення слід перекласти так: лікар у клініці уважно вислуховує хвору жінку.

Розібране тут речення є прикладом прямого порядку слів, розповідного речення, емоційно нейтрального. До таких належать окремі речення і зв'язані тексти медичного профілю (див. схему на стор. 61).

§ 28. ДРУГА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ (DECLINATIO SECUNDA)

До другої відміни належать іменники чоловічого і середнього роду, які в родовому відмінку однини закінчуються на *-i*. В називному відмінку однини іменники чоловічого роду закінчуються на *-us, -er* і один іменник на *-ix* (*vir, viri* — чоловік, вчений муж), іменники середнього роду — на *-um*, а також грецькі іменники на *-on*.

СХЕМА ГРАМАТИЧНОГО АНАЛІЗУ

Наприклад:

digitus, i m — палець	atrium, i n — передсердя
oculus, i m — око	cerebrum, i n — мозок
paediatr, tri m — педіатр	(головний)
cancer, cri m — рак	palatum, i n — піднебіння
puer, i m — хлопчик	organon, i n — орган
	skeleton, i n — скелет

До другої відміни належать іменники на -us жіночого роду, за винятком:

alvus, i f — живіт, шлунок	diameter, tri f — діаметр
atomus, i f — атом	humus, i f — земля, ґрунт
bolus, i f — глина	methodus, i f — метод
crystallus, i f — кристал	periodus, i f — період

а також середнього роду за винятком:

virus, i n — вірус, отрута, збудник захворювання
vulgus, i n — простий народ

Відмінкові закінчення
іменників чоловічого та середнього роду другої відміни

	Singularis	Pluralis
Nom.	-us, er (m), -um, on (n)	-i (m), -a (n)
Gen.	-i	-orum
Dat.	-o	-is
Acc.	-um (m), як Nom (n)	-os (m), -a (n)
Abl	-o	-is

Іменники на -us

Зразок відмінювання

ventriculus, i m — шлунок, шлуночок

	Singularis	Pluralis
Nom.	ventricul -us	ventricul - i
Gen.	ventricul - i	ventricul -orum
Dat.	ventricul - o	ventricul - is
Acc.	ventricul - um	ventricul - os
Abl.	ventricul - o	ventricul - is

N.B. Іменники другої відміни на -us у Vocativus sing. закінчуються на -e (порівняйте в українській мові хлопець — хлопче). У всіх інших іменників, незалежно від роду і відміни, форма Vocativus збігається з формою Nominativus.

Іменники на -er

Слід зауважити, що іменники на -er при відмінюванні у більшості випадків втрачають -e (випадне -e-), яке в основі не зберігається, наприклад:

cancer, canceri m — основа cancer-; aeger, aegri m — основа aegr-; paediatер, paediatри m — основа paediatr-. Таке явище спостерігається і в українській мові: вітер, вітру. Зберігають е- (-е- основне) у всіх відмінках такі слова puer, i m (хлопчик), liberi, liberorum (діти) та ін.

paediatер, tri, m (-е- випадне)

Singularis	Pluralis
Nom. paediatер	paediatр-i
Gen. paediatr-i	paediatр-orum
Dat. paediatr-o	paediatр-is
Acc. paediatr-um	paediatр-os
Abl. paediatr-o	paediatр-is

puer, i m (-е- основне)

Singularis	Pluralis
Nom. puer	puer- i
Gen. puer-i	puer-orum
Dat. puer-o	puer-is
Acc. puer-um	puer-os
Abl. puer-o	puer-is

N.B. Іменник vir, i m відмінюється за зразком іменників чоловічого роду.

Іменники середнього роду

Зразок відмінювання
capitulum, i n — головка

Singularis	Pluralis
Nom. capitul-um	capitul-a
Gen. capitul-i	capitul-orum
Dat. capitul-o	capitul-is
Acc. capitul-um	capitul-a
Abl. capitul-o	capitul-is

skeleton, i n — скелет

Singularis	Pluralis
Nom. skelet-on	skelet-a
Gen. skelet-i	skelet-orum
Dat. skelet-o	skelet-is
Acc. skelet-on	skelet-a
Abl. skelet-o	skelet-is

N.B. 1. Іменники середнього роду всіх відмін в Acc. однини мають таку саму форму, як в Nom., а в Nom. та Acc. множини вони закінчуються на -а.

2. Іменники всіх родів, усіх відмін у Abl. множини мають таку саму форму, як у Dat. множини.

За другою відміною, крім іменників чоловічого та середнього роду, відмінюються прикметники першої групи із закінченням -us, -er (m), -um(n): *rigus, rigum* — чистий, чисте, *albus, album* — білий, біле, *ruber, rubrum* — червоний, червоне, *asper, asperum* — шорсткий, шорстке. Детальніше див. § 12, 13.

§ 29. СЛОВОТВІР

Найуживаніші суфікси іменників другої відміни.

Серед суфіксів іменників другої відміни назвемо ті, які найчастіше застосовуються в латинських медичних назвах.

1. Суфікс -ment-um вказує на дію чи її наслідок: *medicamentum*, і n — ліки (від *medicāre* — лікувати), *ligamentum*, і n — зв'язка (від *ligāre* — в'язати, зв'язувати).

2. Суфікс -ism-us означає отруєння, хворобливий стан, відхилення від норми: *botulismus*, і m — ботулізм, тяжке харчове отруєння (термін створено шляхом додавання вказаного суфікса до основи іменника *botulus* — ковбаса), *sadismus*, і m — садизм, один із видів статевого збочення (термін створено шляхом додавання -ism-us до імені маркиза де Сада, який був хворий на цю недугу).

3. Суфікси -il-us, -cul-us, -ol-us мають зменшувальне чи пестливе значення: *tuberculum*, і n — горбок, бульбочка (від *tuber, eris* n — горб — анат., бульба — бот.); *musculus*, і n — м'яз — буквально означає "мишка", мишеня, термін утворено шляхом додавання суфікса -cul-us до грецького іменника *mys, muris* m — миша. Назва "мишка" створена за зовнішньою подібністю двох об'єктів: ніби під шкірою ворушиться живе мишеня.

4. Суфікси -in-um, -ol-um вказують на назву лікарських препаратів: *penicillinum*, і n — пеніцилін (від *penicillium*, і n — плісений гриб), *validolum*, і n — валідол, *lanolinum*, і n — ланолін — назва складається з кількох терміноелементів: *lana* — вовна, *oleum* — олія, жир, суфікс -in вказує на препарат. Разом означає: препарат, що отримується з жиру овечої вовни.

Вправа 1

Провідмінійте:

1) *oculus*, і m — око; 2) *cavum*, і n — порожнина; 3) *crystallus*, і f — кристал; 4) *cancer, cri* m — рак (лише у однині); 5) *liberi, orum* m — діти (лише у множині); 6) *ganglion*, і n — нервовий вузол; 7) *vulgus*, і n — народ, натовп (лише у однині).

Вправа 2

Утворіть Dat. et Abl. sing.; Nom. et Acc. sing.; Dat. et Abl. pl.; Nom. et Acc. pl. від таких іменників: *morbus*, і m; *nervus*, і m; *aeger, gri* m;

ligamentum, i n; skeleton, i n; decoctum, i n; collum, i n; magister, tri m; encephalon, i n.

Вправа 3

Визначте суфікси іменників другої відміни, поясніть їхнє значення:

alveolus, rheumatismus, alimentum, periculum, acetabulum, malleolus, tuberculum, sacculus, ventriculus, fonticulus, ductulus, hypnotismus, anulus, Papaverinum, organismus, fundamentum, Mentholum, Morphinum, integumentum, capitulum, Ephedrinum, somnambulismus, instrumentum.

Вправа 4

Перекладіть терміни українською мовою, вкажіть словникову форму іменників та прикметників:

I. 1. Manubrium sterni. 2. Oculus dexter et sinister. 3. Cavum cranii. 4. Nervus cardiacus. 5. Gyri cerebri. 6. Palatum durum. 7. Spatium interosseum. 8. Fundus ventriculi. 9. Hamulus pterygoideus. 10. Lobus dexter et sinister. 11. Centrum tendineum. 12. Hemispheria cerebri et cerebelli. 13. Angulus mastoideus. 14. Folliculus pili. 15. Musculi auriculae. 16. Ligamenta transversa. 17. Crystallus alba. 18. Conus elasticus. 19. Gyrus cinguli. 20. Nervus ischiadicus. 21. Papillae duodeni. 22. Ostium aortae. 23. Ganglion cardiacum. 24. Tuberculum pharyngeum. 25. Ligamentum latum.

II. 1. Nervus petrosus profundus. 2. Ramus lobi medii. 3. Skeleton membri inferioris liberi. 4. Musculus longus colli. 5. Porus acusticus externus. 6. Tuberculum humeri minus. 7. Septum nasi osseum. 8. Nodi lymphatici gastrici sinistri. 9. Periodus critica morbi chronici. 10. Canaliculi caroticotympanici. 11. Collum humeri chirurgicum et anatomicum. 12. Signum malum morbi periculosi. 13. Nucleus dentatus cerebelli. 14. Frenula labii inferioris et superioris. 15. Musculi glutaei maximus, medius et minimus. 16. Tuberculum anterius thalami optici. 17. Ganglion geniculi nervi facialis. 18. Ligamentum metacarpeum transversum profundum. 19. Camera oculi posterior. 20. Sulci venosi et arteriosi. 21. In cavo cranii. 22. Sulcus nervi petrosi majoris.

III. 1. Oleum Ricini. 2. Amygdalus amara (дерево), Amygdala amara (рун). 3. Sambucus nigra. 4. Succus lacteus Taraxaci. 5. Decoctum foliorum Eucalypti. 6. Remedium sedativum et hypnoticum. 7. Infusum Sennae compositum. 8. Serum antidiphthericum. 9. Emulsum oleosum ex oleo Persicorum.

Вправа 5

Узгодьте написані у дужках прикметники з іменниками:

1) morbus, i m — хвороба (заразна, небезпечна, хронічна, невизначена, смертельна, внутрішня, тяжка); 2) digitus, i m — палець (середній, перший, найменший, довгий); 3) nervus, i m — нерв (серцевий, сонний, шкірний, під'язиковий, трійчастий, блукаючий, проміжний, жувальний,

зоровий, кам'янистий, барабанний); 4) *crystallus*, i f — кристал (великий, малий, білий, прозорий); 5) *ramus*, i m — гілка (вилична, шкірна, шлунокова, права, клубова); 6) *ligamentum*, i n — зв'язка (жовта, додаткова, дугоподібна, крижово-куприкова, артеріальна, дельтоподібна, широка, вінцева, слизова, кругла, трапецієподібна); 7) *tuberculum*, i n — горбок (сонний, слуховий, міжвенозний, глотковий, щитоподібний, сірий); 8) *organon*, i n — орган (внутрішній, додатковий, хворий, ушкоджений); 9) *lobus*, i m — частка (хвостата, квадратна, права, ліва); 10) *diameter*, tri f — діаметр (косий, поперечний, прямий); 11) *musculus*, i m — м'яз (широкий, довгий, зовнішній, внутрішній, щелепно-під'язиковий, глибокий, драбинчастий, кравецький, квадратний, гладкий); 12) *stratum*, i n — шар (зернистий, прозорий, слизовий, підсерозний, фіброзний).

Вправа 6

Перекладіть словосполучення латинською мовою:

I. 1. Передсердя праве та ліве. 2. Серединний піднебінний нерв. 3. Червоне ядро. 4. Праве передпліччя. 5. Зовнішній крилоподібний м'яз. 6. Венозний кут. 7. Стовбур мозку. 8. Шлуночок правий (лівий). 9. М'язи спини. 10. Трикутник шиї. 11. Частки півкуль мозку. 12. Зв'язка зап'ястка. 13. М'язи та нерви очей і носа. 14. Очне яблуко. 15. Найширший м'яз спини. 16. Порожнина носа. 17. Ядро під'язикового нерва. 18. Великий та малий виличні м'язи. 19. Довга головка м'яза. 20. Глибока гілка поперечної артерії шиї. 21. Плечі праве та ліве; кінцівка верхня, нижня. 22. Шийка нижньої щелепи.

II. 1. Висипний тиф. 2. Дитячі хвороби. 3. Ознаки небезпечної хвороби. 4. Смертельний вірус. 5. Хворий хлопчик. 6. Хороший метод. 7. Повний шлунок. 8. Рак стравоходу, матки, шлунка, губи. 9. Хороший товариш.

III. 1. Холодне місце, у холодному місці. 2. Чорна склянка, у чорній склянці, у чорну склянку. 3. Малиновий сироп. 4. Сухий, рідкий, густий екстракт. 5. Натуральний шлуночковий сік. 6. Біла глина. 7. Соняшникова олія. 8. Масло какао. 9. Мазь для очей. 10. Отрута та протиотрута. 11. Відвар листя звіробою. 12. Свічки з новокаїном. 13. Розведена хлористоводнева кислота. 14. Олійна емульсія. 15. Засіб зовнішній (внутрішній). 16. Ефірна олія. 17. Складний настій. 18. Заспокійливі ліки. 19. Жива тваринна отрута. 20. Відвар листя кропиви.

Вправа 7

Прочитайте, зробіть граматичний аналіз слів, перекладіть речення українською мовою:

I. 1. *Medicus cavum nasi examinavit*. 2. *Bulbus oculi in orbita iacet*. 3. *Intestina in organismo humano sunt: duodenum, ieiunum, ileum, caecum, colon et rectum*. 4. *Skeleton antebrachii ex radio et ulna constat*. 5. *In cranio neonatorum fonticuli sunt*. 6. *Musculi, qui inter costas sunt, intercostales vocantur*. 7. *Fundus vesicae felleae formam rotundam habet*. 8. *Sunt etiam nervi intercostales, qui ut musculi inter costas locantur*. 9. *Encephalon in cavo cranii*

atum est. 10. Cranium encephalon defendit. 11. Numerus musculorum organismi humani magnus est. 12. Forma musculorum varia est: sunt musculi lati, longi, externi, interni, profundi et ceteri. 13. Sceleton capitis (голови) cranium nominatur. 14. Scimus ligamenta multa: ligamentum colli costae, ligamentum trapezoideum, ligamentum transversum acetabuli, ligamentum patellae, ligamentum capituli fibulae et cetera. 15. Gingivae collum dentis (губа) tegunt.

II. 1. Typhus exanthematicus a pediculis vestimenti excitatur. 2. Alcoholismus etiam morbus est. 3. Medicus aegrotum auscultat et aegroto medicamentum praescribit. 4. Cibus per esophagum in ventriculum intrat. 5. In theatro anatomico quotidie laboramus. 6. Somnus aegroto necessarius est. 7. Ophthalmologia de oculorum morbis scientia est. 8. Medicus, qui liberos curat, paediatер vocatur. 9. Glandulae gastricae succum gastricum elaborat. 10. Cancer ventriculi morbus molestus et periculosus est. Medici interdum cancerum aegre dignoscunt, nam signa canceri saepe incerta sunt.

III. 1. Multa medicamenta in vitris nigris et flavis dantur. 2. Succus gastricus acidum hydrochloricum continet. 3. Chloroformium in vitris optime clausis servamus. 4. Acida cum Oxygenio et sine Oxygenio in medicina adhibentur. 5. Extractum Viburni fluidum et extractum Millefolii fluidum remedia haemostatice sunt. 6. Sunt succus gastricus caninus et succus gastricus equinus. 7. Extractum Hyoscyami siccum ex foliis Hyoscyami nigri praeparatur. 8. Herba Millefolii cum foliis Urticae in recepto saepe praescribitur. 9. Multa medicamenta e viro viperarum conficiunt.

Вправа 8

Перекладіть речення латинською мовою:

I. 1. Порожнина носа розділяється кістковою перегородкою. 2. Трапезоподібний м'яз — широкий. 3. Піднебінні нерви поділяються на три (in tres) гілки: передній піднебінний нерв, середній піднебінний нерв, задній піднебінний нерв. 4. М'язи вкриваються фасціями. 5. Емаль, дентин та цемент — тверді тканини (substantiae) зуба. 6. Головний мозок міститься у черепній коробці. 7. Розрізняють тверде та м'яке піднебіння.

II. 1. Існують хвороби хронічні, заразні, епідемічні, гострі та ін. 2. Симптоми хвороби різноманітні. 3. Висипний тиф — небезпечна хвороба. 4. Ознаки раку часто невизначені. 5. Хвороби шлунка часто лікує сувора дієта. 6. Хворий швидко одужує.

III. 1. З листя рослин готуємо настої та відвари. 2. Екстракти бувають сухі, густі та рідкі. 3. Відвар трави собачої кропиви — заспокійливий засіб. 4. Настоянка зберігається у темному прохолодному місці. 5. Сухий екстракт ревеню — заспокійливий засіб.

§ 30. ПРИКМЕТНИКИ ПЕРШОЇ ГРУПИ (першої — другої відміни)

Поділ прикметників на групи та відміни див. у темі “Огляд системи прикметників”.

Залежно від роду прикметника він може належати до першої чи другої відміни.

Прикметники чоловічого роду, що закінчуються на -us, -er та середнього з закінченням -um відмінюються за другою відміною; прикметники жіночого роду (вони закінчуються на -a) відмінюються за першою відміною.

Наприклад:

bonus, bona, bonum — хороший, а, е
obliquus, obliqua, obliquum — косий, а, е
dexter, dextra, dextrum — правий, а, е
gibber, gibbera, gibberum — горбатий, а, е

Більшість прикметників (як і іменників), що закінчуються на -er, мають випадне -e-, яке в основі не зберігається, проте є група прикметників з -e- основним:

asper, aspera, asperum — шорсткий, а, е
liber, libera, liberum — вільний (край)
mortifer, mortifera, mortiferum — смертельний (отрута), смертоносний
sanguifer, sanguifera, sanguiferum — кровonosний (судина) та ін.

Н.В. Прикметники мають ті ж самі закінчення, що й іменники відповідного роду і відміни.

Зразок відмінювання

1) verus, a, um — справжній, істинний;

Singularis		Pluralis	
Nom.	verus, vera, verum	Nom.	ver-i, ver-ae, ver-a
Gen.	ver-i, ver-ae, ver-i	Gen.	ver-orum, ver-arum, ver-orum
Dat.	ver-o, ver-ae, ver-o	Dat.	ver-is, ver-is, ver-is
Acc.	ver-um, ver-am, ver-um	Acc.	ver-os, ver-as, ver-a
Abl.	ver-o, ver-a, ver-o	Abl.	ver-is, ver-is, ver-is

2) dexter, tra, trum — правий, а, е
(-e- випадне, в основі не зберігається);

Singularis		Pluralis	
Nom.	dexter, dextra, dextrum	Nom.	dextr-i, dextr-ae, dextr-a
Gen.	dextr-i, dextr-ae, dextr-i	Gen.	dextr-orum, dextr-arum, dextr-orum
Dat.	dextr-o, dextr-ae, dextr-o	Dat.	dextr-is, dextr-is, dextr-is
Acc.	dextr-um, dextr-am, dextr-um	Acc.	dextr-os, dextr-as, dextr-a
Abl.	dextr-o, dextr-a, dextr-o	Abl.	dextr-is, dextr-is, dextr-is

asper, a, um — шорсткий
(прикметник, у якого -е- основне)

Singularis	Pluralis
Nom. asper, aspera, asperum	Nom. asper-i, asper-ae, asper-a
Gen. asper-i, asper-ae, asper-i	Gen. asper-orum, asper-arum, asper-orum
Dat. asper-o, asper-ae, asper-o	Dat. asper-is, asper-is, asper-is
Acc. asper-um, asper-am, asper-um	Acc. asper-os, asper-as, asper-a
Abl. asper-o, asper-a, asper-o	Abl. asper-is, asper-is, asper-is

§ 31. УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ З ІМЕННИКАМИ

Прикметники узгоджуються з іменниками в роді, числі й відмінку (детальніше див. "Огляд системи прикметників").

Зразок відмінювання прикметників з іменниками

morbus, i, m — acutus, a, um хвороба(гострий, а, е)	
Singularis	Pluralis
Nom. morbus acutus	morb-i acut-i
Gen. morb-i acut-i	morb-orum acut-orum
Dat. morb-o acut-o	morb-is acut-is
Acc. morb-um acut-um	morb-os acut-os
Abl. morb-o acut-o	morb-is acut-is
ligamentum, i n — venosus, a, um зв'язка венозний, а, е	
Singularis	Pluralis
Nom. ligamentum venosum	ligament-a venos-a
Gen. ligament-i venos-i	ligament-orum venos-orum
Dat. ligament-o venos-o	ligament-is venos-is
Acc. ligament-um venos-um	ligament-a venos-a
Abl. ligament-o venos-o	ligament-is venos-is
organon, i n — aeger, gra, grum орган хворий, а, е (-е- випадне, в основі не зберігається)	
Singularis	Pluralis
Nom. organon aegrum	organ-a aegr-a
Gen. organ-i aegr-i	organ-orum aegr-orum
Dat. organ-o aegr-o	organ-is aegr-is
Acc. organ-on aegr-um	organ-a aegr-a
Abl. organ-o aegr-o	organ-is aegr-is

§ 32. УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРШОЇ ГРУПИ З ІМЕННИКАМИ, ЩО Є ВИНЯТКОМ ІЗ ПРАВИЛА ПРО РІД, ТА ЇХ ВІДМІНЮВАННЯ

Слід звернути увагу на узгодження прикметників з іменниками, що є винятком з правила про рід.

1. Іменник першої відміни чоловічого роду плюс прикметник чоловічого роду (відмінюється за другою відміною).

oculista, ae m — peritus, a, um	окуліст	досвідчений, а, е
collega, ae m — bonus, a, um	колега	хороший, а, е
poeta, ae, m — clarus, a, um	поет	знаменитий

Зразок відмінювання

Singularis	Pluralis
Nom. oculista peritus	oculist-ae perit-i
Gen. oculist-ae perit-i	oculist-ārum perit-ōrum
Dat. oculist-ae perit-o	oculist-is perit-is
Acc. oculist-am perit-um	oculist-as perit-os
Abl. oculist-ā perit-ō	oculist-is perit-is

2. Іменник другої відміни жіночого чи середнього роду за винятком плюс прикметник відповідного роду (прикметники жін. роду відмінюються за першою відміною, середнього — за другою):

crystallus, i f — albus, a, um	білий кристал
methodus, i f — novus, a, um	новий метод
periodus, i f — longus, a, um	тривалий, довгий період
virus, i n — mortifer, a, um	смертоносний вірус

Зразок відмінювання

Singularis	Pluralis
Nom. crystallus alba	crystall-i alb-ae
Gen. crystall-i alb-ae	crystall-ōrum alb-ārum
Dat. crystall-o alb-ae	crystall-is alb-is
Acc. crystall-um alb-am	crystall-os alb-as
Abl. crystall-o alb-a	crystall-is alb-is

virus, i n — mortifer, a, um відмінюється лише у однині

Nom. virus mortiferum
Gen. vir-i mortifer-i
Dat. vir-o mortifer-o
Acc. vir-us mortifer-um
Abl. vir-o mortifer-o

N.B. Іменники virus, i та vulgus, i за винятком середнього роду, тому в Acc. sing. мають форму Nom. sing. згідно з правилом про відмінювання іменників середнього роду.

§ 33. СУБСТАНТИВАЦІЯ. ПРИКМЕТНИКИ В РОЛІ ІМЕННИКІВ

У латинській мові є група субстантивованих прикметників, тобто таких, які виступають у ролі іменників. Порівняйте в українській мові: хворий студент звернувся до лікаря — хворий звернувся до лікаря. У першому реченні “хворий” (який?) студент — прикметник, у другому (хто звернувся?) — прикметник, що виступає у ролі іменника.

У латинській мові до таких належать:

duodenus, a, um — дванадцятипалий, а, е;
duodenum, i n (мається на увазі intestinum, i n) — дванадцятипала (кишка) — іменник;
rectus, a, um — прямий, а, е;
rectum, i n (мається на увазі intestinum, i n) — пряма (кишка) — іменник.

§ 34. СУФІКСИ ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРШОЇ ГРУПИ (першої — другої відмін)

Суфікси із закінченням	Значення	Приклади
-os-us, a, um -lent-us, a, um	численність, насиченість	bullosus, a, um — пухирчастий, а, е morb-os-us, a, um — хворобливий, а, е aqu-os-us, a, um — водний, а, е cari-os-us, a, um — каріозний, а, е puru-lent-us, a, um — гнійний, а, е
-ide-us, a, um	подібність	coraco-ide-us, a, um — дзьобоподібний, а, е delto-ide-us, a, um — дельтоподібний, а, е (схожий на грецьку літеру “дельта”)
-id-us, a, um	фізична властивість	tep-id-us, a, um — теплий, а, е frig-id-us, a, um — холодний, а, е
-us-us, a, um	належність до предмета	acust-ic-us, a, um — слуховий, а, е

Вправа 7

Перекладіть речення:

I. 1. *Orgāna oculi accessoria multa sunt: musculi bulbi oculi, fasciae orbitae, supercilia, palebrae, conjunctiva et cetera.* 2. *Typhus exanthematicus, icterus, variola, varicella, scarlatina, morbilli morbi contagiosi sunt.* 3. *In cavo nasi choanae sunt.* 4. *Musculus palatoglossus aliter glossopalatinus nominatur.* 5. *Ostium aortae in ventriculo cordis sinistro situm est.* 6. *Medulla ossea rubra organo haemopoetico inservit.* 7. *Diameter transversa est diameter maxima aperturae pelvis (таза).* 8. *Collum anatomicum humeri inter capitulum humeri et tubercula iacet. Collum chirurgicum infra tubercula locatur.*

II. 1. *Collēga meus convalescit.* 2. *Periōdus critica finita est.* 3. *Magistra perita est.* 4. *Methōdus magistrae nostrae bona est.* 5. *Liberi aegroti se male habent, non convalescunt, male dormiunt.*

Вправа 8

Перекладіть речення латинською мовою:

I. 1. Червоний кістковий мозок — кровотворний орган. 2. Складка слизової оболонки язика називається вуздечкою язика (перекласти у *Nom. sing.*). 3. Вітряна віспа та кір — заразні хвороби. 4. Пояс верхньої кінцівки складається з ключиці та лопатки. 5. Критичний період хвороби не є довгий. 6. Повний шлунок часто причина хвороби (с). 7. Додаткові органи ока численні. 8. Плече має хірургічну та анатомічну шийку.

II. 1. Хворий хлопчик погано себе почуває. 2. Критичний період, інкубаційний період хвороби. 3. Ягоди бузини — чорні та округлі.

Вправа 9

Запам'ятайте крилаті латинські вислови:

1. *Circulus vitiosus* — зачароване коло. 2. *Ab ovo* — від початку (буквально — від яйця). 3. *Ex libris* — з книг (далі пишуть прізвище власника книги). 4. *Loco citato* (l. c. seu L. C.) — у згаданому, у цитованому місці (вживається у бібліографічних посиланнях). 5. *Non multa, sed multum* — коротко, але змістовно (буквально — небагато, але багато). 6. *Per aspera ad astra* — через терни до зірок. 7. *Sine anno* (S. A.) — без зазначення року (видання книги та ін.). 8. *Verba magistri* — буквально — “слово вчителя”, слово авторитетної людини. 9. *Locus minoris resistentiae* — місце найменшого опору. 10. *In pleno* — у повному складі. 11. *De novo* — знов, від початку. 12. *Cancerum recta ingredi doces* — учиш рака йти вперед (робиш даремну працю). 13. *Bonum publicum* — громадське добро. 14. *Ab initio* — з початку. 15. *Ad exemplum* — на зразок.

§ 35. ДІЄПРИКМЕТНИКИ МИНУЛОГО ЧАСУ ПАСИВНОГО СТАНУ (PARTICIPIIUM PERFECTI PASSIVI)

Дієприкметник минулого часу пасивного стану має такі самі формальні ознаки, як прикметники першої групи (першої-другої відміни): *compositus, a, um* — складний (порівняйте: композитор, композиція); *laceratus, a, um* — розірваний, *dilutus, a, um* — розведений.

Утворюються дієприкметники шляхом додавання закінчень *-us, -a, -um* до основи суфіну.

Дієслово у словниковій формі	Основа суфіну	Дієприкметник минулого часу пасивного стану
<i>curo, curavi, curatum, curare</i> — лікувати	<i>curat-</i>	<i>curatus, a, um</i> — вилікуваний
<i>misceo, miscui, mixtum, miscere</i> — змішувати	<i>mixt-</i>	<i>mixtus, a, um</i> — змішаний
<i>solvo, solvi, solutum, solve-re</i> — розчиняти	<i>solut-</i>	<i>solutus, a, um</i> — розчинений
<i>nutrio, nutrivī, nutritum, nutrire</i> — живити, годувати	<i>nutrit-</i>	<i>nutritus, a, um</i> — живильний

Відмінюються дієприкметники минулого часу пасивного стану за першою-другою відміною, як прикметники першої групи: чоловічий та середній рід — за другою відміною, жіночий — за першою.

Дієприкметники минулого часу пасивного стану узгоджуються з іменниками, як прикметники, тобто, в роді, числі та відмінку.

<i>vulnus, eris n</i> — рана	<i>punctus, a, um</i> — колотий
<i>acidum, i n</i> — кислота	<i>dilutus, a, um</i> — розведений
<i>liquor, oris m</i> — рідина	<i>depuratus, a, um</i> — очищений
<i>functio, onis f</i> — функція	<i>laesus, a, um</i> — порушений

Вправа 1

Утворіть дієприкметники минулого часу пасивного стану, перекладіть:

- 1) *compono, posui, positum, ēre* — складати разом;
- 2) *signo, avi, atum, āre* — позначати;
- 3) *oblongo, avi, atum, āre* — подовжувати;
- 4) *diluo, dilui, dilutum, ēre* — розводити;
- 5) *destillo, avi, atum, āre* — дистилювати;
- 6) *incido, cidi, cisum, ēre* — різати;
- 7) *pungo, pupugi, punctum, ēre* — колоти;
- 8) *mordeo, momordi, morsum, ēre* — кусати;
- 9) *transverto, verti, versum, ēre* — повертати, обертати;
- 10) *solvo, solvi, solutum, ēre* — розчиняти.

Вправа 2

Провідмінійте словосполучення:

- 1) *substantia compacta* — щільна речовина;
- 2) *crystallus soluta* — розчинений кристал;
- 3) *sirupus compositus* — складний сироп;
- 4) *acidum dilutum* — розведена кислота.

Вправа 3

Перекладіть терміни українською мовою:

I. 1. *Lamina affixa thalami.* 2. *Noduli lymphatici aggregati.* 3. *Arteriae circumflexae.* 4. *Ligamentum transversum scapulae.* 5. *Vitium cordis innatum.* 6. *Functio laesa.* 7. *Vulnus punctum.* 8. *Linea innominata.* 9. *Fractura clausa, operta, completa.* 10. *Tunica conjunctiva palpebrarum.* 11. *Membrana decidua.* 12. *Punctum fixum musculi.* 13. *Fossa transversa hepatis.* 14. *Situs viscerum inversus seu transversus.* 15. *Medulla oblongata.* 16. *Palatum fissum.* 17. *Articulatio composita.* 18. *Bronchitis purulenta diffusa.* 19. *Syndromum dolorosum manifestum.* 20. *Alvus resoluta, laxa.*

II. 1. *Charta cerata.* 2. *Sulfur depuratum.* 3. *Aqua destillata.* 4. *Camphora trita.* 5. *Tabulettae obductae.* 6. *Radix pulverata.* 7. *Pulvis divisus.* 8. *Spiritus aethylicus rectificatus.* 9. *Magnesia usta.* 10. *Succus concentratus.* 11. *Morbus inveteratus, contactus.* 12. *Vir doctus.* 13. *Organon ictum.*

Вправа 4

Перекладіть терміни латинською мовою:

I. 1. Поперечний (відросток, зв'язка, ямка, діаметр, борозна). 2. Складні суглоби. 3. Ускладнений перелом. 4. Нерухома точка. 5. Дифузний гастрит. 6. Хронічна хвороба з вираженим больовим синдромом. 7. Передня та задня огинаючі артерії плеча. 8. Розслаблений живіт. 9. Рана вогнепальна, рвана, колота, укушена, різана. 10. Перелом відкритий, закритий. 11. Довгастий мозок. 12. Безіменна лінія. 13. Порушена функція.

II. 1. Терта камфора, змішана з настоянкою валеріани. 2. Парафінований папір. 3. Відновлене залізо. 4. Стерилізований розчин. 5. Концентратор.

вана кислота. 6. Поділені порошки. 7. Розведена кислота. 8. Контактна хвороба. 9. Вчений муж. 10. Складний порошок.

Вправа 5

Перекладіть речення українською мовою:

1. *Medulla oblongata e substantia alba et substantia grisea constat.*
2. *Aeger dolorem acutum in regione vesicae urinae sentit, medicus functionem laesam dignoscit.*
3. *Sunt multae arteriae circumflexae: arteria circumflexa scapulae, arteriae circumflexae humeri anterior et posterior ceteraeque.*
4. *Laminae perforatae anterior et posterior in basi cranii sitae sunt.*
5. *In ossibus substantia compacta et substantia spongiosa sunt.*
6. *Articulatio cubiti articulatio composita nominatur.*
7. *Os lunatum os carpi est.*

Вправа 6

Запам'ятайте латинські крилаті вислови:

1. *Post scriptum (P. S.)* — після написаного, дописка.
2. *Post factum* — після факту, заднім числом, після вчинку.
3. *Vulnere sanato cicatrix manet* — рана гоїться, шрам залишається.
4. *Alea iacta est* — жереб кинуто, тобто важливе або сміливе рішення прийнято (Цезар).
5. *Dictum-factum* — сказано-зроблено.
6. *Verba volant, scripta manet* — слова відлітають, написане залишається.

§ 36. УМОВНИЙ СПОСІБ (CONIUNCTIVUS)

Умовний спосіб вживається у незалежних реченнях, де виражає заохочення, заклик, побажання, прохання, наказ (у пом'якшеній формі), спонукання до дії. Наприклад: *Sis felix* — будь щасливий. *Det remedium citissime* — нехай він видасть засіб якнайшвидше. *Audiatur et altera pars* — хай буде вислухана і друга сторона (юридична формула). Використовується також у підрядних реченнях мети, причини, наслідку, часу. Наприклад: *Misce, ut fiat pulvis* — змішай, щоб утворився порошок.

Загальне правило утворення умовного способу активного і пасивного стану: у першій дієвідміні закінчення основи *-a-* змінюється на *e*, у другій, третій та четвертій — до основи додаються суфікс *-a-* і особові закінчення.

Особові закінчення

	Activum		Passivum	
	Singularis	Pluralis	Singularis	Pluralis
1 особа	-m	-mus	-r	-mur
2 особа	-s	-tis	-ris	-mini
3 особа	-t	-nt	-tur	-ntur

**§ 37. ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС УМОВНОГО СПОСОБУ
АКТИВНОГО СТАНУ
(PRAESENS CONIUNCTIVI ACTIVI)**

Дієвідміна			
I auscultā-re	II miscē-re	III defend-ēre	IV muni-re
auscultē-m — я вислухав би auscultē-s — ти вислухав би auscultē-t — він (вона, воно) вислухав би, нехай він (вона, воно) вислухає	Singularis		
	misce-a-m misce-a-s misce-a-t	defend-a-m defend-a-s defend-a-t	muni-a-m muni-a-s muni-a-t
auscultē-mus — ми вислухали б, вислухаймо auscultē-tis — ви вислухали б, вислухайте auscultē-nt — вони вислухали б, нехай вони вислухають	Pluralis		
	misce-ā-mus misce-ā-tis misce-a-nt	defend-ā-mus defend-ā-tis defend-a-nt	muni-ā-mus muni-ā-tis muni-a-nt

**§ 38. ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС УМОВНОГО СПОСОБУ
ПАСИВНОГО СТАНУ
(PRAESENS CONIUNCTIVI PASSIVI)**

Дієвідміна			
I auscultā-re	II miscē-re	III defend-ēre	IV muni-re
auscultē-r — мене вислухали б, нехай мене вислухають auscultē-ris — тебе вислухали б, нехай тебе вислухають auscultē-tur — його (її) вислухали б, нехай його (її) вислухають	Singularis		
	misce-a-r misce-ā-ris misce-a-tur	defend-a-r defend-ā-ris defend-ā-tur	muni-a-r muni-ā-ris muni-ā-tur
	Pluralis		
auscultē-mur — нас вислухали б, нехай нас вислухають auscultē-mini — вас вислухали б, нехай вас вислухають auscultē-ntur — їх вислухали б, нехай їх вислухають	misce-ā-mur misce-a-mini misce-a-ntur	defend-ā-mur defend-a-mini defend-a-ntur	muni-ā-mur muni-a-mini muni-a-ntur

§ 39. ДІЄСЛОВО SUM, ESSE (БУТИ). ТЕПЕРІШНІЙ ЧАС УМОВНОГО СПОСОБУ

Singularis	Pluralis
1. sim — я був би, нехай я буду	1. simus — ми були б, будьмо, нехай ми будемо
2. sis — ти був би, будь	2. sitis — ви були б, будьте, нехай ви будете
3. sit — він (вона, воно) був би, нехай він (вона, воно) буде	3. sint — вони були б, нехай вони будуть

§ 40. ДІЄСЛОВО FIO, FIERI (РОВИТИСЯ, УТВОРЮВАТИСЯ, СТАВАТИ)

Дієслово fio, fieri належить до неправильних дієслів: воно має закінчення активного стану, а значення пасивне.

Indicativus	Coniunctivus
Singularis	Singularis
1. fio	1. fiam
2. fis	2. fias
3. fit — він (вона, воно) утворюється.	3. fiat — він (вона, воно) нехай зробиться, утвориться, нехай він (вона, воно) буде зроблений, утворений
Pluralis	Pluralis
1. —	1. fiamus
2. —	2. fiatis
3. fiunt — вони утворюються	3. fiant — нехай вони будуть зроблені, утворені.

Це дієслово в третій особі однини і множини умовного способу вживається в рецептах: fiat — нехай буде зроблено (порошок, мазь, свічку); fiant — нехай будуть зроблені (пілолі, спеції).

Вправа 1

Провідмінняйте у praesens conjunctivi activi et passivi:

lego, ere — читати; zbirati, coquo, ere — варити; palpo, are — промацувати, пальпувати; praeparo, are — готувати; filtro, are — фільтрувати; divido, ere — поділяти, ділити; finio, ire — закінчувати; adhibeo, ere — застосовувати, вживати; sano, are — оздоровлювати; audio, ire — слухати.

Вправа 2

Зробіть граматичний розбір, перекладіть речення українською мовою:

I. 1. Fiat lege artis. 2. Stet in loco frigido decoctum. 3. Misceatur. Detur.

Signetur. 4. Misce, ut fiat massa pilularum, e qua formentur pilulae numero 20 (viginti). 5. Misce, fiat suppositorium rectale. 6. Dentur tales doses numero 10 (decem). 7. Bis repetatur. 8. Butyrum Cacao sit recens, odoris, coloris et salis expers. 9. Homini organa sensuum dantur, ut videat, gustet, tangat, olfaciat, audiat. 10. Linguam Latinam studeamus. 11. Chirurgus mente prius et oculis agat, quam armata manu (Heister).

II. 1. Dum spiramus, speramus! 2. Gaudeamus igitur. 3. Ne dicas. 4. Vivat Academia, vivant professores. 5. Vivat nostra civitas, vivat, crescat, floreat. 6. Si sapis, sis apis. 7. Somni, cibi, potus, venus omnia moderata sint. 8. Edimus, ut vivamus, non vivimus, ut edamus. 9. Ne noceas, si iuvare non potes. 10. Fide, sed cui fidas vide.

Вправа 3

Перекладіть латинською мовою, зверніть увагу на вживання Coniunctivus у рецептах:

I. 1. Нехай будуть видані (видати) такі дози. 2. Змішати, щоб утворився порошок. 3. Нехай буде змішано (змішати). Нехай буде видано (видати). Нехай буде позначено (позначити). 4. Приготувати пілюлі за законом мистецтва. 5. Нехай буде утворений. Нехай будуть утворені. 6. Постав (нехай стоїть) у холодному та темному місці. 7. Простерилізувати за законом мистецтва.

II. 1. Вивчаймо латинську мову. 2. Ми вчимося, щоб бути лікарями. 3. Довіряй, але дивись кому довіряєш. 4. Нехай квітне наша держава!

§ 41. ТРЕТЯ ВІДМІНА ІМЕННИКІВ (DECLINATIO TERTIA)

До третьої відміни належать іменники трьох родів, які в Gen. sing. закінчуються на -is, в Nom. sing. закінчення різні. Іменники бувають рівноскладові (parisillaba) і нерівноскладові (imparisillaba). Рівноскладові іменники мають у називному і родовому відмінках однини однакову кількість складів: au-ris (Nom. sing.), au-ris (Gen. sing.) — вухо; ta-bes, ta-bis f — виснаження. Нерівноскладові іменники у Gen. sing. мають більше складів, ніж у Nom. sing.: he-par (Nom. sing.), he-pā-tis (Gen. sing.) — печінка; pul-mo, pul-mō-nis m — легеня.

Особливу увагу під час вивчення третьої відміни слід звернути на визначення основи. У більшості іменників у називному відмінку вона усічена і проявляється повністю в Gen. sing. Визначається основа, як було сказано раніше, за загальним правилом — шляхом відкидання закінчення від форми Gen. sing.. Наприклад:

Nom. sing.	Gen. sing.	Основа
ulcus	ulceris	ulcer-
flos	floris	flor-
meninx	meningis	mening-

У словниковій формі родовий відмінок записується скорочено, а читається і заучується повністю.

Форма запису (словникова форма)	Форма, що читається і заучується
homo, ĩnis m	homo, hominis (masculinum) — людина
articulatio, onis f	articulatio, articulationis (femini- num) — суглоб
abdomen, ĩnis n	abdomen, abdominis (neutrum) — живіт
femur, oris n	femur, femoris (neutrum) — стегно

Порівняйте форму основи з називним відмінком слова!

N.B. Словникова форма коротких слів записується у словник повністю: os, ossis n — кістка; os, oris n — рот; mens, mentis f — розум; dens, dentis m — зуб; lex, legis f — закон; cor, cordis n — серце та ін.

Іменники третьої відміни поділяються на три типи: приголосний, або основний, голосний і мішаний.

§ 42. ПРИГОЛОСНИЙ ТИП (CLASSIS CONSONANS)

До приголосного типу належать нерівноскладові іменники чоловічого, жіночого і середнього родів з основою на один приголосний. Приголосний тип називається ще основним, тому що система відмінкових закінчень цього типу лягла в основу інших типів.

Відмінкові закінчення

Singularis	Pluralis
Nom. різні	Nom. -es (m,f), -a (n)
Gen. -is (для всіх родів)	Gen. -um (для всіх родів)
Dat. -i (для всіх родів)	Dat. -ibus (для всіх родів)
Acc. -em (m,f), як Nom.(n)	Acc. -es (m,f), -a (n)
Abl. -e (для всіх родів)	Abl. -ibus (для всіх родів)

Зразок відмінювання

flos, floris m — квітка;
transfusio, onis f — переливання;
vulnus, ěris n — рана.

	Singularis	
Nom.	flos transfusio vulnus	
Gen.	flor-is transfusion-is vulner-is	
Dat.	flor-i transfusion-i vulner-i	
Acc.	flor-em transfusion-em vulnus	
Abl.	flor-e transfusion-e vulner-e	

	Pluralis	
Nom. flor-es	transfusion-es	vulner-a
Gen. flor-um	transfusion-um	vulner-um
Dat. flor-ibus	transfusion-ibus	vulner-ibus
Acc. flor-es	transfusion-es	vulner-a
Abl. flor-ibus	ransfusion-ibus	vulner-ibus

Виходячи із зразка відмінювання, повторюємо уже відомі з попередніх тем узагальнення стосовно закономірностей відмінкових закінчень, характерних для усіх відмін, та виявляємо ті, що належать тільки до третьої відміни.

1. Іменники чоловічого та жіночого родів третьої відміни у всіх відмінках, крім називного, за яким визначається рід, мають однакові закінчення.

2. Іменники середнього роду всіх відмін у Acc.sing. мають форму Nom.sing., а в Nom. та Acc.plur. закінчуються на -a.

3. Іменники усіх родів будь-якої відміни в Abl.plur. мають форму Dat.plur.

§ 43. ГОЛОСНИЙ ТИП (CLASSIS VOCALIS)

До голосного типу належать іменники середнього роду, які в називному відмінку однини закінчуються на -e, -al, -ar (на -ar тільки ті іменники, які в Gen.sing. мають -āris).

Наприклад: *secale*, is n — жито; *rete*, is n — сітка; *animal*, ālis n — тварина; *cochlear*, āris n — ложка; *calcar*, āris n — шпора.

N.B. Іменник грецького походження *hepar*, ātis n — печінка відмінюється за приголосним типом.

Голосний тип у деяких відмінках відрізняється від приголосного (основного) характерними для цього типу закінченнями:

Abl. sing. -i	(замість -e-)
Nom. i Acc.plur. -ia	(замість -a)
Gen. plur. -ium	(замість -um)

Зразок відмінювання

	Singularis	
Nom. rete	animal	cochlear
Gen. ret-is	animal-is	cochlear-is
Dat. ret-i	animal-i	cochlear-i
Acc. rete	animal	cochlear
Abl. ret-i	animal-i	cochlear-i
	Pluralis	
Nom. ret-ia	animal-ia	cochlear-ia
Gen. ret-ium	animal-ium	cochlear-ium

Dat.	ret-ibus	animal-ibus	cochlear-ibus
Acc.	ret-ia	animal-ia	cochlear-ia
Abl.	ret-ibus	animal-ibus	cochlear-ibus

§ 44. МІШАНИЙ ТИП (CLASSIS MIXTA)

До мішаного типу належать дві групи іменників:

а) рівноскладові, що в Nom. sing. закінчуються на -es, -is (cutis, is f — шкіра, fames, is f — голод), це, як правило, іменники жіночого роду;

б) іменники чоловічого, жіночого та середнього роду, основа яких закінчується на два-три приголосних (os, oss-is n — кістка; venter, ventr-is m — живіт; dens, dent-is m — зуб).

N.B. Відхилення від цього правила становлять такі іменники: pater, patris m — батько; mater, matris f — мати; мозкова оболонка; iuvenis, iuvenis m — юнак та деякі інші, які відмінюються за приголосним типом.

Особливості відмінювання іменників мішаного типу: всі закінчення в однині та в множині приголосного (основного) типу — відповідно до роду іменника, а в Gen. plur. — закінчення голосного типу — ium (для усіх родів).

Зразок відмінювання:

auris, is f — вухо; dens, dentis m — зуб; os, ossis n

Singularis

Nom.	auris	dens	os
Gen.	aur-is	dent-is	oss-is
Dat.	aur-i	dent-i	oss-i
Acc.	aur-em	dent-em	os
Abl.	aur-e	dent-e	oss-e

Pluralis

Nom.	aur-es	dent-es	oss-a
Gen.	aur-ium	dent-ium	oss-ium
Dat.	aur-ibus	dent-ibus	oss-ibus
Acc.	aur-es	dent-es	oss-a
Abl.	aur-ibus	dent-ibus	oss-ibus

Вправа 1

Визначте основу іменників та тип відмінювання:

ren, renis m — нирка; pulmo, pulmonis m — легеня; auris, auris f — вухо; os, ossis n — кістка; os, oris n — рот; apex, apicis m — верхівка; pars, partis f — частина; rete, retis n — сітка; solutio, solutionis f — розчин; venter, ventris m — живіт; caput, capit n — голова; exemplar, aris n — зразок, приклад; apis, apis f — бджола; pes, pedis m — нога, стопа; axis, is m — вісь.

Графічна структура типів іменників третьої відміни

Вправа 2

Допишіть словникову форму таких іменників:

cutis, flos, sapo, cervix, gaster, tuberositas, axis, declive, ulcus, meninx, calcar, par, pollex, homo, salus.

Вправа 3

Поставте словосполучення у Abl. sg., Nom. та Acc. pl., Gen. pl.:

1) foramen magnum; 2) phalanx media; 3) avis rara; 4) cochlear magnum;
 5) inflammatio acuta; 6) vulnus periculosum; 7) canalis longus; 8) Mare profundum; 9) dens incisivus; 10) animal domesticum; 11) rete venosum.

Вправа 4

Провідмініайте у однині та множині:

1) os, ossis n; os, oris n; 2) radix, icis f; 3) tumor, oris m; 4) pars, partis f;
 5) calcar, aris n; 6) civis, is f; 7) homo, inis m; 8) paries, etis m.

Вправа 5

Перекладіть терміни українською мовою:

1. Articulatio ellipsoidea. 2. Axis opticus. 3. Canalis condyloideus.
 4. Caput femoris. 5. Cartilago epiglottidis. 6. Cavitas conchae. 7. Cervix uteri.
 8. Concha auris. 9. Crus superius et inferius. 10. Diaphragma sellae turcicae.
 11. Foramen rotundum. 12. Fornix cerebri. 13. Lobi pulmonum. 14. Margo lambdoideus.
 15. Nucleus lentis. 16. Paries cranii. 17. Pes dexter. 18. Pyramides medullae oblongatae.
 19. Corpus vertebrae. 20. Vas lymphaticum. 21. Ventriculi laryngis.
 22. Ossa digitorum pedis. 23. Membrana interossea cruris.

24. Articulationes membri superioris liberi. 25. Vagina musculi recti abdominis. 26. Apertura thoracis superior. 27. Ventriculus cordis. 28. Pars ossea tubae auditivae. 29. Regio olfactoria tunicae mucosae nasi. 30. Arteria femoris profunda. 31. Venae cordis. 32. Medulla ossium. 33. Sanguis venosus. 34. Musculus obliquus capitis. 35. Ala vomeris.

II. 1. Apex radices dentis. 2. Dens caninus. 3. Corpus adiposum buccae. 4. Dentes sapientiae seu dentes serotini. 5. Vestibulum oris. 6. Os zygomaticum. 7. Labia oris. 8. Cavitas oris propria. 9. Radices dentis. 10. Apex linguae. 11. Tunica mucosa oris. 12. Cuspis (tuberculum) dentis. 13. Collum dentis. 14. Foramen mandibulae. 15. Margo zygomaticus.

Вправа 6

Перекладіть латинською мовою:

I. 1. Довга голова. 2. Середня частка легені. 3. Корінь легені. 4. М'яз — нижній констриктор глотки. 5. Великий отвір. 6. Порожнина живота. 7. Верхівка серця. 8. Суглоби стопи. 9. П'ятковий сухожилок. 10. Складний суглоб. 11. Зоровий канал. 12. Щитоподібний хрящ. 13. Куприкова кістка. 14. Жовте тіло. 15. Ніжки мозку. 16. Ампутація лівої ноги. 17. Густа сітка. 18. Рідкий екземпляр. 19. Серцева вирізка легень. 20 М'язи голови.

II. 1. Канал кореня зуба. 2. Порожнина зуба. 3. Тіло під'язикової кістки. 4. Молочні зуби. 5. Верхівка язика. 6. Жувальна горбистість. 7. Зовнішня частина зуба. 8. Сліпий отвір язика. 9. Запалення пульпи зуба. 10. Каріозний корінь. 11. Видалення зубів. 12. Вирозка нижньої губи. 13. Слизова оболонка рота. 14. Шийка зуба.

Вправа 7

Перекладіть речення українською мовою:

I. 1. Tuberositates multae sunt: deltoidea, glutea, iliaca et ceterae. 2. Cochlearia varia sunt: aurea, argentea, lignea. 3. Item variae sunt cochlearium formae. 4. Medici, qui morbos animalium curant, veterinarii vocantur. 5. Vesica urinaria ex apice, corpore, fundo, cervice constat. 6. Pulmones in cavo thoracis locati sunt. 7. Pulmonem dextrum et sinistrum distinguimus. 8. Aegrotus dolorem capitis et pectoris sentit. 9. Digiti ex phalangibus constant. 10. Varia sunt animalium genera. 11. Pulmones, cor, pancreas, venter, renes, lien viscera sunt. 12. Clavicula in corpus et duas extremitates dividitur. 13. Malleolus, incus et stapes ossicula auditus sunt.

II. 1. Radix dentis cemento tegitur. 2. Radice dentis clinico nominamus ea pars, quae infra marginem gingivalem locatur. 3. Canalis radices dentis foramine apicis dentis finitur. 4. Os hyoideum inter mandibulam et laryngem locatur. 5. Foramen incisivum in canalem incisivum intrat. 6. Pars centralis maxillae nominatur corpus maxillae, in corpore maxillae sinus maxillaris situs est. 7. Foramina cribrosa nervos olfactorios continent.

III. 1. Mucilago ex seminibus Lini paratur. 2. Cortices, folia, flores, rhizomata, stigmata, semina, baccae et gemmae plantarum variarum ad curationem aegrotorum adhibentur. 3. Solutiones sunt: solutiones aquosae, seu

solutiones, solutiones oleosae et solutiones spirituosae. 4. Decoctum rhizomatis et radices Valerianae remedium sedativum est.

Вправа 8

Перекладіть речення латинською мовою:

I. 1. Внутрішні органи різноманітні та численні. 2. Хворий відчуває зубний біль. 3. Легені — органи дихання. 4. Кістки пальців стопи називаються фалангами. 5. Коваделко — слухова кісточка, розташована між молоточком та стремінцем.

II. 1. Аптекарь видає хворому розчин для ін'єкцій. 2. Лікар приписує хворому настій кореневища з коренем валеріани.

III. 1. Корінь зуба вкритий цементом (с). 2. Різцевий отвір входить у різцевий канал. 3. Канал нижньої щелепи містить альвеолярні гілки та альвеолярні судини. 4. Порожнина зуба оточена (с) дентином.

Вправа 9

Прочитайте крилаті латинські вислови, зверніть увагу на іменники третьої відміни:

1. *Homines ratio ducit* — розум керує людьми. 2. *Aurea mediocritas* — золота середина. 3. *Amor, ut lacrima, oculis oritur, in pectus cadit* — кохання, неначе сльоза: починається з очей, а западає в серце. 4. *De nocte consilium* — ніч приносить пораду. 5. *Post mortem medicina* — лікування після смерті (відповідає укр. "Дорога ложка до обіду"). 6. *Divitiae et honores incerta et caduca sunt* — багатство і почесті — непевне і хистке добро. 7. *Ebrietas est voluntaria insania* — пияцтво — це добровільне безумство.

§ 45. ЧОЛОВІЧІЙ РІД ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ (SUBSTANTIVA GENERIS MASCULINI)

Іменники чоловічого роду третьої відміни у називному відмінку однини мають такі закінчення: -o (крім іменників, що закінчуються на -io, -do, -go), -or, -os, -er, -es (нерівноскладові), -ex.

Для визначення словникової форми та основи іменників рекомендується запам'ятати *genetivus*.

Закінчення		Exempla
Nom. sing.	Gen. sing.	
-o	-onis	sapo, saponis m — мило
	-inis	homo, hominis m — людина
-or	-oris	dolor, doloris m — біль
-os	-oris	flos, floris m — квітка
-er	-(t)ris	venter, ventris m — живіт, шлунок
	-eris	aether, aetheris m — ефір

Закінчення		Exempla
Nom. sing.	Gen. sing.	
-es	-eris	trochanter, trochanteris m — вертлюг
(нерівно- складові)	-itis	poples, poplitis m — підколінок
-ex	-etis	paries, parietis m — стінка
	-edis	pes, pedis m — нога, стопа
	-gis	rex, regis m — цар
	-icis	apex, apicis m — верхівка
		index, indicis m — вказівний палець

§ 46. ВИНЯТКИ З ПРАВИЛА ПРО РІД ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

Деякі іменники з формальними ознаками чоловічого роду належать до жіночого або до середнього роду за винятком.

Жіночого роду: caro, carnis f — м'ясо
 arbor, arboris f — дерево
 gaster, gastris f — шлунок
 mater, matris f — мати, мозкова оболонка
 quies, quietis f — спокій, відпочинок, мовчання
 і похідні requies, etis f — відпочинок, заспокоєння
 inquires, etis f — неспокій, тривога
 lex, legis f — закон (порівняйте: легальний, легітимність)

Середнього роду: cor, cordis n — серце
 os, oris n — рот
 os, ossis n — кістка
 cadaver, cadaveris n — труп
 papaver, papaveris n — мак
 piper, piperis n — перець
 tuber, tuberis n — горб, бульба (бот.)

§ 47. СЛОВОТВІР

Суфікси іменників чоловічого роду

Суфікс **-or** вказує на стан — фізичний або душевний: timor, oris m — страх; dolor, oris m — біль; liquor, oris m — рідина.

Суфікси **-or**, **-tor** означають діючу особу, предмет, що виконує дію: lector, oris m — лектор; doctor, oris m — доктор, вчений; orator, oris m — оратор; levator, oris m (musculus) — підіймач (м'яз); depressor, oris (musculus) — опускач (м'яз).

§ 48. ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКІВ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

	tumor, ōris m — пухлина	
	Singularis	Pluralis
Nom.	tumor	tumor-es
Gen.	tumor-is	tumor-um
Dat.	tumor-i	tumor-ibus
Acc.	tumor-em	tumor-es
Abl.	tumor-e	tumor-ibus
	margo, inis m (за винятком) — край	
Nom.	margo	margin-es
Gen.	margin-is	margin-um
Dat.	margin-i	margin-ibus
Acc.	margin-em	margin-es
Abl.	margin-e	margin-ibus

§ 49. УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРШОЇ ГРУПИ З ІМЕННИКАМИ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

Прикметники узгоджуються з іменниками в роді, числі та відмінку.

На цей розділ слід звернути увагу, тому що медична терміносистема в більшості складається з дво- чи багатослівних термінів, які слід поєднати за правилами граматики, викладеними у розділах "Узгоджене означення" та "Неузгоджене означення".

Зразок узгодження

	доброякісна пухлина	
tumor, ōris m —	benignus, a, um —	tumor benignus
	різцевий зуб	
dens, dentis m —	incisivus, a, um —	dens incisivus
	деревне вугілля	
carbo, ōnis m —	ligneus, a, um —	carbo ligneus

§ 50. ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРШОЇ ГРУПИ З ІМЕННИКАМИ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

У словосполученнях кожне змінне слово відмінюється за відміною, до якої належить:

homo, inis, m sanus, a, um — homo sanus — здорова людина

	Singularis		Pluralis	
Nom.	homo	sanus	homin-es	san-i
Gen.	homin-is	san-i	homin-um	san-orum
Dat.	homin-i	san-o	homin-ibus	san-is
Acc.	homin-em	san-um	homin-es	san-os
Abl.	homin-e	san-o	homin-ibus	san-is

Вправа 1

Допишіть словникову форму іменників чоловічого роду:

cortex, tumor, sapo, vomer, venter, pollex, stapes, odor, sphincter, mos, stupor, index, ureter, vapor, pes, flos, foetor, apex, aër, paries.

Вправа 2

Перекладіть українською мовою:

I. 1. Cortex cerebelli. 2. Paries cardiacus. 3. Tuber cinereum. 4. Apex cordis. 5. Vertex cranii. 6. Humor vitreus. 7. Pes anserinus major. 8. Trochanter major et minor. 9. Ala vomeris. 10. Os palatinum. 11. Incisura cardiaca pulmonis sinistri. 12. Cavum oris. 13. Hilus pulmonis. 14. Venter posterior. 15. Ossa zygomatica. 16. Arbor vitae. 17. Tuber calcaneum (calcanei). 18. Musculus flexor digitorum pedis. 19. Musculus rotator longus. 20. Musculus levator scapulae. 21. Musculus abductor pollicis longus. 22. Musculus extensor indicis proprius. 23. Musculus depressor anguli oris. 24. Herpes zoster. 25. Cor bovinum. 26. Tumor pulmonum. 27. Dolor ventris. 28. Gaster aegra. 29. Tremor hystericus. 30. Stupor epilepticus. 31. Quies absoluta. 32. Cadaver obductum. 33. Fractura pedis. 34. Os palatinum. 35. Basis stapedis.

II. 1. Carbo activatus. 2. Flos albus. 3. Papaver somniferum. 4. Aether aethylicus. 5. Piper nigrum. 6. Herba Bursae pastoris. 7. Liquor Ammonii anisatus. 8. Sapo viridis. 9. Cortex pulveratus. 10. Odor florum. 11. Liquor spissus. 12. Pro auctore.

Вправа 3

Узгодьте прикметники з іменниками:

I) tumor, bris m — пухлина (злаякісна, доброякісна, змішана, метастатична); 2) pes, pedis m — нога, ніжка, стопа (права, ліва, гусяча, глибока); 3) os, ossis n — кістка (вилична, барабанна, різцева, під'язикова,

кубоподібна, крилоподібна, піднебінна, широка); 4) cor, cordis n — серце (здорове, хворе, бичаче, ожиріле); 5) tuber, eris n — горб (сідничний, п'ятковий, сірий); 6) paries, etis m — стінка (передня, задня, зовнішня, внутрішня, сонна, лабіринтова); 7) flos, floris m — квітка (біла, жовта, червона); 8) homo, is m — людина (хороша, хвора, славетна).

Вправа 4

Узгодьте прикметники з іменниками, запишіть терміни латинською мовою:

I. 1. Крила леміша. 2. Здорова людина. 3. Переднє черевце. 4. Верхівка лівої легені. 5. Тверда та м'яка оболонки головного мозку. 6. Великий привідний м'яз. 7. Кістки стопи. 8. Передня стінка шлунка. 9. Дерево життя мозочка. 10. Великий палець (кисті). 11. Фізіологічне дрижання. 12. Істеричне заціпеніння. 13. Гострий біль. 14. Легеня права, ліва. 15. Слизова оболонка. 16. Вказівний палець. 17. Перелом та вивих кісток стопи. 18. М'яз, що підіймає кут рота. 19. Жувальний м'яз. 20. Горб верхньої щелепи. 21. Пухлина мозку.

II. 1. Парова баня (перекласти неузгодженим означенням). 2. Квітки снотворного маку. 3. Активоване вугілля. 4. Лікувальне мило. 5. Рідкий екстракт грициків. 6. Через рот, через пряму кишку. 7. Для автора. 8. Суха кора. 9. Прозора рідина. 10. Тваринне вугілля. 11. Етиловий ефір. 12. Гірське повітря. 13. Запах з рота.

Вправа 5

Від поданих дієслів утворіть іменники з суфіксом -or, перекладіть українською мовою:

1) curo, curāvi, curātum, curāre — лікувати; 2) levo, levāvi, levātum, levāre — піднімати; 3) roto, rotāvi, rotātum, rotāre — обертати; 4) extendo, extendi, extensum, extendere — розгинати; 5) amo, amāvi, amātum, amāre любити; 6) facio, feci, factum, ēre — робити, виконувати; 7) observo, observāvi, observātum, observāre — спостерігати; 8) indico, indicāvi, indicātum, indicāre — вказувати.

Вправа 6

Зробіть граматичний розбір, перекладіть речення українською мовою:

I. 1. Aer purus hominibus aegrotis sanisque necessarius est. 2. Validolum dolores cordis levat. 3. Aegrotus vitio cordis innato laborat. 4. Sudor frigidus, rubor et tumor cum calore et dolore signa morbi sunt. 5. Aegris quies absoluta semper prodest. 6. Femina dolorem acutum in regione hypogastrica sentit. 7. Cor perpetuo dilatatur et contrahitur. 8. Puellae liquorem sine odore et colore dat. 9. Vomer formam trapezoideam habet. 10. Musculi in abductores, adductores, erectores, flexores, extensores, pronatores, constrictores, levatores et ceteri dividuntur. 11. In pulmone sinistro lobos superiorem et inferiorem, in pulmone dextro lobos superiorem, medium et inferiorem distinguuntur. 12. Hippocrates, doctor medicinae antiquus, auctor

multorum de medicina librōrum fuit. Hippocrates merito pater medicinae appellatur. 13. Tuber ischiadicum est pars ossis ischii. 14. Ventrem nimis replere nocet (Celsus). 15. Pelvis renālis cum vesīca urinaria uretēre conjungitur. 16. Tuber frontale aliter eminentia frontalis nominatur. 17. Gaster inter oesophagum et duodenum iacet.

II. 1. Dura lex, sed lex. 2. Homo locum ornat, non locus hominem. 3. Caecus non judicat de colore. 4. Quot homines, tot sententiae. 5. Optimum medicamentum quies est. 6. Mores hominum varii sunt. 7. Inter caecos luscus rex. 8. Honores mutant mores. 9. Honoris causa.

Вправа 7

Перекладіть речення латинською мовою:

I. 1. Існують пухлини злоякісні, доброякісні та змішані. 2. Каверна міститься у верхівці лівої легені. 3. Язик міститься у ротовій порожнині. 4. Холодний піт та жар — ознаки захворювання. 5. Хворий відчуває гострий біль у ділянці серця. 6. Шлунок лежить між стравоходом і дванадцятипалою кишкою. 7. Гіппократ — батько медицини. 8. М'язи поділяються на відвідні, привідні, опускачі, підіймачі, згиначі, розгиначі, обертачі та ін.

II. 1. Чисте повітря корисне хворим та здоровим людям. 2. Колір ріднини жовтий. 3. Запах квітів приємний. 4. Квітки снотворного маку червоні та білі. 5. Хворому необхідний абсолютний спокій. 6. Таблетки активованого вугілля мають чорний колір. 7. Береза біла — високе дерево.

§ 51. ЖІНОЧИЙ РІД ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ (SUBSTANTIVA GENERIS FEMININI)

Іменники жіночого роду третьої відміни у називному відмінку однини мають такі закінчення: -s, крім -os, -x, крім -ex та -io, -do, -go.

Детально закінчення жіночого роду в Nom. sing. подано у таблиці.

Закінчення		Exempla
Nom. sing.	Gen. sing.	
o { -do -go -io	-inis -inis -onis	longitudo, longitudinis f — довжина mucilago, mucilaginis f — слиз (лікарська форма) infectio, infectionis f — впроскування
-as	-atis	extremitas, extremitatis f — кінець
-is, рівно- -es, складові	-is -is	naris, naris f — ніздря fames, famis f — голод
-is, нерівно- -es, складові	-idis -itidis	cuspidis, cuspidis f — зубець, вістря appendicitis, appendicitidis f — апендицит

Закінчення		Exempla
Nom. sing.	Gen. sing.	
-us	-udis	incus, incūdis f — ковадло
-s	-utis	salus, salutis f — здоров'я, порятунк
з попереднім приголосним	-tis	frons, frontis f — лоб
		ars, artis f — мистецтво
х	-acis	pax, pacis f — мир
крім	-icis	radix, radice f — корінь
	-ocis	vox, vocis f — голос
-сх	-ucis	nux, nucis f — горіх
	-ngis	phalanx, phalangis f — фаланга

§ 52. ВИНЯТКИ З ПРАВИЛА ПРО РІД ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ

Є іменники із закінченнями жіночого роду, що за винятком належать до чоловічого або середнього роду. Серед них чоловічого роду:

Atlas,antis m — атлант, перший шийний хребець
axis, is m — вісь, другий шийний хребець
canalis, is m — канал
pulvis, eris m — порошок
lapis, idis m — камінь
crinis, is m — волос
sanguis, inis m — кров
unguis, inis m — ніготь
fascis, is m — пучок
vermis, is m — черв'як
dens, dentis m — зуб
hydrops, opis m — водянка
anthrax, acis m — сибірка
thorax, acis m — грудна клітка
fornix, icis m — арка, склепіння
hallux, ucis m — великий палець стопи
larynx, yngis m — гортань
pharynx, yngis m — глотка
coccyx, ygis m — куприк
varix, icis m — венозний вузол
tendo, inis m — сухожилок
margo, inis m — край

Іменники середнього роду, за винятком:
 erysipelas, ātis n — бештих
 pancreas, ātis n — підшлункова залоза
 vas, vasis n — судина

§ 53. СЛОВОТВІР. СУФІКСИ ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ

1. Суфікс -it -is вказує на запальний процес. Утворюються такі терміни шляхом додавання суфікса -it (із закінченням -is) до основи іменника, що означає орган:

encephalon, i n — encephalitis, itidis f — запалення головного мозку;
 pancreas, ātis n — pancreatitis, itidis f — запалення підшлункової залози;
 pleura, ae f — pleuritis, itidis f — запалення плеври.

2. Суфікс -io (при утворенні іменників він додається до основи супіна), означає дію або результат дії: palpatio, ōnis f — промацування; auscultatio, ōnis f — вислуховування.

3. Суфікс -os-is вказує на назву хвороби незапального характеру: mycosis, is f — мікоз, пліснявка (грибкове захворювання); stenosis, is f — звуження каналів; sclerosis, is f — затвердіння тканин чи органів. Створюються терміни з цим значенням шляхом додавання -os-is до основи іменника: arthron, i n — arthrosis, is f — незапальне захворювання суглобів.

§ 54. ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКІВ ЖІНОЧОГО РОДУ

extremitas, ātis f — кінець, cervix, īcis f — шия

Singularis

Pluralis

Nom. extremitas	cervix	Nom. extremitat-es	cervic-es
Gen. extremitat-is	cervic-is	Gen. extremitat-um	cervic-um
Dat. extremitat-i	cervic-i	Dat. extremitat-ibus	cervic-ibus
Acc. extremitat-em	cervic-em	Acc. extremitat-es	cervic-es
Abl. extremitat-e	cervic-e	Abl. extremitat-ibus	cervic-ibus

§ 55. УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРШОЇ ГРУПИ З ІМЕННИКАМИ ЖІНОЧОГО РОДУ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

Прикметник узгоджується з іменником, до якого він належить, у роді, числі й відмінку. Наприклад:

infectio, ōnis f — subcutaneus, a, um — підшкірна ін'єкція

pars, partis f — magnus, a, um — велика частина

pharyngitis, itidis — chronicus, a, um — хронічний фарингіт

Зразок відмінювання

Singularis	Pluralis
Nom. iniection subcutanea	iniection-es subcutane-ae
Gen. iniection-is subcutane-ae	iniection-um subcutane-ārum
Dat. iniection-i subcutane-ae	iniection-ibus subcutane-is
Acc. iniection-em subcutane-am	iniection-es subcutane-as
Abl. iniection-e subcutane-a	iniection-ibus subcutane-is

N.B. pars, partis f є іменником мішаного типу (основа закінчується на два приголосних)

Nom. pars magna	part-es magn-ae
Gen. part-is magn-ae	part-ium magn-ārum
Dat. part-i magn-ae	part-ibus magn-is
Acc. part-em magn-am	part-es magn-as
Abl. part-e magn-a	part-ibus magn-is
Nom. pharyngitis chronica	pharyngitid-es chronic-ae
Gen. pharyngitid-is chronic-ae	pharyngitid-um chronic-ārum
Dat. pharyngitid-i chronic-ae	pharyngitid-ibus chronic-is
Acc. pharyngitid-em chronic-am	pharyngitid-es chronic-as
Abl. pharyngitid-e chronic-a	pharyngitid-ibus chronic-is

Вправа 1

Утворіть Gen. sg. іменників жіночого роду третьої відміни, визначте основу, перекладіть: *cavitas*, *appendix*, *basis* (рівносклад.), *amputatio*, *ars*, *latitudo*, *cervix*, *palus*, *incus*, *fames* (рівносклад.), *mucilago*, *senectus*, *naris* (рівносклад.), *meninx*, *cuspis* (нерівносклад.), *sanitas*, *solutio*, *cutis* (рівносклад.), *qualitas*.

Вправа 2

Провідмініайте:

functio laesa — порушена функція; *extremitas longa* — довгий кінець; *phalanx media* — середня фаланга.

Вправа 3

Перекладіть терміни українською мовою:

I. 1. *Tuberositas deltoidea*. 2. *Radix pulmonis*. 3. *Extremitas claviculae*. 4. *Cartilago thyreoidea*. 5. *Basis cranii externa*. 6. *Impressiones digitatae*. 7. *Pars petrosa*. 8. *Apex pyramidis*. 9. *Cutis sicca*. 10. *Appendix fibrosa hepatis*. 11. *Articulatio composita*. 12. *Cavitas pelvis*. 13. *Plicae iridis*. 14. *Regio mediana*. 15. *Operatio chirurgica*. 16. *Extractio dentium*. 17. *Sectio caesarea*. 18. *Magnitudo et forma auris*. 19. *Transfusio sanguinis*. 20. *Phalanges digitorum*. 21. *Cuspis dentis*. 22. *Radix duplex*. 23. *Injectio intravenosa*. 24. *Nux vomica*. 25. *Solutio spirituosa*. 26. *Digitalis purpurea*. 27. *Lege artis*.

II. 1. *Apertura thoracis inferior*. 2. *Fibrae pontis transversae*. 3. *Dens*

cariosus. 4. Canalis pharyngeus. 5. Sanguis arteriosus. 6. Pancreas accessorium. 7. Hydrops cardiacus. 8. Margo liber. 9. Axis opticus. 10. Tendo calcaneus. 11. Cartilagine laryngis. 12. Vas lymphaticum. 13. Thorax paraliticus. 14. Canalis radialis dentis. 15. Fornix pharyngis. 16. Pars posterior pontis. 17. Vermis cerebelli. 18. Massa lateralis atlantis. 19. Pulvis divisus et indivisus. 20. Apeps suillus. 21. Argenti nitras.

Вправа 4

Узгодьте поставлені у дужки прикметники з іменниками:

1) pars, partis f — частина (барабанна, луската, кам'яниста, трапеще-подібна, соскоподібна); 2) margo,inis m — край (міжкістковий, лямбдоподібний, виличний, передній); 3) canalis, is m — канал (різцевий, зоровий, живильний, сонний, крилоподібний, носопіднебінний); 4) dens, dentis m — зуб (молочний, різцевий, пізній, відпадаючий, каріозний); 5) articulatio, onis f — суглоб (складний, міжфаланговий, еліпсоподібний, шароподібний, міжзап'ястковий); 6) auris, is f — вухо (зовнішнє, внутрішнє, середнє); 7) cartilago, inis f — хрящ (щитоподібний, черпакуватий, перснеподібний); 8) tuberositas, atis f — горбистість (крилоподібна, жувальна, дельтоподібна, клубова).

Вправа 5

Утворіть терміни за допомогою суфіксів -itis та -osis та поясніть їхнє значення:

a) pharynx, yngis m — глотка; periosteum, i n — окістя; periodontium, i n — зубне окістя; trachea, ae f — трахея; gaster, tris f — шлунок; myocardium, i n — серцевий м'яз; bronchus, i m — бронх; pulpa, ae f — пульпа, м'якуш; meninx, ingis f — мозкова оболонка; aden, adenis m — залоза; glossa, ae f (гр.) — язик; duodenum, i n — дванадцятипала кишка;

b) encephalon, i n — головний мозок; derma, atis n (гр.) — шкіра; medulla, ae f — мозок (переважно кістковий); neuron, i n (гр.) — нерв; periosteum, i n — окістя.

Вправа 6

Від поданих дієслів утворіть іменники жіночого роду з суфіксом -io:

1) solvo, solvi, solutum, ere — розчиняти; 2) percutio, percussi, percussum, ere — вдаряти, вражати; 3) secerno, crevi, cretum, ere — виділяти; 4) inspicio, spexi, spectum, ere — слідкувати, оглядати; 5) flecto, flexi, flectum, ere — гнути, нагинати; 6) curo, avi, atum, are — лікувати; 7) sano, avi, atum, are — оздоровляти; 8) divido, divisi, divisum, ere — ділити, поділяти.

Вправа 7

Перекладіть латинською мовою:

1. Хрящ слухової труби. 2. Шийка матки. 3. Лівий край. 4. Міжфалангові суглоби стопи. 5. Нижня апертура грудної клітки. 6. Хвіст підшлункової залози. 7. Судини внутрішнього вуха. 8. Права частина.

9. Склепіння черепа. 10. Переливання крові. 11. Огляд хворого. 12. Туберкульоз легень. 13. Судина кровоносна, лімфатична. 14. Вісь таза. 15. Основа нижньої щелепи. 17. Верхівка черпакуватого хряща. 18. Верхівка кам'янистої частини. 19. Вилична ділянка. 20. Здорові зуби. 21. Канал під'язикового нерва. 22. Двогорбковий зуб. 23. Вістря зуба. 24. Глотковий канал. 25. Серцева водянка. 26. Середня фаланга. 27. Склепіння глотки. 28. Тіло атланта (першого шийного хребця). 29. Сполучний сухожилок.

II. 1. Для підшкірної ін'єкції. 2. Порошки дозовані та недозовані. 3. За законом мистецтва. 4. Олійний розчин. 5. Білий порошок. 6. Розведений розчин перекису водню. 7. Для інгаляції. 8. Складний порошок. 9. Джерельна вода (перекласти неузгодженим означенням). 10. Лікувальне джерело.

Вправа 8

Перекласти речення українською мовою:

I. 1. Examinatio aegrotorum constat ex interrogatione, auscultatione, palpatione, percussione, analysisque variis. 2. Larynx organon respiratorium est. 3. Apex pulmonis aperturam superiorem thoracis occupat. 4. Os temporale ex tribus partibus constat: parte petrosa, parte tympanica et squamosa. 5. Tuberositates variae sunt: deltoidea, glutea, iliaca et ceterae. 6. Inflammatio pulmonum pneumonia vocatur. 7. Fornix pharyngis sub corpore ossis sphenoidalis situs est. 8. Per nares in pulmones aerem inspiramus, per nares atque expiramus. 9. Functiones musculorum sunt: flexio, extensio, adductio, abductio, rotatio, pronatio, supinatio ceteraeque. 10. Musculus cryothyroideus partem rectam et partem obliquam habet. 11. Cartilaginee forma externa variae sunt: corniculatae, sesamoideae, triticeae et ceterae. 12. Transfusio sanguinis saepe in medicina adhibetur. 13. Cartilaginee laryngis sunt: cartilago thyroidea, cartilago cricoidea, epiglottis, cartilaginee arytenoideae, cartilaginee corniculatae et cartilaginee cuneiformes. 14. Larynx organon respiratorium est.

II. 1. Extractum Filicis maris spissum in capsulis gelatinosis sumitur. 2. Nux vomica, seu Strychnos planta venenata est. 3. Sunt multae formae pharmaceuticae, ut pilulae, pulvères, emulsiones (emulsa), injectiones, mucilagines, solutiones et cetera. 4. Aqua fontium aegrotis necessaria et utilis est. 5. Solutionem pro injectione lege artis parat.

III. 1. Consuetudo est quasi altera natura (Cicero). 2. Ars longa, vita brevis est (Hippocrates). 3. Nulla regula sine exceptione. 4. Repetitio est mater studiorum. 5. Finis coronat opus. 6. Dura necessitas. 7. Hostium dona mala dona sunt.

Вправа 9

Перекладіть речення латинською мовою:

I 1. Легені розташовані у порожнині грудної клітки. 2. Ознаки запалення (е): біль, жар, почервоніння, пригуклість та порушена функція. 3. Пальці складаються з фаланг. 4. Переливання крові іноді необхідне (е).

5. Щитоподібна залоза міститься у ділянці шиї. 6. Запалення оболонки головного мозку, або менінгіт—небезпечна та тяжка хвороба. 7. Через ніздрі ми вдихаємо і видихаємо повітря.

II. 1. Порошки бувають поділені та неподілені. 2. Спиртовий розчин йоду. 3. Лікар приписує траву термопсису. 4. Фармацевт готує ліки за законом мистецтва.

§ 56. СЕРЕДНІЙ РІД ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ (SUBSTANTIVA GENERIS NEUTRI)

Іменники середнього роду третьої відміни у називному відмінку однини відрізняються варіативністю закінчень.

Закінчення		Exempla
Nom. sing.	Gen. sing.	
-e	-is	rete, retis n — сітка
-i	-lis	mel, mellis n — мед, fel, fellis n — жовч
-ar	-āris	exemplar, exemplāris n — зразок
	-ātis	hepar, hepātis n — печінка
-ur	-ōris	femur, femōris n — стегно
	-ūris	guttur, guttūris n — горло
-us	-ōris	pectus, pectōris n — груди
	-ūris	crus, cruris n — гомілка, ніжка
	-ēris	latus, latēris n — бік
-t	-ītis	occiput, ītis n — потилиця
-c	-tis	lac, lactis n — молоко
-ma	-ātis	asthma, ātis n — астма, адуха
-en	-inis	abdomen, īnis n — живіт

N.B. Для швидкого і тривалого закріплення в пам'яті закінчень іменників середнього роду можна запам'ятати слова C-e-n-t-a-ur-us (Centaurus, в грецькій міфології Kentauros — напівлюдина-напівкінь) та l-ar (лари у Стародавньому Римі — божества, охоронці домашнього вогнища і сім'ї).

§ 57. ВИНЯТКИ З ПРАВИЛА ПРО РІД ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

Іменники чоловічого роду:

sol, solis m — сонце

sal, salis m — сіль, дотеп

lien, liēnis m — (лат.) селезінка

splen, splenis m — (гр.) селезінка

ren, renis m — нирка

pecten, pectīnis m — гребінь

lichen, lichēnis m — лишай

До жіночого роду належить іменник
phren, phrenis — діафрагма, розум

§ 58. СЛОВОТВІР. СУФІКСИ ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ

Найуживаніші суфікси іменників середнього роду:

- *ома* вказує на наявність пухлини. Терміни з цим суфіксом утворюються шляхом додавання його до основи іменника, наприклад: *sarcoma, atis n* (від *sarx, sarcos* — м'ясо) — сполучнотканинна пухлина;

- *ема* вказує на наявність висипів, наривів і т. ін. Наприклад: *erythema, atis n* (від *erythros* — червоний) — висип на шкірі, почервоніння; *exanthema, atis n* (від *exantheo* — розквітати) — плямиста висипка.

- *мен* означає засіб або наслідок дії. Для створення терміна з цим значенням слід додати суфікс до основи теперішнього часу дієслова: *pomen, inis n* (від *pominare* — називати) — ім'я; *medicamen, inis n* (від *medicari* — лікувати) — ліки.

§ 59. ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ ІМЕННИКІВ СЕРЕДНЬОГО РОДУ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

N.B. Перш ніж провідмінити іменник, слід визначити його тип і, звичайно, основу.

Іменники, що закінчуються на - *ma*, - *atis*, мають особливості при відмінюванні.

Правило їх відмінювання див. у наступній темі.

ulcus, eris n — виразка

tuber, eris n — горб (середнього роду
за винятком)

Singularis	Pluralis	Singularis	Pluralis
Nom. <i>ulcus</i>	<i>ulcer-a</i>	Nom. <i>tuber</i>	<i>tuber-a</i>
Gen. <i>ulcer-is</i>	<i>ulcer-um</i>	Gen. <i>tuber-is</i>	<i>tuber-um</i>
Dat. <i>ulcer-i</i>	<i>ulcer-ibus</i>	Dat. <i>tuber-i</i>	<i>tuber-ibus</i>
Acc. <i>ulcus</i>	<i>ulcer-a</i>	Acc. <i>tuber</i>	<i>tuber-a</i>
Abl. <i>ulcere</i>	<i>ulcer-ibus</i>	Abl. <i>tuber-e</i>	<i>tuber-ibus</i>

§ 60. УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРШОЇ ГРУПИ З ІМЕННИКАМИ СЕРЕДНЬОГО РОДУ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

Прикметники узгоджуються з іменниками в роді, числі та відмінку. Часто обидві частини мови належать до різних відмін, і кожне слово відмінюється згідно з його правилами.

rete, is n	arteriosus, a, um	— артеріальна сітка
cor, cordis n	sanus, a, um	— здорове серце
abdomen, inis n	acutus, a, um	— гострий живіт

Зразок відмінювання

Singularis		Pluralis	
Nom.	rete arteriosum	Nom.	ret-ia arterios-a
Gen.	ret-is arteriosi	Gen.	ret-ium arterios-orum
Dat.	ret-i arterios-o	Dat.	ret-ibus arterios-is
Acc.	ret-e arterios-um	Acc.	ret-ia arterios-a
Abl.	ret-i arterios-o	Abl.	ret-ibus arterios-is

Singularis		Pluralis	
Nom.	os latum	Nom.	oss-a lat-a
Gen.	oss-is lat-i	Gen.	oss-ium lat-orum
Dat.	oss-i lat-o	Dat.	oss-ibus lat-is
Acc.	os lat-um	Acc.	oss-a lat-a
Abl.	oss-e lat-o	Abl.	oss-ibus lat-is

Вправа 1

Утворіть Gen. sg. іменників середнього роду та визначте основу, зробіть переклад:

oedēma, cochlear, mel, pectus, corpus, ulcus, forāmen, virīde, occiput, albūmen, symptōma, iecur, lac, pus, thenar, declive, pulvinar.

Вправа 2

Провідмініюйте:

femur laesum — ушкоджене стегно; caput longum — довга голова; foramen opticum — зоровий отвір.

Вправа 3

Перекладіть терміни українською мовою:

1. Fractura femōris.
2. Ulcēra chronīca.
3. Corpus callōsum.
4. Abdomen acūtum.
5. Retia venōsa et arteriōsa.
6. Systema nervōsum.
7. Crus dextrum et sinistrum.
8. Crura cerebrī.
9. Margīnes vulneris incisi.
10. Corpus homīnis.
11. Forāmīna palatīna minōra.
12. Forāmen caecum linguae.
13. Cavitas abdomīnis.
14. Ren dexter.
15. Ossa capitis.
16. Lobus hepātis.
17. Erythēma cutis.
18. Angina pectoris.
19. Symptomata certa morbi.
20. Pulpa lienis rubra.
21. Emphysema pulmōnum.
22. Ligamentum capitis femōris.
23. Lipoma sub aure dextrā.
24. Corpus adipōsum buccae.
25. Corpus linguae.
26. Caput mandibulae.
27. Neoplasma malignum.
28. Traumatā aurium.

II. 1. *Secale cornutum*. 2. *Cochlear theanum*. 3. *Gramma*, *decigramma*, *centigramma*. 4. *Viride nitens*. 4. *Semina Cucurbitae*. 5. *Sulfur depuratum*. 6. *Rhizoma cum radicibus Valerianae*. 7. *Lac femininum*. 8. *Oleum iecoris Aselli*. 9. *Alumen ustum*. 10. *Stigmata Maydis*. 11. *Ex tempore*. 12. *Nomen medici*.

Вправа 4

Узгодьте поставлені в дужки прикметники з іменниками:

1) *cognus, oris n* — тіло (трапецієподібне, мозолисте, жирове, печеристе, жовте); 2) *foramen, inis n* — отвір (круглий, піднебінний, різцевий, остистий, сидничний, великий, сліпий, живильний, сонний, зоровий); 3) *systema, atis n* — система (нервова, лімфатична, периферична, дихальна, травна); 4) *ulcus, eris n* — виразка (мозолиста, трофічна, хронічна, шкірна, тверда, злоякісна, доброякісна); 5) *rete, is n* — сітка (довга, венозна, артеріальна, п'ятова, шкірна); 6) *symptoma, atis n* — симптом (визначений, невизначений, небезпечний).

Вправа 5

Утворіть іменники середнього роду за допомогою суфіксів *-men* та *-oma*:

a) *foro, forare* — свердлити; *medico, are* — лікувати; *tego, ere* — вкривати; *ponino, are* — називати; *fluo, ere* — плисти, текти;

b) *haema, atis n* — кров; *pleura, ae f* — плевра; *osteon, i n* (гр.) — кістка; *odus, odontos* (гр.) — зуб; *fibra, ae f* — волокно; *hepar, atis n* — печінка; *ganglion, i n* — нервовий вузол; *blastos* (гр.) — зародок.

Вправа 6

Перекладіть терміни латинською мовою:

I. 1. Виразка дванадцятипалої кишки та шлунка. 2. Перетинчаста ніжка. 3. Хворі нирки. 4. Додаткова селезінка. 5. Живильні отвори довгих кісток. 6. Гострий живіт. 7. Довга ніжка. 8. Головка підшлункової залози. 9. Тіло жовчного міхура. 10. Ліва частка печінки. 11. М'язи голови. 12. Невизначений симптом. 13. Небезпечна травма. 14. набряк легень. 15. Доброякісне новоутворення. 16. Плазма крові. 17. Травма мозку. 18. Фасція діафрагми таза. 19. Порожнина живота. 20. Рваний отвір грудей. 21. Хвороби внутрішніх органів. 22. Друга пара черепних нервів.

II. 1. Рідкий екстракт маткових ріжків. 2. Насіння льону. 3. Гірке кореневище. 4. Осаджена сірка. 5. Риб'ячий жир. 6. Рідкісний екземпляр. 7. Коров'яче молоко. 8. Спиртовий розчин брильянтового зеленого. 9. Морська вода (перекласти неузгодженим означенням). 10. Гірка сіль. 11. У чайній ложці. 12. Ложка жовтого меду.

Вправа 7

Перекладіть речення українською мовою.

I. 1. *Corpus femōris rotundum est*. 2. *Caput est regio superior corporis humani*. 3. *Diaphragma est membrana musculosa, quae cavitā-*

tem pectoris ab cavitate abdominis sejungit. 4. Abdomen est pars inferior corporis hominis. Abdomen parietem abdominis et cavitatem abdominis habet. 5. Corpus callosum in fundo fissurae transversae inter hemisphaeria cerebri locatur. 6. Hepar glandula digestoria est. Distinguimus lobum dextrum et sinistrum. Lobus hepatis dexter dividitur in lobum quadratum et lobum caudatum. Lobus quadratus ante hilum hepatis, lobus caudatus post hilum hepatis locati sunt. 7. Vulnura sunt: vulnus laceratum, vulnus morsum, vulnus contusum, vulnus punctum, vulnus sclopetarium, vulnus scissum, vulnus conquassatum. 8. Vertebra corpus vertebrae, arcum vertebrae et processus habet, omnium vertebrarum atlas solus (тільки один) corpus non habet. 9. Ab corpore mandibulae rami mandibulae incipiuntur. 10. Cutis Graece derma nominatur. 11. Pulpam lienis rubram et albam distinguimus.

II. 1. Color maris viridis est. 2. Aqua marium salsa est. 3. Genera animalium varia sunt. Alia animalia in terra, alia in aere, alia in aqua vivunt. 4. Varia insecta et animalia saepe translatores infectionum sunt. 5. Sal carolinum factitium ut remedium laxativum adhibetur. 6. Lac bonum et mel flavum aegris phthisicis iuvant.

III. 1. O tempora, o mores! (Cicero). 2. Mens sana in corpore sano bonum magnum est. 3. Finis coronat opus. 4. Tempus vulnura sanat.

Вправа 8

Перекладіть речення латинською мовою:

I. 1. Рак — злоякісне новоутворення. 2. Симптоми раку часто невизначені. 3. Рани печінки небезпечні (є). 4. Вогнепальні рани голови часто причина смерті (є). 5. Права нирка розташована під печінкою. 6. Порожнина грудей від порожнини живота відокремлюється діафрагмою. 7. У порожнині живота розташовані внутрішні органи. 8. Через великий потиличний отвір проходять довгастий мозок, судини та нерви. 9. Головка підшлункової залози розташована в петлі дванадцятипалої кишки.

II. 1. Багато тварин живе у морі. 2. Очищений мед вживається у медицині. 3. Молоко необхідне виснаженим хворим. 4. Слиз насіння льону гогується не заздалегідь (ex tempore).

Вправа 9

Запам'ятайте крилаті латинські вислови та прислів'я:

1. Barba crescit, caput nescit — борода відростає, а голова нічого не знає. 2. Considera, quod dicas, non quid cogites — стеж за тим, що говориш, а не за тим, що думаєш. 3. Lac gallinaceum — буквально — пташине (куряче) молоко (так кажуть про речі, які зустрічаються дуже рідко або взагалі не існують). 4. Osse caret glossa, quandoque tamen terit ossa — язик не має кістки, однак інколи розтирає кістки. 5. Sine labore non erit panis in ore — хто праці уникає, той голодним буває.

§ 61. ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНЮВАННЯ ДЕЯКИХ ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

Розглянемо іменники, що мають у деяких відмінах та числах відхилення від загального правила відмінювання.

1. Іменник *vas, vasis* — судина, за винятком середнього роду, в однині відмінюється за третьою відміною, у множині — за другою.

	Singularis	Pluralis
Nom.	vas	vas-a
Gen.	vas-is	vas-ōrum
Dat.	vas-i	vas-is
Acc.	vas	vas-a
Abl.	vas-e	vas-is

2. Іменник *vis* — сила, міць — жіночого роду, не має форм родового і давального відмінків однини; множина цього слова утворюється від змінної основи *vir-*.

	Singularis	Pluralis
Nom.	vis	vir-es
Gen.	—	vir-ium
Dat.	—	vir-ibus
Acc.	vim	vir-es
Abl.	vi	vir-ibus

Зверніть увагу на характерні для цього слова відмінкові закінчення!

3. Іменники середнього роду грецького походження на *-ma* в *Dativus* et *Ablativus pluralis* мають закінчення *-is* замість *-ibus*.

Приклади таких іменників: *trauma, ātis n* — пошкодження; *oedema, ātis n* — набряк; *haema, ātis n* — кров; *systema, ātis n* — система; *erythema, ātis n* — почервоніння; *rhizoma, ātis n* — кореневище; *stoma, ātis n* — рот та ін.

N.B. Зверніть увагу на наявність іменників з такими самими формальними ознаками жіночого роду, які належать до першої відміни: *lacrima, ae f* — слюза; *struma, ae f* — зоб; *forma, ae f* — форма; *pluma, ae f* — перо; *gīma, ae f* — щілина; *mamma, ae f* — молочна залоза.

Зразок відмінювання іменників середнього роду грецького походження:

symptoma, ātis n — симптом, ознака

	Singularis	Pluralis
Nom.	symptoma	symptomat-a
Gen.	symptomat-is	symptomat-um
Dat.	symptomat-i	symptomat-is
Acc.	symptoma	symptomat-a
Abl.	symptomat-e	symptomat-is

4. Рівноскладові іменники жіночого роду грецького походження на -sis (в класичній граматиці їх подають як такі, що закінчуються на - is). Наприклад: basis, is f — основа; dosis, is f — доза; narcosis, is f — наркоз; necrosis, is f — змертвіння; diaphysis, is f — середня частина трубчастої кістки, тіло кістки; prognosis, is f — прогноз, передбачення та інші мають такі особливості відмінювання: в Acc.sing. - im (in) в Abl. sing. -i, в Gen. plur. -ium.

До цієї групи належить кілька латинських іменників:

febris, is f — гарячка; tussis, is f — кашель; pertussis, is f — коклюш, кашлюк; pelvis, is f — таз; sitis, is f — спрага.

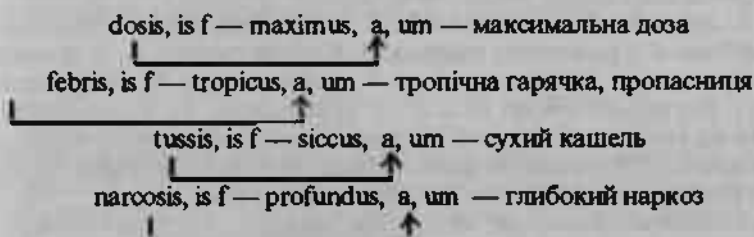
Зразок відмінювання

analysis, is f — аналіз; febris, is f — гарячка

Singularis		Pluralis	
Nom. analysis	febr-is	Nom. analys-es	febr-es
Gen. analys-is	febr-is	Gen. analys-ium	febr-ium
Dat. analys-i	febr-i	Dat. analys-ibus	febr-ibus
Acc. analys-im	febr-im	Acc. analys-es	febr-es
Abl. analys-i	febr-i	Abl. analys-ibus	febr-ibus

§ 62. УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРШОЇ ГРУПИ З ІМЕННИКАМИ, ЩО МАЮТЬ ОСОБЛИВОСТІ ВІДМІНКОВИХ ЗАКІНЧЕНЬ

Прикметники узгоджуються з іменниками цієї групи за загальним правилом (в роді, числі і відмінку).

Зразок відмінювання

dosis maxima

Singularis		Pluralis	
Nom. dosis maxima		dos-es maxim-ae	
Gen. dos-is maxim-ae		dos-ium maxim-arum	

Dat. dos-i maxim-ae	dos-ibus maxim-is
Acc. dos-im maxim-am	dos-es maxim-as
Abl. dos-i maxim-a	dos-ibus maxim-is

Латинські іменники на -is цієї групи відмінюються за таким самим зразком.

Вправа 1

Провідмініайте словосполучення:

1) *prognosis bona* — хороший прогноз; 2) *trauma periculosum* — небезпечна травма; 3) *vas lymphaticum* — лімфатична судина; 4) *vis magnum* — велика сила.

Вправа 2

Перекладіть українською мовою:

I. 1. *Vasa vasorum*. 2. *Tussis convulsiva*. 3. *Vas sanguiferum*. 4. *Ulcera eczematis chronici*. 5. *Phasis inactiva rheumatismi*. 6. *Pelvis major et minor*. 7. *Diagnōsis certa*. 8. *Basis cranii externa*. 9. *Diaphragma oris*. 10. *Curatio chirurgica carcinomatis hepātis*. 11. *Symptomata phthisis*. 12. *Stenosis recti*. 13. *Sclerosis maligna*. 14. *Ptoxis gastris*. 15. *Paralysis nervi facialis*. 16. *Hepatitis chronica cum transformatione in cirrhosim hepātis*. 17. *Glaucoma oculi dextri*. 18. *Crisis hypertonica*. 19. *Tuberculosis pulmonum*. 20. *Neoplasma benignum*. 21. *Symptoma clarum*. 22. *Necrosis sicca*. 23. *Trauma apertum, clausum*. 24. *Oedema pulmonum*. 25. *Plasma sanguinis*.

II. 1. *Vis naturae*. 2. *Narcosis profunda*. 3. *Pro dosi*. 4. *Pro narcosi*. 5. *Gargarismata et cataplasmata*. 6. *Tabulettae contra tussim*. 7. *Sub narcosi*. 8. *Doses medicamentorum*. 9. *Prognosis morbi*. 10. *Mixtura sicca contra tussim pro infantibus*. 11. *Rhizoma magnum*.

Вправа 3

Перекладіть терміни латинською мовою:

I. 1. Хронічний сухий кашель. 2. Діафрагма таза. 3. Невизначений симптом. 4. Кровоносна система. 5. набряк гортані. 6. Для аналізу. 7. Хронічна екзема. 8. Цироз печінки. 9. Активна фаза. 10. Лікування гарячки. 11. Внутрішня основа черепа. 12. Травма носа. 13. Вологий некроз. 14. Тропічна гарячка. 15. Судини кровоносні, лімфатичні, молочні. 16. Діабетична кома. 17. Хвороби нервової системи. 18. Симптоми гнійного бронхіту. 19. Церебральний параліч. 20. Звуження шлунка.

II. 1. Доза максимальна, мінімальна, середня, або терапевтична, отруйна, смертельна. 2. Ліки проти коклюшу. 3. Для внутрішньовенного наркозу. 4. Разова доза. 5. Засіб проти астми. 6. Плазма крові. 7. Під наркозом. 8. Глибокий наркоз.

Вправа 4

Перекладіть речення українською мовою:

I. 1. *Anamnesis vitae et anamnēsis morbi aegroti ad bonam diagno-*

sim saepe necessariae sunt. 2. Genera varia februm sunt. Est febris continua, febris tropica, febris quotidiana. 3. Diagnōsis morbi certa est. 4. Prognōses nonnullōrum morborum contagiosōrum dubiae sunt. 5. Junctura fibrosa ossium syndesmosis nominatur; junctura cartilaginea ossium synchondrosis est. 6. De tussi et tussis curatione Celsus multa narrat. Tussis est symptōma morborum variōrum, ut pneumonia, bronchitis, laryngitis; tussis sicca chronica est saepe signum phthisis. 7. Vasa sanguifera in venas, arterias et vasa capillaria dividuntur; sunt etiam vasa vasōrum et nervōrum. 8. In ossibus longis corpus, diaphysis et epiphyses distinguimus. 9. Symptōmata encephalitidis epidemicae sunt: dolor capitis, vertigo, vomitus, somnolentia. 10. Pars lumbalis diaphragmatis ab vertebis lumbalibus atque discis intervertebralibus incipit. 11. Varia traumata capitis, ut contusio, commotio, fractura basis cranii morbos cerebri molestos provocant. 12. Forāmen magnum in basi cranii locatur, per id (через нього) medulla oblongata, vasa et nervi transiunt.

II. 1. Phthivazidum est medicamentum contra phthisim. 2. Morphinum systema nervosum sedat. 3. Doses magni Strychnini homīni mortiferae sunt. 4. Infusum florum Farfarae ad tussim vetuste adhibetur. 5. Da tales doses numēro decem. 6. Diagnōsis bona — curatio bona.

Вправа 5

Перекладіть речення латинською мовою:

I. 1. Відкриті та закриті травми черепа призводять до важких хвороб. 2. Набряки — ознака серцевих або ниркових хвороб. 3. Хірург діагностує відкриті та закриті травми правої та лівої ноги. 4. Хронічний сухий кашель — ознака сухот. 5. Розрізняємо великий та малий таз. 6. Серце — центр кровоносної системи. 7. Точний діагноз необхідний для правильного лікування. 8. Хвороби нервової системи (є) різноманітні.

II. 1. Кодеїн заспокоює кашель. 2. Хлороформ вживають для наркозу. 3. Полоскання горла та інгаляції допомагають хворим. 4. Розрізняють дози максимальні, середні, мінімальні та інші. 5. Видай рідинову олію на один прийом. 6. Приготуйте мікстуру від кашлю для дітей.

Вправа 6

Запам'ятайте крилаті латинські вислови та прислів'я:

1. Contra vim mortis non est medicamen in hortis — проти сили смерті немає ліків у городах. 2. Amor tussisque non celatur — любов і кашель не приховавеш. 3. Vis vim vi pellit — сила силою виганяє (гонить). 4. Vis veritatis maxima est — сила правди — велика. 5. Prima cratera ad sitim pertinet, secunda — ad hilaritatem, tertia — ad voluptatem, quarta — ad insaniam — перша чарка вгамовує спрагу, друга — сприяє веселощам, третя — насолоді, з четвертою приходять безумство. 6. Omnia tempus habet — усе має свій час. 7. Nomen est omen — ім'я — це ознака. 8. Mens vertitur cum fortuna — погляди змінюються з успіхами. 9. Ira furor brevis est — гнів — короткочасне безумство. 10. Grutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo — крапля довбає камінь не силою, а частим падінням.

§ 63. ПРИКМЕТНИКИ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ (ДРУГОЇ ГРУПИ) (ADJECTIVA DECLINATIONIS TERTIAE)

Поділ прикметників третьої відміни на підгрупи описано у темі "Огляд системи прикметників".

Прикметники третьої відміни незалежно від кількості родових закінчень, тобто усіх підгруп, відмінюються за голосним типом. Вони мають такі відхилення від приголосного (основного) типу:

в Abl. sing. — закінчення -i (для усіх родів),
в Gen. plur. — закінчення -ium (для усіх родів),
в Nom. і Acc. plur. — закінчення -ia (для середнього роду),
-es (для чоловічого і жіночого роду).

Зразок відмінювання:

Singulis			Pluralis		
m	f	n	m	f	n
Nom. saluber, salubris, salubre			salubr-es, salubr-es, salubr-ia		
Gen. salubr-is, salubr-is, salubr-is			salubr-ium, salubr-ium, salubr-ium		
Dat. salubr-i, salubr-i, salubr-i			salubr-ibus, salubr-ibus, salubr-ibus		
Acc. salubrem, salubr-em, як Nom.			salubr-es, salubr-es, як Nom.		
Abl. salubr-i, salubr-i, salubri			salubr-ibus, salubr-ibus, salubr-ibus		
mobilis, e — рухомий					
Nom. mobilis (m, f), mobile (n)			mobil-es (m, f), mobil-ia (n)		
Gen. mobil-is (m, f, n)			mobil-ium (m, f, n)		
Dat. mobil-i (m, f, n)			mobil-ibus (m, f, n)		
Acc. mobiles (m, f), як Nom. (n)			mobil-es (m, f), як Nom. (n)		
Abl. mobil-i (m, f, n)			як Dat. (m, f, n)		
duplex, icis — подвійний					
Nom. duplex (m, f, n)			duplic-es (m, f) duplic-ia (n)		
Gen. duplic-is (m, f, n)			duplic-ium (m, f, n)		
Dat. duplic-i (m, f, n)			duplic-ibus (m, f, n)		
Acc. duplic-em (m, f), як Nom. (n)			duplic-es (m, f), duplic-ia (n)		
Abl. duplic-i (m, f, n)			duplic-ibus (m, f, n)		

N.B. Нагадуємо! Основа прикметників з трьома і двома закінченнями визначається за формою жіночого роду називного відмінка однини:
paluster, palustris, palustre — основа palustr-;
occipitalis, occipitale — основа occipital-.

Основа прикметників з одним родовим закінченням визначається за формою родового відмінка однини, як у іменників:
simplex, icis — simplic-is — основа simplic-;
recens, entis — recent-is — основа recent-.

§ 64. УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ДРУГОЇ ГРУПИ З ІМЕННИКАМИ ПЕРШОЇ—ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

Узгодження прикметників з іменниками відбувається за загальним правилом — у роді, числі та відмінку.

Зразок: див. у темі "Огляд системи прикметників".

§ 65. ВІДМІНЮВАННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ДРУГОЇ ГРУПИ З ІМЕННИКАМИ ПЕРШОЇ—ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

I. Прикметники з трьома родовими закінченнями:

flos, floris m	
planta, ae f	paluster, tris, tre
insectum, i n	
(квітка, рослина, комаха — болотяний, а, е)	
Singularis	Pluralis
Nom. flos paluster	flor-es palustr-es
Gen. flor-is palustr-is	flor-um palustr-ium
Dat. flor-i palustr-i	flor-ibus palustr-ibus
Acc. flor-em palustr-em	flor-es palustr-es
Abl. flor-e palustr-i	flor-ibus palustr-ibus

N.B. Flos відмінюється за приголосним типом третьої відміни (нерівноскладовий іменник з основою на один приголосний), paluster — за голосним типом третьої відміни.

planta palustris

Nom. planta palustris	plant-ae palustr-es
Gen. plant-ae palustr-is	plant-arum palustr-ium
Dat. plant-ae palustr-i	plant-is palustr-ibus
Acc. plant-am palustr-em	plant-as palustr-es
Abl. plant-ā palustr-i	plant-is palustr-ibus

insectum palustre

Nom. insectum palustre	insect-a palustr-ia
Gen. insect-i palustr-is	insect-orum palustr-ium
Dat. insect-o palustr-i	insect-is palustr-ibus
Acc. insect-um palustr-e	insect-a palustr-ia
Abl. insect-o palustr-i	insect-is palustr-ibus

II. Прикметники з двома родовими закінченнями:

nervus, i m	
concha, ae f	auricularis, e
vas, vasis n	
(нерв, раковина, судина — вушний, а, е)	

Вправа 3

Перекладіть терміни українською мовою:

- I. 1. Fissura longitudinalis cerebri. 2. Apertura canalis nasolacrimalis. 3. Musculus biceps femoris. 4. Caput longum musculi tricipitis. 5. Arteriae nasales posteriores laterales. 6. Canalis centralis medullae spinalis. 7. Pars basilaris ossis ethmoidalis. 8. Facies temporalis alae majoris ossis sphenoidalis. 9. Ligamentum teres hepatis. 10. Processus orbitalis ossis palatini. 11. Ligamentum sternocostale intraarticulare. 12. Arteriae gastricae breves. 13. Crus commune. 14. Systema nervosum centrale. 15. Foramina sacralia anteriora. 16. Arteria occipitalis lateralis. 17. Nodi lymphatici pectorales. 18. Vas capillare. 19. Regiones abdominales. 20. Lamina superficialis. 21. Intestinum tenue. 22. Appendix vermiformis. 23. Venae pulmonales sinistae.

II. 1. Palatum molle. 2. Foramen mandibulare. 3. Musculus orbicularis oris. 4. Dens molaris, dens praemolaris. 5. Radix singularis, radix duplex, radix triplex. 6. Processus frontalis ossis maxillaris. 7. Facies lingualis dentium. 8. Rami buccales nervi facialis. 9. Papillae filiformes, foliatae et fungiformes linguae. 10. Protuberantia mentalis. 11. Alveoli dentales. 12. Pulpa radicularis. 13. Glandulae labiales. 14. Margo gingivalis. 15. Os alveolare. 16. Musculus longitudinalis inferior. 17. Fovea sublingualis. 18. Sulcus lacrimalis. 19. Sutura zygomaticomaxillaris.

III. 1. Respiratio artificialis, alimentatio artificialis. 2. Diagnosіs praecox, diagnosіs probabilis. 3. Morbus insanabilis. 4. Ulcus molle. 5. Adonis vernalis. 6. Injectio intramuscularis. 7. Tales doses. 8. Suppositorium vaginale, suppositorium rectale. 9. In partes aequales. 10. Solutio sterilis. 11. Pulvis subtilis. 12. Ledum palustre. 13. Convallaria majalis. 14. Pinus silvestris. 15. Sapo viridis.

Вправа 4

За допомогою суфіксів *-al-* і *-ar-* утворіть прикметники третьої відміни:

а) *frons*, *frontis* *f* — лоб; *pectus*, *oris* *n* — груди; *sacrum*, *i* *n* — крижі; *lumbi*, *brum* *m pl* — попереk; *occiput*, *itis* *n* — потилиця; *pulmo*, *onis* *m* — легена; *apex*, *icis* *m* — верхівка; *dorsum*, *i* *n* — спина; *tibia*, *ae f* — велика гомілка; *lacrima*, *ae f* — сльоза; *cervix*, *icis* *f* — шия; *medicina*, *ae f* — медицина, лікування; *latus*, *eris* *n* — бік; *abdomen*, *inis* *n* — живіт;

б) *ulna*, *ae f* — лікоть; *vulgus*, *i* *n* — натовп, народ; *medulla*, *ae f* — спинний мозок; *auricula*, *ae f* — вушко; *mandibula*, *ae f* — нижня щелепа; *maxilla*, *ae f* — верхня щелепа.

Вправа 5

Від поданих дієслів утворіть прикметники за допомогою суфіксів *-bil-* і *-il-*:

а) *curo*, *are* — лікувати, піклуватися; *opero*, *are* — оперувати; *numero*, *are* — рахувати; *medico*, *are* — лікувати; *miror*, *ari* — дивуватися;

b) *utor, uti* — користуватися, вживати; *frango, ēre* — ламати; *ago, ere* — діяти.

Вправа 6

Перекладіть терміни латинською мовою:

I. 1. Шов (стрілоподібний, вінецьвий, лобний). 2. Хребець (шийний, поперековий, крижовий). 3. Складка (крильна, голосова, трикутна). 4. Зв'язка (поздовжня, бічна, підошова, міжключична). 5. Луска (потилична, лобна, скронева). 6. Борозна (слізна, легенева, решітчаста). 7. Канал (альвеолярний, лицевий, стегновий). 8. Залози (губні, щічні, язикові). 9. Ділянка (підборідна, щічна, тім'яна, орбітальна). 10. Кістка (клиноподібна, коротка, носова, решітчаста, слізна).

II. 1. Передня верхня альвеолярна артерія. 2. Двоголовий м'яз плеча. 3. Отвори легневих вен лівого передсердя. 4. Верхній шийний вузол. 5. Лабіринт решітчастої кістки. 6. Верхньощелепний горб. 7. Язикова поверхня зубів. 8. М'яке піднебіння.

III. 1. Трава весняного горицвіту. 2. Рівна частина. 3. Для внутрішньом'язової ін'єкції. 4. Стерильні розчини. 5. Лісова квітка. 6. Болотяна рослина. 7. Попередній діагноз, вірогідний діагноз. 8. Штучна вентиляція легень. 9. Квітки травневої конвалії. 10. М'які виразки.

Вправа 7

Поставте терміни у називному відмінку множини, перекладіть:

1) *articulatio simplex, crus simplex*; 2) *dens permanens*; 3) *vas breve*; 4) *forāmen sacrale anterius et posterius*; 5) *cellula ethmoidalis*; 6) *processus frontalis*; 7) *musculus intercostalis internus*; 8) *ligamentum collaterale ulnare*; 9) *facies lateralis anterior*; 10) *mixtura pectoralis*; 11) *animal silvestre*.

Вправа 8

Перекладіть речення українською мовою:

I. 1. *Forāmina vertebralia canālem vertebralem formant*. 2. *Arteriae pulmonales dextra et sinistra truncum pulmonalem formant*. 3. *Nervi sacrales in ramos dorsales et ramos vertebrales dividuntur*. 4. *Syste-ma nervosum centrale ex encephālo et medullā spinali constat*. 5. *Ossa pelvis paria sunt*. 6. *Sub musculo pectoralis majore lamīna profunda fasciae pectoralis jacet*. 7. *Scapula marginem medialem, marginem lateralem et marginem superiorem habet*. 8. *Apertura piriformis osse maxillari et ossibus nasa-libus terminatur*. 9. *Palātum molle est pars mobilis palati*. 10. *Ossa cranii cerebialis sunt: os frontale, os occipitale, os sphenoidale, os ethmoidale, ossa parietalia et ossa temporalia*. 11. *Regiōnes faciei sunt: regio nasalis, regio oralis, regio labialis maxillaris, regio labialis mandibularis, regio submentalis, regiones buccales, regiōnes palpebrales superior et inferior*.

II. 1. *In regionibus palustribus aer saluber non est; multa insecta palustria, ut anophēles, malariam et varias febres excitant*. 2. *Alimenta acria ut acetum et piper aegrotis renibus noxia sunt*. 3. *Divide pulverem in partes aequales numero decem*. 4. *Typhus abdominalis morbus gravis, interdum insanabilis est*. 5. *Ren mobilis*.

III. 1. Homo sapiens. 2. Similia similibus curantur. 3. Vita brevis, ars longa. 4. Vis medicatrix naturae. 5. Labor et patientia omnia vincunt. 6. Fortes fortuna adjuvat.

Вправа 9

Перекладіть речення латинською мовою:

1. Верхня щелепа — парна кістка, нижня щелепа — непарна кістка.
2. Двоголовий м'яз плеча має довгу та коротку головку.
3. На стегні виділяють передню, середню, задню латеральну та задню медіальну ділянки.
4. Канал лицьового нерва включає в себе кровоносні судини, лицьовий та проміжний нерви.
5. Зв'язки хребта поділяють на довгі та короткі.
6. Верхні великі кутні зуби мають потрійні корені, а нижні — подвійні.
7. Зуби поділяються на різці, ікла, великі кутні та малі кутні.

- II. 1. Багно болотяне — отруйна рослина.
2. Розрізняють ректальні та вагінальні свічки.
3. Рослинна їжа — корисна.
4. Рак — тяжка хвороба.
5. Білий розчинний стрептоцид.
6. Емульсія насіння солодких мигдалів.
7. Спиртовий розчин брильянтового зеленого.

§ 67. ДІСПРИКМЕТНИК ТЕПЕРІШНЬОГО ЧАСУ АКТИВНОГО СТАНУ (PARTICIPIIUM PRAESENTIS ACTIVI)

Дісприкметники теперішнього часу активного стану утворюються шляхом додавання до основи теперішнього часу дієслів першої та другої дієвідміни -ns, до основи дієслів третьої та четвертої дієвідміни додають -ens:

labora-re (працювати) — labora-ns — працюючий
 misce-re (змішувати) — misce-ns — змішуючий
 corrig-ere (виправляти) — corrig-ens — виправляючий
 nutri-re (живити, годувати) — nutri-ens — живлячий

Дісприкметники теперішнього часу активного стану мають одне закінчення для чоловічого, жіночого та середнього роду, як прикметники з одним закінченням. Відмінюються за голосним типом третьої відміни, як прикметники recens, sapiens.

Singularis		Pluralis
		constituens, entis — формоутворюючий
Nom.	constituens (m, f, n)	constituent-es (m, f), constituent-ia (n)
Gen.	constituent-is (m, f, n)	constituent-ium (m, f, n)
Dat.	constituent-i (m, f, n)	constituent-ibus (m, f, n)
Acc.	constituent-em (m, f) constituens (n)	constituent-es (m, f), constituent-ia (n)
Abl.	constituent-i (m, f, n)	constituent-ibus (m, f, n)

Коли дієприкметник виступає у реченні в значенні іменника, то в Abl. sing. він приймає закінчення -e, наприклад: de absente — про відсутнього.

Дієприкметники узгоджуються з іменниками в роді, числі й відмінку:

aorta ascendens — aortae ascendentes

dens permanens — dentes permanentes

remedium constituens — remedia constituentia

Вправа 1

Утворіть participium praesentis activi від поданих дієслів, перекладіть:

promineo, ēre — виступати; niteo, ēre — блищати; iuvo, āre — допомагати; alterno, āre — чергуватись; permaneo, ēre — залишатися; perforo, āre — проколдовати; constituo, ēre — розміщати, поселяти; studeo, ēre — навчатися; communico, āre — з'єднувати, спілкуватися; audio, īre — слухати; doceo, ēre — вчити; ascendo, ēre — йти вгору, підніматися.

Вправа 2

Вкажіть латинські дієслова та дієприкметники теперішнього часу активного стану, від яких в українську мову увійшли слова:

аспірант, доцент, студент, лаборант, реципієнт, консультант, опонент, практикант, агент, окупант, консервант, абсорбент, асистент, варіант, пацієнт, інтелігент.

Вправа 3

Провідмініайте словосполучення:

Viride nitens — брильянтовий зелений (в однині), dens permanens — постійний зуб, costa fluctuans — коливне ребро, remedium constituens — формоутворюючий засіб.

Вправа 4

Перекладіть терміни:

I. 1. Pars ascendens. 2. Colon descendens. 3. Vas prominens. 4. Lamina limitans posterior. 5. Rami communicantes. 6. Ductus defferens. 7. Pulsus alternans. 8. Febris intermittens. 9. Musculus opponens digiti minimi. 10. Nervus abducens. 11. Costae fluctuantes. 12. Periodus latens. 13. Ductus efferentes. 14. Ramus communicans cum plexu tympanico. 15. Ren migrans. 16. Typhus recurrens. 17. Ulcus perforans simplex. 18. Arthritis deformans. 19. Diagnōsis ex iuvenibus. 20. Aegrotus delirans. 21. Arteriae nutrientes. 22. Substantia perforans. 23. Vena comitans nervi hypoglossi. 24. Typhus incipiens. 25. Cisterna ambiens.

II. 1. Solutio Viridis nitentis spirituosa. 2. Mixtura expectorans. 3. Remedium adiuvans. 4. Remedium corrigens. 5. Remedium constituens. 6. Pulvis laxans. 7. Remedia purgantia. 8. Status praesens.

Вправа 5

Перекладіть латинською мовою:

- 1) сполучний канал; 2) задня низхідна гілка; 3) передня висхідна гілка;
- 4) поворотний тиф; 5) симптом поворотного тифу; 6) діагноз на основі допоміжних засобів; 7) виступаючий хребець; 8) постійні зуби; 9) хворий, що одужує; 10) сполучні артерії; 11) прихований період хвороби; 12) живильні артерії малогомілкової кістки; 13) лікування переміжної лихоманки; 14) виносні протоки; 15) гілки, що проколюють.

Вправа 6

Зробіть граматичний розбір, перекладіть речення українською мовою:

I. 1. *Febris intermittens, sive malaria, plasmodiis malariae per anophèles excitatur.* 2. *Rami lobi pulmonis superioris sunt: ramus apicalis, ramus posterior descendens, ramus anterior descendens, ramus anterior ascendens et ramus posterior ascendens.* 3. *Aegrotus typho recurrenti laborat.* 4. *Aeger, qui sanguinem per transfusionem recipit, recipiens nominatur.* 5. *Costae undecima et duodecima fluctuantes nominantur.* 6. *Arteriae dividuntur in arterias communicantes, comitantes, perforantes, recurrentes, profundas.* 7. *Tuberculosis incipiens plerumque sanabilis est, si ab initio curatio recta est.* 8. *Abscessus inter os et periosteum intrans nominatur abscessus dissecans.* 9. *Scimus varias arterias recurrentes.* 10. *Venae hepaticae advehentes et venae hepaticae revehentes existunt in periodo embryonali hepatis.* 11. *Aegrotus reconvalescens hodie habitus bonus habet.*

II. 1. *Dentes decidui et dentes permanentes distinguuntur.* 2. *Postea dentes deciduos, seu lacteos cadunt et dentes permanentes increscunt.* 3. *Dentitio dentium permanentium in aetate a 6 (sex) ad 14 (quattuordecim) annos observamus.* 4. *Pars dentis libere prominens in cavum oris corona nominatur.* 5. *Arteria palatina descendens per canalem palatinum majorem descendit.* 6. *Ramus meningeus recurrens per rimam palpebrarum superiorem in cavo cranii intrat.*

III. 1. *Formula remediorum composita dividitur in partes, quae sunt: basis, remedium adjuvans, remedium corrigens, remedium constituens.* 2. *Butyrum Cacao, aqua destillata, vaselinum, adeps suillus, seu axungia porcina, oleum Helianthi etc. remedia constituentia sunt.* 3. *Mixtura expectorans extractum radicis Althaeae siccum continet.* 4. *Saccharum et varii sirupi remedia corrigentia sunt.* 5. *Vinde nitens ut remedium desiniciens adhibetur.*

Вправа 7

Перекладіть речення латинською мовою:

I. 1. Приносяна лімфатична судина впадає в лімфатичний вузол. 2. Поворотний тиф — тяжка хвороба. 3. Висхідна піднебінна артерія, низхідна піднебінна артерія та висхідна глоткова артерія живлять м'яке піднебіння. 4. Розрізняють консервативне та хірургічне лікування блукаючої нирки. 5. Одинадцять та дванадцять ребра — коливні.

II. 1. Біла глина — формоутворюючий засіб. 2. Відвар листя сени має послаблювальну дію, а настої квіток ромашки та трави звіробою — протизапальну. 3. Камфора, камфорна олія та кофеїн — тонізуючі засоби. 4. Хворий приймає відхаркувальний еліксир.

Вправа 8

Запам'ятайте крилаті латинські вислови:

1. Loco dolenti — у болючому місці. 2. In statu nascendi — у стані зародження. 3. Absens carens — відсутній сам собі шкодить. 4. Nemo sapiens, nisi patiens — ніхто не стає мудрим, якщо він не є терплячим. 5. Vox clamantis in deserto — голос волаючого у пустелі. 6. Sero venientibus — ossa — тим, хто пізно приходить — кістки. 7. Amantes — amantes — закохани — шалені. 8. Volens nolens — хоч-не-хоч, мимоволі. 9. Tertius gaudens — "третій радіючий". 10. Sapienti sat — розумному досить (і одного слова). 11. Aevi crescentis coalescit acutio mentis — з віком загострюється розум. 12. Dives est, qui sapiens est — багатий той, хто мудрий.

§ 68. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ (GRADUS COMPARATIONIS ADIECTIVORUM)

Ступені порівняння утворюються від якісних прикметників.

У латинській мові, як і в українській, є три ступені порівняння:

gradus positiuus — звичайний ступінь;
gradus comparatiuus — вищий ступінь;
gradus superlatiuus — найвищий ступінь.

Прикметники звичайного ступеня виражають ознаку предмета без порівняння. Це прикметники першої, другої та третьої відмін (першої-другої групи), які вивчалися раніше.

§ 69. ВИЩІЙ СТУПІНЬ ПРИКМЕТНИКІВ (GRADUS COMPARATIVUS)

Вищий ступінь утворюється шляхом додавання до основи прикметника звичайного ступеня суфіксів -ior (m,f), -ius (n).

Gr. positivus	Основа	Gradus comparativus	
		masculinum et femininum	neutrum
longus, a, um — довгий, а, е	long-	long-ior	long-ius
purus, a, um — чистий, а, е	pur-	pur-ior	pur-ius
niger, gra, grum — чорний, а, е	nigr-	nigr-ior	nigr-ius

saluber, bris, bre — цілющий, а, е	salubr-	salubr-ior	salubr-ius
gravis, e — важкий, а, е	grav-	grav-ior	grav-ius
facilis, e — легкий	facil-	facil-ior	facil-ius
recens, entis — свіжий, а, е	recent-	recent-ior	recent-ius
simplex, icis — простий, а, е	simplic-	simplic-ior	simplic-ius

Основа прикметників вищого ступеня чоловічого, жіночого та середнього роду закінчується на -ior. Наприклад:

Nom. sing. latior (m, f), lat-ius (n)

Gen. sing. lat-ior-is (m, f, n), основа latior-

Nom. sing. simplicior (m, f), simplic-ius (n)

Gen. sing. simplic-ior-is (m, f, n), основа simplicior-

Прикметники вищого ступеня всіх родів відмінюються за приголосним типом третьої відміни.

Зразок відмінювання

purior, ius — чистіший

Singularis

Pluralis

Nom. purior (m, f), purius (n)

purior-es (m, f), purior-a (n)

Gen. purior-is (m, f, n)

purior-um (m, f, n)

Dat. purior-i (m, f, n)

purior-ibus (m, f, n)

Acc. purior-em (m, f), pur-ius (n)

purior-es (m, f), purior-a (n)

Abl. purior-e (m, f, n)

purior-ibus (m, f, n)

§ 70. НАЙВИЩИЙ СТУПІНЬ ПРИКМЕТНИКІВ (GRADUS SUPERLATIVUS)

Найвищий ступінь прикметників утворюється шляхом додавання до основи прикметника звичайного ступеня суфікса -issim- і родових закінчень -us, -a, -um.

Gr. positivus	Основа	Gr. superlativus
longus, a, um	long-	long-issim-us, a, um
purus, a, um	pur-	pur-issim-us, a, um
gravis, e	grav-	grav-issim-us, a, um
recens, entis	recent-	recent-issim-us, a, um
simplex, icis	simplic-	simplic-issim-us, a, um

§ 71. ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ НАЙВИЩОГО СТУПЕНЯ ПРИКМЕТНИКІВ

1. Прикметники першої та другої групи з закінченням *-er* утворюють найвищий ступінь шляхом додавання до форми чоловічого роду називного відмінка однини суфікса *-rim-* і родових закінчень *-us, -a, -um*.
Наприклад:

ruber, bra, brum (червоний, а, е) — *ruber-rim-us, a, um*
acer, acris, acre (гострий, а, е) — *acer-rim-us, a, um*
saluber, bris, bre (цілющий, а, е) — *saluber-rim-us, a, um*

2. Шість прикметників на *-ilis, -ile* утворюють найвищий ступінь шляхом додавання до основи прикметника звичайного ступеня суфікса *-lim-* і родових закінчень *-us, -a, -um*.

Gr. positivus	Gr. comparativus	Gr. superlativus
<i>facilis, e</i> — легкий, а, е	<i>facil-ior (m, f)</i> <i>facil-ius (n)</i>	<i>facil-lim-us, a, um</i>
<i>difficilis, e</i> — важкий, а, е	<i>difficil-ior (m, f)</i> <i>difficil-ius (n)</i>	<i>difficil-lim-us, a, um</i>
<i>similis, e</i> — подібний, а, е	<i>simil-ior (m, f)</i> <i>simil-ius (n)</i>	<i>simil-lim-us, a, um</i>
<i>dissimilis, e</i> — неподібний, а, е	<i>dissimil-ior (m, f)</i> <i>dissimil-ius (n)</i>	<i>dissimil-lim-us, a, um</i>
<i>gracilis, e</i> — стрункий, а, е тонкий, а, е	<i>gracil-ior (m, f)</i> <i>gracil-ius (n)</i>	<i>gracil-lim-us, a, um</i>
<i>humilis, e</i> — низький, а, е	<i>humil-ior (m, f)</i> <i>humil-ius (n)</i>	<i>humil-lim-us, a, um</i>

Всі інші прикметники, що закінчуються на *-ilis, -ile*, утворюють найвищий ступінь за загальним правилом, тобто за допомогою суфікса *-issim-* *-us, a, um*: *utilis, e* (корисний) — *util-ior (m, f), util-ius (n), util-issim-us, a, um*.

3. Прикметники, які закінчуються на *-us, -a, -um* з попереднім голосним, утворюють ступені порівняння описово:

вищий ступінь за допомогою прислівника *magis* (більш), а найвищий — *maxime* (найбільш), які додаються до звичайного ступеня прикметників.

Gr. positivus	Gr. comparativus	Gr. superlativus
<i>necessarius, a, um</i> — необхідний, а, е	<i>magis necessarius, a, um</i> — необхідніший, а, е буквально — більш необхідний, а, е	<i>maxime necessarius, a, um</i> — найнеобхідніший, а, е буквально — найбільш необхідний, а, е
<i>varius, a, um</i> — різноманітний, а, е, різний, а, е	<i>magis varius, a, um</i> — різноманітніший, а, е буквально — більш різноманітний, а, е	<i>maxime varius, a, um</i> — найрізноманітніший, а, е буквально — найбільш різноманітний, а, е

До цієї групи належать також такі прикметники: *arduus*, а, um — крутий, стрімкий; *idoneus*, а, um — зручний, придатний.

N.B. Прикметник *antiquus*, а, um (античний) утворює ступені порівняння за загальним правилом. Наприклад:

antiquus, а, um — *antiquior* (m, f), *antiquius* (n) — *antiquissim-us*, а, um.

Найвищий ступінь прикметників незалежно від способів його утворення відмінюється, як прикметники першої групи: жіночий рід — за першою відміною, чоловічий і середній — за другою.

Зразок відмінювання:

Singularis

brevissimus, а, um — найкоротший, а, е

m f n

Nom. *brevissimus*, *brevissima*, *brevissimum*

Gen. *brevissim-i*, *brevissim-ae*, *brevissim-i*

Dat. *brevissim-o*, *brevissim-ae*, *brevissim-o*

Acc. *brevissim-um*, *brevissim-am*, *brevissim-um*

Abl. *brevissim-o*, *brevissim-a*, *brevissim-o*

Pluralis

m f n

Nom. *brevissim-i*, *brevissim-ae*, *brevissim-a*

Gen. *brevissim-orum*, *brevissim-arum*, *brevissim-orum*

Dat. *brevissim-is*, *brevissim-is*, *brevissim-is*

Acc. *brevissim-os*, *brevissim-as*, *brevissim-a*

Abl. *brevissim-is*, *brevissim-is*, *brevissim-is*

§ 72. СИНТАКСИЧНІ КОНСТРУКЦІЇ ПРИ СТУПЕНЯХ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

У реченнях з вищим ступенем порівняння прикметників є дві синтаксичні конструкції: сполучникова і безсполучникова.

1. У конструкції з сполучником *quam* (ніж) назва об'єкта, з яким порівнюють, як і в українській мові, ставиться в називному відмінку. Наприклад:

Dens durior est, quam os — зуб твердший, ніж кістка.

Femur longius est, quam fibula — стегно (стегнова кістка) довше, ніж мала гомілка.

2. Конструкція без сполучника *quam*. У такому реченні назва предмета, з яким порівнюють, ставиться в Ablativus і називається Ablativus comparationis. В українській мові за такої конструкції іменник ставиться в родовому відмінку з прийменником "від" або у знахідному відмінку з прийменником "за". Наприклад:

Dens durior est osse — зуб твердіший за кістку (від кістки)
 Femur longius est fibulā — стегно (стегнова кістка) довше за малу
 гомілку (від малої гомілки).

Якщо з групи однорідних за якістю предметів слід виділити один, в якому ця якість найвища, або ж із цілого виділити частину, то назва цих предметів у латинському реченні ставиться в родовому відмінку без прийменника. Така конструкція називається *Genetivus partitivus*. В українській мові така конструкція створюється з прийменниками *з, із, з-поміж*. Наприклад:

Omnium artium medicina nobilissima est — із усіх наук медицина най-благородніша.

Omnium medicorum antiquitatis Hippocrates clarissimus est — з-поміж усіх лікарів античності Гіпократ — найвизначніший.

§ 73. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ, УТВОРЕНІ ВІД РІЗНИХ ОСНОВ (СУПЛЕТИВНІ ФОРМИ)

У латинській мові, як і в інших мовах, є група прикметників, які утворюють ступені порівняння від різних основ. Це так звані суплетивні форми (слово “суплетивний” походить від франц. *suppletif* — додатковий). В українській мові: хороший — кращий; у російській — хороший — лучший; у німецькій — gut — besser; у французькій — bon — meilleur; в іспанській — bueno — mejor.

У латинській мові таким способом утворюють ступені порівняння п'ять прикметників.

Gr. <i>positivus</i>	Gr. <i>comparativus</i>	Gr. <i>superlativus</i>
bonus, a, um хороший, а, е добрий, а, е malus, a, um поганий, а, е magnus, a, um великий, а, е parvus, a, um малий, а, е multus, a, um численний, а, е	melior /m, f/, melius /n/ кращий, а, е peior (m, f) peius (n) гірший, а, е maior (m, f), maius (n) біль-ший, а, е minor (m, f), minus (n) менший, а, е plus (n) — більше — форма середнього роду; чол. та жін. рід форми однини не мають; у множині <i>plures</i> (m, f), <i>plura</i> (n) численніші	optimus, a, um найкращий, а, е pessimus, a, um найгірший, а, е maximus, a, um найбільший, а, е minimus, a, um найменший, а, е plurimus, a, um найчисленніший, а, е

§ 74. НЕПОВНІ СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ (ступені порівняння прикметників прийменникового походження)

Деякі прикметники, що походять від прийменників і прислівників, не мають звичайного ступеня, а тільки вищий і найвищий. У значенні звичайного ступеня цих прикметників вживається їх вищий ступінь.

Praepositiones	Gr. comparativus	Gr. superlativus
ante — перед, спереду	anterior, ius — передній, я, є	-----
extra — зовні	exterior, ius — зовнішній, я, є	extremus, а, um — крайній, я, є, найдальший, а, є
infra — внизу	inferior, ius — нижній, я, є	infimus, а, um; imus, а, um — найнижчий, а, є
supra — вгорі, над	superior, ius — верхній, я, є	supremus, а, um summus, а, um — найвищий, а, є
post — після	posterior, ius — задній, я, є	postremus, а, um — останній, я, є, задній, я, є
prae — перед	prior, prius — попередній, я, є	primus, а, um — перший, а, є (з усіх)
prope — близько	propior, propius — ближчий, а, є	proximus, а, um — найближчий, в анатом. номенклатурі proximalis, е
intra — всередині	interior, ius — внутрішній, я, є	intimus, а, um — найглибший, а, є
ultra — по той бік	ulterior, ulterius — потойбічний, а, є	ultimus, а, um — останній, я, є

Вищий ступінь указаних тут прикметників, незважаючи на формальні його ознаки (суфікси -ior, -ius), а також прикметники maior, maius, minor, minus вживаються у значенні звичайного ступеня як у анатомічній, так і у фармацевтичній номенклатурі: pars anterior — передня частина; pars posterior — задня частина; membrum superius — верхня кінцівка; vena cava superior — верхня порожниста вена; vena cava inferior — нижня порожниста вена; pelvis major (minor) — таз великий (малий); circulus sanguinis major (minor) — велике (мале) коло кровообігу; Plantago major — подорожник великий.

Примітка.

1. Найвищий ступінь може виражатися префіксом per: magnus — великий, permagnus — превеликий; multus — численний, permultus — чисельніший.

2. Від кореневої основи слова proximus, а, um (найближчий) утворено proximalis, е, що вживається для позначення частини тіла, розташованої на кінцівках ближче до тулуба (протилежне йому distalis, е означає частину тіла на кінцівках, розташовану далі від тулуба).

3. Зверніть увагу на продуктивність латинських основ в українському словотворі: *melior, ius* — меліорація; *optimus, a, um* — оптимальний, оптиміст; *pessimus, a, um* — песиміст; *magnus, a, um* — магнат; *maximus, a, um* — максимальний, максималіст; *minor, minus* — мінорний, мінус; *multus, a, um* — мультиплікація; *plus (plures, plura)* — плюс, плюралізм; *extremus, a, um* — екстремальний, екстреміст та ін.

§ 75. УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ВИЩОГО ТА НАЙВИЩОГО СТУПЕНІВ З ІМЕННИКАМИ

Незалежно від ступеня порівняння, прикметники узгоджуються з іменниками будь-якої відміни в роді, числі та відмінку:

os	brev-e, brev-ius, brevissim-um
	lat-um, lat-ius, latissim-um
morbus	contagios-us, contagios-ior, contagios-issim-us
	grav-is, grav-ior, gravissim-a
operatio	periculos-a, periculos-ior, periculos-issim-a
	vulnus — periculos-um, periculos-ius, periculos-issim-um

N.B. При відмінюванні іменників та прикметників третьої відміни зверніть увагу на тип!

Singularis

Nom.	os brev-e, brev-ius, brevissim-um
Gen.	oss-is brev-is, brev-ior-is, brev-issim-i
Dat.	oss-i brev-i, brev-ior-i, brev-issim-o
Acc.	os brev-e, brev-ius, brev-issim-um
Abl.	oss-e brev-i, brev-ior-e, brev-issim-o

Pluralis

Nom.	oss-a brev-ia, brev-ior-a, brev-issim-a
Gen.	oss-ium brev-ium, brev-ior-um, brev-issim-orum
Dat.	oss-ibus brev-ibus, brev-ior-ibus, brev-issim-is
Acc.	oss-a brev-ia, brev-ior-a, brev-issim-a
Abl.	oss-ibus brev-ibus, brev-ior-ibus, brev-issim-is

Singularis

Nom.	aqua salubris, salubr-ior, saluber-rim-a
Gen.	aqua-e salubr-is, salubr-ior-is, saluber-rim-ae
Dat.	aqua-e salubr-i, salubr-ior-i, saluber-rim-ae
Acc.	aqua-am salubr-em, salubr-ior-em, saluber-rim-am
Abl.	aqua-a salubr-i, salubr-ior-e, saluber-rim-a

Pluralis

Nom.	aqu-ae salubr-es, salubr-ior-es, saluber-rim-ae
Gen.	aqu-arum salubr-ium, salubr-ior-um, saluber-rim-arum
Dat.	aqu-is salubr-ibus, salubr-ior-ibus, saluber-rim-is
Acc.	aqu-as salubr-es, salubr-ior-es, saluber-rim-as
Abl.	aqu-is salubr-ibus, salubr-ior-ibus, saluber-rim-is

Singularis

Nom.	morbus difficilis, difficilior, difficillimus
Gen.	morb-i difficil-is, difficil-ior-is, difficil-lim-i
Dat.	morb-o difficil-i, difficil-ior-i, difficil-lim-o
Acc.	morb-um difficil-em, difficil-ior-em, difficil-lim-um
Abl.	morb-o difficil-i, difficil-ior-e, difficil-lim-o

Pluralis

Nom.	morb-i difficil-es, difficil-ior-es, difficil-lim-i
Gen.	morb-orum difficil-ium, difficil-ior-um, difficil-lim-orum
Dat.	morb-is difficil-ibus, difficil-ior-ibus, difficil-lim-is
Acc.	morb-os difficil-es, difficil-ior-es, difficil-lim-os
Abl.	morb-is difficil-ibus, difficil-ior-ibus, difficil-lim-is

Singularis

Nom.	diagnōsis dubiā, magis dubia, maxime dubia
Gen.	diagnos-is dubi-ae, magis dubi-ae, maxime dubi-ae
Dat.	diagnos-i dubi-ae, magis dubi-ae, maxime dubi-ae
Acc.	diagnos-im dubi-am, magis dubi-am, maxime dubi-am
Abl.	diagnos-i dubi-ā, magis dubi-ā, maxime dubi-ā

Pluralis

Nom.	diagnōs-es dubi-ae, magis dubi-ae, maxime dubi-ae
Gen.	diagnos-ium dubi-arum, magis dubi-arum, maxime dubi-arum
Dat.	diagnos-ibus dubi-is, magis dubi-is, maxime dubi-is
Acc.	diagnos-es dubi-as, magis dubi-as, maxime dubi-as
Abl.	diagnos-ibus dubi-is, magis dubi-is, maxime dubi-is

Вправа 1

Утворіть вищий та найвищий ступені порівняння від прикметників:
 longus, a, um — довгий; ruber, bra, brum — червоний; celer, eris, ere — швидкий; levis, e — легкий; gracilis, e — стрункий; necessarius, a, um — необхідний; recens, ntis — свіжий; utilis, e — корисний.

Вправа 2

Провідмініайте словосполучення:

solutio recentissima — найсвіжіший розчин, *prognosis melior* — ліпший прогноз, *tuberculum majus* — малий горбок, *casus magis dubius* — більш сумнівний випадок, *ala major* — велике крило, *fructus ruberrimus* — найчервоніший плід, *unguentum purissimum* — найчистіша мазь.

Вправа 3

Перекладіть українською мовою, визначте ступені порівняння прикметників:

I. 1. *Musculus latissimus dorsi*. 2. *Musculus longissimus capitis*. 3. *Digitus minimus*. 4. *Foramen ethmoidale anterius*. 5. *Nervus articularis magnus*. 6. *Musculi capitis recti majores et minores*. 7. *Incisura vertebralis superior*. 8. *Foramina sacralia anteriora*. 9. *Linea nuchalis suprema*. 10. *Sulcus sinus sagittalis superioris*. 11. *Musculus longissimus thoracis*. 12. *Meatus nasi supremus*. 13. *Tunica intima*. 14. *Glandula maxima*. 15. *Musculus brevior*.

II. 1. *Cibus utilissimus*. 2. *Remedium maxime necessarium*. 3. *Pulvis subtilissimus*. 4. *Infusum herbae Plantaginis majoris*. 5. *Pulveres grossissimi*. 6. *Arbor altissima*. 7. *Aqua recentior*. 8. *Prognosis pejor*. 9. *Somnus malus*. 10. *Curatio optima*. 11. *Aer recentissimus*. 12. *Forma facilissima*. 13. *Diaeta severissima*. 14. *Rhizoma amarissimum*. 15. *Fructus permaturus*.

Вправа 4

Перекладіть латинською мовою, утворіть ступені порівняння прикметників:

1) глибокий (м'яз, дуга, рана); 2) тяжкий (захворювання, випадок, рана); 3) легкий (травма, метал); 4) свіжий (молоко, повітря, розчин); 5) корисний (рослина, порада); 6) широкий (отвір, фасція, м'яз, кістка, частина); 7) хороший (прогноз, лікування, зовнішній вигляд, зір); 8) поганий (слух, симптом, аналіз, апетит); 9) подібний (випадок, людина, звичка); 10) простий (ніжка, настоянка, пластир); 11) великий (крило, кістка, отвір, нерв, канал); 12) малнь (кістка, доза, порошок, вена); 13) солодкий (плід, сироп); 14) червоний (яблуко, квітка, перець).

Вправа 5

Зробіть граматичний розбір, перекладіть речення українською мовою:

I. 1. *Duriōres ossibus dentes sunt*. 2. *Prima costa omnium costarum latissima est*. 3. *Omnium vasorum vasa capillaria minima et tenuissima sunt*. 4. *Circulus sanguinis major circulo sanguinis minore multo longior est*. 5. *Typhus recurrens morbus periculosus est*. *Periculosior, quam typhus recurrens est typhus abdominalis*. 6. *Typhus exanthematicus gravissimus et periculosissimus est*. 7. *Periodus incubativa typhi abdominalis longior est periodo incubativa typhi recurrentis*; *periodus incubativa typhi exanthematici longissima est*. 8. *Pollex brevior est medio digito, sed omnium digitorum manus grossissimus est*. 9. *Phalanges hallucis crassiores sunt, quam phalanges pollicis*. 10. *Narcosis communis pro operationibus difficillimis adhibetur*. 11. *Omnium vertebrarum*

atlas capiti proximus est. 12. Vertebra prominens processus spinosus longissimus habet. 13. In feminis corpora vertebrarum paullo altiora et processus transversales ac spinosi tenuiores sunt, quam in viris (Loder). 14. Os coccygis seu caudae ultimam spinæ dorsi partem occupans plerumque ex quattuor (interdum quinque, raro sex) partibus conjunctis, sed mobilibus constat, quas (які) vertebrae spurias nominant (Loder).

Dentes incisivi

II. Quaterni (по чотири) dentes incisivi in maxilla et in mandibula locati sunt. Corona dentium incisivorum superiorum latior est, quam corona dentium incisivorum inferiorum. Dens incisivus medialis superior maximus est. Radix dentis incisivi medialis superioris longior est, quam corona. Dens incisivus lateralis superior minor est, quam dens incisivus medialis. Radix dentis incisivi lateralis superioris brevior est, quam radix dentis incisivi medialis. Dentes incisivi inferiores minimi sunt. Corona dentis incisivi lateralis latior est, quam corona dentis incisivi medialis.

Вправа 6

Перекладіть речення латинською мовою:

I 1. Аорта — найбільша кровоносна судина великого кола кровообігу. 2. Прогноз поліомієліту — сумнівний, прогноз раку — сумнівний. 3. Кістка м'якша, ніж зуб, але твердіша, ніж хрящ. 4. Печінка — найбільша залоза організму людини. 5. Стремінце — найменша кісточка. 6. Таз жінки ширший, ніж таз чоловіка. 7. Праця, проста їжа та свіже повітря — найкорисніші людині. 8. Середній палець найдовший серед усіх пальців кисті. 9. Розрізняють дози максимальні, мінімальні, середні.

II. 1. Великий ріжок під'язикової кістки довший, ніж малий ріжок. 2. На верхній щелепі найбільша дуга — зубна, а найменша — базальна. 3. Емаль — найтвердіша тканина людського організму. 4. Корінь медіального різця довший, ніж корінь латерального різця.

Вправа 7

Запам'ятайте латинські вислови:

1. Locus minoris resistentiae — місце найменшого опору. 2. Maximum remedium irae mora est — час — найкращі ліки від гніву. 3. Nihil est carior valetudine — нема нічого дорожчого від здоров'я. 4. Exempla verbis sunt utiliora — приклади корисніші від слів. 5. Radices litterarum amaræ sunt, fructus iucundiores — корені науки гіркі, плоди солодкі (буквально — солодші). 6. Honores (divitiæ) mutant mores, sed raro in meliores — почести (багатство) змінюють звички, але рідко на краще. 7. Maxima egesta avaritia — найбільша бідність — це скупість. 8. Amor matris carissimus omnium rerum est — з усього на світі материнська любов — найцінніша.

§ 76. ЧЕТВЕРТА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ (DECLINATIO QUARTA)

До четвертої відміни належать іменники чоловічого і середнього роду, які в родовому відмінку однини закінчуються на -us, у називному відмінку однини іменники чоловічого роду закінчуються на -us, а середнього — на -u.

collapsus, us m — гостра судинна недостатність;

abscessus, us m — гнояк, нарив;

pulsus, us m — пульс;

habitus, us m — зовнішній вигляд (хворого);

usus, us m — вживання;

cornu, us n — ріг;

gelu, us n — мороз, лід, стареча слабкість.

До четвертої відміни належать за винятком деякі іменники жіночого роду, що закінчуються на -us:

manus, us f — кисть, рука;

acus, us f — голка;

Quercus, us f — дуб;

Pinus, us f — сосна.

Іменники жіночого роду відмінюються так само, як іменники чоловічого роду.

Відмінкові закінчення іменників четвертої відміни

	Singularis		Pluralis	
	mascul.	neutrum	mascul.	neutrum
Nom.	-us	-u	-us	-ua
Gen.	-us	-us	-uum	-uum
Dat.	-ui	-u	-ibus	-ibus
Acc.	-um	-u	-us	-ua
Abl.	-u	-u	-ibus	-ibus

Зразок відмінювання

spiritus, us m — спирт, дух, подув вітру

	Singularis	Pluralis
Nom.	spiritus	spirit-us
Gen.	spirit-us	spirit-uum
Dat.	spirit-ui	spirit-ibus
Acc.	spirit-um	spirit-us
Abl.	spirit-u	spirit-ibus

N.B. Запам'ятайте, що слово spiritus в рецепті має закінчення -us (четверта відміна!)

	genu, us n — коліно	
	Singularis	Pluralis
Nom.	genu	gen-ua
Gen.	gen-us	gen-uum
Dat.	gen-u	gen-ibus
Acc.	genu	gen-ua
Abl.	gen-u	gen-ibus

N.B. Іменники arcus, us m — дуга, artus, us m — суглоб, acus, us f — голка, partus, us m — пологи, Quercus, us f — дуб в Dativus та Ablativus pluralis закінчується на -ubus.

§ 77. УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРШОЇ — ДРУГОЇ ГРУПИ З ІМЕННИКАМИ ЧЕТВЕРТОЇ ВІДМІНИ

Прикметники узгоджуються з іменниками будь-якої відміни в роді, числі та відмінку.

Зразок

	frontalis, e (лобний)
sinus, us m — пазуха, заглибина	
	profundus, a, um (глибокий)
	internus, a, um (внутрішній)
usus, us m — вживання	
	externus, a, um (зовнішній)
	bonus, a, um (хороший)
visus, us m — зір	
	malus, a, um (поганий)
	siccus, a, um (сухий)
partus, us m — пологи	
	difficilis, e (тяжкий)
	maturus, a, um (буквально — зрілий, сплий, тут — своєчасний)
	praecipitatus, a, um (стрімкий, швидкий)
	dexter, tra, trum (правий)
manus, us f — кисть, рука	
	sinister, tra, trum (лівий)
	coccigeus, a, um (куприковий)
cornu, us n — ріг	
	sacralis, e (крижовий)
	recreis, ntis (свіжий)
fructus, us m — фрукт	
	dulcis, e (солодкий)

§ 78. ЗРАЗОК ВІДМІНЮВАННЯ

Іменник чоловічого роду з прикметниками першої- другої групи

Singularis

Nom. sinus frontalis, profundus
Gen. sin-us frontal-is, profund-i
Dat. sin-ui frontal-i, profund-o
Acc. sin-um frontal-em, profund-um
Abl. sin-u frontal-i, profund-o

Pluralis

Nom. sin-us frontal-es, profund-i
Gen. sin-uum frontal-ium, profund-orum
Dat. sin-ibus frontal-ibus, profund-is
Acc. sin-us frontal-es, profund-os
Abl. sin-ibus frontal-ibus, profund-is

Іменник середнього роду з прикметниками першої- другої групи

Singularis

Nom. cornu cooccygeum, sacrale
Gen. corn-us coccyge-i, sacral-is
Dat. corn-u coccyge-o, sacral-i
Acc. corn-u coccyge-um, sacral-e
Abl. corn-u coccyge-o, sacral-i

Pluralis

Nom. corn-ua coccyge-a, sacral-ia
Gen. corn-yum coccyge-orum, sacral-ium
Dat. corn-ibus coccyge-is, sacral-ibus
Acc. corn-ua coccyge-a, sacral-ia
Abl. corn-ibus coccyge-is, sacral-ibus

Іменник жіночого роду (за винятком) з прикметниками першої - другої групи

Singularis

Nom. quercus alta, salubris
Gen. querc-us alt-ae, salubr-is
Dat. querc-ui alt-ae, salubr-i
Acc. querc-um alt-am, salubr-em
Abl. querc-u alt-a, salubr-i

Pluralis

Nom. querc-us alt-ae, salubr-es
Gen. querc-uum alt-arum, salubr-ium
Dat. querc-ubus alt-is, salubr-ibus
Acc. querc-us alt-as, salubr-es
Abl. querc-ubus alt-is, salubr-ibus

§ 79. СЛОВОТВІР.

СУФІКСИ ІМЕННИКІВ ЧЕТВЕРТОЇ ВІДМІНИ

Більшість іменників четвертої відміни, зокрема тих, що означають стан, дію, відчуття, утворюються від основи супіна за допомогою суфіксів -t-us, -s-us, -x-us (останній рідко).

Наприклад:

gustus, us m — смак (від gusto, gustāvi, gustatum, gustāre — куштувати);
status, us m — стан, положення (від sto, steti, statum, stāre — стояти);
sensus, us m — відчуття (від sentio, sensi, sensum, sentire — відчувати);
plexus, us m — сплетення (від plecto, plexi, plexum, plectere — плести).

Іменники четвертої відміни в медичній термінології

До четвертої відміни належить значна кількість іменників медичного профілю. Наводимо найчастіше вживані разом із означувальними словами: abortus, us m (термін створено від aborigi, що в перекладі означає "гинути") — аборт, викидень;

abortus, us m (термін створено від aborigi, що в перекладі означає "гинути") — аборт, викидень;

- artificialis — штучний (медичний) аборт;
- completus — повний аборт;
- criminalis — кримінальний, незаконний аборт;
- habitualis — звичайний аборт;
- imminens — загроза аборту (неминучий аборт);
- incipiens — аборт, що почався;
- incompletus — неповний аборт;
- protrahens — затяжний аборт;
- spontaneus — спонтанний, що виник без будь-якого втручання;

abscessus, us m — нарів, гнояк;

- calidus — гарячий абсцес;
- dissecans — розсікаючий абсцес;
- frigidus — холодний абсцес;
- metastaticus — переносний абсцес;
- pararenalis — навколонирковий абсцес;
- peritonissilaris — перитонзиллярний абсцес;
- retroperiton (a) ealis — заочеревинний абсцес;
- retropharyngealis — заглотковий абсцес;
- subphrenicus (subdiaphragmaticus) — піддіафрагмальний абсцес;

partus, us m — пологи;

- artificialis — штучні пологи;
- caesareus — пологи з допомогою кесаревого розтину;
- difficilis — тяжкі пологи;
- immaturus — викидень, передчасні пологи (з нежиттєздатним плодом);
- maturus — нормальні, своєчасні пологи;
- praecipitatus — швидкі, раптові пологи;
- praematurus — передчасні пологи;
- serotinus — запізнені пологи (переношування вагітності);
- siccus — сухі пологи;

pulsus, us m — пульс, поштовх, удар;

- aequalis — рівний пульс;
- altus (magnus) — високий пульс;
- arhythmicus — аритмічний пульс;
- celer — швидкий пульс;
- debilis — слабкий (малий і м'який) пульс;
- diffrens — різний пульс, неоднаковий на правій і лівій руках;
- durus — твердий пульс, напружений;
- filiformis — ниткоподібний пульс;
- frequens — прискорений пульс;
- inaequalis — нерівномірний пульс;
- irregularis — неправильний пульс, аритмія;
- irregularis respiratorius — дихальна, або респіраторна аритмія;
- magnus — великий пульс;

- mollis — м'який пульс;
- parvus — малий пульс;
- plenus — повний пульс;
- rarus — рідкий, сповільнений пульс;
- regularis — регулярний пульс;
- tardus — повільний пульс;
- trigeminus — пульс групами по три удари;
- venosus — венний пульс (на вені);

status, us m — стан;

- asthmaticus — астматичний стан;
- epilepticus — епілептичний стан;
- febrilis — лихоманковий стан;
- idem — той самий стан, без змін;
- praesens — сучасний стан;
- stenocardicus (angiosus) — стенокардичний (ангіозний) стан;
- typhosus — тифозний стан;

usus, us m — вживання;

ad usum internum — для внутрішнього вживання;

ad usum externum — для зовнішнього вживання;

pro usu interno — для внутрішнього вживання;

pro usu externo — для зовнішнього вживання;

exitus letalis — смертельний кінець;

infarctus, us m — інфаркт, змертвіла ділянка тканини внаслідок закупорювання живильної судини;

insultus, us m — інсульт, приступ;

— apoplecticus — мозковий приступ (інсульт), раптове або дуже швидке припинення діяльності головного мозку чи його окремих частин унаслідок гострого розладу кровообігу мозку;

— epilepticus — епілептичний приступ.

Вправа 1

Визначте відміну, рід та родовий відмінок іменників:

morbus, spiritus, salus, ulcus, manus, acus, vulnus, aegrotus, pus, palus, visus, succus, abscessus, corpus, plexus, iuventus, angulus, nervus, auditus, insultus.

Вправа 2

Провідмініайте:

acus recta — пряма голка, cornu coccigeum — куприковий ріг, fructus dulcis — солодкий плід.

Вправа 3

Утворіть іменники четвертої відміни від дієслів:

1) audio, audiui, auditum, ire — слухати; 2) efficio, feci, sectum, ere — робити, створювати; 3) video, vidi, visum, ere — бачити; 4) duco, duxi, ductum, ere — вести, проводжати; 5) tracto, tractavi, tractatum, are — оброблювати, лікувати; викладати (думки); 6) pello, pepuli, pulsum, ere — бити, штовхати; 7) texo, textui, textum, ere — ткати; 8) sto, steti, statum, are — стояти; 9) transeo, ii, itum, ire — переходити через, проходити.

Вправа 4

Узгодьте поставлені у дужки прикметники з іменниками:

I. 1. Arcus, us m — дуга (реберна, зубна, підшовна, долонна, ниркова, надбрівна, вилична). 2. Ductus, us m — протока (артеріальна, жовчна, різцева, венозна, підшлункової залози). 3. Cornu, us m — ріжок (правий, лівий, великий, малий, крижовий, куприковий). 4. Sinus, us m — пазуха (печериста, лобна, верхньощелепна, кам'яниста, потилична, сигмоподібна, вінцева, поперечна). 5. Plexus, us m — сплетення (зубне, сонячне, нервові, поперекові, шийні). 6. Processus, us m — відросток (остистий, пірамідальний, серпоподібний, альвеолярний, соскоподібний, шилоподібний, червоподібний). 7. Recessus, us m — заглиблення, западина, закуток (грушоподібне, трикутне, глоткове, завиткове). 8. Abscessus, us m — абсцес (твердого піднебіння, язика, пульпи).

II. 1. Fructus, us m — плід (гіркий, солодкий, достиглий, ранній). 2. Spiritus, us m — спирт (етиловий, мурашиний, камфорний).

Вправа 5

Перекладіть терміни українською мовою:

I. 1. Processus brevis incudis. 2. Palma manus, vola manus. 3. Glandulae sine ductibus. 4. Textus epithelialis. 5. Plexus venosus foraminis ovalis. 6. Fundus meatus acustici interni. 7. Genu dextrum et sinistrum. 8. Aditus ad antrum. 9. Ductus papillaris renis. 10. Aquaeductus vestibuli. 11. Organon auditus, ossicula auditus. 12. Ductus biliferi. 13. Articulatio genus. 14. Recessus lateralis ventriculi quarti. 15. Hiatus canalis nervi petrosi majoris. 16. Sinus venarum cavarum et pulmonalium. 17. Tractus systematis nervosi centralis. 18. Arcus tendineus fasciae pelvis.

II. 1. Status praesens aegroti. 2. Status quo ante. 3. Status communis. 4. Exitus letalis. 5. Habitus aegroti. 6. Pulsus frequens, pulsus filiformis, pulsus aequalis. 7. Abscessus pulmonis. 8. Prolapsus uteri. 9. Vultus hominis. 10. Genu laesum. 11. Ante partum, post partum. 12. Infarctus myocardii. 13. Abortus artificialis. 14. Insultus apoplecticus.

III. 1. Usus externus. 2. Usus internus. 3. Cortex Quercus. 4. Unguentum contra decubitus. 5. Effectus medicamenti. 6. Fructus Ribis nigri recentes.

Прочитайте і перекладіть текст:

INSPECTIO AEGROTI

In clinica nostra gravi morbo aegrotus est. Status praesens aegroti: febris continua, calor magnus, tussis, amissio appetitus et gustus, pulsus frequens,

spiritus difficilis, pectus dolet. Vomitus interdum fit. Est suspicio abscessus in pulmone. Aeger habitus phthisici est. Pro diagnosi professoris aeger abscessus in pulmone dextro laborat. Decursus morbi normalis est. Abscessus manu armata curare solent. Si aeger nimis debilis est, operatio impossibilis est, quia (тому що) est metus collapsus.

Вправа 6

Перекладіть терміни латинською мовою:

I. 1. Дуга аорти, хребця; дуга верхньої щелепи. 2. Ліва печінкова протока. 3. Внутрішні хребцеві венозні сплетення. 4. Лобний відросток верхньої щелепи. 5. Залози внутрішньої секреції. 6. Рука права, ліва. 7. Отвір клиноподібної пазухи. 8. Ріжки верхні та нижні, 9. Непарне щитоподібне сплетення. 10. Фаланги пальців кисті. 11. Вивих лівого коліна. 12. Пазухи твердої мозкової оболонки. 13. Носовий хід. 14. Стан нервової системи. 15. Симптоми пролежня. 16. Гострий період інсульту. 17. Абсцес верхньої частки правої легені. 18. Суглоби кисті. 19. Виличний відросток. 20. Верхнє (нижнє) зубне сплетення. 21. Глибокий наріз.

II. 1. Хороший, поганий зовнішній вигляд хворого. 2. Вираз обличчя людини. 3. Для зовнішнього, для внутрішнього вживання. 4. Плоди ялівцю. 5. Відвар плодів горобини звичайної. 6. Загальний стан хворого.

Вправа 7

Перекладіть українською мовою:

I. 1. *Os hyoideum e corpore, cornibus majoribus et cornibus minoribus constat.* 2. *Atlas duos arcus habet: arcum anteriorem et arcum posteriorem.* 3. *Processus pterygoidei laminam medialem et laminam lateralem habent.* 4. *Sinus frontalis dexter ab sinu frontali sinistro septo sinuum frontaliū dividitur.* 5. *Ductus hepaticus communis cum ductu cystico conjungitur.* 6. *Visus, auditus, gustus, olfactus vel odoratus, tactus organa sensuum sunt.* 7. *Organon visus ex oculo, organis oculi accessoriis, atque tractu optico cum centro corticali constat.* 8. *In manu prima palmae pars ex multis minutisque ossibus constat (Celsus).* 9. *In gynaecologia et obstetrizio varia genera partuum considerantur: partus difficilis, maturus, praematurus, serotinus.* 10. *Acus rectae et curvae pro operatione chirurgica.*

II. 1. *Maxilla quattuor processus habet: processum frontalem, processum alveolarem, processum palatinum, processum zygomaticum. In processu frontali facies nasalis et facies facialis sunt. Post processum frontalem incisura lacrimalis et sulcus lacrimalis locantur. In arcu alveolari processus alveolaris sunt alveoli dentales. Processus zygomaticus sutura zygomatico-maxillari cum osse zygomatico conjungitur. In processu palatino sulci palatini sunt. Duo processus: processus temporalis et processus zygomaticus arcum zygomaticum formant.*

Вправа 8

Перекладіть латинською мовою:

1. Рівномірний пульс — ознака здорової людини. 2. Червоподібний відросток сліпої кишки називається апендиксом. 3. Тяжкі поранення внутрішніх органів — часта причина смерті. 4. У кістках черепа є багато пазух. 5. Куприкова кістка має куприкові ріжки та поперечні відростки. 6. На під'язиковій залозі розрізняють велику під'язикову протоку та малі під'язикові протоки.

II. 1. Верхня щелепа складається з тіла та чотирьох (*quattuor*) відростків: лобного, альвеолярного, піднебінного, а також виличного. 2. Скроневий та виличний відростки утворюють виличну дугу. 3. На піднебінному відростку розташовані (*sunt*) піднебінні борозни.

III. 1. Плоди та сік чорноплідної горобини містять аскорбінову кислоту. 2. У медицині використовують різні види спирту. 3. Відвар кори дуба — препарат для зовнішнього вживання. 4. Пряма та крива голки для хірургічної операції.

Вправа 9

Запам'ятайте латинські вислови:

1. *Casus incurabilis* — невилковний випадок. 2. *Manu brevi* — короткою рукою (без формалізму, швидко); *manu largo* — щедро. 3. *In statu nascendi* — в стані зародження, в момент утворення. 4. *Lapsus linguae* — обмовка. 5. *Lapsus calami* — описка. 6. *Lapsus memoriae* — помилка пам'яті, забуття. 7. *Modus vivendi* — спосіб життя. 8. *Lato sensu* — у широкому розумінні. 9. *Usus est optimus magister* — досвід — найкращий вчитель. 10. *Manus manum lavat* — рука руку мие. 11. *Domus propria* — *domus optima* — власний дім — найкращий дім. 12. *Manu armata* — буквально — озброєною рукою, тобто хірургічним способом. 13. *In situ* — на місці перебування. 14. *De visu* — на власні очі, як очевидець.

§ 80. П'ЯТА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ (DECLINATIO QUINTA)

До п'ятої відміни належать іменники жіночого роду, які в родовому відмінку однини закінчуються на *-ei*, а в називному — на *-es*. Наприклад: *caries, ei f* — гнилість, гниття, карієс; *scabies, ei f* — короста; *rabies, ei f* — сказ; *series, ei f* — ряд; *superficies, ei f* — поверхня.

До п'ятої відміни належать також як виняток іменники чоловічого роду: *meridies, ei* — південь та *dies, ei* — день. Наприклад: *dies criticus* — критичний день, *dies festus* — святковий день (звідси слово "фестиваль"), але у значенні "строк", "термін" слово *dies* — жіночого роду; *dies dicta* — призначений день, *dies certa* — певний день, *dies constituta* — встановлений день.

	Singularis	Pluralis
Nom.	-es	-es
Gen.	-ei	-erum
Dat.	-ei	-ibus
Acc.	-em	-es
Abl.	-e	-ibus

Зразок відмінювання
res, rei f — річ, справа

	Singularis	Pluralis
Nom.	res	r-es
Gen.	r-ei	r-erum
Dat.	r-ei	r-ibus
Acc.	r-em	r-es
Abl.	r-e	r-ibus

Н.В. 1. Зверніть увагу на те, що звук -e після голосного у закінченні є довгий (наголошений): calvities, ēi f — облісіння, rabies, ēi f — сказ, після приголосного він короткий (ненаголошений), тому наголос ставиться на третій склад: fides, fidēi f — віра, довір'я, чесність.

2. Серед іменників п'ятої відміни множину мають: res, rei f — справа, річ, dies, ēi m, f — день, species, ēi f — спеції, суміш, вид.

Інші іменники п'ятої відміни мають лише однину.

3. Із словом "dies" в медичній термінології вживаються такі звороти: pro die — (ліки) на добу, добова доза напротивагу pro dosi — на дозу, тобто одноразова доза, in die — щоденно, кожного дня, per diem — протягом дня.

§ 81. ЗРАЗОК УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ З ІМЕННИКАМИ П'ЯТОЇ ВІДМІНИ

facies, ēi f — обличчя — Hippocraticus, a, um (Гіппократів) — гіппократове обличчя, обличчя помираючого
Parkinsonicus, a, um (Паркінсонів) — вираз обличчя хворого при тремтлючому паралічі
abdominalis, e (черевний, a, e) — вираз обличчя, характерний для хворих, що перебувають у тяжкому стані при запаленні очеревини

caries, ēi f — гнилість — profundus, a, um (глибокий, a, e)
siccus, a, um (сухий, a, e)
res, rei f — справа, річ — publicus, a, um (народний, a, e)

dies, ēi m — день — criticus, a, um (критичний, a, e)

Зразок відмінювання

caries profunda (відмінюється в однині)	species pectorales (відмінюється у множині)
Nom. cari-es profunda	speci-es pectoral-es
Gen. cari-ēi profundae	speci-erum pectoral-ium
Dat. cari-ēi profundae	speci-ēbus pectoral-ibus
Acc. cari-em profundam	speci-es pectoral-es
Abl. cari-e profunda	speci-ēbus pectoral-ibus
Singularis	Pluralis
dies criticus	
Nom. di-es criticus	di-es critic-i
Gen. di-ēi critic-i	di-erum critic-orum
Dat. di-ēi critic-o	di-ēbus critic-is
Acc. di-em critic-um	di-es critic-os
Abl. di-e critic-o	di-ēbus critic-is

§ 82. ІМЕННИК SPECIES У РЕЦЕПТУРІ

Іменник species, ei f — суміш, чай (один вид лікарської трави або суміш кількох) у фармацевтичній термінології вживається у множині, а перекладається одиницею. У рецептах назва суміші пишеться в Genetivus pluralis:

Назва суміші	Рецептурна форма
species amarae (гірка суміш)	— specierum amararum
species antiasthmaticae (протиастматична суміш)	— specierum antiasthmaticarum
species carminativae (вітрогінна суміш)	— specierum carminativarum
species cholagogae (жовчогінна суміш)	— specierum cholagogarum
species diaphoreticae (потогінна суміш)	— specierum diaphoreticarum
species diureticae (сечогінна суміш)	— specierum diureticarum
species laxantes s. laxativae (послаблювальна суміш)	— specierum laxantium (laxativarum)
species pectorales (грудна суміш)	— specierum pectoralium
species purgantes, purgativae (проносна суміш)	— specierum purgantium (purgativarum)
species sedativae, nervinae (заспокійлива суміш)	— specierum sedativarum (nervinarum)

N.B. При дієслівному оформленні рецепта також вживається множина: ... *ut fiant species* (тут *species* у називному відмінку множини).

Вправа 1

Провідміняйте словосполучення:

- 1) *facies externa* — зовнішня поверхня; 2) *spes magna* — велика надія;
3) *series longa* — довгий ряд.

Вправа 2

Перекладіть терміни українською мовою:

- I. 1. *Facies articularis sacri*. 2. *Ossa faciei hominis*. 3. *Series longa*.
4. *Facies orbitalis alae magnae ossis sphenoidalis*. 5. *In superficie vulneris*.
6. *Rabies canina seu lyssa*. 7. *Pro die*. 8. *Canities senilis*. 9. *Species sedativae*.
10. *Medicamentum contra scabiem*. 11. *Facies externa*. 12. *Series vertebrarum cervicalium*. 13. *Facies anterior partis petrosae*. 14. *Acies oculorum*. 15. *Per diem*. 16. *Calvities hereditaria*.

- II. 1. *Series dentium seu dentura*. 2. *Caries dentis praemolaris*. 3. *Caries humida*. 4. *Superficies (facies) linguae inferior*. 5. *Trauma faciei*. 6. *Facies masticatoria*. 7. *Facies contacta dentis*. 8. *Curatio cariei siccae*.

Вправа 3

Перекладіть терміни латинською мовою:

- I. 1. Зовнішня поверхня лобної кістки. 2. Передчасна сивина. 3. Поранення обличчя. 4. Обличчя Гіппократа. 5. Добова доза (перекласти "на день"). 6. Критичний день небезпечної хвороби. 7. Визначений день. 8. Сечогінна суміш. 9. Поверхня виразки. 10. На поверхні шкіри. 11. Гострота зору.

- II. 1. Набряк обличчя. 2. Карієс зуба. 3. Карієс (сухий, ускладнений, глибокий, гострий, хронічний). 5. Поверхня (язикова, губна, щічна). 6. Медіальна поверхня (зуба) різця. 7. Верхній, нижній ряд зубів.

Вправа 4

Перекладіть речення українською мовою:

- I. 1. *Facies hominis ante mortem facies Hippocratica vocatur*. 2. *Sunt dies critici morborum gravium, post diem criticum calor cito cadit et aegrotus celeriter convalescit*. 3. *Nonnulla symptomata rabiei sunt: somnium malum, appetitus malus, status depressus, dyspnoe, pulsatio frequens, aerophobia, hydrophobia, pytalorrhoea*. 4. *Virus rabiei excitator morbi valide periculosi est*. 5. *Canities praematura saepe morbus hereditarius est*. 6. *Facies convexa lienis facies diaphragmatica est, facies concava lienis facies visceralis nominatur*. 7. *In numero morborum cutis est scabies*. 8. *Scabiem acarus scabiei excitat*. 9. *In officina species variae parantur*. 10. *Praepara speciem ex foliis Althaeae, fructibus Foeniculi et floribus Tiliae*.

- II. 1. *In dente quinque facies distinguunt: faciem vestibularem, faciem labialem, faciem buccalem, faciem lingualem, seu oralem, faciem contactam,*

seu approximalem. 2. In corpore maxillae quattuor facies distinguimus: anteriorem, infratemporalem, nasalem et orbitalem. 3. Series inferior dentium in mandibulā sita est, series superior in maxillā locatur. 4. Regiōnes faciē sunt: regio nasālis, regio oralis, regio mentalis, regio orbitalis, regio buccalis, regio zygomatica et ceterae. 5. Coronae dentium seriem dentium superiorem et seriem dentium inferiorem formant.

Вправа 5

Перекладіть речення латинською мовою:

I. 1. Сказ — небезпечна хвороба. 2. Проти сказу застосовується антирабічна вакцина. 3. Лоб, ніс та очі — частини обличчя. 4. Короста — заразна хвороба. 5. Погані сновидіння, депресивний стан, задихка, частий пульс, водобоязнь, слинотеча — ознаки сказу.

II. 1. Поганий запах з рота — ознака гнилості зубів. 2. На передній поверхні верхньої щелепи міститься соба́ча ямка. 3. Зубний ряд складається з шістнадцяти (sedecim) зубів. 4. Гнилість зубів іноді спричиняє запалення окістя зубних коренів. 5. Верхній ряд зубів розташований на верхній щелепі, а нижній ряд — на нижній. 6. Ділянки обличчя численні — носова, лобна, орбітальна, щічна, вилична та ін.

III. 1. Змішай, щоб утворилася суміш. 2. Лікарські суміші готуються з листя, трави та коренів різних рослин. 3. Приготуй рідинову олію на один прийом та мікстуру на добу.

Вправа 6

Запам'ятайте латинські вислови:

1. Contra spem spero — без надії сподіваюсь. 2. Dies ad quem — кінцевий день строку; dies a quo — початковий день строку. 3. In medias res — буквально «в середину речей», у саму суть справи (Гораций). 4. In spe — в надії, у майбутньому. 5. Ad rem — до справи, по суті. 6. Carpe diem — лови день (не відкладай назавтра те, що можна зробити сьогодні). 7. Bona fide — у добрій вірі (сумлінно). 8. Dum spiro, spero — поки дихаю, сподіваюсь (Овідій). 9. Est modus in rebus — є міра в речах. 10. Argumentum ad rem — аргумент, що ґрунтується на дійсних обставинах справи. 11. Res est magna tacere! — велика справа — мовчання! 12. Dolbrems dies longa consumit — довгий день усуває біль (страждання). 13. Res, non verba — справи, а не слова.

ТАБЛИЦЯ ВІДМІНКОВИХ ЗАКІНЧЕНЬ

Numerus	Declinatio	I		II		III				IV		V	
	Відмінок рід, тип	f	m	o	Приголосний тип m, f, o		Голосний тип (див. примітку N.B.)		Мішаний тип m, f, o		m	o	f
Sing.	Nom.	-a	-us, -er	-um, -on	Різні закінчення		-e, -a, -at (примітка "а")	Різні (примітка "б")	а) -es, is (рівносклад.) б) іменники з основою на 2—3 приголосних		-us	-u	-es
	Gen.	-ae	-i	-i	-is	-is	-is	-is	-is	-is	-us	-us	-i
	Dat.	-ae	-i	-i	-i	-i	-i	-i	-i	-i	-ui	-u	-i
	Acc.	-am	-um	-um, on	-em	як N.	як N.	-im, -em	-em	як N.	-um	-u	-em
	Abl.	-a	-o	-o	-e	-e	-i	-i	-e	-e	-u	-u	-e
	Voc.	-a	-e, er	-um, on	як N.	як N.	як N.	як N.	як N.	як N.	як N.	як N.	як N.
Plur.	Nom.	-ae	-i	-a	-es	-a	-ia	-es	-es	-a	-us	-ua	-es
	Gen.	-arum	-orum	-orum	-um	-um	-ium	-ium	-ium	-ium	-uum	-uum	-rum
	Dat.	-is	-is	-is	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus
	Acc.	-as	-os	-a	-es	-a	-ia	-es	-es	-a	-us	-ua	-es
	Abl.	-is	-is	-is	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus
	Voc.	-ae	-i	-a	-es	-a	-ia	-es	-es	-a	-us	-ua	-es

N.B. За голосним типом відмінюються:

- а) іменники середнього роду на -e, -a, -ar;
- б) іменники жіночого роду грецького походження на -sis і кілька іменників латинських;
- в) прикметники звичайного ступеня другої групи.

§ 83. ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА ВІДМІНКОВИХ ЗАКІНЧЕНЬ

1. Звук е в закінченнях першої відміни позначається диграфом -ae. Зверніть увагу на те, що двоголосний ae в кінці слова пишеться тільки у першій відміні!

2. Слова на -er (іменники, прикметники, займенники) у більшості випадків мають випадне -e-, яке в основі не зберігається.

3. Під час огляду системи відмінкових закінчень не зайве запам'ятати, що форма шостого відмінка — Voc. збігається з формою Nom. відповідної відміни, крім слів другої відміни на -us, які закінчуються у Voc. sing. на -e, як і в українській мові (хлопче, старче).

4. Форми слів у Dativus та Ablativus singularis усіх відмін закінчуються на голосний.

5. Форми слів у Dativus та Ablativus pluralis усіх відмін збігаються.

6. Іменники середнього роду всіх відмін, тобто другої, третьої та четвертої, мають такі закономірності:

а) в Acc. sing. таку форму, як в Nom. sing;

б) Nom. і Acc. plur. закінчуються на -a (друга відміна -a, третя відміна -a, -ia, четверта відміна -ua).

7. Іменники чоловічого і жіночого роду всіх відмін мають такі закономірності:

а) в Acc. sing. вони закінчуються на -m, проте з різними попередніми голосними:

перша відміна — на -am;

друга і четверта відміни — на -um;

третя і п'ята відміни — на -em;

б) в Acc. plur. вони закінчуються на -s з різними попередніми голосними. Наприклад:

перша відміна — на -as;

друга відміна — на -os;

третя і п'ята відміни — на -es;

четверта відміна — на -us.

8. Певну подібність відмінкових закінчень усіх відмін має Genetivus pluralis:

перша відміна -arum;

друга відміна -orum;

третя відміна -um, -ium;

четверта відміна -uum;

п'ята відміна -eum.

§ 84. ЧИСЛІВНИК (NOMEN NUMERALE)

Числівники в латинській мові поділяються на чотири групи:

- 1) кількісні числівники (*numeralia cardinalia*). Відповідають на запитання "скільки?" (*quot?*);
- 2) порядкові числівники (*numeralia ordinalia*). Відповідають на запитання "котрий?" (*quotus?*);
- 3) розподільні числівники (*numeralia distributiva*). Відповідають на запитання "по скільки?" (*quoteni?*);
- 4) числівникові прислівники (*numeralia adverbialia*). Відповідають на запитання "скільки разів?" (*quotiens?*).

Таблиця кількісних і порядкових числівників

Цифри		Кількісні числівники	Порядкові числівники
араб-ські	рим-ські		
1	I	unus, una, unum — один, одна, одне	primus, a, um — перший, -а, -е
2	II	duo, duae, duo — два, дві, два	alter, era, erum; secundus, a, um — другий, -а, -е
3	III	tres (m.f), tria (n) — три	tertius, a, um — третій -я, -е
4	IV	quattuor — чотири	quartus, a, um — четвертий, -а, -е
5	V	quinque — п'ять	quintus, a, um — п'ятий, -а, -е
6	VI	sex — шість	sextus, a, um — шостий, -а, -е
7	VII	septem — сім	septimus, a, um — сьомий, -а, -е
8	VIII	octo — вісім	octavus, a, um — восьмий, -а, -е
9	IX	novem — дев'ять	nonus, a, um — дев'ятий, -а, -е
10	X	decem — десять	decimus, a, um — десятий, -а, -е
11	XI	undecim — одинадцять	undecimus, a, um — одинадцятий, -а, -е
12	XII	duodecim — дванадцять	duodecimus, a, um — дванадцятий, -а, -е
13	XIII	tredecim — тринадцять	tertius, a, um, decimus, a, um — тринадцятий, -а, -е
14	XIV	quattuordecim — чотирнадцять	quartus decimus, a, um — чотирнадцятий, -а, -е
15	XV	quindecim — п'ятнадцять	quintus decimus, a, um — п'ятнадцятий, -а, -е
16	XVI	sedecim — шістнадцять	sextus decimus, a, um — шістнадцятий, -а, -е
17	XVII	septendecim — сімнадцять	septimus decimus, a, um — сімнадцятий, -а, -е

18	XVIII	duodeviginti — вісімнадцять	duodevicesimus, a, um — вісімнадцятий, -а, -е
19	XIX	undeviginti — дев'ятнадцять	undevicesimus, a, um — дев'ятнадцятий, -а, -е
20	XX	viginti — двадцять	vicesimus, a, um — двадцятий, -а, -е
21	XXI	unus et viginti або viginti unus — двадцять один	unus et vicesimus (vicesimus primus) — двадцять перший, -а, -е
22	XXII	duo et viginti (viginti duo) — двадцять два	alter et vicesimus (vicesimus alter) — двадцять другий, -а, -е
28	XXVIII	duodetriginta — двадцять вісім	duodetricesimus, a, um, — двадцять восьмий, -а, -е
29	XXIX	undetriginta — двадцять дев'ять	undetricesimus, a, um — двадцять дев'ятий, -а, -е
30	XXX	triginta — тридцять	tricesimus, a, um — тридцятий, -а, -е
40	XL	quadraginta — сорок	quadragesimus, a, um — сороковий, -а, -е
50	L	quingaginta — п'ятдесят	quingagesimus, a, um — п'ятдесятий, -а, -е
60	LX	sexaginta — шістдесят	sexagesimus, a, um — шістдесятний, -а, -е
70	LXX	septuaginta — сімдесят	septuagesimus, a, um — сімдесятний, -а, -е
80	LXXX	octoginta — вісімдесят	octogesimus, a, um — вісімдесятний
90	XC	nonaginta — дев'яносто	nonagesimus, a, um — дев'яностий, -а, -е
100	C	centum — сто	centesimus, a, um — сотий, -а, -е
200	CC	ducenti, -ae, -a — двісті	ducentesimus, a, um — двохсотий, -а, -е
300	CCC	trecenti, -ae, -a — триста	trecentesimus, a, um — трьохсотий, -а, -е
400	CD	quadringenti, -ae, -e — чотириста	quadringentesimus, a, um — чотирьохсотий, -а, -е
500	D	quingenti, -ae, -a — п'ятсот	quingentesimus, a, um — п'ятисотий, -а, -е
600	DC	sescenti, -ae, -a — шістсот	sescentesimus, a, um — шестисотий, -а, -е
700	DCC	septingenti, -ae, -a — сімсот	septingentesimus, a, um — семисотий, -а, -е
800	DCCC	octingenti, -ae, -a — вісімсот	octingentesimus, a, um — восьмисотий, -а, -е

900	С	nongenti, ac, -a —	nongentesimus, a, um — дев'ятисот-
	М	дев'ятсот	тий, -a, -e
1000	М	mille — тисяча	millesimus, a, um — тисячний, -a, -e
2000	М	duo milia — дві	bis millesimus, a, um — двохтисяч-
	М	тисячі	ний, -a, -e
1000000	'	decies centena milia — мільйон	decies centies millesimus — мільйонний

Примітки щодо утворення кількісних і порядкових числівників.

I. Складні числівники, останньою цифрою яких є 8 або 9 (18—19, 28—29, 68 — 69 і ін.) утворюються шляхом віднімання однієї одиниці (які закінчуються на 9) і двох одиниць (які закінчуються на 8) від назви наступного десятка.

Наприклад:

- 18 — duo-de-viginti (два від двадцяти);
- 19 — un-de-viginti (один від двадцяти);
- 48 — duodequingenta (два від п'ятдесяти);
- 49 — undequingenta (один від п'ятдесяти).

N. В. Від слів, що означають сотні (сто, двісті і т.ін.) цифри "два" і "один" не віднімаються: 98 — nonaginta octo; 99 — nonaginta novem.

II. Складні числівники 21 — 99 утворюються двома способами: спочатку ставиться число одиниць, за ним — число десятків, що приєднується сполучником et (і), або ж на перше місце ставиться число десятків, після чого — число одиниць без сполучника:

- 21 — unus et viginti — viginti unus;
- 22 — duo et viginti — viginti duo;
- 36 — sex et triginta — triginta sex.

III. У три- і багатозначних числах спочатку ідуть числа більшого розряду, потім — меншого (без сполучника):

- 155 — centum quinquaginta quinque;
- 237 — ducenti triginta septem.

IV. У складних порядкових числівниках усі числа виражаються порядковими числівниками (в українській мові тільки останнє число):

- 32-й (тридцять другий) — tricesimus secundus;
- 57-й (п'ятдесят сьомий) — quinquagesimus septimus.

N. В. Щоб позначити терміни події, що відбулася у певному році, всі порядкові числівники ставимо в ablativus singularis без прийменника, наприклад: у 1996 році — anno millesimo nongentesimo nonagesimo sexto, римськими числами позначається MCMXCVI.

§ 85. ВІДМІНЮВАННЯ КІЛЬКІСНИХ І ПОРЯДКОВИХ ЧИСЛІВНИКІВ

Із кількісних числівників відмінюються:

а) unus, una, unum — тільки у однині, множина цього числівника unī, unae, una вживається у значенні "одні лише";

б) duo, duae, duo; tres, tria — тільки у множині.

в) сотні, крім centum, — за першою-другою відміною, подібно до прикметників першої групи у множині;

г) тисячі — milia (mille — тисяча — не відмінюється) — як іменники середнього роду голосного типу третьої відміни у множині.

Порядкові числівники відмінюються так само, як прикметники першої групи (за першою-другою відміною).

Зразок відмінювання

unus, a, um				duo, duae, duo			
	m	f	n		m	f	n
Nom.	unus	una	unum	Nom.	duo	duae	duo
Gen.	unius (m, f, n)			Gen.	duorum	duarum	duorum
Dat.	uni (m, f, n)			Dat.	duobus	duabus	duobus
Acc.	unum	unam	unum	Acc.	duos	duas	duo
Abl.	uno	una	uno	Abl.	duobus	duabus	duobus

tres (m, f), tria (n)				milia — тисячі	
	m	f	n		
Nom.	tres (m, f), tria (n)			Nom.	milia
Gen.	trium (m, f, n)			Gen.	milium
Dat.	tribus (m, f, n)			Dat.	milibus
Acc.	tres (m, f) tria (n)			Acc.	milia
Abl.	tribus (m, f, n)			Abl.	milibus

§ 86. УЗГОДЖЕННЯ ЧИСЛІВНИКІВ З ІМЕННИКАМИ

Слід звернути увагу на граматичну відмінність поєднання числівників з іменниками в латинській та рідній мовах: в українській мові при кількісних числівниках, починаючи з п'яти, іменники ставляться у родовому відмінку множини: п'ять пальців, шість зубів, дванадцять хребців. У латинській мові змінні числівники узгоджуються з іменниками в роді, числі і відмінку, як прикметники:

unus dens — duo dentes, tres dentes, quinque dentes;

una vertebra — duae vertebrae, tres vertebrae, quinque vertebrae;

unum organon — duo organa, tria organa, quinque organa.

N. В. Числівник milia (тисячі) вимагає після себе іменника в родовому відмінку, як в українській мові:

duo milia instrumentorum — дві тисячі інструментів;

tres milia librorum — дві тисячі книг;

quinque milia hominum — п'ять тисяч людей;

duae milia operationum — дві тисячі операцій.

N. B. Числівник *mille* (тисяча) не змінюється і не впливає на відмінок означуваного слова: *mille homines* — тисяча людей. Якщо *mille* розглядається як невідмінюваний іменник, то від нього залежить родовий відмінок: *mille passuum* (gen. plur) — тисяча кроків.

§ 87. РОЗПОДІЛЬНІ ЧИСЛІВНИКИ

Singuli, ae, a — по одному
bini, ae, a — по два
terni, ae, a — по три
quaterni, ae, a — по чотири
quini, ae, a — по п'ять

seni, ae, a — по шість
septeni, ae, a — по сім
octoni, ae, a — по вісім
noveni, ae, a — по дев'ять
deni, ae, a — по десять

Розподільні числівники відмінюються, як прикметники першої-другої відміни у множині.

§ 88. ЧИСЛІВНИКИ — ПРИСЛІВНИКИ

Semel — один раз
bis — двічі, два рази
ter — тричі, три рази
quater — чотири рази
quingies — п'ять разів

sexies — шість разів
septies — сім разів
octies — вісім разів
novies — дев'ять разів
decies — десять разів

Числівники-прислівники не відмінюються.

§ 89. ЧИСЛІВНИКИ В МЕДИЧНИХ ТЕКСТАХ, ДОКУМЕНТАЦІЇ ТА РЕЦЕПТУРІ

Числівники та числівникові словотворчі елементи вживаються в анатомічних і клінічних текстах як античного, так і нового часу, у діагностиці, медичній документації, рецептурі.

Наприклад:

vertebra e tribus partibus constat — хребець складається з трьох частин;
in ore hominis triginta duo dentes sunt — в роті людини є тридцять два зуби;
fractura costae quintae — перелом п'ятого ребра;
musculus quadriceps femoris — чотириголовий м'яз стегна;
sumat medicamentum ter vel quater per diem, semel vel bis per noctem — нехай він вживає ліки тричі або чотири рази протягом дня, один раз або двічі протягом ночі;
per horam unam — протягом однієї години;
per horam duam — упродовж двох годин.

Вагову кількість речовин у рецептах позначають грамами чи їх частинами і мілілітрами (рідину), записують арабськими цифрами.

Кількість рідини менше одного мілілітра виписують краплями, цифрову кількість крапель позначають римськими цифрами після слова "кра-

пель". Слово "крапля" ставиться в Accusativus singularis чи pluralis: guttam I (unam), скорочено gtt. I; guttas II, III, IV, V (duas, tres, quattuor, quinque), скорочено gtt. II, III, IV, V.

Читається цифрове позначення так:

- 1,0 — grammata unum;
- 2,0 — grammata duo;
- 3,0 — grammata tria;
- 4,0 — grammata quattuor;
- 5,0 — grammata quinque;
- 10,0 — grammata decem;
- 0,1 — decigramma unum;
- 0,2 — decigrammata duo;
- 0,3 — decigrammata tria;
- 0,4 — decigrammata quattuor;
- 0,5 — decigrammata quinque (semigramma);
- 0,01 — centigramma unum;
- 0,02 — centigrammata duo;
- 0,03 — centigrammata tria;
- 0,001 — milligramma unum;
- 0,002 — milligrammata duo;
- 0,005 — milligrammata quinque.

Об'єм рідких речовин позначається мілілітрами:

- 1 ml — millilitrum unum;
- 2 ml — millilitra duo;
- 3 ml — millilitra tria;
- 5 ml — millilitra quinque;
- 10 ml — millilitra decem;
- 100 ml — millilitra centum;
- 500 ml — millilitra quingenta.

§ 90. ПОЗНАЧЕННЯ ВІДСОТКІВ

Концентрація розчину в рецептах часто позначається у відсотковому співвідношенні. "Відсоток" (від сотні) або слово, створене з латинських словотворчих елементів "процент" (pro centum — на сто), означає соту частину кількості.

Цілі числа відсотків виражаються кількісними числівниками, узгодженими з іменником pars (частина) чи partes (частини):

- 1% — una pars pro centum;
- 2% — duae partes pro centum;
- 3% — tres partes pro centum;
- 10% — decem partes pro centum;
- 50% — quinquaginta partes pro centum;
- 3,5% — tres partes et dimidia pro centum.

Відсотки, виражені десятковими дробами, позначаються порядковими числівниками жіночого роду, узгодженими із словом *pars*, якщо це одина, чи *partes* — у разі множини:

0,1% — *una decima* (мається на увазі *pars*) *pro centum*;

0,2% — *duae decimae pro centum* ;

0,5% — *quinque decimae pro centum*;

0,01% — *una centesima pro centum*;

0,02% — *duae centesimae pro centum*;

0,05% — *quinque centesimae pro centum*;

0,001% — *una millesima pro centum*;

0,002% — *duae millesimae pro centum*;

0,005% — *quinque millesimae pro centum*.

§ 91. СЛОВОТВОРЕННЯ

Латинські й грецькі числівникові префікси

Латинський словотворчий елемент	Значення	Грецький словотворчий елемент
semi- <i>semilunaris</i> , <i>e</i> — півмісяцевий <i>semicircularis</i> , <i>e</i> — півкруглий	пів, половина	hemi- <i>hemianaesthesia</i> — нечутли- вість однієї половини тіла <i>hemiatrophia</i> — однобічна атрофія
uni- <i>unilateralis</i> , <i>e</i> — однобічний <i>unicus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> — єдиний	одно-, перший, первинний	mono-, proto- <i>monogamia</i> — одношлюбність <i>monoplegia</i> — параліч однієї кінцівки <i>protozoa</i> , <i>orum n. pl.</i> — най- простіші тваринні організми
bi- <i>biventer</i> , <i>tris m</i> — двочеревний (м'яз) <i>bipennatus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> — двоперий (м'яз) tri- <i>tripara</i> , <i>ae f</i> — жінка, у якої тричі були пологи <i>tricuspidalis</i> , <i>e</i> — тристулковий	дво- три-	di-, dico- <i>diplegia</i> , <i>ae f</i> — двобічний па- раліч <i>dichotomia</i> , <i>ae f</i> — роздвоєння
quadri (a) - <i>quadratus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> — чотири- кутний <i>quadrilaterus</i> , <i>a</i> , <i>um</i> — чоти- рибічний	чотири-	tetra- <i>tetragonum</i> , <i>i n</i> — чотирикут- ник <i>tetracyclium</i> , <i>i n</i> — тетрацик- лін

quint- febris quintana — п'ятиденна переміжна гарячка quinta essentia — квінтесенція (буквально — п'ята сутність, у давньоримській філософії п'ятий елемент — ефір, протиставлений чотирьом земним елементам, тобто воді, вогню, землі, повітрю, як основний елемент небесних тіл переносно — найсуттєвіше) six- sextigravida, ae f — жінка, вагітна шостою дитиною, sextipara, ae f — жінка, у якої були шість разів пологи sept- septimana, ae f — тиждень, сім діб; septipara — жінка, у якої було сім пологів octo- october, bris m — жовтень, рос. октябрь, буквально — восьмий (місяць), якщо вважати початок року 1 березня dec (um) - december, bris m грудень, рос. декабрь, буквально — десятий (місяць). Був період, коли римський рік починався з першого березня, пізніше початок року було перенесено на січень і таким чином december став дванадцятим місяцем, хоч у назві залишається значення "десять"	п'ять шість сім вісім десять	pent- pentavaccina, ae f (pentavaccinum, i n) — пента-вакцина (вакцина проти п'яти хвороб), pentoxyum, i n — пентоксил (назва препарату) hex (a) - hexamethylentetraminum, i n (urotropinum) — гексаметилтетраамін (уротропін), hexachloranum, i n — гексаклоран hept (a) - heptanum, i n — гептан octo- octoestrolum, i n — октоестрол dec (a) - decapoda — десятиногі (раки) decamevitum, i n — декамевіт decanus, i m — (буквально — десятник) у давньоримських військах керівник десяти солдат чи монахів, зараз — керівник факультету
--	---	---

Вправа 1

Провідмінійте:

tres rami — три гілки; costa prima — перше ребро; unum ligamentum — одна зв'язка; duae partes — дві частини; decem digiti — десять пальців

Вправа 2

Запишіть цифри латинською мовою:

1,0 (один грам); 2,0 (два грама); 5,0 (п'ять грамів); 0,1 (один дециграм); 0,3 (три дециграма); 0,01 (один сантиграм); 0,003 (три міліграма); 1мл (один мілілітр); 2 мл (два мілілітри); 10 мл (десять мілілітрів); 3% (три відсотка); 5% (п'ять відсотків); 0,5% (піввідсотка); 0,7% (сім десятих відсотка); 0,04% (чотири сотих відсотка); 0,006 (шість тисячних відсотка).

Вправа 3

Перекладіть українською мовою:

1) *duae manus*; 2) *quinque digiti*; 3) *caries decem dentium*; 4) *tria ossa*; 5) *duo milia ossium*; 6) *mille liberi*; 7) *tres collēgae*; 8) *centum dies*; 9) *quingenti anni*; 10) *octingenta exemplaria*; 11) *una puella*; 12) *mille vasa et arteriae*; 13) *vertebra prima*; 14) *dens vicesimus*; 15) *dies tertius morbi*; 16) *ventriculus quintus*; 17) *viginti quattuor vertebrae*; 18) *ducenta sexaginta ossa*; 19) *quingentae feminae*; 20) *anno millesimo nongentesimo nonagesimo septimo*.

Вправа 4

Перекладіть латинською мовою:

1) два ока, дві руки, два передсердя; 2) десять пальців; 3) тридцять два зуба; 4) дванадцять пар ребер; 5) один екземпляр; 6) карієс трьох зубів; 7) двісті вісімдесят днів; 8) тисяча прикладів; 9) одна частина; 10) три лікарів; 11) три тисячі чоловік; 12) сьомий хребець; 13) чотирнадцятий день; 14) по шістнадцять зубів; 15) з двома хворими; 16) тисяча дев'яност дев'яносто восьмий рік.

Вправа 5

Прочитайте, перекладіть речення українською мовою:

I. 1. *Homo quinque sensus habet: visum, auditum, olfactum, vel odoratum, gustum, tactum*. 2. *Sedes quattuor sensuum in capite est: visus in oculis, auditus in auribus, olfactus in naribus, gustus in palato et lingua*. 3. *Metacarpus ex quinque ossibus longitudinalibus componitur*. 4. *Secundum Hippocratem in corpore humano quattuor humores sunt: sanguis, bilis flava, bilis atra, pituita, vel phlegma*. 5. *Figura lienis ovalis est, octo digitos longa, quattuor lata*. 6. *Cerebrum tribus membranis tegitur*. 7. *Pulmo dexter tres, pulmo sinister duos lobos habet*. 8. *Columna vertebralis e triginta tribus vertebrais constat*. 9. *Atlas prima vertebra cervicalis est, secunda vertebra epistropheus seu axis nominatur*. 10. *Sunt septem vertebrae cervicales, duodecim thoracales, quinque sacrales, quattuor coccygeae*. 11. *Medicamentum compositum plerumque quattuor ingredientia habet: primum remedium cardinale vel basis vocatur, secundum adiuvans, tertium corrigens, quartum constituens vocatur*.

II. 1. Cavum oris dividitur in duas partes: vestibulum oris et cavum oris proprium. 2. Infantes ad septem annos habent viginti dentes lacteos, sive primarios, sive deciduos: octo dentes incisivi, quattuor dentes canini et octo dentes praemolares. 3. Homo adultus triginta duo dentes permanentes habet. 4. In utraque maxilla seni deni dentes sunt: quaterni incisivi, bini canini, quaterni praemolares, seni molares. 5. In dente distinguimus tres partes: corona, collum et radix. 6. Alii dentes unam radicem, alii duas radices, nonnulli tres radices habent.

Вправа 6

Перекладіть речення латинською мовою:

I. 1. Перший шийний хребець називається атлантом (перекл. в Nom.) другий — осьовим, шостий — виступаючим. 2. Куприкова кістка складається з чотирьох хребців. 3. Блукаючий нерв — третя пара черепних нервів. 4. Одинадцять та дванадцять ребра називаються коливними (в Nom.). 5. Хребець має по одному остистому відростку, по два поперечних, по чотири суглобових. 6. Перший палець руки називається великим, другий — вказівним, третій — середнім, четвертий — безіменним, п'ятий — найменшим. 7. Поздовжня щілина великого мозку проходить між двома півкулями. 8. Великий палець руки та великий палець ноги складаються з двох фаланг, інші пальці — з трьох.

II. 1. Зубний ряд складається з шістнадцяти зубів. 2. Перший великий кутний зуб — найбільший, третій — найменший. 3. Між двадцятьма та тридцятьма роками виростають пізні зуби, або зуби мудрості. 4. На коронці зуба розрізняємо п'ять поверхонь. 5. У роті здорової людини — тридцять два постійних зуба, з яких (е quibus) — дванадцять великих кореневих. 6. Є три слинні залози: привушна, піднижньощелепна та під'язикова. 7. Вухо складається з трьох частин — зовнішнього, середнього та внутрішнього вуха.

Вправа 7

Перекладіть терміни, поясніть значення числівникових словотворчих елементів:

I. 1. Musculus biventer, seu musculus digastricus. 2. Hemisphaeria cerebri et cerebelli. 3. Linea semilunaris. 4. Nervus trigeminus. 5. Cartilago quadrangularis septi nasi. 6. Musculus unipennatus. 7. Trigonum nervi hypoglossi. 8. Radix duplex. 9. Glandulae duodenales. 10. Lamina quadrigemina.

II. 1. Millefolium. 2. Viola tricolor. 3. Menyanthes trifoliata. 4. Monomycinum. 5. Oxycoccus quadripetalus. 6. Hexavitum. 7. Decavitum. 8. Undevitum. 9. Tetracyclinum. 10. Hexapneumin. 11. Pentaminum. 12. Sesquichloratus.

Вправа 8

Утворіть терміни від поданих слів за допомогою префіксів-числівників.

1. *Cuspidatus*, a, um — який має зубець, горбик (двогорбковий, тригорбковий). 2. *Ovalis*, e — овальний (півовальний). 3. *Gramma*, atis n — грам (дециграм, сантиграм, міліграм). 4. *Lateralis*, e — бічний (двобічний). 5. *Azŷgos* — непарний (напівнепарний). 6. *Pennatus*, a, um — пір'ястий (одноперий, двоперий, напівперий). 7. *Nota*, ae f — година: півгодини. 8. *Angularis*, e — кутовий (трикутний, чотирикутний, шестикутний). 9. *Petalis*, e — пелюстковий (чотирипелюстковий, п'ятипелюстковий, шестипелюстковий). 10. *Color*, ōris m — колір (двокольоровий, трикольоровий, багатокольоровий).

Вправа 9

Запам'ятайте латинські прислів'я:

1. *Tertium non datur* — третього не дано (або те, або інше). 2. *Unus dies gradus est vitae* — один день — сходишка життя. 3. *Ad unum omnes* — усі до одного. 4. *Primus inter pares* — перший серед рівних. 5. *Duo sunt exercitus uni* — двоє — військо для одного. 6. *Duo, mens valetudoque bona, homini sunt bona* — розум і добре здоров'я — два блага для людини. 7. *Tribus verbis* — у трьох словах (коротко).

§ 92. ПРИСЛІВНИК (ADVERBIUM)

Прислівник — це незмінна частина мови, яка стоїть частіше при дієслові (що відображено у самій назві — *ad-verbium*), у реченні служить обставиною часу, місця, мети, способу дії і т. ін.

У латинській мові розрізняють два види прислівників:

а) самостійні (*statim* — негайно, *gratis* — безкоштовно, *post* — після, *saepe* — часто, *semper* — завжди, *interdum* — інколи та ін.);

б) похідні, утворені головним чином від якісних прикметників та інших частин мови: *late* (широко), *simpliciter* (просто).

§ 93. УТВОРЕННЯ ПРИСЛІВНИКІВ

Розглянемо деякі шляхи утворення прислівників.

1. Від прикметників першої групи прислівники утворюються шляхом додавання до основи прикметника закінчення -e

Прикметник у словниковій формі	Основа	Прислівник
<i>purus</i> , a, um — чистий, a, e	<i>pur-</i>	<i>pur-e</i> — чисто (порівняти — пуризм, пурист)
<i>latus</i> , a, um — широкий, a, e	<i>lat-</i>	<i>lat-e</i> — широко
<i>liber</i> , a, um — вільний, a, e	<i>liber-</i>	<i>liber-e</i> — вільно (порівняти — ліберал, лібералізація)
<i>pulcher</i> , chra, chrum — гарний, a, e, красивий, a, e	<i>pulchr-</i>	<i>pulchr-e</i> — гарно, красиво

Н. В. Від деяких прикметників прислівники утворюються шляхом додавання до основи прикметника закінчення -о.

Прикметник у словниковій формі	Основа	Прислівник
citus, a, um — швидкий, а, е	cit-	cit-o — швидко
perpetuus, a, um — постійний, а, е	perpetu-	perpetu-o — постійно
multus, a, um — численний, а, е	mult-	mult-o — значно
tutus, a, um — безпечний, а, е	tut-	tut-o — безпечно
creber, bra, brum — частий, а, е	crebr-	crebr-o — часто

Зверніть увагу на прислівники, у яких є паралельні форми на -о та -е:

Прикметник у словниковій формі	Основа	Прислівник
ragus, a, um — рідкісний, а, е,	rag-	rag-o, rag-e — рідко (порівняти — раритет)
verus, a, um — істинний, а, е	ver-	ver-o, ver-e — істинно, справді (порівняти — верифікація)

2. Від прикметників третьої відміни прислівники утворюються шляхом додавання до основи прикметників - iter, а якщо основа закінчується на - nt, то додається - er

Прикметник у словниковій формі	Основа	Прислівник
acer, acris, acre — гострий, а, е	acr-	acr-iter — гостро
gravis, e — тяжкий, а, е	grav-	grav-iter — тяжко
simplex, icis — простий, а, е	simplic-	simplic-iter — просто
diligens, entis — стараний, а, е	diligent-	diligent-er — старанно
prudens, entis — розсудливий, а, е	prudent-	prudent-er — розсудливо

3. Прислівником може виступати форма середнього роду прикметників і займенників:

multum (багато) від multus, a, um — чисельний, а, е;
 facile (легко) від facilis, e — легкий, а, е;
 difficile (тяжко) від difficilis, e — тяжкий, а, е;
 plurimum (дуже багато) від plurimus, a, um — численний, а, е;
 quantum (скільки) від quantus, a, um — такий великий, а, е;
 tantum (стільки, настільки) від tantus, a, um — такий великий, а, е.

§ 94. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИСЛІВНИКІВ

Прислівники, утворені від якісних прикметників, можуть утворювати вищий і найвищий ступені порівняння.

Вищий ступінь прислівника утворюється так само, як вищий ступінь прикметника середнього роду, тобто з допомогою суфікса -ius, який додається до основи. Найвищий ступінь — шляхом зміни закінчення прикметників найвищого ступеня -us, -a, -um на -e.

Gr. positivus	Gr. comparativus	Gr. superlativus
cit-o — швидко	cit-ius — швидше	cit-issim-e — найшвидше
long-e — довго	long-ius — довше	long-issim-e — найдовше
brev-e — коротко	brev-ius — коротше	brev-issim-e — найкоротше
difficil-e — тяжко	difficil-ius — тяжче	difficil-lim-e — найтяжче
acr-iter — гостро	acr-ius — гостріше	acer-rim-e — найгостріше

Ступені порівняння прислівників, утворених від різних основ

Gr. positivus	Gr. comparativus	Gr. superlativus
bene — добре	melius — краще	optime — найкраще
male — погано	peius — гірше	perissime — найгірше
magnopere — дуже, значною мірою	magis — більш	maxime — найбільш
multum — багато	plus — більше	plurimum — найбільше
parvum, non multum — мало	minus — менше	minime — найменше

§ 95. ПРИСЛІВНИКИ В РЕЦЕПТУРІ ТА В МЕДИЧНІЙ ДОКУМЕНТАЦІЇ

ana — порівну, по

aseptice — асептично

attente — уважно

cito — швидко

citissime — дуже швидко,
якнайшвидше

statim — негайно

gratis — безкоштовно

satis — досить

quantum satis — скільки потрібно

quantum libet — скільки завгодно

bene — добре

male — погано

optime — якнайкраще

exacte — старанно

exactissime — якнайстаранніше, якнайточніше

simpliciter — просто

simplicissime — якнайпростіше,
дуже просто

diu — довго

diutissime — дуже довго,
якнайдовше

caute — обережно

lente — поволі

recte — правильно

sero — пізно

subito — раптово

tuto — безпечно

vero — справді

primo — по-перше

secundo — по-друге

Вправа 1

Від поданих нижче прикметників утворіть:

а) прислівники, б) ступені порівняння прислівників.

Levis, e — легкий; malus, a, um — поганий; iucundus, a, um — при-

снний; difficilis, e — важкий; maximus, a, um — найбільший; brevis, e — короткий; celer, eris, ere — швидкий; tutus, a, um — безпечний; sapiens, entis — розумний; simplex, icis — простий; citus, a, um — швидкий; bonus, a, um — хороший; acer, acris, acre — гострий.

Вправа 2

Зробіть граматичний розбір, перекладіть речення:

I. 1. Officium medici est, ut tuto, ut celeriter, ut iucunde sanet (Celsus). 2. Facilius est morbos evitare, quam eos curare. 3. Renum et vesicae morbi in senibus aegre curantur (Hippocrates). 4. Interdum difficile est sine consilio dignoscere et prognosin morbi gravis dare. 5. Mali etiam morbi testimonium est vehementer et crebro spirare. Mali etiam morbi signum est nimis celeriter emacrescere (Celsus). 6. Nunc medicina carcinoma in statu nascendi curat. 7. Homines, qui male se habent et carcinoma suspiciunt, statim ad medicos venire debent. 8. Morbus inveteratus semper difficile curatur, carcinoma autem inveteratum insanabile est. 9. Multi morbi externi facilius, quam morbi interni curantur, difficillime sanantur nonnulli morbi animi. 10. Ren dexter profundior rene sinistro locatus est.

II. 1. Remedia recenter parata efficiunt melius, quam remedia diu servata. 2. Infusa frigide et calide parantur. 3. Pro infantibus ad tres annos et pro senibus remedia gratis dantur. 4. Praeparata remedium exactissime. 5. Sume guttas tincturae Valerianae ter per diem. 6. Serva caute!

III. 1. Bis dat, qui cito dat. 2. Bene dignoscitur, bene curatur. 3. Ubi pus, ibi incisio. 4. Citius, altius, fortius (Девіз Олімпійських ігор). 5. Multum vinum bibere, non diu vivere. 6. Dolor animi gravior est, quam corporis dolor. 7. Ibi victoria, ubi concordia. 8. Facile omnes, cum valemus, recta consilia aegrotis damus (Terentius). 9. Per autumnum omnino morbi acutissimi et maxime exitiales. Ver autem saluberrimum et minime exitiale (Celsus). 10. Melius sero, quam nunquam. 11. Ubi mel, ibi fel.

Вправа 3

Прочитайте та перекладіть текст українською мовою:

De spanchnologia
(Heister)

Лорен Гейстер (1683 — 1758 р.) — німецький анатом і хірург, автор першого підручника з хірургії. Нижче друкується уривок з його праці “De spanchnologia”.

In spanchnologia considerantur: 1) ventriculus, intestina, hepar, lien et pancreas; 2) uropaea, sive urinae secretioni inservientia, ut renes, ureteres, vesica urinaria, urethra; 3) partes, generationi dictae; 4) organa respirationis et circulationis sanguinis, in thorace et collo sita, ut pulmones, cor, diaphragma, partesque ad has pertinentes.

Вправа 4

Перекладіть речення латинською мовою.

1. Візьми екстракту та порошку локриці скільки потрібно, щоб утворилися пілюлі числом 40. 2. Додай спорошкованого білого цукру скільки завгодно. 3. Видай хворому ліки негайно та безкоштовно. 4. Візьміть двічі дистильованої води 100 мл. 5. Фармацевт швидко готує мазь. 6. Іноді отрути бувають ліками. 7. Часто хворому корисніші спокій, добра їжа та свіже повітря, ніж ліки. 8. Розітри в порошок дрібно. 9. Хворий добре себе почуває. 10. Багато працюй! 11. Артерії розташовані глибше, ніж вени. 12. Необхідно лікувати безпечно, швидко та приємно. 13. Внутрішні хвороби важко лікувати. 14. Сьогодні хворий почуває себе краще, ніж учора.

§ 96. ЗАЙМЕННИК (PRONOMEN)

Займенники в латинській мові, як і в українській, поділяються на розряди:
pronomina personalia — особові займенники;
pronomen reflexivum — зворотний займенник;
pronomina possessiva — присвійні займенники;
pronomina demonstrativa — вказівні займенники;
pronomen relativum — відносний займенник;
pronomina interrogativa — питальні займенники;
pronomina indefinita — неозначені займенники;
pronomina negativa — заперечні займенники;
pronomina correlativa — взаємовідносні займенники;
adiectiva pronominalia — займенникові прикметники.

§ 97. ОСОБОВІ ЗАЙМЕННИКИ (PRONOMINA PERSONALIA)

Особові займенники визначають особу: *ego* — я, *tu* — ти, *nos* — ми, *vos* — ви, особового займенника для третьої особи немає, його замінює вказівний займенник *is* — той, у значенні “він”, *ea* — та, у значенні “вона”, *id* — те, у значенні “воно”, або *ille, illa, illud* — той, та, те; він, вона, воно.

§ 98. ВІДМІНЮВАННЯ ОСОБОВИХ ЗАЙМЕННИКІВ

Singularis

1 особа	2 особа
Nom. <i>ego</i> — я	<i>tu</i> — ти
Gen. <i>mei</i> — мене	<i>tui</i> — тебе
Dat. <i>mihi</i> — мені	<i>tibi</i> — тобі
Acc. <i>me</i> — мене	<i>te</i> — тебе
Abl. <i>me</i> — мною	<i>te</i> — тобою
<i>mecum</i> — зі мною	<i>tecum</i> — з тобою

Pluralis

1 особа	2 особа
Nom. nos — ми	vos — ви
Gen. nostri — нас	vestri — вас
nostrum — з нас	vestrum — з вас
Dat. nobis — нам	vobis — вам
Acc. nos — нас	vos — вас
Abl. nobis — нами	vobis — вами
nobiscum — з нами	vobiscum — з вами

Зверніть увагу на суслетивну форму особових займенників у латинській, українській та інших мовах: ego — meі, я — мене, je — me (фр.), yo — me (ісп.).

N.B. 1. При дієсловах особові займенники, як правило, опускаються, оскільки дієслівне закінчення вказує на особу (див. тему “Дієслово”). Вживається особовий займенник при логічному наголосі на ньому: Ego aegrotum palpo, tu autem auscultas — я палькую хворого, а ти вислуховуєш.

2. У латинській мові є така особливість прийменник cum ставиться після займенника і пишеться з ним разом: tecum — зі мною, tecum — з тобою, secum — із собою, nobiscum — з нами, vobiscum — з вами.

3. Форма родового відмінка множини nostrum, vestrum вживається для виділення частини із цілого: Unus vestrum medicus est — один із вас — лікар.

4. Із двох паралельних форм родового відмінка першої та другої особи множини друга форма (nostrum, vestrum) має значення родового часткового (genetivus partitivus) і перекладається за допомогою прийменника “з”, “із” — з нас, з вас.

§ 99. ЗВОРОТНИЙ ЗАЙМЕННИК (PRONOMEN REFLEXIVUM)

Зворотний займенник як в латинській, так і в українській мові не має форми називного відмінка.

Відмінювання зворотного займенника

Nom. —
Gen. sui — себе
Dat. sibi — собі
Acc. se — себе
Abl. se — собою

Латинський зворотний займенник вживається стосовно третьої особи однини і множини, щодо першої та другої особи використовуються особові займенники у відповідному відмінку

я лікую себе
 \ curo me
я лікуюсь —

ми лікуємо себе
 \ curamus nos
ми лікуємося —

ти лікуєш себе
curas te

ти лікуєшся

він лікує себе
curat se

він лікується

ви лікуєте себе
curatis vos

ви лікуєтесь

вони лікують себе
curant se

вони лікуються

§ 100. ПРИСВІЙНІ ЗАЙМЕННИКИ (PRONOMINA POSSESSIVA)

Присвійні займенники утворюються від основи особових та зворотно-го займенників, відмінюються, як прикметники першої групи (за першою-другою відміною):

meus, mea, meum — мій, моя, моє

tuus, tua, tuum — твій, твоя, твоє

suus, sua, suum — свій, своя, своє

noster, nostra, nostrum — наш, наша, наше

vester, vestra, vestrum — ваш, ваша, ваше.

Присвійний займенник suus, а, um, як і зворотний sui, вживається в латинській мові та в сучасних західноєвропейських мовах лише в третій особі однини й множини. В українській займенник "свій" вживається в усіх трьох особах обох чисел.

Зразок

Sano me et familiam meam — я оздоровлюю себе і свою сім'ю

Sanas te et familiam tuam — ти оздоровлюєш себе і свою сім'ю

Sanat se et familiam suam — він оздоровлює себе і свою сім'ю

Sanamus nos et familiam nostram — ми оздоровлюємо себе і свою сім'ю

Sanatis vos et familiam vestram — ви оздоровлюєте себе і свою сім'ю

Sanant se et familiam suam — вони оздоровлюють себе і свою сім'ю

§ 101. ВКАЗІВНІ ЗАЙМЕННИКИ (PRONOMINA DEMONSTRATIVA)

До вказівних займенників належать:

hic, haec, hoc — цей, ця, це;

ille, illa, illud — той, та, те (вживаються для заміни особового займенника третьої особи — він, вона, воно);

is, ea, id — той, та, те; цей, ця, це.

Відмінювання займенника hic, haec, hoc

	Singularis			Pluralis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	hic	haec	hoc	Nom.	hi	hae
Gen.		huius		Gen.	horum	harum
Dat.		huic		Dat.	his	
Acc.	hunc	hanc	hoc	Acc.	hos	has
Abl.	hoc	hac	hoc	Abl.	his	haec

Відмінювання займенника illa, ille, illud

	Singularis			Pluralis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	ille	illa	illud	Nom.	illi	illae
Gen.		illius		Gen.	illorum	illarum
Dat.		illi		Dat.	illis	
Acc.	illum	illam	illud	Acc.	illos	illas
Abl.	illo	illa	illo	Abl.	illis	illa

Відмінювання займенника is, ea, id

	Singularis			Pluralis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	is	ea	id	Nom.	ei (ii)	eae
Gen.		eius		Gen.	eorum	eorum
Dat.		ei		Dat.	eis (iis)	
Acc.	eum	eam	id	Acc.	eos	eas
Abl.	eo	ea	eo	Abl.	eis (iis)	ea

N.B. Займенник *idem, eadem, idem* — той самий, та сама, те саме змінюється, як *is, ea, id*. Частка *-dem* залишається незмінною. В Acc. sg. *m + d = nd* (*eundem, eandem*; Gen. pl. *eorundem, earundem*).

§ 102. ВІДНОСНІ ЗАЙМЕННИКИ (PRONOMINA RELATIVA)

Відносні займенники *qui, quae, quod* — який, яка, яке вводять підрядне означальне речення, узгоджуються із словами, до яких належать, в роді, числі і відмінку, подібно до прикметників. Якщо ці займенники вживаються на початку головного речення, вони співвідносяться з вказівними чи особовими займенниками. *Qui, quae, quod* вживається у значенні іменника "хто", форма середнього роду — у значенні "що", а також у значенні прикметника "який (а,е)".

Відмінювання займенників qui, quae, quod

	Singularis			Pluralis		
	m	f	n	m	f	n
Nom.	qui	quae	quod	Nom.	qui	quae
Gen.		cuius		Gen.	quorum	quorum

Dat.		cui		Dat.		quibus	
Acc.	quem	quam	quod	Acc.	quos	quas	quae
Abl.	quo	qua	quo	Abl.		quibus	

§ 103. ПИТАЛЬНІ ЗАЙМЕННИКИ (PRONOMINA INTERROGATIVA)

До питальних займенників належать: quis? quid? — хто? що? qui? quae? quod? — який? яка? яке? Quis, quid функціонують у значенні іменників і мають лише однину, qui, quae? quod виступають у значенні прикметників, відмінюються, як відносний займенник qui.

Відмінювання займенників quis? quid?

Nom.	quis?	quid?
Gen.		cuius?
Dat.		cui?
Acc.	quem?	quid?
Abl.		quo?

§ 104. ЗАПЕРЕЧНІ ЗАЙМЕННИКИ (PRONOMINA NEGATIVA)

До цієї групи належать займенники:
nullus, a, um — ніякий, а, е, жодний, а, е
nemo — ніхто
nihil — ніщо (порівняйте "нігіліст").
Займенники nemo і nihil не мають множини.

Відмінювання заперечних займенників

Nom.	nemo	nihil (nil)
Gen.	nullius (neminis)	nullius rei
Dat.	nemi (nulli)	nulli rei
Acc.	neminem	nihil (nil)
Abl.	nemine (nullo)	nulla re (nihilò)

N.B. У непрямих відмінках частіше вживаються форми, утворені сполученням nulla res — ніяка річ.

§ 105. НЕОЗНАЧЕНІ ЗАЙМЕННИКИ (PRONOMINA INDEFINITA)

Неозначені займенники утворюються від займенників quis, quid і qui, quae, quod за допомогою часток ali-, -quam, -piam, -dam, -vis, -libet, -que, cumque, які ставляться перед або після займенника:

aliquis, aliquid — хтось, щось; хто-небудь, що-небудь
quispiam, quaerpiam, quidpiam (quodpiam) — якийсь, який-небудь, хто-небудь, що-небудь
quisquam, quicquam — будь-хто, будь-що, хтось

quidam, quaedam, quiddam (quoddam) — якийсь, хтось
 quivis, quaevis, quidvis (quodvis) — всякий, будь-який
 quilibet, quaelibet, quodlibet — який завгодно, хто завгодно
 quisque, quaeque, quidque — кожний, всякий
 quicumque, quaecumque, quodcumque — який би не
 quisquis, quaequae, quidquid — хто б не, всякий хто.

Неозначені займенники відмінюються так само, як займенники qui, quae, quod або quis, quid. Частки залишаються незмінними.

§ 106. ВЗАЄМОВІДНОСНІ ЗАЙМЕННИКИ (або означальні) (PRONOMINA CORRELATIVA s. definita)

До цієї групи займенників належать такі: qualis, e — який, яка, яке; talis, e — такий, така, таке; quantus, a, um — який великий; tantus, a, um — такий великий.

Займенники talis, e та qualis, e відмінюються, як прикметники третьої відміни з двома закінченнями, а quantus, a, um і tantus, a, um — як прикметники першої-другої відміни.

§ 107. ЗАЙМЕННИКОВІ ПРИКМЕТНИКИ (ADJECTIVA PRONOMINALIA)

До цієї групи належать:

alius, alia, aliud — інший, а, е

unus, a, um — один

solus, a, um — тільки один

totus, a, um — весь, цілий

neuter, tra, trum — ні цей, ні той (порівняйте genus *neutrum*)

alter, altera, alterum — другий, інший (порівняйте “альтернатива”).

Займенникові прикметники відмінюються, як прикметники першої-другої відміни, проте в родовому відмінку однини усі три роди закінчуються на -ius (unius, totius), у давальному — на -i (uni, toti).

§ 108. ЗАЙМЕННИКИ В РЕЦЕПТУРІ

У рецептурі вживаються такі займенникові вирази:

per se — (буквально — через себе) в рецептурі вживається у значенні “в чистому вигляді”, “не в суміші”. Наприклад: sulfur per se — сірка в чистому вигляді; iodium per se — йод у чистому вигляді;

pro me — для мене. Аналогічне за значенням pro auctore — для автора, ad usum proprium або pro usu proprio — для власного вжитку. Так пише лікар, який виписує ліки для себе;

tales doses — такі дози. Це частина повної рецептурної формули. Dentur tales doses numero x — Видати (Хай будуть видані) такі дози кількістю x;

quantum satis — скільки потрібно, скільки необхідно. Наприклад: Butyri Cacao quantum satis, ut fiat suppositorium;

e qua — з якої. Наприклад: *Fiat massa pilularum e qua formentur pilulae numero 50* — Хай буде створено пілольну масу, з якої створити пілолі числом 50.

cui adde — до якого, до якої додай: *Fiat emulsio, cui adde sacchari grammata quattuor* — Хай буде зроблено емульсію, до якої додай цукру чотирьох грами.

Вправа 1

1. Провідмінійте:

collega meus — мій товариш, *hic pediater peritus* — цей досвідчений педіатр, *eadem methodus* — той самий метод.

2. Скажіть у всіх особах однини та множини:

bene me habeo — я добре себе почуваю, *curo collegam meum* — (я) лікую свого товариша.

Вправа 2

Перекладіть речення українською мовою, зробіть граматичний розбір займенників:

I. 1. *De tabe et eius speciebus et curationibus.* 2. *Abdomen est cavitas, quae inter thoracem et pelvim locatur.* 3. *Quae medicamenta non sanat, ea ferrum sanat; quae ferrum non sanat, ea ignis sanat, quae vero ignis non sanat ea insanabilia reputare oportet (Hippocrates).* 4. *In omnibus digitis tres phalanges excepto pollice, in quo duae eae sunt.* 5. *Ossa inter se ligamentis et cartilaginibus iunguntur.* 6. *Osteologiam repeto: hic est radius dexter, ille radius sinister. Haec est ulna dextra, illa ulna sinistra. Hoc est brachium dextrum, illud est brachium sinistrum.* 7. *Compages ossium totius corporis vocatur sceleron.* 8. *Cibi vero esse debent ex his, qui facile concoquuntur, qui maxime alunt.* 9. *Divisio unius arteriae est in truncum, ramos, ramulos et vasa capillaria (Plenc).* 10. *Motus sanguinis per venas oppositus est motui eiusdem per arterias.*

II. 1. *In cavo oris dentes sunt, numerus eorum plerumque triginta duo, sedecim in utraque serie.* 2. *In quovis dente distinguere licet coronam, collum, corpus et radicem.* 3. *Corpus dentis vocamus eam partem quae inter collum et radicem intercedit.*

III. 1. *Aegrotus medicus in suo recepto "pro me" seu "pro auctore" signat.* 2. *Da tales doses numero decem in capsulis gelatinosis.* 3. *Iodum per se adhibetur.* 4. *Misce, fiat massa pilularum e qua formentur pilulae numero viginti.* 5. *Misce, ut fiat emulsum, cui adde tincturae Opii simplicis guttas V (quinque).* 6. *Sulfur per se et praeparata eius.*

Прочитайте та перекладіть текст.

QUAE VULNERA INSANABILIA SUNT

Servari non potest, cui basis cranii, cui cor, cui stomachus, cui iecoris portae (ворота печінки), cui in spina medulla (спинний мозок) percussa est; cuique aut pulmo medius, aut iejunum, aut tenue intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt; cui circa fauces grandes venae vel arteriae praecisae sunt (Celsus).

Вправа 3

Перекладіть латинською мовою:

1. Зовнішній вигляд хворого той самий. 2. Кістки черепа з'єднуються між собою швами. 3. Видай таких доз кількістю 15 у таблетках. 4. Скелет людини поділяється на такі частини: голова, тулуб та кінцівки. 5. Лікар себе погано почуває; приписує собі ліки; у рецепті позначає "для мене". 6. Повторюю спланхнологію: це — серце, це — легені, то — селезінка. 7. Сполучення кісток усього тіла називається скелетом (Nom.). 8. Про види сухотки та їх лікування читаємо у Цельса.

Вправа 4

Запам'ятайте латинські вислови:

1. Ad hoc — буквально — "до цього"; для цього випадку, для цієї мети. 2. Qui pro quo — один замість одного, непорозуміння. 3. Id est — тобто. 4. Habeas tibi — тримай при собі. 5. De mortuis aut bene, aut nihil — про мертвих або добре (говорити), або нічого. 6. Conditio sine qua non — необхідна умова. 7. Quod erat demonstrandum — що й треба було довести. 8. Cognosce te ipsum — пізнай самого себе. 9. Inter nos — між нами. 10. Vade mecum — іди зі мною (заголовок путівників). 11. Tempora mutantur et nos mutamur in illis — часи змінюються, і ми міняємось з ними. 12. Summ cuique — кожному своє.

§ 109. СПОЛУЧНИК (CONIUNCTIO)

Сполучники залежно від відношень, які вони виражають, поділяються на сполучники сурядності і сполучники підрядності.

Перші сполучають рівнозначні речення і слова, другі — вводять підрядні речення.

Сурядні сполучники поділяються на:

а) єднальні (coniunctiones copulativae) — et, atque, ac, que (останній пишеться в кінці слова, до якого належить, а при перекладі ставиться перед словом), усі вони перекладаються і, та; etiam — також;

б) розділові (coniunctiones disiunctivae) — aut, vel, seu, sive — або. Aut ставиться між поняттями, які взаємно себе виключають (Aut Caesar, aut nihil — або Цезар, або ніхто). Сполучники vel і sive ставляться між рівнозначними поняттями: pneumonia, vel inflammatio pulmonum;

в) протиставні (coniunctiones adversativae) — sed, verum — але, autem, vero — а, все-таки, все ж (ставляться після слів, до яких вони належать), tamen — однак, at — але, навпаки;

г) заключні сполучники (coniunctiones conclusivae) — itaque, igitur, ergo — отже, таким чином, тому.

Залежно від типу підрядного речення сполучники підрядності виражають відношення:

а) мети: ut — щоб, ne — щоб не;

б) умови: si — якщо б, якби, sine — якби не;

в) часу: cum — коли, у той час як, ut, ubi — коли, як тільки, dum — до тих пір як;

г) причини — quod, quia — тому що, бо та ін.

Сполучники ut — як, quasi — немовби вводять порівняльні підрядні речення; ut (uti) — щоб, що, ne, quin — щоб не (що не) з'єднують підрядні додаткові речення з головним.

Вправа 1

Перекладіть українською мовою:

I. 1. Vasa sunt canales membranacei, longi, qui sanguinem vel alium humorem vehunt. 2. Uşys hepatis est, ut fel secernat. 3. Renes urinam secernunt, et ureteres illam a renibus in vesicam urinariam deferunt. 4. Figura ossium diversa est. Sunt enim plena seu lata, longa seu cylindracea, crassa et composita seu mixta (Loder). 5. Si sanguis aut pus in urina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt (Celsus). 6. Dum certa symptomata morbi absunt curare difficile est. 7. Sunt etiam homines, qui carnem non edunt, sed cibo lacteo et vegetativo utuntur. 8. Arteria pulmonalis et aorta thoracica in cavo thoracis locantur, aorta autem abdominalis in abdomine sita est. 9. Celsus, scriptor antiquus, de carie ossium et modis curationis cariei narrat. 10. Situs diaphragmatis inter abdomen et thoracem obliquus est sic, ut (так що) anterior et dextra pars altior, posterior longe sit declivior (Heister).

II. 1. Saccharum ut constituens aut corrigens ad obductionem pilularum, granulorum et tabulettarum atque in pulveribus adhibetur. 2. Spasmolytinum adhibetur ad morbos varios: stenocardiam, endarteriitidem, pylorospasmos, colitidem spasticam, ulcera gastris duodenique, atque ad neuralgias, neuritides etc. 3. Oleum Vaselini, seu paraffinum liquidum; oleum Cacao, sive butyrum Cacao; Glycyrrhiza, vel Liquiritia; Aspirinum vel acidum acetylsalicylicum. 4. Magnesii sulfas ac oleum Ricini remedia laxantia aliter purgantia sunt.

III. 1. Amicus Plato, sed magis amica veritas. 2. Duo cum faciunt idem non est idem. 3. Morbi non eloquentia, sed remediis curantur. 4. Aut Caesar, aut nihil. 5. Et fumus patriae dulcis (Ovidius). 6. Gaudeamus igitur! 7. Homines mortales sunt, sed opera eorum non moriuntur. 8. Aut vincere, aut mori. 9. Si non possis, quod velis, velis id, quod possis.

Прочитайте текст, перекладіть.

DE ABDOMINE PLENC

(Йоган Якоб Пленк — німецький анатом і хірург XVIII ст.)

Abdomen est cavitas, quae inter thoracem et pelvim locatur. Divisio interna est in tres cavitates: in cavitatem peritoneae, in cavitatem lumbalem, in cavitatem pelvis.

In cavitate peritoneae: omentum, ventriculus, intestina tenuia et crassa,

hepar cum vesica fellea, mesenterium, lien, pancreas, vasa lactea, quae intra duplicaturam mesenterii locantur.

In cavitate lumborum extra peritonaeum continentur: renes, glandulae suprarenales, ureteres, aorta descendens, vena cava ascendens, receptaculum chyli sive cisterna chyli.

In cavitate pelvis sub peritoneo sunt: vesica urinaria, intestinum rectum et cetera organa.

Вправа 2

Перекладіть речення латинською мовою:

1. Кістки бувають довгі, короткі та широкі. 2. Шлунок пов'язаний із стравоходом, дванадцятипалою кишкою та іншими органами травлення. 3. Стенокардія, або грудна жаба. 4. Кров або гній у сечі — ознака хворого сечового міхура чи нирок. 5. Якщо ти не можеш того, що хочеш, бажай того, що можеш. 6. Добре вчись, щоб бути хорошим лікарем. 7. Задній мозок — частина ромбоподібного мозку, яка складається з моста та мозочка. 8. Як відхаркувальний засіб вживаємо настій трави термопсису або кореня алтеї.

§ 110. ПРИЙМЕННИК (PRAEPOSITIO)

У латинській мові прийменники поділяються на такі групи:

а) прийменники, що керують знахідним відмінком (Accusativus);

б) прийменники, що керують орудним і місцевим відмінками (Ablativus);

в) прийменники, що керують як Accusativus, так і Ablativus.

Прийменники, що керують Accusativus

Ad	до, для, біля, у, при ad usum internum externum — для внутрішнього (зовнішнього) вживання, unguentum ad vulnera — мазь для ран, ad capiem — при карієсі, ad stomatitidem — при стоматиті
ante	перед, до ante partum — перед пологами, до пологів, ante mortem — перед смертю
contra	проти, напроти mixtura contra tussim — мікстура проти кашлю, contra asthma — проти астми
extra	зовні, поза extra periton(a)eum — поза очеревиною, extra vulnus — поза виразкою
inter	між, серед inter vertebrae — між хребцями, inter claviculas — між ключицями
intra	всередині intra cranium — всередині черепа

per	через, протягом, крізь per os — через рот, per diem — протягом дня, per venam — через вену
post	після, позаду post factum — після зробленого, після того, що вже відбулося, post operationem — після операції
super	над, понад, вище, вгору, за
supra	super ciliūm — над бровою, super cicatricem — вище рубця (шраму)

Прийменники, що керують Ablativus

a	(перед приголосним) — від
ab	(перед голосним та h) ab ovo — буквально — від яйця, тобто від початку, a corde — від серця
cum	з (разом з ким, кимось, чимось) Valeriana cum Convallaria — валеріана з конвалією, consilium cum collegis — консилиум (рада) з колегами
de	про, з (чогось) de dentibus — про зуби, de glossitide — про запалення язика
e, ex	з, із (з чогось) ex tempore — без підготовки, не заздалегідь, експромтом, ex officio — з обов'язку
pro	для, за, на, перед (medicamentum) pro auctore — (ліки) для автора (рецепта), pro do- si — буквально на дозу (ліки на один прийом), pro die — буквально на день (мається на увазі добова доза), pro narcosi — для наркозу
sine	без sine dolore — без болю, sine anaesthesia — без анестезії

Прийменники, що керують Accusativus та Ablativus

Двома відмінками — Accusativus et Ablativus керують два приймен-
ника: in — в, на та sub — під.

При запитанні куди? в що? ставиться Accusativus, при запитанні де?
в чому? — Ablativus:

у вену (куди?) — in venam	у вені (де?) — in venā
під серце (куди?) — sub cor	під серцем (де?) — sub corde

N. В. Зверніть увагу на фразеологічні звороти з прийменником in та на їх переклад і сферу вживання в науковому та діловому контексті.

In corpore — буквально — в тілі, має значення: в цілому, у повному
складі (зібрання, збори, конгрес)

in medias res — в саму суть справи

in vitro — в склянці, у пробірці (дослід)

in vivo — в, на живому організмі (дослід)

in statu nascendi — в момент зародження, утворення.

Н. В. У значенні прийменників, які керують родовим відмінком, виступають іменники *causa* і *gratia*, які в цій конструкції перекладаються задля, заради: *honoris causa* — заради пошани, тобто за заслуги (професор *honoris causa* — без захисту наукової праці), *scientiae gratia* — заради науки. Ставляться ці слова після іменника, до якого вони належать.

Вправа 1

Перекладіть, зазначте відмінок іменника:

1. Per os, per rectum, per diem. 2. Sine odore, sine colore, sine dolore.
3. Pro auctore, pro dosi, pro die, pro narcosi. 4. Ad usum externum. 5. E trunco, e capite, e membris. 6. Injectio sub cutem. 7. Propter hemicraniam. 8. Post operationem. 9. In lagoenam, in scatulam, in ollam. 10. Valetudinis gratia.
11. Sub lingua, sub ala, sub narcosi. 12. De systemate nervoso. 13. In corpore.
14. Contra scabiem, contra congelationem, contra tussim. 15. Aditus ad antrum.
16. Juxta hepar. 17. Ramus communicans cum ramo auriculari nervi vagi. 18. A ventriculo, a superiore parte capitis. 19. Ultra modum. 20. Infra oculos. 21. Prope columnam vertebralem. 22. Apud medicos antiquos. 23. Circa musculos.
24. Secundum Hippocratis methodum. 25. Morbi causa. 26. Ad libitum.

Вправа 2

Перекладіть речення українською мовою:

1. Ostium aortae in ventriculo cordis sinistro situm est, ante quod valvula aortae locatur, quae ex tribus valvulis semilunaribus constat. 2. Juxta cor pulmones sunt (Celsus). 3. Aegrotus extra periculum est. 4. Thorax, pars trunci superior, a claviculis ad diaphragma usque porrigitur. 5. Legimus de pulmone, corde et aliis visceribus. 6. Studiosa propter morbum abest. 7. Furunculus est tuberculum acutum cum inflammatione et dolore (Celsus). 8. Dentium in adultis numerus plerumque est triginta duo, sedecim in utraque maxilla: adsunt enim quattuor incisivi, duo canini, decem molares (Loder). 9. Lipoma sub aure dextra.
10. Sceletum dividitur in caput, truncum et in duo membra inferiora et duo superiora. 11. Ventriculus inter lienem et iecur positus est (Celsus). 12. Da aegroti medicamentum ex tempore paratur. 13. Adversus omnes morsus serpentium in primis membrum morsum super vulnus deligare necesse est. 14. Apud Celsum legimus de narium et aurium morbis, de dentium dolore, de vitiis singularum corporis partium, de tussi, de febrium curationum generibus, de ossibus luxatis.
15. Nonnulli morbi usque ad nostrum tempus secundum Hippocratis methodum curantur. 16. Canalis opticus est canalis osseus brevis, qui in ala maiore ossis sphenoidali locatur et cavum cranii cum orbita oculi conjungit. 17. Ventriculus cum oesophago, duodeno, omento maiore et minore atque pancreate, liene, hepate, diaphragmate connexus est. 18. Jungitur vertebrae inter se et cum vicinis ossibus per ligamenta.

DE MODIS INTRODUCTIONIS MEDICAMENTORUM

Medicamenta saepissime per os, interdum per rectum introducuntur. Praeterēa multōrum medicamentōrum solutiōnes speciales introduci possunt intra musculos, vel intra venas, vel intra arterias. Morbi systemātis nervorū centralis, nonnulli quoque morbi contagiōsi communes interdum per injectiōnem medicamentōrum in cerebri et medullae spinalis regiōnem subarachnoidalem curantur.

Вправа 3

Перекладіть речення латинською мовою:

1. Ниркова артерія починається від черевної аорти. 2. Жовчний міхур — орган системи травлення, розташований на нижній поверхні печінки. 3. Ключиця — кістка плечового поясу, яка з'єднується з грудниною та акроміоном. 4. Після критичного дня хворий швидко видужує. 5. Кінцівки поділяються на верхні та нижні. 6. Дітям часто вводять ліки через пряму кишку. 7. Підшлункова залоза розташована позаду шлунка. 8. Лікар оглядає поранення під правим оком. 9. Для попереднього діагнозу необхідні різні аналізи. 10. Між м'язами міститься велика кількість нервів. 11. Перед операцією хворий має поганий вигляд. 12. Візьми за бажанням. 13. Ліки вводять через рот, через пряму кишку або через ін'єкції під шкіру, у м'язи та вени. 14. Про різноманітні захворювання читаємо в античних авторів. 15. На кожній щелепі дорослої людини по шістнадцять зубів. 16. Візьми ефір для наркозу.

Вправа 4

Запам'ятайте крилаті латинські вислови та прислів'я:

1. Ad Kalendas Graecas — до грецьких календ (календи — перше число кожного місяця у римлян, у греків цього слова взагалі не існувало), тобто ніколи. 2. Per longum et latum — уздовж і впоперек. 3. Contra spem spero — без надії сподіваюсь. 4. Ab avo usque ad mala — від яєць до яблук, тобто від початку до кінця (у римлян обід починався з яєць і закінчувався яблуками). 5. Sine ira et studio — без гніву й пристрасті, тобто цілком об'єктивно, неупереджено. 6. In rerum natura — у природі речей. 7. In statu quo ante — без змін, як і раніше. 8. Ad honores — заради честі. 9. Ex adverso — доказ від протилежного. 10. Omnia mea mecum porto — все своє ношу з собою, тобто те, що у голові — знання, досвід і т. ін.

§ 111. АФІКСАЦІЯ

Афікси (префікси і суфікси) є продуктивними словотворчими елементами як у загальномовній лексичній сфері, так і у професійній, термінологічній. Знання словотворчих елементів сприяє усвідомленому, продуктивному і осмисленому сприйняттю медичної термінологічної системи та довготривалому її запам'ятовуванню.

Латинські префікси

Латинський префікс	Значення префікса чи його український відповідник	Приклади
a-, ab-, abs- (перед c, t)	віддалення, відхилення, від-	abs-cessus — наріз, гнояк ab-ductor — відвідник, відвідний м'яз
ad-	наближення, при-	ad-ductor — привідник, привідний м'яз
ante-	перед, попереду	anterior — передній ante-flexio — перегин, згин допереду
circum-	навкруги, о-, об-	circumflexus — огинаючий circumferentia — периферія
co-, con-, com-, cor-, col-, cum- contra-	з-, зі-, поєднання, сполучення, сумісна дія проти	compositus — складний collapsus — гостра судинна недостатність contraceptio — попередження вагітності (буквально-проти зачатку)
de-	а) рух згори донизу б) погіршення в) заперечення	depressor — опускач (м'яз) depressio — пригнічений стан психіки deformans — деформівний degeneratio — виродження, переродження
di-, dis-,	відокремлення	destructio — знищення, руйнування dissectio — розріз
e-, ex-	рух звідкись, із чогось	disseminatio — розсіювання extractum — витяжка exhumatio — ексгумація, викопування з могили трупа
extra- in-, im- (перед d, m, p)	поза чимось, зовні а) рух у середину б) заперечення	extracellularis — позаклітинний inseminatio — проникнення сперматозоїда в яйцеклітину immobilis — нерухомий inoperabilis — неоперабельний, який не підлягає операції
infra-	під чимось, під, нижче	inferocostalis — підреберний infraorbitalis — підорбітальний
inter-	між, положення між чимось	interlobularis — міжчасточковий, розміщений між часточками органа interarticularis — міжсуглобовий

Латинський префікс	Значення префікса чи його український відповідник	Приклади
intra-	всередині (чогось)	intravenosus — внутрішньовенний intracardialis — внутрішньосерцевий
ob- (перед c, f, p поміщається на oc-, op-, of) per-	проти, рух назустріч, рух навпроти а) про-, рух через щось б) пере-, підсилення	occlusio — закриття, непрохідність opponens — протиставний obstructio — непрохідність, закриття, перешкода perforatio — проривання percussio — простукування pertussis — коклюш (сильний кашель)
post-	позаду, після, за	posterior — задній, той, що знаходиться позаду postfebrilis — постфебрильний, післягрячковий
prae-	перед, попереду, рух уперед	praenolaris — передкореневий praemedicatio — лікарська підготовка до операції
pro-	рух уперед	prognathia — виступ уперед щелепи та зубів
re-	рух назад	processus — виступ, відросток regressus — рух назад
se- sub-	відділення, роз'єднання положення під чимось; менший ступінь	recidivus — поворотний separatio — відділення submaxillaris — підщелепний subaciditas — зменшення соляної кислоти в шлунковому соку
super- supra-	більший ступінь підсилена дія, розміщення над чимось	superaciditas — підвищена кислотність шлункового соку superior — верхній
trans-	через, за, пере-, переміщення у просторі	transformatio — перетворення transplantatio — пересадження transcorticalis — транскортикальний, той, що проходить через кору органа

Грецькі префікси

Грецький префікс	Значення префікса чи його український відповідник	Приклади
a-, an-	заперечення, не, без, відсутність певної якості	adynamia — безсилля anaemia — анемія
amphi-	рух навколо, з обох боків	amphicrania — двобічна мігрень amphitheatrum — амфітеатр
ana-	рух дотори, підсилення	anamnesis — пригадування (про початок і розвиток захворювання)
anti-	протиставлення, проти	antisepticus — протигнилісний anticorpus — антитіла
apo-	відділення, відокремлення, від	apophysis — паросток, приросток aponeurosis — розтягнення сухожилка, сухожильна пластинка
cata-	згори, через, донизу	catamnesis — дані про хворого після виписки
dia-	через (щось), пере-, засіб, через який здійснюється дія	diathermia — прогрівання тканин тіла (буквально — через прогрівання) diagnosis — діагноз (буквально — через знання)
dys-	розлад, порушення	dysfunctio — порушення функції dystonia — розлад тонуса
ecto-	рух ззовні	ectopia — зміщення ectomia — вирізання, видалення ectoderma — зовнішній зародковий листок
en-, em-, endo-	в, всередині	endoscopicus — ендоскопічний, дослідження зсередини encephalon — головний мозок (буквально те, що в голові)
epi-	над чимось, вище	epidermis — надшкірка epiglottis — надгортаник
ex-	рух зсередини, зовні, із (чогось)	exophthalmia — вирячкуватість

Грецький префікс	Значення префікса чи його український відповідник	Приклади
hemi-	пів, половина	hemigrania — мігрень (буквально — півчерепа) hemispasmus — судомне скорочення м'язів однієї половини тіла
hyper-	підвищення, збільшення, над	hyperaemia — переповнення кров'ю (орган, частини тіла) hyperalgesia — підвищена больова чутливість
hypo-	зменшення, нижче, під (чимось), недостатність	hypodermaticus — підшкірний hypotonia — знижений артеріальний тиск
meta-	переміщення, перехід від одного стану до іншого	metastasis — перенесення хворобливого початку з одного органа на інший metamorphosis — перетворення, зміна форми або структури
para-	біля, поблизу, відхилення від норми, порушення норми	paranephritis — запалення навколонирикової жирової клітковини parasternalis — навколоргудинний
peri-	з усіх боків, навкруги	periarthritis — запалення м'яких тканин, що оточують суглоб
pro-	перед, вперед, раніше	pericardium — осердя prognosis — завбачення prophylaxis — профілактика, запобігання захворюванню
syn-, sym-	з, з чимсь, поєднання, сумісна дія	syndromum — група симптомів symbiosis — симбіоз

Вправа 1

У поданих нижче термінах визначте префікси та їх значення, зробіть переклад словосполучень:

1. Vena hemiazygos accessoria.
2. Foveola suprameatica.
3. Musculus depressor septi nasi.
4. Apophysis anularis.
5. Foramina intravertebralia.
6. Sulcus arteriae subclaviae.
7. Canalis hypoglossus.
8. Processus paramastoideus.
9. Margo superciliaris.
10. Fascia parotidea.
11. Synchronroses sternales.
12. Semicanalis muscoli tensoris tympani.
13. Circumferentia articularis.
14. Pars endocrina pancreatis.
15. Venae conjunctivales.
16. Bursa retrohyoidea.
17. Facies anterolateralis.
18. Musculus extensor digiti minimi.
19. Pars postsulcalis posterior.
20. Capsula fibrosa perivascularis.
21. Arteria recurrens.
22. Musculus adductor pollicis.
23. Complexus ossium.
24. Ductus endolymphaticus.
25. Musculus epicranii.
26. Impressiones digitatae.
27. Transfusio sanguinis.
28. Insufficiencia valvae mitralis.
29. Tractus mesencephalicus nervi trigeminalis.
30. Articulatio composita.
31. Nervus sublingualis.
32. Pars sympathica.
33. Tuberculum epiglotticum.
34. Nodi lymphatici praepericardiales.
35. Membrana antebrachii interossea.

Вправа 2

Назвіть терміни з протилежним значенням, перекладіть:

- 1) afferens-...; 2) regeneratio-...; 3) supraorbitalis -...; 4) abductor
5) ascendens-...; 6) praesulcalis-...; 7) hyperalgesia-...; 8) infrapatellaris
9) anterolateralis-...; 10) epigastrium-....

Вправа 3

За допомогою префіксів утворіть терміни із заданим значенням:

inter (між) -	— верхньощелепний, м'язовий, черпакуватий, фаланговий, альвеолярний, реберний, кістковий, хрящовий, кореневий;
sub (під) -	— нижньощелепний, печінковий, сухожилковий, дельтоподібний, слизовий, серозний, потиличний, шкірний;
1) supra (над) -	— мигдаликовий, надколінниковий, грудний, соскоподібний, нирковий, остний;
2) super -	— брівний;
intra (внутрішньо-) -	— сухожилковий, сегментарний, тім'яний, м'язовий, венозний, суглобовий, клітинний, черепний;
infra (під) -	— грудинний, орбітальний, під'язиковий, скроневиий, остний, яремний, лопатковий, блоковий;
1) post (задньо-) -	— медіальний, центральний, лобний;
2) retro -	— нижньощелепний, очеревинний;
mes(o)-(середній)	— середній мозок, брижа, середня частина живота, середня нирка (гр.), середній зародковий листочок, брижа сліпої кишки;
1) peri- (навколо-) -	— серцевий, судинний, охрястя, окістя, окістя зубного кореня, горловий;
2) para -	— центральний, соскоподібний, носовий, грудинний, щитоподібний, симпатичний, пупковий, сечовипускний;
epi (на-, над-) -	— черепний, верхня частина живота, надгортанник, надвиросток, барабанний, верхній шар шкіри;
pro - (вперед, за....)	— передвісник хвороби, передбачення, відросток, виступання щелепи вперед, передня нирка (гр.), випадіння.

Вправа 4

Перекладіть терміни латинською мовою:

1. Міжкісткові міжклиноподібні зв'язки.
2. Відвідний м'яз мизинця.
3. Загорлові лімфатичні вузли.
4. Надгортанний горбок.
5. Підсухожилкова сумка підлопаткового м'яза.
6. Передлобні вени.
7. Приноскові пазухи.
8. Підпотиличне венозне сплетення.
9. Навколососкоподібний відрос-

ток. 10. М'яз—розгинач вказівного пальця. 11. Нирковий синдром. 12. Зовнішня міжреберна перетинка. 13. Зорове заглиблення. 14. Внутрішньобазова фасція. 15. Підпотиличний нерв. 16. Надниркові залози. 17. Нижня брижова вена. 18. Бічні перикардальні лімфатичні вузли. 19. Малі кореневі зуби. 20. Навкологорловий простір.

Вправа 5

Запам'ятайте латинські вислови та прислів'я.

1. Non progredi est regredi — не йти вперед, значить йти назад.
2. Ante reconvalescentiam — перед видужуванням.
3. Diagnosis praecox — ранній діагноз.
4. Quod fuit nunquam revertitur — що було, то ніколи не повернеться.
5. Si vis pacem, para concordiam — якщо хочеш миру, готуй згоду.
6. Vim vi repellere fas est — силу годиться відбивати силою.

ЗАГАЛЬНА РЕЦЕПТУРА

§ 112. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ З РЕЦЕПТУРИ

Головна увага в цьому розділі приділяється структурі та правилам виписування рецептів на лікарські засоби згідно з наказом Міністерства охорони здоров'я України № 117 від 30 червня 1994 р. "Про порядок виписування рецептів та відпуску лікарських засобів і виробів медичного призначення з аптек".

У розділі поряд з інформацією для студентів медичного факультету відображена профілізація викладання медичної рецептури на стоматологічному факультеті. У розділ загальної рецептури включено ті лікарські форми, які використовуються переважно або винятково лікарями-стоматологами (стоматологічні пасти, зубні порошки, аерозолі тощо). У посібнику наведено найважливіші рецептурні скорочення та зразки нових рецептурних бланків, правил зберігання та обліку отруйних та сильнодіючих лікарських засобів у відділеннях і кабінетах лікувально-профілактичних закладів.

Матеріали пропонованого розділу відповідають програмі з латинської мови та основ медичної термінології для студентів стоматологічних інститутів та стоматологічних і медичних факультетів вищих навчальних медичних закладів.

§ 113. ЛІКАРСЬКІ ПРЕПАРАТИ Й ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ

Лікарською називається хімічна речовина, яка в певній кількості (дозі або концентрації) здатна усунути патологічний процес або запобігти його розвитку. Це може бути елементарна речовина або сполука неорганічної чи органічної природи. Лікарські речовини чи їхні хімічні попередники містяться в різних природних матеріалах, тобто у лікарській сировині. Виділяють кілька основних джерел одержання ліків: мінерали, рослини, тваринний світ, мікроорганізми, промисловий синтез і генна інженерія.

Продукти лікарської сировини, одержані шляхом очищення від баластних речовин або за допомогою хімічного синтезу, називаються лікарськими препаратами. Препарати, одержані з рослинної сировини, за ступенем очистки від баластних речовин ділять на прості (наприклад, порошок із листків наперстянки) й складні. До складних препаратів належать галенові й неогаленові препарати. Вони частково очищені від баластних

речовин. Галенові препарати — настоянки, екстракти, препарати, одержані шляхом простої витяжки лікарської сировини за допомогою спирту, ефіру або води. Вони містять, крім діючих хімічних сполук, ще речовини, розчинні в рідині, які використовуються для екстракції (пігменти, смоли).

Неогаленові, або новогаленові, препарати — це витяжки з рослинної сировини, максимально очищені від баластних речовин. Прикладом новогаленових препаратів можуть служити адонізид (із трави чорногорки), дигале-нео (із листків наперстянки) тощо.

За консистенцією, тобто залежно від використаної формоутворюючої речовини — конституенсу, лікарські форми ділять на тверді (порошки, таблетки, драже, збори, пілолі), рідкі (розчини, мікстури, краплі, настої, настоянки, відвари, суспензії, слизи, емульсії) й м'які (мазі, пастн, свічки, пластипірі). Виготовляють лікарські форми з препаратів у аптеках або фабричним способом.

§ 114. АПТЕКА

Аптека (грец. *apothēke* — склад, комора) — установа для приготування і відпускання ліків, а також перев'язувального матеріалу, предметів догляду за хворими й інших товарів медичного та гігієнічного призначення. Аптека проводить, окрім цього, санітарно-освітню роботу, подає першу медичну допомогу, а також організує заготівлю лікарських рослин.

Усі лікарські речовини, які є в аптеці, діляться на отруйні, сильнодіючі та інші. Отруйні та наркотичні речовини (*venēna*) належать до списку "А", їх треба зберігати під замком у шафах з написом "*Venēna*" — отрути і "А" у спеціально обладнаних кімнатах. Після закінчення роботи шафи з отруйними і наркотичними речовинами опечатують і пломбують. Сильнодіючі лікарські речовини (*herōica*), наведені у "Фармакопеї" в списку "В", повинні зберігатися також окремо від інших лікарських засобів у окремих шафах під замком з написом "*Herōica*" і "В". Усі інші лікарські речовини зберігаються в аптеці згідно з приписами "Фармакопеї".

§ 115. ФАРМАКОПЕЯ (PHARMACOPŌEA)

Назва "Фармакопея" походить від грецьких слів *pharmakon* — ліки і *poieo* — роблю. Державна Фармакопея (ДФ) є збірником загальнодержавних стандартів і положень, які нормують якість лікарських засобів. ДФ має законодавчий характер. Вимоги до лікарських засобів, пред'явлені нею, є обов'язковими для всіх підприємств і закладів, які виготовляють, зберігають, контролюють і застосовують лікарські засоби. Фармакопея містить ряд довідкових таблиць, а також таблиць вищих разових і добових доз отруйних і сильнодіючих лікарських засобів для дорослих і дітей.

Останнє (XI) видання ДФ України уведено в дію з 1987 р. Лікарські препарати, що входять до неї, називаються офіційними (від лат. *officina* — аптека). Ліки, які виготовляють аптеки не за фармакопейними прописами, а за призначенням лікаря, називаються магістральними (від лат. *magister* — учитель).

У різних країнах користуються власними національними фармакопеями. В Україні також працюють над створенням фармакопеї. Нині у багатьох країнах реалізується тенденція до використання єдиної латинської хімічної номенклатури лікарських засобів, рекомендованої ВООЗ і прийнятої у *Pharmacopoea Internationalis*.

В XI виданні ДФ за основні прийняті міжнародні назви лікарських препаратів, що ідентичні тим, які використовуються в Міжнародній Фармакопеї. Така термінологічна уніфікація відповідає сучасним вимогам, зумовленим збільшенням експорту та імпорту ліків, розширенням обміну науковою інформацією і широкою підготовкою лікарів для країн, що розвиваються.

§ 116. РЕЦЕПТ

Рецепт (від лат. *recipere* — взяти, брати) є своєрідним письмовим зверненням лікаря до фармацевта про виготовлення й відпускання хворому ліків із рекомендацією щодо їх використання. Це важливий документ, його виписують за певною формою, чітко, без помарок і виправлень.

Структура рецепта

Рецепт виписують на бланках, віддрукованих друкарським способом, за формою, затвердженою Міністерством охорони здоров'я.

Рецепт складається з таких частин:

1. Напис (*Inscriptio*), у який входять: назва лікувально-профілактичного закладу, його код, номер телефону.

2. *Datum* — дата виписування рецепта (число, місяць, рік).

3. *Nomen et aetas aegroti* — прізвище та ініціали хворого, його вік.

4. *Nomen medici* — прізвище та ініціали лікаря.

5. Звернення (*Praepositio*, або *Invocatio*) лікаря до фармацевта — “*Recipe*”, що означає “Візьми”. Скорочено воно позначається *Rp.*

6. Перелік препаратів, що входять до складу ліків (*Designatio materiārum*), у родовому відмінку з визначенням їх кількості (доз). Ця частина рецепта пишеться латинською мовою. Якщо в рецепті виписана одна речовина, то такий рецепт називається простим. Якщо в ньому виписано кілька речовин, то рецепт вважається складним. У складному рецепті назви препаратів пишуть одну під одною і в певному порядку: першим вказується основний із них (*Basis*), на дію якого розраховує лікар, потім іде допоміжна речовина (*Adiuvans*), яка посилює дію основного препарату або ослаблює його побічний вплив. Потім виписують, якщо це потрібно, речовину, яка поліпшує неприємний смак і запах ліків (*Corrigens*), а за потребою — формоутворюючу речовину (*Constituens*). Природно, що складний рецепт може не містити всіх перерахованих інгредієнтів. Назви отруйних і наркотичних лікарських засобів завжди пишуть на початку переліку інгредієнтів.

7. Припис (*Subscriptio*) — це вказівка фармацевту про наступне:

а) які дії слід виконати для виготовлення зазначеної у рецепті лікарської форми (змішати, простерилізувати тощо);

б) яку форму слід виготовити з перерахованих у рецепті препаратів

(порошок, свічку, мазь тощо). У складних рецептах (крім таблеток) ця частина починається словом *Misce* — змішай або *Misceatur* — змішати, хай буде змішано. І перше, і друге латинське слово скорочено в рецепті позначається літерою “М”. Після цього пишеться (крім розчинів) *fiat* (скорочено *f.*), що означає “хай утвориться” і вказується лікарська форма: *pulvis* (скорочено *pulv.*) — порошок, *unguentum* (скорочено *ung.*) — мазь і т.ін. Після цього йде вказівка *Da* (видай, відпусти), *Detur* (видати, відпустити, або хай буде видано, відпущено) або *Dentur* (хай будуть видані, відпущені). Усі три граматичні різновиди цього слова скорочуються однаково, літерою “D”. У разі потреби до вказівки *Da*, *Dentur* додається *tales doses* “такі дози” (скорочено *t.d.*) і позначається їх кількість — *numero* (скорочено *N*) 6, 12 і т.ін.

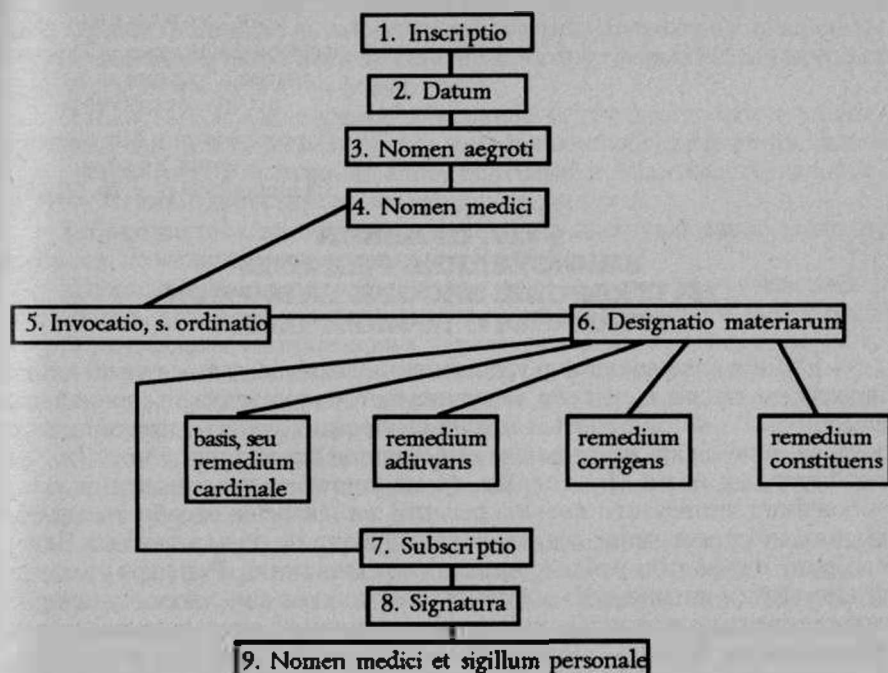
в) гігроскопічні препарати, леткі, з неприємним запахом чи смаком, ті, що подразнюють слизову оболонку ротової порожнини, стравоходу, або шкідливо впливають на тканини зубів, відпускаються у вошеному чи парафінованому папері — *in charta cerata* (*paraffinata*), у крохмальних чи желатинових капсулах — *in capsulis amylaceis* (*gelatinosis*). Ліки, які псуються при денному освітленні, відпускаються у темній (чорній) пляшечці — *in vitro fusco* (*nigro*), ліки в ампулах позначаються *in ampullis*.

8. Позначення, або сигнатура (*Signatura*). Починається ця частина рецепта словом *Signa* — познач або *Signetur* — позначити, хай буде позначено (скорочено *S.*). Тут пишеться чітка недвозначна вказівка хворому, як часто і яким чином приймати ліки. Наприклад: по одному порошку тричі на добу за 30 хв до їди. При цьому забороняється обмежуватися загальними вказівками (“внутрішнє”, “зовнішнє”, “застосування відоме”).

9. Закінчується рецепт підписом лікаря та його особистою печаткою — *Nomen medici et sigillum personale*. Лікар несе моральну та юридичну відповідальність за неправильно виписаний рецепт.

Кількість рідких речовин у рецепті вказується в мілілітрах і краплях. Кількість крапель позначають римською цифрою, перед якою пишуть *guttam*, якщо виписують одну краплю (скорочено *gttm.*) і *guttas*, якщо дві і більше крапель (скорочено *gtts.*), що означає “крапель”. Дозу твердих речовин зазначають у грамах і частинах грама (5,0 0,2, 0,01). Слова “грам”, “дециграм”, “сантиграм”, “міліграм” в рецепті не пишуться. Іде лише цифрове позначення. Ціла кількість грамів від частин грама відділяється комою. Якщо частин грама немає, то після коми ставиться ноль 1,0 — один грам, 10,0 — десять грамів. Є речовини, які дозуються одиницями дії (ОД), наприклад 200 000 ОД. Якщо дві речовини або більше виписують в однакових кількостях, то їх пишуть у рецепті одну під одною і біля останньої речовини ставлять слово *apa* (скорочено *aa.*), що означає “порівну”. При виписуванні деяких лікарських форм (стоматологічних паст, свічок) можна не вказувати кількість *constituens* (формоутворюючої речовини), надавши право фармацевтові взяти стільки, скільки потрібно. У рецепті це позначається словами *quantum satis* (скорочено *q.s.*), що означає “скільки потрібно”.

ГРАФІЧНА СТРУКТУРА РЕЦЕПТА

Наводимо Правила виписування рецептів.

“Затверджено”
наказом Міністерства охорони
здоров'я України за №117
від 30 червня 1994 р.

Зареєстровано у Міністерстві
юстиції України
28 липня 1994 р. за № 171/380

§ 117. ПРАВИЛА ВИПИСУВАННЯ РЕЦЕПТІВ НА ЛІКАРСЬКІ ЗАСОБИ ТА ВИРОБИ МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

1. Лікарі лікувально-профілактичних закладів, у тому числі клінік, науково-дослідних інститутів, медичних навчальних закладів, юридичні та фізичні особи, які займаються медичною практикою на підприємницьких засадах, інші лікарі чи уповноважені медичні працівники у порядку, передбаченому цими Правилами, за наявності відповідних показань зобов'язані виписувати хворим рецепти на лікарські засоби та вироби медичного призначення (надалі рецепти, якщо не обумовлюється інше), завірені своїм підписом і особистою печаткою. Рецепти повинні виписуватися латинською мовою із зазначенням віку хворого, порядку оплати лікарських засобів та виробів медичного призначення, форми вживання на бланках, віддрукованих у друкарні відповідно до форм, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України за №11 від 30.06.94 р. В окремих випадках рецепт завіряється печаткою лікувально-профілактичного закладу, науково-дослідного інституту, медичних навчальних закладів.

2. Бланк рецепта за формою №2 передбачений для виписування лікарських засобів і виробів медичного призначення безплатно чи на пільгових умовах та лікарських засобів, що мають одурманливу властивість за переліком, затвердженим наказом Міністерства охорони здоров'я України за №117 від 30.06.94 р.

3. Бланк рецепта форми №3 передбачений для виписування наркотичних лікарських засобів у чистому вигляді або в суміші з індиферентними речовинами за переліком, що затверджується Міністерством охорони здоров'я України.

4. Усі інші лікарські засоби, у тому числі спирт етиловий, виписуються на рецептурному бланку форми №1.

5. Рецепти для одержання лікарських засобів, виробів медичного призначення на пільгових умовах чи безплатно, дозволяється виписувати лікарям державних закладів охорони здоров'я, лікарям інших закладів, підприємств, організацій, котрі мають відповідні кошти на оплату рецептів, а також завідувачам фельдшерського, фельдшерсько-акушерського

пунктів, перелік яких визначається органами охорони здоров'я місцевих держадміністрацій. Рецепти виписуються в одному примірнику. У разі виписування безплатно чи на пільгових умовах наркотичних лікарських засобів водночас із виписуванням рецепта на бланку форми №3 виписується додатково рецепт на бланку форми №2.

6. Лікарі виписують рецепти, як правило, оглянувши хворого та з обов'язковим записом про призначення лікарських засобів чи виробів медичного призначення в медичній документації (медична картка амбулаторного хворого чи медична картка стаціонарного хворого).

Забороняється виписувати рецепти на лікарські засоби, що не дозволені до медичного застосування в Україні.

Наркотичні лікарські засоби та такі, що мають одурманливу властивість у чистому вигляді або з індиферентними речовинами, дозволяється виписувати тільки лікарям, які працюють у державних закладах охорони здоров'я.

7. Рецепти повинні виписуватися чітко і розбірливо чорнилом або кульковою ручкою з обов'язковим заповненням необхідних реквізитів у бланку. Виправлення в рецепті не дозволяється.

8. На рецептурному бланку форми №2 і форми №3 дозволяється виписувати тільки одну назву лікарського засобу, на бланку форми №1 — не більше ніж три назви.

9. Склад лікарського засобу, визначення лікарської форми, звернення лікаря до фармацевтичного працівника про виготовлення та видачу лікарських засобів пишуться латинською мовою. Використання латинських скорочень при цьому дозволяється тільки відповідно до прийнятих у медичній і фармацевтичній практиці. Забороняється скорочення близьких за найменуванням інгредієнтів, що не дозволяє встановити, який лікарський засіб прописано.

10. Назви отруйних (перелік, який затверджується МОЗ України) і наркотичних лікарських засобів пишуться на початку рецепта, далі — всі інші ліки.

Спосіб вживання ліків пишеться державною чи іншими мовами відповідно до Закону України "Про мови в Українській РСР" із зазначенням дози, частоти, часу прийому (до чи після їди) та його тривалості. Забороняється обмежуватися загальними вказівками типу "зовнішне", "відомо" тощо.

11. За необхідності негайного відпускання хворому ліків у верхній частині рецепта проставляється позначка "cito" (швидко) або "statim" (негайно).

12. У рецепті кількість рідких лікарських засобів вказується в мілілітрах, краплях, усі інші — у грамах.

13. У разі потреби дозволяється виписувати в рецепті лікарські засоби в кількості, що потрібна для продовження або повторення курсу лікування, за винятком отруйних, сильнодіючих та наркотичних лікарських засобів. На рецепті при цьому лікар робить відповідний запис — *peretatur bis, ter* — повторити двічі, тричі; рецепт додатково завіряється його підписом і особистою печаткою.

14. Рецепт на наркотичні лікарські засоби додатково підписується керівником закладу охорони здоров'я.

15. Рецепти на таблетки кодтерпін, алнагон і від кашлю, до складу яких входять трава термопсису (0,02 г), кодеїн (0,01 г), натрію гідрокарбонат (0,2 г), корінь солодки в порошку (0,2 г) та лікарські препарати, до складу яких входять отруйні лікарські засоби списку "А", кодеїн, кодеїну фосфат, етилморфіну гідрохлорид, етамінал натрію, барбаміл, ефедрину гідрохлорид у суміші з іншими лікарськими препаратами, снодійні, нейролептичні, антидепресивні, анаболічні препарати, стероїдні гормони, транквілізатори, клофелін, препарати, що містять похідні 8-оксикініноліну, настоянка заманихи виписуються на рецептурних бланках форми №1, додатково завіряються печаткою закладу охорони здоров'я "Для рецептів".

16. Рецепти на лікарські засоби, що виписуються на рецептурних бланках форми №2, додатково завіряються печаткою закладу охорони здоров'я "Для рецептів".

17. Виписуючи отруйні чи сильнодіючі лікарські засоби, які занесені до списку "А" чи "Б" у дозах, що перевищують вищі одноразові, лікар зобов'язаний написати дозу цього засобу прописом і поставити знак оклику.

18. За медичними показаннями лікарі мають право виписувати рецепти на етиловий спирт у суміші з іншими лікарськими речовинами або в чистому вигляді в кількості до 150 г. Хворим на цукровий діабет та онкологічним хворим, які самостійно роблять ін'єкції, виписується до 100 г етилового спирту на місяць безплатно. Понад цю норму хворим на цукровий діабет, онкологічним хворим рецепти на етиловий спирт виписуються за повну вартість.

19. Забороняється виписувати амбулаторним хворим рецепти на ефір медичний та інші лікарські засоби для наркозу.

20. Не дозволяється виписувати в одному рецепті наведені нижче лікарські засоби у більшій кількості, ніж та, що вказана у таблиці (див. далі).

В очних краплях і мазях етилморфіну гідрохлорид може виписуватися в кількості до 1 г з обов'язковою вказівкою лікаря на рецепті "За спеціальним призначенням", завіреному підписом та особистою печаткою лікаря і печаткою закладу охорони здоров'я "Для рецептів".

21. Рецепти на лікарські засоби, що містять фенобарбітал, етамінал натрію, барбітал натрію у суміші з іншими лікарськими речовинами для хворих із затяжними і хронічними захворюваннями, можуть виписуватися на рецептурному бланку форми №2 на курс лікування до одного місяця з обов'язковою вказівкою лікаря "За спеціальним призначенням", завірені підписом та особистою печаткою лікаря і печаткою закладу охорони здоров'я "Для рецептів".

Назва лікарського препарату	Гранично допустима для відпускання кількість препарату на один рецепт
Аднагон	20 таблеток
Барбаміл	2,0
Кодеїн	0,2
Таблетки "Кодтерпін"	20 таблеток
Таблетки від кашлю, що складаються із: трави термопсису 0,02 кодеїну 0,01 натрію гідрокарбонату 0,2 кореню солодки в порошку 0,2	20 таблеток
Пахікаргіну гідройодид	1,2
Снідійні препарати*	10—12 таблеток
Фепранон 0,025	50 драже
Ефедрину гідрохлорид	0,6
Естоцин	12 таблеток
Етамінал натрію	1,0
Етилморфіну гідрохлорид	0,2

* У разі надходжень цих препаратів у оригінальних упаковках, що містять більшу кількість таблеток від зазначеної норми відпуску, дозволяється виписувати в рецепті одну упаковку, але не більше 50 таблеток.

22. У разі виписування хворим із хронічними захворюваннями рецептів на лікарські засоби дозволяється встановлювати термін дії рецепта в межах одного року, за винятком:

а) лікарських засобів, що підлягають предметно-кількісному обліку;
б) лікарських засобів, що відпускаються безплатно та на пільгових умовах;

в) анаболічних стероїдів, лікарських засобів, що містять отруйні речовини списку "А" (крім тих, що застосовуються для лікування глаукоми і катаракти).

У разі виписування таких рецептів лікар зобов'язаний зробити вказівку "хронічно хворому", зазначити термін дії рецепта та періодичність відпускання по ньому ліків (щотижня, щомісяця і т.д.), завіривши вказівку своїм підписом та особистою печаткою.

23. Дозволяється виписувати рецепти на очні краплі, на інші препарати з коротким терміном зберігання, що вживаються протягом тривалого періоду, окремим категоріям хворих, яким передбачене безплатне чи пільгове відпускання, одномоментно в кількості, необхідній для проведення лікування протягом одного місяця, за винятком наркотичних лікарських засобів, анаболічних стероїдів та таких, що мають одурманливу властивість.

24. Дозволяється лікарям виписувати лікарські засоби в рецептах хворим на цукровий діабет, бронхіальну астму, онкологічні та гематологічні захворювання, туберкульоз, тяжкі захворювання шкіри та за деяких обста-

вин (відрядження, відпустка тощо) у кількості, передбаченій для двомісячного курсу лікування, враховуючи норми відпускання лікарських засобів, у тому числі й спирту етилового, за одним рецептом.

У разі виписування таких рецептів лікар повинен зробити вказівку “хронічно хворому”, зазначити термін дії рецептів, додатково завірити своїм підписом та особистою печаткою.

25. Стоматологи, фельдшери, акушерки можуть виписувати хворим рецепти на лікарські засоби, необхідні для надання екстреної медичної допомоги, за винятком наркотичних, зазначивши свою посаду, завіривши рецепт своїм підписом та печаткою закладу охорони здоров'я.

26. Фельдшери — завідувачі фельдшерсько-акушерськими пунктами, здоровпунктами, медичними пунктами мають право виписувати рецепти хворим на необхідні ліки, за винятком отруйних (крім таких, що випускаються промисловістю в терапевтичних дозах), наркотичних, у чистому вигляді або в суміші з індиферентними речовинами, таких, що мають одурманливу властивість, та анаболічних стероїдів.

У випадках, коли завідуючий фельдшерсько-акушерським пунктом реалізує лікарські засоби населенню через аптечний пункт II категорії, рецепти виписуються тільки у разі відпускання хворим ліків на пільгових умовах або безплатно.

Призначення лікарських засобів відображається в медичній документації (медична картка амбулаторного хворого).

27. Рецепт, виписаний з порушенням вимог даних Правил або містить несумісні лікарські засоби, вважається недійсним і ліки за ним відпуску не підлягають. Рецепт гаситься штампом “Рецепт недійсний” і повертається хворому.

28. Лікарі та інші медичні працівники, які виписують рецепти, несуть відповідальність у встановленому порядку за призначення хворому ліків та додержання правил виписування рецептів.

29. Забороняється завіряти печаткою закладу охорони здоров'я незаповнені та не підписані медичним працівником рецептурні бланки.

30. Лікарські засоби і вироби медичного призначення для потреб лікувально-профілактичних закладів виписуються на формах вимог, що затверджуються наказом МОЗ України за наявності штампа, печатки і підпису керівника закладу або його заступника по медичній частині. На отруйні, наркотичні лікарські засоби, етиловий спирт вимоги виписуються окремо від інших лікарських засобів. У вимогах обов'язково повинні бути вказані наїменування відділення (кабінету), дозування лікарських засобів, концентрація етилового спирту, також призначення лікарського засобу (для інфекцій зовнішнього призначення, внутрішнього вживання, очні краплі та ін.).

Стоматологи можуть виписувати рецепти і на сильнодіючі речовини, що застосовуються в стоматологічному кабінеті (без права видачі їх пацієнтам на руки):

— адреналіну гідрохлорид (розчин 0,1% в оригінальній упаковці, в ампулах);

- азотна кислота (у чистому вигляді);
- амілнітрит (в ампулах);
- йодоформ (у порошку, пастах, емульсіях);
- кофеїн-бензоат натрію (в ампулах);
- кокаїну гідрохлорид (у пастах);
- миш'яковистий ангідрид (у пастах із вмістом до 50%);
- новокаїн (у чистому вигляді, розчин до 4%, в ампулах);
- срібла нітрат (у кристалах і розчинах);
- фенол (у чистому вигляді і в суміші з іншими речовинами);
- хлороформ;
- хлоретил (в ампулах);
- ефір медичний.

Вимоги на кокаїну гідрохлорид (у пастах) і миш'яковистий ангідрид (у пастах із вмістом його до 50%), срібла нітрат (у кристалах і розчинах), крім підпису зубного лікаря, повинні бути завірені підписом керівника закладу або його заступника по медичній частині.

**Додаток №1 до Правил виписування рецептів
на лікарські засоби та виробів медичного призначення,
затверджених наказом МОЗ України від 30.06.94. №117**

Форма рецептурного бланка №1 (ф-1) для виписування лікарських засобів
за повну вартість (розмір 105 x 150)

Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу по ЗКУД
Код закладу по ЗКПО
Медична документація ф-1

РЕЦЕПТ

(дорослий, дитячий — потрібне підкреслити)

“ ” 19__р.

Прізвище, ініціали та вік хворого _____

Прізвище, ініціали лікаря _____

Рр.: _____

Підпис і особиста печатка лікаря
(розбірливо)

М.П.

Рецепт дійсний протягом 10 днів, місяців
(непотрібне закреслити)

Пам'ятка лікарів

(друкується на зворотному боці рецептурного бланка)

Код лікувально-профілактичного закладу друкується друкарським способом або ставиться штамп.

Рецепт виписується латинською мовою, розбірливо, чітко, чорнилом або кульовою ручкою, виправлення забороняються.

На одному бланку виписується один лікарський препарат, що вміщує отруйні або наркотичні речовини, або 1—3 інших лікарських засобів.

Дозволяється тільки прийняті правилами скорочення позначень.

Тверді і сіпучі речовини в грамах (0,01; 0,5; 1,0), рідкі в мілілітрах, грамах і краплях.

Спосіб вживання пишеться державною чи іншими мовами відповідно до Закону України “Про мови в Українській РСР”, забороняється обмежуватися загальними вказівками: “внутрішнє”, “зовнішнє”, “відомо” тощо.

№ лікарської форми
індивідуального виготовлення _____

Штамп аптеки

Прийняв _____ Виготовив _____

Перевірів _____ Відпустив _____

**Додаток №2 до Правил виписування рецептів
на лікарські засоби та вироби медичного призначення,
затвердженого наказом МОЗ України від 30.06.94. №117**

Прізвище, ініціали та вік хворого _____

Адреса хворого та номер медичної картки амбулаторного хворого _____

Назва та кількість виписаного лікарського засобу _____ Номер рецепта
№ _____ " _____ 199 р.

(дата виписки рецепта)

лінія відриву

Форма рецептурного бланка №2 (ф-2)
для виписування лікарських засобів безплатно,
з оплатою 50% і таких, що підлягають
предметно-кількісному обліку (розмір 105 x 150)

Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу по ЗКУД
Код закладу по ЗКПО
Медична документація ф-2

Р Е Ц Е П Т

Номер рецепта N _____

" _____ 199 р.

(дата виписки рецепта)

За повну вартість

Безплатно

Оплата 50%

Прізвище, ініціали і вік хворого _____

Адреса хворого та номер медичної картки амбулаторного хворого _____

Прізвище, ініціали лікаря _____

Rp.: _____

**Додаток № 3 до Правил виписування рецептів
на лікарські засоби та вироби медичного призначення,
затверджених наказом МОЗ України від 30.06.94. №117**

**Форма спеціального рецептурного бланка №3 (ф-3)
для виписування наркотичних лікарських засобів**

Назва закладу
(штамп закладу)

Код закладу по ЗКУД
Код закладу по ЗКПО
Медична документація ф-3

РЕЦЕПТ

На право одержання наркотичного лікарського засобу

Серія №.....
"....." 199 р.

Прізвище, ініціали і вік хворого _____
Адреса хворого та номер медичної
картки амбулаторного хворого _____
Прізвище, ініціали лікаря _____

Рр.:

Підпис та особиста печатка лікаря
(розбірливо)

Печатка лікувального
закладу

Рецепт залишається в аптеці

Документ особливого обліку

Додаток №4
до Правил амбушування рецептів
на лікарські засоби та вироб
медичного призначення,
затверджених наказом МОЗ
України від 30.06.94. №117

§ 118. НАЙВАЖЛИВІШІ РЕЦЕПТУРНІ СКОРОЧЕННЯ

Скорочення	Повне написання латинською мовою	Переклад українською мовою
aa	ana	По, порівну
a.c., acid.	acidum	Кислота
amp.	ampulla	Ампула
aq.	aqua	Вода
aq. destill.	aqua destillata	Дистильована вода
but.	butyrum	Масло (тверде)
comp., cps., cpt.	compositus (a, um)	Складний (а, е)
D.	Da, Detur, Dentur	Видай
		Хай буде видано,
		Хай будуть видані
D. S.	Da. Signa, Detur. Signetur	Видай. Познач.
		Хай буде видано,
		позначено
D. i. d.	Da (Dentur) tales doses	Видай (хай будуть видані)
		такі дози
dil.	dilutus	Розбавлений
div. in p. aeq.	Divide in partes aequales	Розділи на рівні частини
extr.	extractum	Екстракт, витяжка
f.	Fiat (fiant)	Хай утвориться
		(утворюється)
fl.	flos	Квітка
fol.	folium	Листок
gtm.	guttam (однина)	Краплю
gts.	guttas (множина)	Крапель
hb.	herba	Трава
inf.	infusum	Настій
in ampull.	in ampullis	В ампулах
in tab.	in tabulettis	В таблетках
lin.	linimentum	Рідка мазь
liq.	liquor	Рідина
M.pil.	massa pilularum	Пілюльна маса
M.	Misce, Misceatur	Змішай,
		Хай буде змішано

НАЙВАЖЛИВІШІ РЕЦЕПТУРНІ СКОРОЧЕННЯ (продовження)

N.	numero	Числом
ol.	oleum	Олія (рідка)
p.aeq.	partes aequales	Рівні частини
past.	pasta	Паста
pil.	pilula	Пілюля
ppt., prae.	praecipitatus	Осаджений
pulv.	pulvis	Порошок
q.s.	quantum satis	Скільки треба
r., rad.	radix	Корінь
Rp.	Recipe	Візьми
Rep.	Repete, Repetatur	Повтори, Хай буде повторено
rhiz.	rhizoma	Кореневнище
S.	Signa, Signetur	Познач, Хай буде позначено
s.	seu	або
sem.	semen	Насіння
simpl.	simplex	Простий
sir.	sirupus	Сироп
Sol.	solutio	Розчин
Steril.	Sterilisa, Sterilisetur	Простерилізуй, Простерилізувати
supp.	suppositorium	Свчка
tab.	Tab(u)letta	Таблетка
t-ra, tinct., tct.	tinctura	Настойка
ung.	unguentum	Мазь
vitr.	vitrum	Склянка

§ 119. ПОНЯТТЯ ПРО ДОЗИ

Кількість ліків, які приймаються за один раз або за одну добу, називається дозою (dosis). За характером дії на організм розрізняють дози терапевтичні, токсичні й летальні — *dosis therapeutica*, *dosis toxica*, *dosis letalis*.

Терапевтичною вважають таку дозу препарату, яка забезпечує лікувальний ефект. Лікарі у повсякденній практиці звичайно користуються середніми терапевтичними дозами. Максимально допустимі лікувальні дози, які використовують порівняно рідко, називаються вищими терапевтичними. Вищі разові й добові дози для отруйних і сильнодіючих препаратів наведено в XI Державній Фармакопеї (ДФ XI). Дози, що зумовлюють отруєння, називаються токсичними, дози, які спричиняють смерть — летальними (смертельними).

Розрізняють такі дози: на один прийом, разові (*pro dosi*), на добу (*pro die*), ударні (збільшена доза на перший прийом), курсові (на курс лікування).

Усі лікарські форми діляться на дозовані (поділені — *divisi*) і недозовані (неподілені — *indivisi*). До дозованих належать лікарські форми, призначені для прийому всередину (*ad usum internum*, або *pro usu interno*) — порошки, таблетки, драже, свічки, краплі, настої, відвари, мікстури, також для ін'єкцій (*pro injectionibus*) — підшкірних, внутрішньом'язових, внутрішньовенних тощо.

Недозовані лікарські форми звичайно призначаються для зовнішнього використання (*ad usum externum*). Це присипки, або недозовані порошки, мазі й пасти, розчини, настої й відвари для зовнішнього користування.

ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ

Лікарські форми поділяються на тверді, рідкі і м'які.

§ 120. ТВЕРДІ ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ

ПОРОШКИ (*Pulveres*)

Порошки — *pulveres* (порошок — *pulvis*, род. відмінок однини — *pulveris*). Порошком називається тверда лікарська форма для внутрішнього та зовнішнього застосування, яка володіє властивостями сипкості. За ступенем подрібнення розрізняють такі види порошків:

1) грубий (*pulvis grossus*), часточки якого можна розрізнити неозброєним оком (від 0,5 до 1 мм);

2) дрібний (*pulvis subtilis*), часточки якого ледве можна відчутти при розтиранні між пальцями;

3) щонайдрібніший (*pulvis subtilissimus*), при розтиранні якого між пальцями не відчувається часточок. Консистенція порошку залежить від розмірів отворів у ситі, через яке його просіюють.

Порошки бувають прості (*pulveres simplices*), тобто такі, що складаються з однієї лікарської речовини, і складні (*pulveres compositi*), до складу яких входить 2 інгредієнта і більше. Розрізняють порошки дозовані (*pulveres divisi*), тобто поділені на окремі дози, і недозовані (*pulveres indivisi*) — неподілені.

ДОЗОВАНІ ПОРОШКИ (*Pulveres divisi*)

Дозовані порошки (*pulveres divisi*) призначають для внутрішнього застосування. Маса таких порошків повинна бути не менше ніж 0,1 г і не більше ніж 1 г. Якщо в дозованих порошках виписують лікарські речовини в кількостях до 0,1 г, то для збільшення маси порошку додають цукор тростяний або буряковий (*saccharum*) чи цукор молочний (*saccharum lactis*) в кількості 0,2 і 0,3 г. Приписують дозовані порошки в кількості не менше ніж 3, звичайно 6, 10, 12 і рідше — більше. Для упаковки порошків використовують папір для писання; легкі та гігроскопічні речовини відтискають у вощеному папері (*in charta cerata*) або парафінованому (*in charta paraffinata*). Це треба вказати в рецепті.

Під час приписування простих дозованих порошків у рецепті вказують назву лікарської речовини та її разову дозу, потім кількість виписаних доз (*Da tales doses*) і спосіб уведення порошку.

Приклад:

Візьмь: Амідопіріну 0,3
Видай таких доз числом 10
Познач. По 1 порошку тричі на
добу.

Rp.: Amidopyrini 0,3
Da tales doses numero 10
Signa. По 1 порошку тричі на
добу.

У разі приписування складних дозованих порошків указують назву всіх інгредієнтів, які входять до їх складу. Після цього вказують на необхідність змішати та виготовити порошок (*Misce fiat pulvis*) і на число доз, які треба видати (*Da tales doses ...*).

Приклад:

Візьмь: Анальгін
Амідопіріну по 0,25
Видай таких доз числом 12
Познач. По 1 порошку тричі на
добу

Rp.: Analgini
Amidopyrini aa 0,25
Misce, fiat pulvis
Da tales doses numero 12
Signa. По 1 порошку тричі на
добу

Порошки, які мають неприємний смак або запах, гігроскопічні речовини, а також ті, що впливають на слизові оболонки і тканини зуба, приписують у желатинових капсулах.

КАПСУЛИ (Capsulae)

Капсули желатинові (*capsulae gelatinosae*, Abl. pl. — *in capsulis gelatinosis*) бувають м'які або еластичні (*capsulae molles*, s. *elasticae*), тверді (*capsulae durae*) і з кришками (*capsulae operculatae*). Желатинові капсули мають кулеподібну, яйцеподібну і довгасту форму, вміщують від 0,1 до 1,5 г лікарської речовини.

Капсула з кришечкою має вигляд циліндрів, які вільно входять один в один, щільно прилягаючи один до одного.

Під час приписування порошків у желатинових капсулах про це потрібно повідомити в *subscriptio*.

Приклад:

Візьмь: Заліза відновленого 1,0
Видай таких доз числом 15
у желатинових капсулах
Познач. По 2 капсули 4 рази
на добу після їди

Rp.: Ferri reducti 1,0
Dentur tales doses numero 15
in capsulis gelatinosis
Signa. По 2 капсули 4 рази
на добу після їди

ТАБЛЕТКИ (Tablettae)

Таблетки — *tablettae* (однина — *tabletta*, род. відмінок однини — *tablettae*, род. відмінок множини — *tablettarum*, Abl. pl. — *in tabletteis*) — тверда дозована лікарська форма, яку одержують на фармацевтичних

підприємствах шляхом пресування лікарських і допоміжних речовин. Виготовляють таблетки за стандартними приписами, тобто вони є офіційними.

Таблетки випускають різної величини й форми (круглі, овальні, плоскі, двоопуклі тощо). Ця лікарська форма призначена найчастіше для внутрішнього застосування, інколи і для зовнішнього та імплантації. Маса таблетки для внутрішнього застосування не повинна перевищувати 1 г. Маса таблетки для зовнішнього використання може бути 1 г і більше. З таких таблеток найчастіше готують розчини відповідної концентрації. Під час виготовлення таблеток як формоутворюючий засіб (наповнювач) використовують карбонат, тальк, какао, розчин желатину тощо. Таблетки є зручною лікарською формою завдяки точності дозування, легкості їх приймання, частковому маскуванню неприємного смаку й запаху тощо.

Під час виписування таблеток після назви інгредієнтів зазначають разову дозу, наповнювач (конституент) не вказують. У приписці наводять число доз, що треба видати, — *Da tales doses N* і вказують лікарську форму — *in tabulettis*.

Наприклад, рецепт на вікасол, разова доза якого становить 0,015, має такий вигляд:

Візьми: Вікасолу 0,015
Видай таких доз числом 20
у таблетках
Познач. По 1 таблетці тричі
на добу

Rp.: Vikasoli 0,015
Da tales doses numero 20
in tabulettis
Signa. По 1 таблетці тричі
на добу

Так само виписують складні таблетки.

Таблетки простіше виписувати як готову лікарську форму. У цьому разі перелік інгредієнтів починають із назви форми.

Приклад:

Візьми: Таблетки мепротану 0,2
числом 20
Видай. Познач. По
1 таблетці двічі на добу

Rp.: Tabulettas Meprotani 0,2 numero 20
Da. Signa. По 1 таблетці двічі
на добу

Деякі складні таблетки випускаються промисловістю із власними назвами, що часто складаються з окремих складів назв їх компонентів. Такі таблетки належать до патентованих. Виписують їх як готову лікарську форму, дози не вказують. Патентовані таблетки пірамінал, які містять амідопірин (0,25), кофеїн (0,03) і фенобарбітал (0,02), виписують так.

Приклад:

Візьми: Таблетки піраміналу
числом 6
Видай. Познач. По
1 таблетці при зубному болю

Rp.: Tabulettas Pyraminali numero 6
Da. Signa. По 1 таблетці
при зубному болю

ГЛОСЕТИ (Glossettae)

Назва "glossetta" походить від грец. glossa — язик.

Це невеликі таблетки, що призначаються сублінгвально, тобто під язик.

Наприклад, виписати 20 глосет стерандрила (Sterandrilum) по 0,02 г для прийому по 1 глосеті під язик.

Rp.: Glosso-Sterandrili 0,02
Da tales doses numero 20 in glossetis
S. По 1 глосеті під язик

ГРАНУЛИ (Granulae)

Гранули (granulae, в однині — granula, род. відмінок однини — granulae, род. відмінок множини — granularum) — це тверда лікарська форма у вигляді однорідної частинки розміром 0,2—0,3 мм (крупинки та зернятка кулястоциліндричної або неправильної форми). Гранули призначаються для внутрішнього вживання, виготовляються на заводах. Виписуються скороченням способом із зазначенням загальної кількості.

Наприклад, виписати 100 г гранул гліцерофосфату (Glycerophosphas) для прийому по 0,5 чайної ложки тричі на день.

Rp.: Granularum Glycerophosphatis 100,0
Da. Signa. По 0,5 чайної ложки тричі на день

ДРАЖЕ (Dragée)

Драже (dragée) — тверда лікарська форма для внутрішнього застосування, яку одержують шляхом багаторазового нашарування (дражування) лікарських і допоміжних речовин на цукрові гранули (крупку).

До складу драже входять лікарські та допоміжні речовини. Драже повинні мати правильну кулеподібну форму. Поверхня їх має бути гладенькою і однорідною за забарвленням. Маса драже не повинна перевищувати 1 г. Драже, як і таблетки, є зручною лікарською формою завдяки точності дозування, легкості прийому та зберігання, частковому маскуванню неприємного смаку й запаху. Готують цю лікарську форму на фармацевтичних підприємствах. При виписуванні драже після Rp. вказують назву лікарської форми.

Приклад:

Візьми: Драже аміназіну 0,025
Вдай таких доз числом 30
Познач. По 1 драже тричі
на добу

Rp.: Dragée Aminazini 0,025
Da tales doses numero 30
Signa. По 1 драже тричі на
добу

КАРАМЕЛИ **(Caramel)**

Це тверда дозована форма виробничого виготовлення на основі змішування лікарських речовин з цукром або з патокою. Застосовується сублінгвально (sub+lingua) та суббукально (sub+bucca) для лікування захворювань слизової оболонки ротової порожнини та ясен.

Наприклад, виписати 20 карамелей декаміну (Decaminum) по 0,00015 для прийому по 1 карамелі під язик 4 рази на день.

Rp.: Caramel Decamini 0,00015 numero 20

Da. Signa. По 1 карамелі під язик 4 рази на день

ПАСТИЛКИ **(Trochisci)**

Це тверда дозована лікарська форма, виготовлена у промисловості шляхом змішування лікарських речовин із цукром і слизом. Застосовується для лікування патологій слизової оболонки ротової порожнини (сублінгвально) та захворювань травного тракту (всередину).

Наприклад, виписати 10 пастилок дрилл (Drill) для прийому по одній пастильці двічі-тричі на день, тримати у ротовій порожнині до повного розсмоктування.

Rp.: Trochisci Drill numero 10

Da. Signa. По 1 пастильці двічі-тричі на день, тримати в роті до повного розсмоктування

ПЛІВКА ЛІКАРСЬКА

Це тверда дозована лікарська форма, яка виготовлена в промисловості у вигляді полімерної плівки. Прикладається до слизової оболонки ясен верхньої щелепи для забезпечення повільного та довгого надходження лікарського препарату. В офтальмології застосовуються плівки для очей (Membranulae ophthalmicae), що замінюють краплі. Наприклад, виписати 10 плівок тринітролонгу (Trinitrolongum) по 0,001 г, прикріпити 1—2 плівки в ділянці малих кутніх зубів верхньої щелепи.

Rp.: Trinitrolongi 0,001 numero 10

Da. Signa. Прикріпити 1—2 плівки в ділянці малих кутніх зубів верхньої щелепи

ЗБІР ЛІКАРСЬКИЙ **(Species)**

Це суміш кількох видів подрібненої чи цільної лікарської сировини в паперовій упаковці. Офіційний лікарський засіб випускається скороченим способом, магістральний — розгорнутим. Назви зборів виписуються у множині, наприклад, *specierum antiasthmaticarum*, *specierum amararum*,

specierum sedativarum. Застосовується збір для виготовлення настоїв та відварів, які можуть вживатися всередину (дозується ложками, мензурками, стаканами) та зовнішньо.

Наприклад, виписати 10 г грудного збору (*Species pectorales*). Приживанні настояти 10 г грудного збору у стакані гарячої води і приймати по 2—3 столові ложки двічі-тричі на день.

Rp.: *Specierum pectoralium* 100,0 (Офіційний збір)

Da. Signa. Настояти 1 столову ложку в стакані гарячої води і приймати по 2—3 столові ложки двічі-тричі на день

Виписати 100 г збору, що містить листя евкаліпту (*folium Eucalypti*), листя шалфею (*folium Salviae*), квіти ромашки (*flos Chamomillae*), взяті у співвідношенні 1:2:2. Одну столову ложку збору настояти у стакані окропу і застосовувати для полоскання горла

Rp.: *Foliorum Eucalypti* 20,0 (Магістральний збір)

Foliorum Salviae

Florum Chamomillae aa 40,0

Misce, fiat species

Da. Signa. Настояти 1 столову ложку збору в стакані окропу.

Застосовувати для полоскання горла.

ПРИСИПКИ (*Aspersiones*)

Присипки (*aspersiones*) — найпоширеніший різновид недозованих порошків (*pulveres indivisi*). Призначають для зовнішнього застосування. Під час випишування присипок, як і інших форм для зовнішнього застосування, вихідною величиною у розрахунку рецепта є терапевтична концентрація лікарської речовини, яка виражається у відсотках від загальної маси присипки. Наповнювачем для присипок служать картопляний або пшеничний крохмаль (*Amylum*) чи тальк (*Talcum*). Випишують присипки у кількості від 5 до 100 г.

Приклад:

Візьми: Присипки анестезину
75% — 10,0

Видай. Познач. Наносити на уражені ділянки шкіри

Rp.: *Aspersio Anaesthesini*
75% — 10,0

Da. Signa. Наносити на уражені ділянки шкіри

Цей самий рецепт можна випишувати в розгорнутій формі:

Візьми: Анастезину 7,5

Крохмалю 2,5

Змішай, хай утвориться порошок найдрібніший

Видай. Познач. Наносити на уражені ділянки шкіри

Rp.: *Anaesthesini* 7,5

Amyli 2,5

Misce, fiat pulvis subtilissimus

Da. Signa. Наносити на уражені ділянки шкіри

ГІРЧИЧНИКИ (*Charta sinapisata*)

Це аркуш паперу, вкритий тонким шаром порошку знежиреного насіння гірчиці. Випишують цю офіційальну форму скороченим способом.

Rp.: Chartae sinapisatae numero 10

Da. Signa. Намочити у теплій воді,
застосовувати зовнішньо на непошкоджену шкіру

ОЛІВЕЦЬ (*Stilus, vapiant — stylus*)

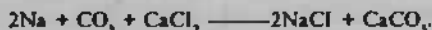
Тверда лікарська форма у вигляді циліндра із загостреним або круглястим кінцем, застосовується зовнішньо. У медичній промисловості випускається, наприклад, кровоспинний олівець (*Stilus haemostaticus*) та ментоловий (*Stilus Mentholi*).

Rp.: Stili Mentholi numero 3

Da. Signa. Зовнішньо для натирання
шкіри у скроневій ділянці при мігрені

ЗУБНІ ПОРОШКИ (*Pulveres dentifrici*)

Зубний порошок (*pulvis dentifricus*) — порошок білого кольору, основним компонентом якого є кальцію карбонат. Для одержання щонайдрібнішого порошку крейди використовують метод хімічного осадження (*praecipitatio*):

Крім одержуваного у такий спосіб *calcii carbonas praecipitatus*, до складу зубних порошоків входять ефірні олії (м'ятна, гвоздична, евкаліптова, анісова), які надають їм приємного запаху і дезодоруючих властивостей. Зубні порошки діляться на гігієнічні й лікувально-профілактичні.

Приклади приписів зубних порошоків:

Візьми: Кальцію карбонату
осадженого 20,0

Магнію карбонату
основного 5,0

Олій м'яти перцевої
10 крапель

Змішай, хай утвориться
порошок найдрібніший

Видай. Познач. Зубний порошок

Rp.: Calcii carbonatis praecipitati 20,0

Magnesii subcarbonatis 5,0

Olei Menthae piperitae
gtts. X

Misce, fiat pulvis subtilissimus

Da. Signa. Зубний порошок

Візьми: Натрію гідрокарбонату 93,0
 Натрію тетраборату 5,0
 Олій м'яти перцевої 1 мл
 Ментолу 0,2
 Змішай, щоб утворився
 порошок найдрібніший
 Видай. Познач. Зубний порошок

Rp.: *Natrii hydrocarbonatis* 93,0
Natrii tetraboratis 5,0
Olei Menthae piperitae 1 ml
Mentholi 0,2
Misce, fiat pulvis subtilissimus
 Da. Signa. Зубний порошок

Візьми: Кислоти борної 20,0
 Крохмалю 60,0
 Хініну гідрохлориду 0,01
 Сахарину 0,1
 Ваніліну 0,5
 Змішай, хай утвориться
 порошок найдрібніший
 Видай. Познач. Кислий
 зубний порошок при
 лужній реакції слини.
 Застосовувати двічі на
 тиждень

Rp.: *Acidi borici* 20,0
Amyli 60,0
Chinini hydrochloridi 0,01
Saccharini 0,1
Vanilini 0,5
Misce, fiat pulvis subtilissimus
 Da. Signa. Кислий зубний по-
 рошок при лужній реакції сли-
 ни. Застосовувати двічі на
 тиждень

Візьми: Кальцію гідрокарбонату
 осадженого 70,0
 Хініну сульфату 3,0
 Мила медичного 0,2
 Сахарину 0,1
 Олій м'яти перцевої
 20 крапель
 Змішай, нехай утвориться
 порошок найдрібніший
 Видай. Познач. Лужний
 зубний порошок при
 кислій реакції слини.
 Застосовувати двічі на
 тиждень

Rp.: *Calcii hydrocarbonatis prae-*
cipitati 70,0
Chinini sulfatis 3,0
Saponis medicinalis 0,2
Saccharini 0,1
Olei Menthae piperitae
guttas, XX
Misce, fiat pulvis subtilissimus
 Da. Signa. Лужний зубний
 порошок при кислій реакції
 слини.
 Застосовувати двічі на
 тиждень

§ 121. РІДКІ ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ

РОЗЧИНИ (*Solutiones*)

Розчини — *solutiones* (однина — *solutio*, род. відмінок однини — *solutionis*) — являють собою рідку лікарську форму, яка утворюється шляхом розчинення твердих лікарських речовин або рідини в розчиннику. Як розчинник найчастіше використовують дистильовану воду (*Aqua destillata*), рідше — етиловий спирт (*Spiritus aethylicus*) 95%, 90%, 70% та 40%, гліцерин (*Glycerinum*) та рідкі олії: персикову (*Oleum Persicorum*), оливкову (*Oleum Olivarum*), мигдальну (*Oleum Amygdalarum*), вазелінову (*Oleum Vaselini*). Розчини повинні бути прозорими і не мати осаду.

Розчини діляться на дозовані (для прийому всередину та для ін'єкцій) і недозовані (для зовнішнього застосування).

РОЗЧИНИ ДЛЯ ВНУТРІШНЬОГО ЗАСТОСУВАННЯ (Solutiones ad usum internum)

Виписуючи розчини для внутрішнього застосування, лікар повинен виходити з разової дози препарату і загальної кількості прийомів. Розчинники виписуються розгорнутим і скороченим способом.

Приклад виписування розчину розгорнутим способом:

Візьми: Кальцію хлориду 18,0

Води дистильованої до 180мл

Змішай. Видай. Познач.

По 1 столовій ложці тричі на добу

Rp.: Calcii chloridi 18,0

Aquae destillatae ad 180 ml

Misce. Da. Signa. По 1 столовій

ложці тричі на добу

Прийменник "ad" означає "до". Застосовують його при виписуванні рецептів у тому разі, коли сумарна доза basis перевищує 1 мл. При цьому constituents додають до загальної кількості розчину, враховуючи масу basis.

Наведений розчин може бути виписаний також у скороченому вигляді як готова лікарська форма.

П р и к л а д :

Візьми: Розчину кальцію хлориду

18,0 —180 мл

Видай. Познач. По 1 столовій

ложці тричі на добу

Rp.: Solutionis Calcii chloridi

18,0 —180 ml

Da. Signa. По 1 столовій ложці

тричі на добу

Спиртові та олійні розчини, як і водні, виписують у розгорнутій і скороченій формах. Проте на відміну від водних розчинів під час виписування олійних і спиртових розчинів у скороченій формі обов'язково вказують його характер: спиртовий (spirituosae) чи олійний (oleosae).

КРАПЛІ ДЛЯ ПРИЙМАННЯ ВСЕРЕДИНУ (Guttae ad usum internum)

Краплі — guttae (однина — gutta, род. відмінок однини — guttae). Розчини для прийому всередину можуть дозуватися не лише ложками, а й краплями.

Кількість крапель у різних речовинах (мл)

Кількість крапель	Вода дистильована	Спирт етиловий 70%	Настойки (в середньому)	Ефір медичний
5	0,25	0,1	0,1	0,08
10	0,5	0,2	0,2	0,16
20	1	0,4	0,4	0,33
50	2,5	1	1	0,82
60	3	1,2	1,2	1

Приклад:

Виписати розчин атропіну сульфату (*Atropini sulfas*) у краплях на 10 прийомів. Разова доза — 0,0005 мл. Розраховують так. Сумарна доза ліків становитиме $0,0005 \cdot 10 = 0,005$. Якщо величина одноразового прийому ліків складає 10 крапель, то разова доза *constituens* дорівнюватиме 0,65 мл, сумарна — $0,5 \text{ мл} \cdot 10 = 5 \text{ мл}$. Отже, рецепт матиме такий вигляд:

Візьми: Атропіну сульфату 0,005
Води дистильованої 5 мл
Змішай. Видай. Познач.
По 10 крапель на прийом
тричі на добу

Rp.: *Atropini sulfatis* 0,005
Aquae destillatae 5 ml
Misce.
Da. *Signa.* По 10 кра-
пель на прийом тричі на добу

Не рекомендують виписувати в краплях отруйні та сильнодіючі речовини в максимальних дозах через відносну точність доз, що пояснюється низькою умов (форма краплеміру, температура середовища та ін.).

Новогаленові препарати (*Praeparata neogalenica*)

У формі крапель для вживання всередину призначають також новогаленові (неогаленові) препарати, які отримують шляхом спеціальної обробки рослинної сировини. Вони являють собою спиртові, ефірні або водні витяжки з рослин. Ці препарати, на відміну від галенових, чистіші, мають менше баластних речовин, тому деякі з них можуть вводитись і парентально.

Новогаленові препарати є офіційними, їх виписують як настойки.

Rp.: *Lantosidi* 15 ml

Da. *Signa.* Вживати по 15 крапель тричі на день

НАСТОЙКИ (*Tincturae*)

Настойки — *tincturae* (однина — *tinctura*, род. відмінок однини — *tincturae*) є прозорою, забарвленою спиртовою, спиртоводною чи спиртоефірною витяжкою з рослинної сировини.

Настойки виготовляють на хіміко-фармацевтичних заводах шляхом настоювання (мацерації), витіснення (перколяції) або розчинення екстрактів. При виготовленні сильнодіючих настоек з однієї вагової частини рослинної сировини одержують 10 об'ємних частин настойки. У разі виготовлення не сильнодіючих настоек це співвідношення дорівнює 1:5. Усі настойки є офіційними.

Приклади:

Виписати просту настойку опію (*Tinctura Opii simplex*), разова доза — 5 крапель.

Приклади:

Візьми: Настойки олію простої 5 мл
Видай. Познач. По 5 крапель
на прийом

Rp.: Tincturae Opii simplicis 5 ml
Da. Signa. По 5 крапель на
прийом

Виписати суміш, яка складається з настоек конвалії звичайної (Tinctura Convallariae) та собачої кропиви (Tinctura Leonuri). Разова доза 15 крапель.

Візьми: Настойки конвалії
Настойки собачої кро-
пиви по 15 мл
Змішай. Видай. Познач.
По 30 крапель тричі
на добу

Rp.: Tincturae Convallariae
Tincturae Leonuri aa 15 ml
Misce. Da. Signa.
По 30 крапель тричі
на добу

ЕКСТРАКТИ (Extracta)

Екстракти — *extracta* (однина — *extractum*, род. відмінок однини — *extracti*) — є концентрованими витяжками з рослинної сировини. Екстракти, як і настойки, готують методом мацерації та перколяції з використанням тих самих речовин. За консистенцією розрізняють такі види екстрактів: рідкі (*extracta fluida*), густі (*extracta spissa*) і сухі (*extracta sicca*). Рідкий екстракт призначають у краплях, сухий і густий — у порошках, свічках, пілюлях та інших формах.

Приклад:

Виписати рідкий екстракт глоду колючого (*Extractum Crataegi fluidum*), разова доза — 30 крапель.

Візьми: Екстракту глоду рідкого 25 мл
Видай. Познач. По 30
крапель тричі на добу
до їди

Rp.: Extracti Crataegi fluidi 25 ml
Da. Signa. По 30 крапель тричі
на добу до їди

НАСТОЇ І ВІДВАРИ (Infusa et decocta)

Настої — *infusa* (однина — *infusum*, род. відмінок однини — *infusi*) і відвари — *decocta* (однина — *decoctum*, род. відмінок однини — *decocti*) — рідкі лікарські форми, водні витяжки із рослинної лікарської сировини. Настої, як правило, готують із частин рослин, діюче начало яких легко екстрагується (листки — *folia*, трава — *herba*, квітки — *flores*). Відвари звичайно готують із коренів (*radix*), кореневищ (*rhizoma*), кори (*cortex*) та щільних листків.

Для приготування настоїв і відварів рослинну сировину подрібнюють, заливають водою кімнатної температури і нагрівають на киплячій водяній бані, часто помішуючи, протягом 15 хв (настої) або 30 хв (відвари). Після

цього їх охолоджують за кімнатної температури протягом 45 хв (настої) або 10 хв (відвари) й фільтрують.

Настої і відвари призначають як для внутрішнього, так і для зовнішнього застосування (полоскання, ванночки, аплікації). У разі призначення їх усередину дози визначають ложками (столовою, чайною, десертною). Зберігають настої і відвари 3—4 доби в прохолодному місці.

Рецепт починається з назви лікарської форми (*Infusi, Decocti*), потім указують частину рослини, з якої треба приготувати настій або відвар, і назву рослини. Після цього вказують сумарну дозу рослинної сировини і загальну кількість настою для прийому.

Припустимо, що треба виписати настій з листків наперстянки (*folia Digitalis*); разова доза — 0,05 мл, для прийому столовими ложками. Сумарна доза вираховується так: $0,05 \cdot 12 = 0,6$ мл; загальна кількість настою — $15 \text{ мл} \cdot 12 = 180 \text{ мл}$.

Приклади:

Візьми: Настою листків наперстянки з 0,6 — 180 мл
Видай. Познач. По 1 столовій ложці 6 разів на добу

Rp.: *Infusi foliorum Digitalis ex*
0,6 — 180 ml
Da. Signa. По 1 столовій ложці 6 разів на добу

Рецепт на відвар листків мучниці (*folium Uvae ursi*; разова доза — 1,5) має такий вигляд:

Візьми: Відвару листків мучниці з 18,0 — 180 мл
Видай. Познач. По 1 столовій ложці тричі на добу

Rp.: *Decocti foliorum Uvae ursi*
ex 18,0 — 180 ml
Da. Signa. По 1 столовій ложці тричі на добу

ЕМУЛЬСІЇ (Emulsa)

Емульсії — *emulsa* (однина — *emulsum*, род. відмінок однини — *emulsi*) — це рідка лікарська форма, в якій нерозчинні у воді рідини (жирні олії, бальзами) перебувають у завислому стані у вигляді найдрібніших часточок. Це двофазна система, в якій розрізняють дисперсну фазу (жир) і дисперсне середовище (воду), які взаємно нерозчинні. Зовні емульсії нагадує молоко. За способом приготування розрізняють два види емульсій — олійні (*Emulsa oleosa*) і насінневі (*Emulsa seminalia*). Останні зараз майже не використовуються.

Приклади:

Виписати 100 мл емульсії з рицинової олії (*Oleum Ricini*), разова доза — 10 мл. Призначити на 1 прийом протягом 30 хв.

Візьми: Олії рицинової 10 мл
Желатози 5,0
Води дистильованої до 100 мл
Змішай, нехай утвориться емульсія
Видай. Познач. Прийняти протягом 30 хв

Rp.: *Olei Ricini 10 ml*
Gelatosae 5,0
Aquae destillatae ad 100 ml
Misce, fiat emulsum
Da. Signa. Прийняти протягом 30 хв

Цей самий рецепт може бути виписаний у скороченому вигляді.

Візьми: Емульсії олії рицинової
10 мл — 100 мл
Видай. Познач. Прийма-
ти протягом 30 хв

Rp.: Emulsi olei Ricini 10 ml—
100 ml
Da. Signa. Прийняти
протягом 30 хв

У вигляді емульсій можуть бути виписані речовини з неприємним смаком і запахом (рицинова олія, риб'ячий жир), що зручно для педіатричної практики. Додаючи до емульсій тверді лікарські речовини, можна також замаскувати їх неприємний смак і запах.

СУСПЕНЗІЇ (Suspensiones)

Суспензії — suspensiones (однина — suspensio, род. відмінок однини — suspensionis) — це рідка лікарська форма, в якій дрібні нерозчинні лікарські речовини (порошки) змішуються з водою, жирними оліями, гліцерином або з іншими рідинами. Від колоїдів вони відрізняються більшими розмірами зважених часток (більше ніж 0,1 мк). Ця лікарська форма призначається всередину, парентерально та зовнішньо. Наприклад, виписати 100,0 суспензії, що містить 1% окситетрацикліну (Oxytetracyclinum). Призначити по 1 чайній ложці тричі на день.

Rp.: Oxytetracyclini 1,0
Olei Amygdalarum ad 100,0
Misce, fiat suspensio
Da. Signa. По 1 чайній ложці тричі на день

МІКСТУРИ (Mixture)

Мікстури — mixturae (однина — mixtura, род. відмінок однини — mixturae). Мікстурою (від лат. miscere — змішувати) називається рідка лікарська форма, що утворюється шляхом розчинення однієї чи кількох твердих речовин або змішування між собою двох чи кількох рідин (розчинів, настоянок, екстрактів, слизу тощо). Мікстури бувають прозорими, каламутними і з осадом.

Призначаються мікстури як всередину, так і зовнішньо.

Наприклад, необхідно виписати мікстуру, що містить калію бромід (Kalii bromidum) та натрію бромід (Natrii bromidum), разова доза кожного по 0,1 та кодеїну фосфат (Codeini phosphas), разова доза 0,015, для прийому столовими ложками. Сумарні дози бромідів становлять $0,1 \cdot 12 = 1,2$, кодеїну фосфату — $0,015 \cdot 12 = 0,18$, загальна кількість мікстури $15 \text{ мл} \cdot 12 = 180 \text{ мл}$.

Rp.: Kalii bromidi
Natrii bromidi aa 1,2
Codeini phosphatis 0,18
Aquae destillatae ad 180 ml
Misce. Da. Signa. По 1 столовій ложці
на прийом тричі на день

Для поліпшення смаку інколи в мікстури додається солодкий сироп, звичайно цукровий (*Sirupus simplex*) в кількості 5—20%.

Rp.: *Liquoris Ammonii anisati* 1,25 ml
Sirupi simplicis 12 ml
Aquae destillatae ad 60 ml
Misce. Da. Signa. По 1 чайній ложці
тричі на день

СЛИЗИ (*Mucilagines*)

Слизи — *mucilagines* (однина — *mucilago*, род. відмінок однини — *mucilaginis*) — це густі рідини, що являють собою гідрофільні колоїди. Їх отримують шляхом обробки водою деяких рослин, багатих на слиз (корінь алтею — *Radix Althaeae*, насіння льону — *Semina Lini* тощо), камедей (аравійська камедь — *Gummi arabicum*, абрикосова камедь — *Gummi Armeniacae*), крохмалю (*Amylum*).

Слизи додаються до мікстур у кількості 20—50%. Крім того, слизи використовують у мікстурах, що містять речовини подразнювальної дії, вони мають здатність вкривати слизові оболонки тонкою плівкою та запобігати таким чином подразненню.

Наприклад, виписати мікстуру, що містить нітрат вісмуту (*Bismuthi subnitras*), разова доза 0,1 з додаванням слизу з кореня алтеї (*Radix Althaeae*) в кількості 30%, для прийому всередину столовими ложками.

Rp.: *Bismuthi subnitratris* 6,0
Mucilaginis Althaeae 60,0
Aquae destillatae ad 180 ml
Misce. Da. Signa. По 1 столовій ложці тричі на день
Перед вживанням збовтати

Rp.: *Infusi Adonidis vernalis* 6,0—180 ml
Natrii bromidi 6,0
Codeini phosphatis 0,18
Misce. Da. Signa. По 1 столовій ложці тричі на день

БАЛЬЗАМИ (*Balsama*)

Бальзами — *balsama* (однина — *balsamum*, род. відмінок однини — *balsami*) — це рідини з приємним запахом, що отримують із рослин. Вони містять ароматичні безазотисті речовини, ефірні олії, смоли, альдегіди та інші сполуки.

Rp.: *Balsami Tolutani* 1,25
Sacchari 60,0
Aquae destillatae ad 100 ml
Misce. Da. Signa. По 1 чайній ложці тричі на день

Rp.: *Balsami contra pertussim* 30 ml
Da. Signa. По 10 крапель тричі на день

КОВТКИ **(Haustus, Tragi)**

Ковтки — haustus (однина — haustus, род. відмінок однини — haustus), gorgee (gorgee — франц, незмінне), tragus (однина — tragus, род. відмінок однини — tragi), — це рідкі лікарські форми, які призначені для одноразового прийому всередину (на один ковток).

Rp.: Haustus extracti Filicis maris spissi 50,0

Da. Signa. На 1 прийом

ЛИМОНАДИ **(Limonata)**

Лимонади — limonata (однина — limonatum, род. відмінок однини — limonati) — це солодкі підкислені рідини, які вживають всередину. Вони виготовляються ex tempore шляхом розчинення у воді простих сиропів та кислот (соляної, лимонної, виннокам'яної, фосфорної або молочної).

Rp.: Limonati Hydrochloridi 500 ml

Da. Signa. По 1 столовій ложці тричі на день при акінії

НАПОЇ **(Potiones)**

Напої — potiones (однина — potio, род. відмінок однини — potionis) — рідка лікарська форма, до складу якої входять активні речовини, вода та різноманітні сиропи.

Rp.: Potionis alcoholisatae cum Rheo 150 ml

Da. Signa. По 1 столовій ложці двічі на день

МАГМИ **(Magma)**

Магми — magma (однина — magma, род. відмінок однини — magmati) — це суспензії, які містять велику кількість нерозчинних у воді речовин (магнезія, вісмут та ін.).

Rp.: Magmati Magnesia 100,0

Da. Signa. По 1 столовій ложці при гіперацидному гастриті

АЕРОЗОЛІ **(Aerosola)**

Аерозолі — aerosola (однина — aerosolum, род. відмінок однини — aerosoli) — нова перспективна лікарська форма, що швидко завоювала популярність у стоматологів. Спосіб нанесення на слизові оболонки лікарських речовин у вигляді аерозолей має низку переваг порівняно із застосуванням звичайних розчинів у формі змазування, полоскання, аплікацій. Ця лікарська форма забезпечує велику дисперсність речовин, одночасне

й рівномірне покриття лікарськими речовинами всіх доступних зон ротової порожнини, високу схоронність інгредієнтів від руйнівної дії повітря і світла, стабільну стерильність під час користування.

У формі аерозолей випускають такі препарати: "Інгаліпт" ("Ingaliptum"), "Анестезол" ("Anaesthesolum"), "Уросептол" ("Uroseptolum").

"Інгаліпт" — препарат з протифенольною і антисептичною дією, містить сульфаніламід, тимол, евкаліптову та м'ятну олії, спирт, цукор, гліцерин і стабілізатор.

Для термінальної анестезії зручний препарат "Анестезол", який містить 8 % тримекаїну і 0,02 % фурациліну. Він дозволяє досягти однічної анестезії всіх зон слизової оболонки ротової порожнини.

Виписують аерозолі як готову лікарську форму.

ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ ДЛЯ ІН'ЕКЦІЙ **(Formae medicales pro injectionibus)**

До лікарських форм, призначених для парентерального введення, належать стерильні водні й олійні розчини, зависі та емульсії, а також порошки й таблетки, з яких готують розчини для ін'єкцій. Основні вимоги, що ставляться ХІ Державною Фармакопеею (ДФ ХІ) до ін'єкцій: стійкість, чистота, пірогенність (незмінність під час термічної обробки) і стерильність. Тому при їх виготовленні слід дотримуватися умов, що запобігають їх забрудненню сторонніми речовинами і мікроорганізмами.

Для приготування ін'єкційних розчинів з водорозчинних речовин використовують воду для ін'єкцій, яка відповідає вимогам ДФ. З речовин, що не розчинні у воді, а розчинні в олії, готують стерильні олійні розчини. З цієї метою використовують рослинні олії, що не висихають на повітрі й не подразнюють тканини. До них належать персикова (Oleum Persicorum) і мигдальна (Oleum Amygdalarum) олії. Якщо треба під шкіру або внутрішньовенно увести велику кількість розчинів лікарських речовин, наприклад при отруєнні, крововтраті, то їх готують на стерильних розчинах: ізотонічному натрію хлориду або глюкози.

Виписування лікарських форм для ін'єкцій, що виготовляються в аптеці, ґрунтується на тому самому принципі, що й виписування розчинів для прийому всередину. На відміну від розчинів для внутрішнього використання у приписці вказують "Простерилізуї" (Sterilisa) або (Sterilisetur) — "Хай буде простерилізовано", "Простерилізувати". Припустимо, треба виписати розчин омнопону (Omnoponum), разова доза 0,01 для підшкірного введення по 1 мл на 10 ін'єкцій. Рецепт матиме такий вигляд:

Візьми: Омнопону 0,1
Води для ін'єкцій 10 мл
Змішати. Простерилізувати!
Видати. Позначити. По 1 мл
підшкірно при болю

Rp.: Omnoponi 0,1
Aquae pro injectionibus 10 ml
Misceatur. Sterilisetur!
Detur. Signetur. По 1 мл
підшкірно при болю

Неампульовані препарати для впорскування можуть бути виписані як готова лікарська форма у скороченому вигляді. У такому разі перелік інгредієнтів починають з назви лікарської форми (Solutionis). Після назви препарату вказують його концентрацію у відсотках та загальну кількість розчину.

Приклад:

Візьми: Розчину омнопону
1% — 10 мл
Простерилізуй!
Видай. Познач. По 1 мл
підшкірно при болю

Rp.: Solutionis Omnoponi 1% —
10 ml
Sterilisetur!
Da. Signa. По 1 мл
підшкірно при болю

Ампульовані розчини для ін'єкцій відпускаються аптекою розділеними на окремі дози. Тому й виписують їх із зазначенням разової дози як готової лікарської форми.

Приклад:

Візьми: Розчину кофеїн-
бензоату натрію 20% —
1 мл
Видай таких доз числом 10
в ампулах
Познач. Для підшкірного
уведення

Rp.: Solutionis Coffeini-natrii benzoa-
tis 20% — 1 ml
Da tales doses numero 10 in
ampullis
Signa. Для підшкірного уве-
дення

Стерильні порошки в ампулах випускають для приготування ін'єкційних розчинів перед використанням або для зовнішнього застосування. У рецепті вказують дозу препарату, що міститься в ампулі, в сигнатурі — спосіб приготування лікарської форми.

Приклад:

Візьми: Новарсенолу 0,15
Видай таких доз числом 25
в ампулах
Познач. Вміст ампули
розчинити в 10—15 мл
дистильованої води. Для
обробки ясенних кишень

Rp.: Novarsenoli 0,15
Da tales doses numero 25 in
ampullis
Signa. Вміст ампули
розчинити в 10—15 мл
дистильованої води.
Для обробки ясенних кишень

У разі виписування новогаленових препаратів у рецепті вказують тільки назву препарату і місткість ампули або флакона у мілілітрах, оскільки їх концентрація стандартна.

Приклад:

Візьми: Дигалену-нео 1 мл
Видай таких доз числом 10
в ампулах
Познач. Для підшкірного
уведення по 1 мл

Rp.: Digaleni-neo 1 ml
Da tales doses numero 10 in
ampullis
Signa. Для підшкірного
уведення по 1 мл

Лікарські речовини у флаконах виписують так само, як і в ампулах, але форму упаковки в рецепті не вказують. Якщо у флаконі міститься сухий препарат, то в сигнатурі вказують спосіб приготування розчину.

Приклади:

Візьми: Тіопентал-натрію 1,0
Видай таких доз числом 6
Познач. Вміст флакона
розчинити в 50 мл води
для ін'єкцій, вводити
внутрішньовенно

Rp.: Thiopentali-natrii 1,0
Da tales doses numero 6
Signa. Вміст флакона розчини-
ти в 50 мл води для ін'єкцій,
вводити внутрішньовенно

Візьми: Стрептоміцину сульфату
250 000 ОД
Видай таких доз числом 5
Познач. Вміст флакона
розчинити в 3 мл 0,25%
розчину новокаїну вво-
дити внутрішньом'язово

Rp.: Streptomycini sulfatis
250 000 ОД
Da tales doses numero 5
Signa. Вміст флакона розчини-
ти в 3 мл 0,25% розчину
новокаїну вводити
внутрішньом'язово

Візьми: Бензилпеніциліну
натрієвої солі
500 000 ОД
Видай. Познач. Вміст
флакона розчинити в
10 мл 2% розчину ново-
каїну. Для лікування
виразкового гінгівіту
методом аплікації

Rp.: Benzylpenicillini-natrii
500 000 ОД
Da. Signa. Вміст флакона роз-
чинити в 10 мл 2% розчину
в новокаїну. Для лікування
виразкового гінгівіту методом
аплікації

РОЗЧИНИ ДЛЯ ЗОВНІШНЬОГО ЗАСТОСУВАННЯ (Solutiones ad usum externum)

Під час виписування розчинів для зовнішнього застосування, на відміну від розчинів для внутрішнього використання, треба враховувати тільки концентрацію та загальну кількість препарату.

Розчини для зовнішнього застосування можуть бути виписані двома способами: скороченим (як готова лікарська форма) і розгорнутим. Скорочений припис рецепта починається з назви лікарської форми, потім укаzuється назва препарату, а далі — концентрація й кількість. Концентрація розчину може бути виражена у відсотках і у вигляді співвідношення. Якщо розчин готують на воді, то в разі виписування скороченим способом це не вказується.

Приклади:

Візьми: Розчину етакридину
лактату 0,02% — 300 мл
Видай. Познач. Для по-
лоскання ротової порожнини
(при стоматиті)

Rp.: Solutionis Aethacridini
lactatis 0,02% — 300 ml
Da. Signa. Для полоскання ро-
тової порожнини (при стома-
титі)

Візьми: Розчину етакридину
лактату (1:5000) — 300 мл
Видай. Познач. Для по-
лоскання ротової порожнини
(при стоматиті)

Rp.: Solutionis Aethacridini lactatis
(1:5000) — 300 ml
Da. Signa. Для полоскання
ротової порожнини (при
стоматиті)

У разі виписування розчину розгорнутим способом у рецепті перера-
ховують усі інгредієнти, які входять до його складу, а потім указують:
"Змішай. Видай. Познач."

Рецепт матиме такий вигляд:

Візьми: Етакридину лактату 0,06
Води дистильованої 300 мл
Змішай. Видай. Познач.
Для полоскання ротової
порожнини (при стоматиті)

Rp.: Aethacridini lactatis 0,06
Aquaе destillatae 300 ml
Misce. Da. Signa. Для поло-
сання ротової порожнини
(при стоматиті)

Якщо розчинник не вода, а спирт, олії або гліцерин, то рецепт можна
виписувати за скороченою і розгорнутою формулами, але обов'язково вка-
зати розчинник.

Приклади:

Візьми: Ментолу 0,1
Олії вазелінової до 10 мл
Змішай. Видай. Познач.
Краплі для носа

Rp.: Mentholi 0,1
Olei Vaselini ad 10 ml
Misce. Da. Signa. Краплі для
носа

Візьми: Таніну 2,0
Гліцерину до 20 мл
Змішай. Видай. Познач.
Для змазування ясен
(при гінгівіті)

Rp.: Tannini 2,0
Glycerini ad 20 ml
Misce. Da. Signa. Для змазуван-
ня ясен (при гінгівіті)

Візьми: Розчину брильянтового
зеленого спиртового
1% — 10 мл
Видай. Познач. Для
змазування шкіри на-
вколо рота (при піодермії)

Rp.: Solutionis Viridis nitentis spiri-
tuosae 1% — 10 ml
Da. Signa. Для змазування
шкіри навкол о рота
(при піодермії)

Зубні краплі звичайно є офіційними, випускають їх розфасовани-
ми по 5 і 10 мл у скляній тарі.

Приклад:

Візьми: Крапель "Дента" 10 мл
Видай. Познач. По 1—2
краплі на ватному тампоні
в каріозну порожнину
при болю

Rp.: Guttarum "Denta" 10 ml
Da. Signa. По 1—2 краплі на
ватному тампоні в каріозну
порожнину при болю

Для зовнішнього використання рекомендують низку офіційних
розчинів: формальдегіду (Solutionis Formaldehydi), перекису водню
(Solutionis Hydrogenii peroxidi dilutae et concentratae) тощо. Їх виписують,
як і інші офіційальні лікарські форми, але не вказують концентрацію.

Приклади:

Візьми: Розчину перекису водню розведеного 50 мл
Видай. Познач. Для обробки кореневих каналів

Rp.: Solutionis Hydrogenii peroxydi dilutae 50 ml
Da. Signa. Для обробки кореневих каналів

Візьми: Розчину перекису водню концентрованого 5 мл
Води дистильованої 10 мл
Змішай. Видай. Познач.
Для змазування ясен

Rp.: Solutionis Hydrogenii peroxydi concentratae 5 ml
Aquaе destillatae 15 ml
Misce. Da. Signa. Для змазування ясен

Деякі розчини для зовнішнього використання готують шляхом розчинення таблеток у певній кількості води. Наприклад, для приготування 0,02 % розчину фурациліну для полоскання використовують таблетки масою 0,02 г.

Приклад:

Візьми: Таблетки фурациліну 0,02 для зовнішнього застосування числом 10
Видай. Познач. Розчинити 2 таблетки в 1 склянці води для полоскання

Rp.: Tabulettas Furacilini 0,02 ad usum externum numero 10
Da. Signa. Розчинити 2 таблетки в 1 склянці води для полоскання

Крім водних, олійних і спиртових розчинів у стоматології для зовнішнього застосування використовують настої й відвари, настойки й рідкі екстракти, мікстури, а також розчини кислот і основ (лугів).

Приклади:

Візьми: Настою трав звіробоя з 20,0 — 200 мл
Борної кислоти 2,0
Змішай. Видай. Познач.
Для полоскання ротової порожнини (при стоматиті)

Rp.: Infusi herbae Hyperici ex 20,0 — 200 ml
Acidi borici 2,0
Misce. Da. Signa. Для полоскання ротової порожнини (при стоматиті)

Візьми: Відвару кори дуба з 20,0 — 200 мл
Галуну 3,0
Змішай. Видай. Познач.
Для полоскання ротової порожнини (при стоматиті)

Rp.: Decocti corticis Quercus ex 20,0 — 200 ml
Aluminis 3,0
Misce. Da. Signa. Для полоскання ротової порожнини (при стоматиті)

Візьми: Настойки нагідок 50 мл
Видай. Познач. Для аплікації при пародонтозі

Rp.: Tincturae Calendulae 50 ml
Da. Signa. Для аплікації при пародонтозі

Візьми: Екстракту ракових шишок рідкого 20 мл
Видай. Познач. Для змазування слизової оболонки ротової порожнини

Rp.: Extracti Bistortae fluidi 20 ml
Da. Signa. Для змазування слизової оболонки ротової порожнини

Візьми: Розчину кислоти молочної 50 % — 20 мл

Видай. Познач. Для розчинення зубного каменя з наступною нейтралізацією 2 % розчином натрію гідрокарбонату

Rp.: Solutionis acidi lactici 50 %
— 20 ml

Da. Signa. Для розчинення зубного каменя з наступною нейтралізацією 2 % розчином натрію гідрокарбонату

§ 122. ОФЦИНАЛЬНІ ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ, ЯКІ ВИРОВЛЯЮТЬСЯ ЗА КОРДОНОМ

За кордоном виробляють близькі до аерозолей лікарські форми — інгаляції (Inhalationes). Це рідини, котрі використовують для місцевої дії на дихальні шляхи або з метою досягнення резорбтивного ефекту. Для приготування інгаляцій використовують ліки, які з рідкого стану переходять у газоподібний стан.

Аплікації (Applicationes) — рідкі або мазеподібні препарати для нанесення на шкіру з метою лікування шкірних уражень або знищення паразитів.

Rp.: Applicationis Dicophani 100,0

Da. Signa. Втирати в шкіру голови

Гліцерини (Glycerina) — рідини антисептичних та в'яжучих засобів у гліцерині.

Rp.: Glycerini boraxati 20,0

Da. Signa. Для змазування слизової оболонки ротової порожнини

Краплі для носа (Naristillatae) — розчини, призначені для закапування в ніс.

Rp.: Naristillatae Ephedrini 10,0

Da. Signa. По 1—2 краплі в ніс

Клізми (Enemata, Lavage(s), Clysteres) — розчини для ректального введення з метою полегшення дефекації, живлення, рентгенодіагностики та лікування.

Rp.: Enematis Magnesii sulfatis 100,0

Da. Signa. По 100 мл в пряму кишку
1 раз на день

Колодії (Collodia) — розчини нітроцелюлози в спирті або ефірі (1:7), до яких додають лікарські речовини.

Rp.: Collodii salicylatis 20,0

Da. Signa. Для змащування мозолів

Обмивання (Irrigationes) — рідкі лікарські форми, призначені для обмивання та зрошення поверхні шкіри і ран.

Rp.: Irrigationis Zinci sulfatis 100,0

Da. Signa. 1 чайну ложку розчинити в 0,5 літра води для зрошення поверхні шкіри

Зрошення (Nevulae) — водні, масляні або спиртові розчини лікарських речовин, призначені для зрошення слизової оболонки носа або глотки за допомогою пульверизатора.

Rp.: Nevulae Isoprenalini 20,0

Da. Signa. Для зрошення горла

Полоскання для горла (Gargarismata) — рідкі лікарські форми, які призначені для полоскання ротової порожнини і горла.

Rp.: Gargarismatis Oxuchinolini 60,0

Da. Signa. 20—30 крапель на склянку води (полоскання для горла)

Промивання для ротової порожнини (Collutoria) — водні розчини антисептичних або в'яжучих засобів.

Rp.: Collutori Glycerini et Thymoli 100,0

Da. Signa. Розвести теплою водою та промити ротову порожнину

§ 123. М'ЯКІ ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ. М'ЯКІ ДОЗОВАНІ І НЕДОЗОВАНІ ЛІКАРСЬКІ ФОРМИ

СУПОЗИТОРІЇ (Suppositoria)

Супозиторії — suppositoria, (однина — suppositorium, род. відмінки однини — suppositorii) — це дозована лікарська форма, тверда за кімнатної температури, яка плавиться за температури тіла. Вони призначені для введення в порожнину тіла.

Розрізняють супозиторії ректальні (Suppositoria rectalia) та вагінальні (Suppositoria vaginalia). Ректальні супозиторії мають форму конуса із загостренням кінцем або іншу форму. Вагінальні супозиторії випускають у різній формі: сферичні (кульки) — Globuli, яйцеподібні (овули) — Ovulae, або у вигляді плескатого тіла з кулястими кінцями (песарії) — Pessaria.

Для введення у свисцевий хід або сечовий канал застосовують палички (bacilli).

За основу для виготовлення супозиторіїв використовується масло какао — Butyrum (Oleum) Cacao, бутирол (Butyrolum), желатиново-гліцеринова маса (massa gelatinosa) та синтетична маса (polyaethylenoxydum). Масло какао використовується при виготовленні магістральних супозиторіїв у аптеці. Офіційальні супозиторії виготовляються на інших основах.

Наприклад, виписати екстракт беладонни (Extractum Belladonnae) в ректальних супозиторіях, разова доза 0,015. По 1 супозиторію на ніч у пряму кишку.

Rp.: Extracti Belladonnae 0,015

Butyri Cacao 3,0

Misce, fiat suppositorium rectale

Da tales doses numero 10

Signa. По 1 супозиторію на ніч у пряму кишку

Виписати фуразолідон (Furazolidonum) у вагінальних супозиторіях, разова доза 0,04 . По 1 супозиторію тричі на день.

Rp.: Furazolidoni 0,04
Butyri Cacao 4,0
Misceatur, ut fiat suppositorium vaginale
Da tales doses numero 10
Signa. По 1 супозиторію тричі на день

У магістральній формі рецепта кількість формоутворюючої речовини не вказують, а пишуть — quantum satis.

Rp.: Furazolidoni 0,04
Butyri Cacao q.s. (quantum satis)
ut fiat suppositorium vaginale
Da tales doses numero 10
Signetur. По 1 свічці тричі на день

Супозиторії, що виготовляються фабрично-заводським шляхом, випи-суються методом разових доз, скороченим способом.

При виписуванні офіційальних свічок рецепт починають з назви лікарської форми, а потім вказують стандартну назву свічок та їх кількість, що підлягає відпуску.

Наприклад, виписати "Гліцерол" ("Glycerolum") у супозиторіях чис-лом 10. Призначити по 1 свічці двічі на день.

Rp.: Suppositoria "Glycerolum" numero 10
Da. Signa. По 1 свічці двічі на день

Виписати офіційальні вагінальні супозиторії, що містять по 250 000 ОД ністатину (Nystatinum). Призначити по 1 свічці тричі на день.

Rp.: Suppositoria cum Nystatino 250 000 ОД
Da tales doses numero 10
Signa. По 1 свічці тричі на день

МАЗІ (Unguenta)

Мазі — unguenta (однина — unguentum, род. відмінок однини — unguenti) — недозована лікарська форма для зовнішнього застосування, що має м'яку консистенцію. Готують їх шляхом змішування лікарських речовин (basis) із формотворчими речовинами — мазевими основами (constituens). Найчастіше застосовують такі мазеві основи:

Вазелін (Vaselinum) — суміш твердих і рідких вуглеводів нафти, однорідна маса без запаху, білого або жовтого кольору. Добре розчиняється в бензині, ефірі, хлороформі, погано — у воді й спирті. Температура плавлення 37—50 °С. Вазелін відповідає основним вимогам до мазевих ос-нов, тому його найчастіше використовують з цією метою.

Олія вазелінова, або рідкий парафін (Oleum Vaselinii), суміш рідких вуглеводів — масляниста безбарвна рідина без запаху і смаку, розчинна у бензині, ефірі та хлороформі.

Смалець очищений (*Adeps suillus depuratus*, s. *Axungia porcina depurata*) — однорідна біла маса м'якої консистенції зі слабким своєрідним запахом і смаком, добре розчинна у ефірі та хлороформі. Температура плавлення 34—46 °С.

Ланолін є сумішшю складних ефірів високомолекулярних спиртів і жирних кислот та вільних високомолекулярних спиртів. Його одержують із промивних вод овечої шерсті. Відзначається високою гігроскопічністю.

Як основу для приготування рідких мазей (лініментів) використовують соняшникову (*Oleum Helianthi*), оливкову (*Oleum Olivarum*) та мигдальну (*Oleum Amygdalarum*) олії.

Розрізняють прості й складні мазі. Якщо до складу мазі входить один препарат, мазь називається простою, якщо два і більше — складною. Мазі можуть бути виписані двома способами — скороченим і розгорнутим.

У першому разі рецепт починається з назви лікарської форми, потім іде назва препарату, концентрація мазі й загальна її кількість.

П р и к л а д :

Візьми: Мазі анестезину 10% — 20,0

Видай. Познач. Змазувати уражені ділянки

Rp.: Unguenti Anaesthesini 10% — 20,0

Da. Signa. Змазувати уражені ділянки

При виписуванні мазі розгорнутим способом у рецепті перераховують усі інгредієнти, які входять до її складу, у загальноприйнятій послідовності, після чого зазначають: "Змішай, хай утвориться мазь".

Розгорнута форма рецепта матиме такий вигляд.

Візьми: Анестезину 2,0

Вазеліну до 20

Змішай, хай утвориться мазь.

Видай. Познач. Змазувати уражену ділянку шкіри

Rp.: Anaesthesini 2,0

Vasellini ad 20,0

Misce fiat unguentum

Da. Signa. Змазувати уражену ділянку шкіри

Офіційальні мазі готують на підприємствах фармацевтичної промисловості. Виписують їх скороченим способом. Якщо мазь випускається однієї концентрації, то в рецепті її не вказують.

СТОМАТОЛОГІЧНІ ПАСТИ (*Pastae stomatologicae*)

Особливим різновидом паст є стоматологічні пасти, які готують у невеликих кількостях, звичайно в присутності хворого. До складу таких паст входять порошкоподібні лікарські препарати (інколи в комбінації з рідкими), до яких до потрібної консистенції як наповнювач додають гліцерин, вазелінову олію, рослинні олії (частіше гвоздичну) тощо.

Стоматологічні пасти виписують тільки розгорнутим способом, зазначивши всі інгредієнти.

Приклади:

1. Виписати пасту для девіталізації пульпи, яка містить 3,0 миш'яковистого ангідриду (*Acidum arsenicosum anhydricum*), 1,5 кокаїну гідрохлориду (*Cocaini hydrochloridum*).

Візьми: Миш'яковистого ангідриду 3,0
Кокаїну гідрохлориду 1,5
Олій гвоздичної скільки
треба, щоб утворилася паста
Видай. Познач. Для
девіталізації пульпи

Rp.: *Acidi arsenicosi anhydridi* 3,0
Cocaini hydrochloridi 1,5
Olei Caryophyllorum q.s.,
ut fiat pasta
Da. Signa. Для девіталізації
пульпи

2. Виписати пасту для пломбування кореневих каналів, яка містить 3,0 норсульфазолу (*Norsulfazolum*) і 66,0 цинку оксиду (*Zinci oxydum*).

Візьми: Норсульфазолу 3,0
Цинку оксиду 6,0
Гліцерину скільки
треба, щоб утворилася паста
Видай. Познач. Для
пломбування кореневих
каналів

Rp.: *Norsulfazoli* 3,0
Zinci oxydi 6,0
Glycerini q.s., ut fiat pasta
Da. Signa. Для пломбування
кореневих каналів

ЗУБНІ ПАСТИ (*Pastae dentales*)

В окрему групу треба виділити зубні пасту. Їх можна розподілити на 2 групи:

- 1) гігієнічні зубні пасту;
- 2) лікувально-профілактичні зубні пасту.

До складу кожної зубної пасту входять такі речовини: хімічно чиста крейда (дикальцію фосфат) як основа, гліцерин як зв'язуюча речовина (тилоза), антисептик, поверхнево-активні речовини й віддушка (різноманітні ефірні олії).

Гігієнічні зубні пасту широко застосовують для чищення зубів і ротової порожнини від залишків їжі та м'якого нальоту. Гігієнічні зубні пасту, що випускаються у великому асортименті, відрізняються одна від одної переважно смаковими і певною мірою мийними властивостями. Серед гігієнічних зубних паст можна назвати такі: "Мятная", "Апельсиновая", "Земляничная", "Детская" тощо.

Лікувально-профілактичні зубні пасту містять, окрім перерахованих речовин, біологічно активні компоненти (солі, ферменти, екстракти лікарських рослин, вітаміни та мікроелементи), залежно від того, яку речовину введено як активний компонент.

Перелічені зубні пасту виготовляються на підприємствах фармацевтичної промисловості і продаються без рецепта.

§ 124. СЛОВОТВОРЧІ ЕЛЕМЕНТИ У НАЗВАХ ЛІКАРСЬКИХ ПРЕПАРАТІВ

№ п.п.	Слово- творчий елемент	Значення терміноелемента і його походження	Інформація про терміноелементи	Приклади
1	aesth-	aesthesia (грец.) — відчуття	знеболювальний препарат	Anaesthesinum
2	acth-	етил, етилен	наявність етилу, етилену	Aethazolum Aethylmorphinum
3	alg-	algos (грец.) — біль	знеболювальна дія	Analginum
4	asthm-	asthma (грец.) — задуха, астма	вживається у назвах препаратів протиастматичної групи	Asthmatinum
5	barb-		сподійні, наркотичні засоби	Barbitalum
6	bil-	bilis (лат.) — жовч	жовчогінний засіб	Bilistratum
7	card- cardi(i)- cor-	cardia (грец.) — серце cor (лат.) — серце	серцевий препарат	Cardiovalenum Corvalolum
8.	-cid	caed- (лат.) убивати, бити	убиває збудника хвороби	Streptocidum
9.	chol-	chole (гр.) — жовч	жовчогінний засіб	Chologonum
10.	cycl-	cyclos (грец.) — коло	антибіотик	Cyclobarbitolum Tetracyclinum
11.	glyc-	glykys (грец.) — солодкий	тонізуючий засіб	Glycerinum Glycerophosphas
12	haem- (-aem-)	haema (грец.) — кров	кровоспинний засіб, стимулюючий, кровотворний	Haemostimulinum Haematogenum
13	hydr-	hydor (грец.) — вода		Hydrogenium
14	menth-	mentha (грец.) — м'ята	заспокійливий засіб	Mentholum
15	morph-	morphe (грец.) — сон	анальгезуючий, знеболювальний засіб	Morphinum
16	myc-	myces (грец.) — гриб	антибіотик	Erythromycinum Neomycinum
17	neo-	neos (грец.) — новий		Neomycini sulfas

№ п.п.	Слово-творчий елемент	Значення терміноелемента і його походження	Інформація про терміноелементи	Приклади
18	novо-	novus (лат.) — новий		Novocainum
19	phen-	фенол, феніл	наявність феногрупи	phenobarbitalum
20	Суфікси -zid- -zin- -zol- -pyr-	вказує на азогрупу (грец.)	наявність азогрупи	Phthivazidum Norsulfazolum
21		pyr (грец.) — жар, вогонь	жарознижувальний засіб	Antipyrinum Amidopyrinum
22	Суфіксoid -cillinum	антибіотик групи пеніциліну	препарати пеніцилінової групи	Oxacillinum Penicillinum
23	-yl-	від грец. hyle- речовина	речовина певної групи	aethylicus salicylicus methylicus

§ 125. ХІМІЧНА НОМЕНКЛАТУРА

Хімічна номенклатура — це міжнародні латинські найменування хімічних елементів та їх сполук, зафіксовані у ДФ XI.

§ 126. НАЗВИ ХІМІЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Назви хімічних елементів — це іменники другої відміни середнього роду із закінченням -um. Наприклад: kalium, i n — калій, oxygenium, i n — кисень, cuprum, i n — мідь.

Вияток становлять назви двох елементів: sulfur, uris n (III відміна!) — сірка, phosphorus, i m (чоловічий рід!).

§ 127. НАЗВИ КИСЛОТ

Назви кислот складаються з іменника acidum, i n і узгодженого з ним прикметника з суфіксом -ic- um, наприклад:

acidum salicylicum — саліцилова кислота,
acidum ascorbinicum — аскорбінова кислота.

Деякі хімічні елементи утворюють дві кислоти — з більшим і меншим вмістом кисню. Кислоти з більшим вмістом кисню утворюють назви за допомогою прикметника з суфіксом -ic- um, а з меншим вмістом — з суфіксом -os- um. Наприклад:

acidum sulfuricum (H₂SO₄) — сірчана кислота
acidum sulfurosum (H₂SO₃) — сірчиста кислота
acidum nitricum (HNO₃) — азотна кислота

acidum nitrosum (HNO_2) — азотиста кислота
acidum phosphoricum (H_3PO_4) — фосфорна кислота
acidum phosphorosum (H_2PO_3) — фосфориста кислота.

Назви безкисневих кислот утворюються за допомогою hydro- (на початку прикметника) і суфікса -ic-um. Наприклад:

acidum hydroiodicum (HI) — йодистоводнева кислота
acidum hydrobromicum (HBr) — бромистоводнева кислота.

§ 128. НАЗВИ ОКИСЛІВ (оксидів)

Згідно з Міжнародною хімічною номенклатурою назви оксидів складаються з двох іменників. Назви аніонів у оксидах, перекисах і гідрооксидах виражаються іменниками другої відміни середнього роду у називному відмінку (ставляться після назви катіона):

oxydum, i n — окис
peroxydum, i n — перекис
hydroxydum, i n — гідроокис.

Назви катіонів ставляться у родовому відмінку (на першому місці).

Окис магнію — Magnesii oxydum,
в рецепті Magnesii oxydi
Перекис водню — Hydrogenii peroxydum,
в рецепті Magnesii peroxydi
Гідроокис кальцію — Calcii hydroxydum
в рецепті Calcii hydroxydi.

Назва закису виражається прикметником oxydulatus, a, um — закисний, який узгоджується з назвою катіона, наприклад: закис азоту — Nitrogenium oxydulatum, у рецепті Nitrogenii oxydulati.

§ 129. НАЗВИ СОЛЕЙ

Назви солей складаються з назви катіона в родовому відмінку однини та назви аніона, також іменника — у називному відмінку однини (в рецептах обидві назви — іменники ставляться у родовому відмінку). Графічно назву можна зобразити таким чином:

назва катіона в Gen. sing. + назва аніона в Nom. Sing.

1. Назва аніона солей кисневих кислот з більшим ступенем окислення виражається іменником третьої відміни (за винятком чоловічого роду), що в називному відмінку однини закінчується на -as, в родовому відмінку однини — на -atis:

Codeini phosphas — фосфат кодеїну,
в рецепті Codeini phosphatis
Natrii benzoas — бензоат натрію,
в рецепті Natrii benzoatis.

2. Назва аніона солей кисневих кислот з меншим ступенем окислення виражається іменником третьої відміни, що закінчується на *-is*, у родовому відмінку однини на *-itis* (як і попередній, за винятком чоловічого роду). Наприклад:

Kalii nitris — нітрит калію,
в рецепті *Kalii nitritis*;
Kalii sulfis — сульфит калію,
в рецепті *Kalii sulfitis*.

3. Назва аніона солей безкисневих кислот виражається іменником середнього роду другої відміни з суфіксом *-id -um*. Наприклад:

Calcii chloridum — хлорид кальцію,
в рецепті *Calcii chloridi*
Ammonii bromidum — бромід амонію,
в рецепті *Ammonii bromidi*.

4. При утворенні назв солей з органічними основами до назви аніона додається *hydro-*. Наприклад:

Adrenalini hydrochloridum — гідрохлорид адреналіну,
в рецепті *Adrenalini hydrochloridi*.

При перекладі латинських назв окислів і солей на українську мову на перше місце ставимо назву аніона у називному відмінку, після нього — назву катіона у родовому відмінку. Наприклад:

Natrii hydrocarbonas — гідрокарбонат натрію
Strychnini nitras — нітрат стрихніну
Kalii iodidum — йодид калію
Zinci oxydum — окис цинку.

Вправа 1

Прочитайте назви лікарських засобів, вкажіть відомі вам латино-грецькі терміноелементи та їх значення:

Monomycinum, *Sarcosynum*, *Haematogenum*, *Analginum*, *Cardiovalenum*, *Anaesthesinum*, *Antipyrinum*, *Oxygenium*, *Phytoferrolaetolum*, *Antianaeminum*, *Pancreatinum*, *Thyreoidinum*, *Enterodesum*, *Leucogenum*, *Myelosanum*, *tabulettae stomachicae*, *Spleninum*, *guttae "Denta"*.

Вправа 2

Перекладіть латинською мовою, вкажіть словникову форму, узгодьте прикметники з іменниками:

осаджена сірка, саліцилова кислота, терта камфора, зелене мило, фруктовий сироп, нікотинова кислота, молочна кислота, концентрована оцтова кислота, таблетки для дітей, стрептоцид розчинний, розчин аскорбінової кислоти, холодне місце (в холодному місці), ліки для автора, спорошковані квіти ромашки, тверді желатинові капсули, рівна частина (на рівні частини), розведений етиловий спирт.

Вправа 3

Перекладть українською мовою:

Calcii glycerophosphas, Adrenalini hydrotartras, Scopolamini hydrobromidum, Bismuthi subnitrates, Lithii oxybutyras, Thiamini bromidum, Hydrogenii peroxydum, Barii sulfas, Ammonii chloridum, Aethylmorphini hydrochloridum, Magnesii subcarbonas, acidum sulfuricum, acidum sulfurosum, acidum hydrosulfuricum, Calcii hydroxydum, Natrii sulfis, Ferri lactas, Natrii fluoridum, acidum hydroiodicum, Barii sulfidum, Kalii iodidum, Hydrargyri salicylas, Natrii benzoas, Calcii gluconas, Codeini phosphas, Cupri sulfas, acidum arsenicosum, Natrii nitris, acidum nitricum, Plumbi oxydum, Strychnini nitrates.

Вправа 4

Із попередньої вправи згрупуйте та випишіть окремо:

- 1) назви кислот;
- 2) назви солей безкисневих кислот;
- 3) назви оксидів;
- 4) назви солей кисневих кислот;
- 5) назви солей з органічними основами.

Вправа 5

Запишіть у рецептурній формі назви хімічних сполук, поданих у вправі 3.

Вправа 6

Перекладіть, запам'ятайте синонімічні назви, вживані у фармацевтичній термінології:

- 1) axungia porcina, seu adeps suillus;
- 2) acidum acetylsalicylicum, seu aspirinum;
- 3) Liquiritia, seu Glycyrrhiza;
- 4) capsula amylacea, seu oblata;
- 5) suppositoria vaginalia, seu globuli;
- 6) pix liquida Juniperi, seu oleum cadinum;
- 7) Strychnos, seu nux vomica;
- 8) Vitaminum "E", seu Tocopheroli acetate;
- 9) Vitaminum "B", seu Calcii pantothenas;
- 10) Vitaminum "C", seu acidum ascorbinicum;
- 11) Magnesii oxydum, seu Magnesia usta;
- 12) Natrii fluoridum, seu Natrii phthoridum;
- 13) Alumen, seu Aluminii et Kalii sulfas.

Завдання 1

Прочитайте рецепти, переписуйте у зошит, випишіть у словник кожне слово у словниковій формі, перекладіть рецепти українською мовою.

1. Recipe: Chlorali hydratis 2,0
Tannini
Acidi tartarici aa 1,0
Olei Ricini 0,25
Spiritus aethylici 90% 65 ml
Aquae destillatae 35 ml
Essentiae odoratae quantum satis
Misce. Da. Signa. Втирати у волосисту частину голови
2. Recipe: Sulfuris depurati 2,0
Glycerini
Spiritus camphorati aa 5,0
Aquae destillatae 60 ml
Misce. Da. Signa. Змазувати шкіру обличчя
3. Recipe: Natrii tetraboratis
Natrii hydrocarbonatis aa 20,0
Natrii chloridi 10,0
Olei Menthae guttas III
Misce, fiat pulvis
Da. Signa. По 1 чайній ложці на стакан теплої води для полоскання
4. Recipe: Solutionis Desoxycorticosteroni acetatis oleosae 0,5% 1 ml
Dentur tales doses numero 10 in ampullis
Signetur. По 1 мл внутрішньом'язово
5. Recipe: Anaesthesini
Zinci oxydi
Glycerini ana 10,0
Aquae Plumbi ad 100 ml
Misceatur. Detur.
Signetur. Перед вживанням збовтувати
Statim!
6. Recipe: Xycaini 1,25
Solutionis Natrii chloridi isotonicae 0,9 % ad 500 ml
Misce. Sterilisa.
Adde aseptice:
Solutionis Adrenalinii hydrochloridi 1: 1000 guttas XXX
Misceatur. Detur. Signetur. Для інфільтраційної анестезії
7. Recipe: Acidi acetylsalicylici
Phenacetini aa 0,25
Misceatur, ut fiat pulvis
Dentur tales doses numero 12 in tabulettis
Signetur. Pro auctore

8. Recipe: Atropini sulfatis 0,1
Cocaini hydrochloridi 0,05
Vasellini optimi 10,0
Misceatur, ut fiat unguentum
Detur. Signetur. Pro me

Cito!
9. Recipe: Streptocidi subtilissimi sterilis 50,0
Da. Signa. Присипати рану
10. Recipe: Specierum antiasthmaticarum 50,0
Detur. Signetur. Для паління у вигляді
цигарки
11. Recipe: Corticis Frangulae 10,0
Herbae Hyperici
Foliorum Menthae piperitae
Florum Chamomillae aa 15,0
Misce, ut fiant species.
Da. Signa. Заварити 1 столову ложку
склянкою окропу
12. Recipe: Solutionis Iodi ad usum internum 10 ml
Da. Signa. По 2—3 краплі на молоці
13. Recipe: Specierum laxantium 100,0
Видати. Позначити. Заварити 1
столову ложку склянкою окропу
14. Recipe: Infusi foliorum Digitalis ex 1,0 : 150 ml
Detur. Signetur. По 1 столовій ложці тричі
на день
15. Recipe: Tincturae Valerianae aethereae
Tincturae Convallariae ana 10 ml
Misceatur. Detur.
Signetur. По 20 крапель тричі на день
16. Recipe: Ichthyoli 15,0
Vasellini ad 200,0
Misce, fiat unguentum
Da. Signa. Для змазування ураженої ділянки

Statim!
17. Recipe: Antidoti Metallorum 100 ml
Detur. Signetur. Прийняти за один раз

Citissime!
18. Recipe: Aquae bidestillatae recenter paratae 50 ml
Sterilisetur. Detur.
Signetur. Для виготовлення розчину
19. Recipe: Sulfuris praecipitati per se 20,0
Detur.
Signetur. Вживати за вказівкою лікаря

20. Recipe: Zinci oxydi subtilissimi
Talcī aa 25,0
Acidi salicylici subtilissimi 2,0
Misceatur, ut fiat pulvis
Detur in scatula.
Signetur. Присипати ураження

Завдання 2

— випишіть з кожного рецепта назви препаратів у словниковій формі у словник;

— перекладіть рецепт латинською мовою;

— запам'ятайте написання слів (подвоєння літер, дифтонги, буквосполучення тощо);

— підкресліть терміноелементи і визначте їх значення;

— зверніть увагу на закінчення.

1. Візьми: Хлориду кальцію 10,0
Дистильованої води 200 мл
Змішай. Видай.
Познач. По 1 столовій ложці 3—4 рази на день
2. Візьми: Рицинової олії 1,0
Видай таких доз числом 15 у желатинових капсулах
Познач. Прийняти 15 капсул протягом 15 хвилин
3. Візьми: Нітрату срібла
Осадженої сірки по 1,5
Етилового спирту 96%
Гліцерину по 25 мл
Дистильованої води 200 мл
Змішай. Видай у темній склянці
Познач. Втирати у шкіру голови
4. Візьми: Настояю трав горичвіту весняного 3
6,0—180 мл
Теофіліну 2,0
Змішай. Видай.
Познач. По 1 столовій ложці тричі на день
5. Візьми: Настоянки м'яти перцевої 4 мл
Настоянки полину 6 мл
Настоянки валеріани 8 мл
Змішай. Видай.
Познач. По 15—20 крапель двічі на добу
6. Візьми: Саліцилату ртуті 1,0
Персикової олії до 180 мл
Змішай. Простерилізуй! Видай.
Познач. По 1 мл внутрішньом'язово 1 раз на 5 днів

- 7 Візьми: Іхтіолу 10,0
Саліцилової кислоти 5,0
Терпентинної олії 10,0
Ланоліну 100,0
Змішай, щоб утворилась мазь
Видай. Познач. Змащувати уражене місце
- 8 Візьми: Густого екстракту палєротї чоловічої 6,0
Розділи на 6 рівних частин
Видай у желатинових капсулах
Познач. Прийняти по 1 капсулі
через кожні 10 хв
- 9 Візьми: Настояю листя сенї 10,0—150 мл
Настоянки м'яги 1 мл
Змішай. Видай.
Познач. 4 рази на добу по 1 столовій ложцї
- 10 Візьми: Розчину ацетилцистеїну 10% 2 мл
Видай таких доз числом 10 в ампулах
Познач. Внутрішньом'язово по 0,5 мл
двічі на день
- 11 Візьми: Тертої камфори
Хлоралгідрату
Ментолу по 2,0
Змішай. Видай.
Познач. На вату в порожнину зуба
- 12 Візьми: Рідкого екстракту кропиви
Рідкого екстракту деревїю по 25 мл
Змішай. Видай.
Познач. По 25—30 крапель тричі на добу за 1/2 год до їди
- 13 Візьми: Нафталану 40,0
Осадженої сірки
Дьогтю по 15,0
Зеленого мила 30,0
Змішай, щоб утворилась мазь
Видай. Познач. Змащувати пошкоджену шкіру руки
- 14 Візьми: Таблетки раунатину 0,002 числом 100
Видай. Познач. По 1 таблетцї увечерї після їди
- 15 Візьми: Настоянки звіробоя 10,0
Настоянки валерїани 20,0
Настоянки чистотїлу 10,0
Змішай. Видай. Познач. По 20—30 крапель у 50 мл води тричі на добу
- 16 Візьми: Розчину бромїду калїю 1% з фруктoвим сиропом 100 мл
Видай. Познач. По 1 столовій ложцї тричі на добу після їди

17. Візьми: Аскорбінової кислоти
Рибофлавіну
Нікотинової кислоти по 0,025
Тіаміну хлориду 0,002
Глюкози 0,1
Змішай, нехай утвориться порошок.
Видай таких доз числом 20.
Познач. По 1 порошку тричі на день
18. Візьми: Таблетки тетрацикліну гідрохлориду 0,1
покриті оболонкою, числом 20
Видай. Познач. По 1 таблетці 4 рази
на добу після їди
19. Візьми: Квіток ромашки
Плодів кропу по 10,0
Кореня алтеї
Кореня солодки
Листя м'яти перцевої по 20,0
Змішай, щоб утворився збір
Видай. Познач. Вживати по 1/4 склянки
тричі на добу за 30 хв до їди
20. Візьми: Екстракту беладонни 0,01
Оксиду магнію
Гідрокарбонату натрію по 0,3
Змішай, нехай утвориться порошок
Видай таких доз числом 12.
Познач. По 1 порошку тричі на день після
їди
21. Візьми: Сиропу алоє із залізом 100 мл
Видай. Познач. По 1 чайній ложці тричі
на день
22. Візьми: Фосфату кодеїну 0,15
Феніобарбіталу 1,0
Броміду калію
Броміду натрію по 7,0
Нітрату натрію 1,0
Дистильованої води до 300 мл
Змішай. Видай. Познач. По 1 столовій
ложці тричі на день
23. Візьми: Спиртового розчину йоду 5% 2 мл
Таніну 3,0
Гліцерину 10 мл
Змішай. Видай. Познач. Для змазування
ясен
24. Візьми: Левоміцетину стеарату 0,25 числом 30
Видай. Познач. По 1 таблетці 4 рази на день
25. Візьми: Білого стрептоциду 5,0
Пеніциліну 200 000 ОД
Змішай, хай утвориться найдрібніший по-
рошок
Видай. Познач. Вдувати у вуха

26. Візьми: Соснової олії 2,0
Евкалиптової олії
Терпентинної олії по 5,0
Камфорної олії до 20,0
Змішай. Видай. Познач. Втирати по 10—20 крапель у шкіру грудної клітки двічі на добу при болю у м'язах
27. Візьми: Таблетки "Пентовіт", покриті оболонкою, числом 30
Видати. Позначити. По 1 таблетці тричі на день
28. Візьми: Листя наперстянки 0,1
Олії какао 1,5
Змішай, щоб утворився ректальний супозиторій
Видай таких доз числом 12
Познач. По 1 свічці двічі-тричі на добу
29. Візьми: Гідрокортизонової мазі 1 % 10,0
Видай. Познач. Наносити тонким шаром на пошкоджені ділянки шкіри
30. Візьми: Настояю трави термopsis з 2,0—100 мл
Укропної води
Простого сиропу по 10 мл
Змішай. Видай. Познач. По 1 чайній ложці 4 рази на день за годину до їди
31. Візьми: Таблетки пірацетаму 0,2 вкриті оболонкою, числом 60
Видай. Познач. По 1 таблетці тричі на день
32. Візьми: Теофіліну 0,05
Цукру 0,2
Змішай, нехай утвориться порошок
Видай таких доз числом 30
Познач. По 1 порошку тричі на день після їди
33. Візьми: Нітрату срібла
Осадженої сірки по 1,5
Етилового спирту 96 %
Гліцерину по 25 мл
Дистильованої води 200 мл
Змішай. Видай у темній склянці
Познач. Втирати в шкіру голови
34. Візьми: Настоянки глоду 20,0
Рідкого екстракту водяного перцю
Настоянки березових бруньок по 10,0
Змішай. Видай. Познач. По 15—20 крапель на 50 мл води 3—4 рази на добу

35. Візьми: Саліцилової кислоти 5,0
Молочної кислоти 6 мл
Концентрованої оцтової кислоти 3 мл
Колодію до 20 мл
Змішай. Видай. Познач. Для
змазування мозолів
36. Візьми: Таблетки сульфадимезину 0,5 числом 20
Видай. Познач. По 2 таблетки 4 рази
на день
37. Візьми: Найчистішої вазелінової олії для
внутрішнього вживання 200,0
М'ятної олії 2 краплі
Змішай. Видай. Познач. По 1 столовій
ложці 2 рази на день
38. Візьми: Камфори тертої 0,1
Цукру 0,25
Змішай, щоб утворився порошок
Видай таких доз числом 10 у вощеному
папері
Познач. По 1 порошку 3—4 рази на
день
39. Візьми: Таблеток етазолу 0,5 числом 40
Видай. Познач. По 1 таблетці 5 разів
на день за 30 хв до їди,
запивати мінеральною водою
40. Візьми: Таблеток ампіциліну тригідрату 0,25
числом 24
Видай. Познач. По 1 таблетці 4 рази
на день після їди
41. Візьми: Розчину борної кислоти 2% 10 мл
Сульфату цинку 0,03
Розчину гідрохлориду кокаїну 2% 0,1 мл
Розчину адреналіну гідрохлориду 0,1%
5 крапель
Змішай. Видай. Познач. По 2 краплі
двічі на день
42. Візьми: Феоксиметилпеніциліну 1,2
Видай таких доз числом 2
Познач. Розвести у 100 мл кип'яченої
води кімнатної температури.
Вживати по 1 чайній ложці 4 рази на
день за 40 хв до їди
43. Візьми: Натрію бензилпеніциліну 100 000 ОД
Стерильного ізотонічного розчину на-
трію хлориду 5 мл
Змішай. Видай. Познач. Очні краплі.
По 2 краплі 5—6 разів на день

44. Візьми: Таблетки екстракту валеріани 0,02,
покріті оболонкою, числом 50
Видай. Познач. По 1 таблетці двічі на
день
45. Візьми: Лініменту стрептоциду розчинного
5 % 30,0
Видай. Познач. Змащувати інфіковану
рану двічі на добу
46. Візьми: Розчину ефедрини гідрохлориду 5 %
0,5 мл
Розчину атропіну сульфату 0,1 % 0,3 мл
Розчину дипразину 2,5 % 0,5 мл
Розчину димедролу 1 % 0,5 мл
Суспензії гідрокортизону 1 мл
Розчину аскорбінової кислоти 5 % 3 мл
Змішай. Видай. Познач. Вживати у
вигляді інгаляцій
47. Візьми: Розчину натрію оксibuтирату 20 %
10 мл
Видай таких доз числом 5 в ампулах
Познач. Внутрішньом'язово двічі на
добу через 12 год по 5 мл
48. Візьми: Фенобарбіталу 0,05
Папаверину гідрохлориду 0,03
Кальцію глюконату 0,5
Змішати, щоб утворився порошок
Видати таких доз числом 24
Позначити. По 1 порошку тричі на
день
49. Візьми: Анестезину 0,5
Норсульфазолу 5,0
Камфорової олії 10 % 3 мл
Змішай, щоб утворилася паста.
Видай. Познач. Зовнішнє
50. Візьми: Соку каланхое 5,0
Видай таких доз числом 10 в ампулах
Познач. По 2—3 краплі в кожну ніздрю
51. Візьми: Кислоту 1,5
Видай. Познач. Через дуоденальний
зонд дитині
52. Візьми: Розчину норадреналіну гідротартрату
0,2 % 1 мл
Стерильного ізотонічного розчину хло-
риду натрію 250 мл
Змішай. Видай. Познач. Уводити внут-
рішньовенно крапельно з
швидкістю 20 крапель за хвилину

53. Візьми: Настойки валеріани
Настойки конвалії по 10 мл
Настойки красавки 5 мл
Змішай. Видай. Познач. По 20—25
крапель двічі на день
54. Візьми: Густого екстракту чоловічої палороти 6,0
Розділи на шість рівних частин
Видай у желатинових капсулах
Познач. По одній капсулі через 10 хв
55. Візьми: Розчину кальцію хлориду кристалічного
20 % 200 мл
Видай.
Познач. По 1 столовій ложці 4 рази
на день
56. Візьми: Натрію саліцилату 6,0
Натрію гідрокарбонату 3,0
М'ятної води 20 мл
Дистильованої води до 180 мл
Змішай. Видай. Познач. По 1 столовій
ложці 4 рази на день
57. Візьми: Основного вісмуту нітрату 0,35
Магнію карбонату
Натрію гідрокарбонату по 0,2
Порошку кореня крушини
Порошку кореневища айру по 0,025
Змішай, щоб утворився порошок
Видай таких доз кількістю 30
Познач. По 1 порошку 3 рази на день
58. Візьми: Метилсаліцилату 10 мл
Скипідару очищеного
Хлороформу по 15 мл
Олії блекотної 60 мл
Змішай, щоб утворився лінімент
Видай. Познач. Для розтирання
59. Візьми: Основного магнію карбонату
Натрію гідрокарбонату по 0,5
Видай таких доз числом 10 у таблетках
Познач. По 1 таблетці тричі на день
60. Візьми: Таблетки аміназину 0,025 числом 10
Видай. Познач. По 1 таблетці тричі
на день

КЛІНІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

§ 130. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Історично склалося так, що греки започаткували науки і дали свій лексичний матеріал для найменувань наукових, а також багатьох побутових об'єктів. Пізніше ця словотворча естафета перейшла до римлян. У науковому називництві дві мови — грецька і латинська — переплелися і стали фундаментом наукових найменувань, вони йдуть паралельно, проте відрізняються сферою функціонування: грецькі терміноелементи частіше вживаються в клінічній термінології, латинські — в анатомічній.

Наприклад: haema (грец.) — sanguis (лат.); haemoglobinum — гемоглобін (початковий терміноелемент haem-); hydraemia — водянистість крові (кінцевий терміноелемент — aemia).

Але: Circulus sanguinis major (minor) — велике (мале) коло кровообігу; circulatio sanguinis — кровообіг; sanguis arteriosus (venosus) — артеріальна (венозна) кров.

Проте нерідко провести чітку межу між анатомічними і клінічними термінами буває неможливо, тому в тій і іншій номенклатурі грецькі і латинські терміноелементи функціонують паралельно або розмежовано: venaerunctio (укол у вену), venaesectio (розріз вени), але phlebotomia (венозне кровопускання: буквально — розріз, розтин вени), phlebectasia (розширення вен); hysteropathia (захворювання матки) і uteroscopia (дослідження матки за допомогою дзеркала); proctorrhagia (кровотеча з прямої кишки) і rectoscopya (огляд прямої кишки за допомогою ректоскопа).

Багато клінічних термінів (назв недуг, патологічних процесів, методів досліджень та лікування) є складними словами, утвореними шляхом поєднання двох чи кількох словотворчих елементів — коренів чи афіксів — у значній більшості грецького походження.

За положенням терміноелементи бувають початкові (стоять на початку слова), проміжні (в середині слова), кінцеві (в кінці слова).

hyper-glyk-aemia — підвищений вміст цукру в крові;

chole-cyst-itis — запалення жовчного міхура;

append-ectomy — видалення апендикса (червоподібного паростка).

Один і той самий терміноелемент може бути як початковим, так і кінцевим. Залежно від позиції терміноелементи можуть дещо змінювати свою форму:

haem-o-philias, haemat-uria, ur-aemia.

Терміноелементи поєднуються між собою безпосередньо або за допомогою з'єднувальних голосних. Якщо один терміноелемент закінчується на приголосний, а другий починається на голосний — з'єднувальна голосна не ставиться. Якщо один терміноелемент закінчується на приголосний, а другий також починається з приголосного, то між ними ставиться сполучний голосний. При поєднанні грецьких словотворчих елементів -o-, латинських —i- або -o-.

§ 131. ЛАТИНСЬКО – ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ (ЕКВІВАЛЕНТИ) ІМЕННИКІВ ПЕРШОЇ ВІДМІНИ

Латинське найменування	Грецькі відповідники і термінотворчі елементи	Українське значення
aqua, ae f causa, ae f cellula, ae f cornea, ae f forma, ae f femina, ae f glandula, ae f gingiva, ae f hernia, ae	hydr, hydr- aetia, aeti- cytos, cyt- keras, keratos, kerat- morphe, morph- gynē, gynaecos, gynaec- aden, adenos, aden- ulon, ul- kele, cele, cel-	вода причина клітина рогівка форма, будова жінка залоза ясна грижа, пухлина, кила сльоза язик молочна залоза нижня щелепа щелепа, верхня щелепа мозок (кістковий і спинний) пам'ять природа повіка рослина м'якуш слина хребет шов тканина мигдалик маткова труба, яйцепровід сеча піхва
lacrima, ae f lingua, ae f mamma, ae f mandibula, ae f maxilla, ae f	dacryon, dacry- glossa, gloss- mamma, mam-, mastos, mast- myle, myl-, genys, geny- gnathos, gnath-	
medulla, ae f	myelos, myel-	
memoria, ae f natura, ae f palpebra, ae f planta, ae f pulpa, ae f saliva, ae f spina dorsi sutura, ae f tela, ae f tonsilla, ae f tuba uterina	mneme, -mnesia physis, physi- blepharon, blephar- phyton, phyt- parenchyma, parenchymat- sialon, sial-, ptyalon, ptyal- rhachis, rhachi- rhaphe, raph- histos, hist- amygdala, amygdal- salpinx, salpingos, salping-	
urina, ae f vagina, ae f	uron, ur- colpos, colp-	

vena, ae f vertebra, ae f vesica, ae f vesica fellea vesica urinaria vita, ae f	phleps, phlebos, phleb- spondylos, spondyl- cystis, cyst- cholecystis, cholecyst- cystis, cyst- bios, bio-	вена хребець міхур, кіста жовчний міхур сечовий міхур життя
--	---	--

§ 132. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ ПЕРШОЇ ВІДМІНИ

Терміноелементи	Значення
-aemia	кров
-algesia	больове відчуття
-algia	біль без органічної причини
-odynia	біль, больове відчуття
-ectasia	розширення, розтягання, натягання
-ectomy	вирізання, видалення
-ectopia	природжене зміщення органа
-ergia	праця, реактивність організму, діяльність
-graphia	дослідження за допомогою рентгенівсько- го знімка чи сигналів
-iatria	наука про лікування
-logia	наука, вчення
-malacia	розм'якшення
-pathia	страждання, захворювання, недуга
-plegia	удар, параліч, ураження
-rrhagia	кровотеча
-rrhaphia	зашивання, накладання шва
-rrhoea	підвищення виділення, течія
-scopia	огляд, обстеження за допомогою ендоско- пічних приладів чи просвічення на рентге- нівському екрані
-stomia	отвір, нориця, створення і виведення штуч- ного отвору
-therapia	лікування, медична турбота
-tomia	розріз, розтин
-tripsia	роздавлювання
-uria	сеча
-cele	грижа, пухлина, кіла, скупчення рідини

Вправа 1

Зазначте твірні основи та латинські дублетні позначення поданих
нижче слів, перекладіть:

1. Phytón. 2. Myelos. 3. Uron. 4. Phleps. 5. Rhapshe. 6. Keras. 7. Morphé.

8. Kele. 9. Physis. 10. Rhachis. 11. Salpinx. 12. Ulon. 13. Hydor. 14. Mastos. 15. Gyne. 16. Parenchyma. 17. Gnathos. 18. Sialon. 19. Aden. 20. Cystis.

Вправа 2

Зробіть словотворчий аналіз, перекладіть терміни українською мовою:

1. Adenectomy. 2. Spondylodynia. 3. Cholecystectasia. 4. Morphologia. 5. Cholecystis. 6. Salpingorrhaphia. 7. Arteriomalacia. 8. Phlebographia, seu venographia. 9. Hydrorrhachis. 10. Adenectopia. 11. Blepharoplegia. 12. Herniotomia, seu celotomia. 13. Amygdalotripsia. 14. Uraemia. 15. Colposcopia. 16. Hydrotherapia. 17. Cystoplegia. 18. Haemorrhagia. 19. Hydrops. 20. Ptyaloele. 21. Arteriorrhaphia. 22. Prognathia, seu progenia. 23. Dacryadenalgia. 24. Gynaecologia. 25. Spondylomalacia. 26. Physiatria, seu physiotherapia. 27. Glossalgia. 28. Ulectomia, seu gingivectomy. 29. Mastographia. 30. Mastopathia. 31. Dysergia. 32. Biologia. 33. Cholecystographia. 34. Tonsillotomia. 35. Polyuria. 36. Gnathoplastica. 37. Hypoxaemia. 38. Sialorrhoea. 39. Myelomalacia. 40. Linea mylohyoidea. 41. Cystotomia. 42. Cystostomia.

Вправа 3

Складіть терміни з поданих терміноелементів:

- I. Hyper (-aemia, -aesthesia, -ergia, -hydraemia);
hyp(o) (-glykaemia, -gnathia, -logia, -mnesia, -ergia);
a (an) (-glossia, -oxaemia, -algisia, -odynia, -uria, -aemia).
- II. Salping(o) (-ectomy, -rrhaphia, -scopia, -tomia, -stomia);
myel(o) (-graphia, -cele, -pathia, -odynia);
kerat(o) (-logia, -therapia, -tripsia).
- III. -tomia (phleb-, cholecyst-, tonsill-, spondyl-, trache-);
-algia (-odynia) (mast-, cyst-, aden-, blephar-, colp-);
-logia (gloss-, bio-, phyt-, physiopath-, cyt-, aeti-).

Вправа 4

Утворіть терміни із заданими значеннями:

- 1) hydor, hydr- (вода):
водобоязнь (сказ), водянисте виділення, водолікування, водяниста сеча, розрідження крові, водянка яєчка (буквально водяна грижа);
- 2) glossa, gloss- (язик):
біль у язиці, резекція язика, невралгія язика, захворювання язика, параліч язика, огляд язика;
- 3) phleps, phlebos, phleb- (вена):
вчення про вени та їх захворювання, рентгенографія вен або крива запису венозного пульсу, зшивання вени, крововилив із вени, розширення вен та артерій, розтин вен;
- 4) cystis, cyst- (сечовий міхур):
огляд сечового міхура за допомогою спеціального інструмента, ушивання сечового міхура, розтин сечового міхура, фіксація сечового міхура, грижа сечового міхура, параліч сечового міхура;

5) cholecystis, cholecyst- (жовчний міхур):

жовчна колька, розширення жовчного міхура, видалення жовчного міхура, захворювання жовчного міхура.

Вправа 5

Перекладіть клінічні терміни латинською мовою, поясніть їх будову:

1. Зміщення хребця. 2. Біль у рогівці. 3. Розм'якшення спинного мозку. 4. Рентгенограма слинних проток. 5. Видалення молочної залози. 6. Сльозотеча. 7. Розтин повік. 8. Захворювання залоз. 9. Слиноотеча. 10. Знеболення. 11. Розширення артерій. 12. Лікування травами. 13. Збільшення сечі та інших азотистих речовин у крові. 14. Наука про нормальні життєві процеси в організмі, його органах і тканинах. 15. Розтин сечового міхура. 16. Недокрів'я. 17. Втрата або ослаблення пам'яті. 18. Зашивання язика. 19. Підвищення реактивності організму. 20. Вчення про клітину. 21. Кровотеча з ясен. 22. Розлад живлення окремих органів або всього організму. 23. Роздавлення маткової труби. 24. Пронос — ненормально часте і рідке випорожнення. 25. Біль у щелепі. 26. Тканинна терапія. 27. Захворювання кісткового або спинного мозку. 28. Параліч сечового міхура. 29. Випадання піхви (буквально — грижа піхви).

§ 133. ЛАТИНСЬКО-ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ (ЕКВІВАЛЕНТИ) ІМЕННИКІВ ДРУГОЇ ВІДМІНИ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

Латинське найменування	Грецькі відповідники і термінотворчі елементи	Українське значення
animus, i m	psyche, psych-	душа, духовна сила
calculus, i m	lithos, lith-	камінь
cancer, cri m	karkinos, carcinos, carcin-	рак
cibus, i m	trophe, troph-	їжа, живлення
digitus, i m	dactylos, dactyl-	палець
fungus, i m	mykes, myk-, myc-	гриб
humerus, i m	brachion, brachi-	плече, плечова кістка
locus, i m	topos, top-	місце
medicus, i m	iater, iatros, iatro-, -iater	лікар
morbis, i m	nosos, nos-, pathos, path-	хвороба, недуга
musculus, i m	mys, myos, my(o)	м'яз
nasus, i m	rhis, rhinos, rhin-	ніс
nervus, i m	neuron, neur-	нерв
nodus, i m	ganglion, gangli-	вузол
oculus, i m	ophthalmos, ophthalm-	око
pilus, i m	thrix, thrichos, thrich-	волос, волосина
somnus, i m	hypnos, hypn-	сон

umbilicus, i m	omphalós, omphal-	пупок
utérus, i m	metra, metr-, hystéra, hyster-	матка
ventriculus, i m	gaster, gastrós, gastr-	шлунок

**§ 134. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ ПЕРШОЇ
ВІДМІНИ
(продовження)**

Терміноелемент	Значення
-genia	підборіддя
-kinesia	рух
-mania	пристрасть, хвороблива схильність
-metria	вимірювання
-mnesia	пам'ять
-opsia	зір
-paedia	виправлення недоліків, вироблення правильних навичок
-penia	нестача
-pexia	закріплення, фіксація
-phagia	поїдання, поглинання, ковтання
-philia	любов, схильність до чогось
-plastica	пересадка тканини, оперативне відновлен- ня органів чи частин тіла
-tonia	напруження, сила, тонус
-trophia	живлення (тканин чи органів)

**§ 135. ЛАТИНСЬКО – ГРЕЦЬКІ ДУВЛЕТИ
(ЕКВІВАЛЕНТИ) ІМЕННИКІВ ДРУГОЇ ВІДМІНИ
СЕРЕДНЬОГО РОДУ**

Латинське найменування	Грецькі відповідники і термінотворчі елементи	Українське значення
caecum, i n	typhlon, typhl-	сліпа кишка
cavum, i n	antron, antr-	печера, пазуха, порожнина
cerebrum, i n	encephalon, encephal-	головний мозок
crassum, i n	colon, col-	товста кишка
intestinum, i n	enteron, enter-	кишка
labium, i n	cheilos, cheil-	губа
ligamentum, i n	desmos, desm-	зв'язка
medicamentum, i n	pharmacón, pharmac-	ліки, лікарський засіб

palatum, i n ovarium, i n mentum, i n rectum, i n venenum, i n	uranós, uran- oophoron, oophor- gen(e)ion, geni- proctos, proct- toxicós, toxic-, tox-	піднебіння яєчник підборіддя пряма кишка отрута
--	--	---

§ 136. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ ДРУГОЇ ВІДМІНИ

-iater	лікар
-blastus	росток, зародок
-lithus	камінь
-logus	спеціаліст
-metron	міра
-scorium	інструмент
-spasmus	спазм, корч, судома

Вправа 1

Вкажіть твірні основи та латинські дублетні позначення поданих нижче іменників, перекладіть українською мовою.

I. 1. Mys. 2. Neuron. 3. Ophthalmos. 4. Bronchos. 5. Dactylos. 6. Gaster. 7. Nosos, s. pathos. 8. Psyche. 9. Karkinos (carcinus). 10. Hystera, s. metra.

II. 1. Encephalon. 2. Toxicon, s. toxon. 3. Cheilos. 4. Uranos. 5. Enteron. 6. Colon. 7. Typhlon. 8. Proctos. 9. Syndesmos. 10. Pharmakon.

Вправа 2

Зробіть словотворчий аналіз, перекладіть терміни українською мовою:

1. Gastrorrhaphia. 2. Toxaemia. 3. Pharmacotherapia. 4. Proctoscopy, s. rectoscopy. 5. Nosography. 6. Bronchorrhoea. 7. Myomalacia. 8. Topophobia. 9. Enterocoele. 10. Neuropsychopharmacologia. 11. Rhinorrhaphia. 12. Psychiatria. 13. Brachialgia. 14. Typhlatonia. 15. Metrorrhagia. 16. Syndesmologia. 17. Dactylospasmus. 18. Psychalgia. 19. Bronchographia. 20. Uranorrhaphia. 21. Oesophagotomia. 22. Colectasia. 23. Nosomania. 24. Logopaedia. 25. Rhinopathia. 26. Hypnotismus. 27. Paediatrica. 28. Hysterorrhaphia. 29. Pathergia. 30. Carcinologia. 31. Achylia. 32. Ischialgia. 33. Antroscopia. 34. Typhlotomia. 35. Akinesia. 36. Neurologus. 37. Lymphocytopenia. 38. Pharmacophobia. 39. Myeloblastus. 40. Trichesthesia. 41. Gangliocytoma. 42. Rhinologia. 43. Pharmacomania. 44. Thrombocytopenia. 45. Neurovirus. 46. Cheilophagia. 47. Spasmophilia. 48. Omphalotomia. 49. Endometrium. 50. Biopsia. 51. Sialophagia. 52. Mycotherapia. 53. Desmurgia. 54. Hypertrophia. 55. Cholecystatonia. 56. Syndesmotomia.

Вправа 3

Складіть терміни з поданих терміноелементів:

- I. Syn (m)-(-dactylia, -kinesia, -cheilia, -algia, -blepharon);
para- (-phrenia, -plegia, -nesia, -phobia);
dys-(-opsia, -tonia, -uria, -kinesia);
end (o)-(-ophthalmia, -ectomia, -toxinum, -crinopathia, -gnathia).
- II. Dactyl-(-odynia, -logia, -scopia, -graphia);
my(o)-(-cele, -plegia, -rhapsia, -blastus, -algia);
rhin-(-algia, -dacryolithus, -logus, -rrhoea, -iatria).
- III. -pathia (my-, encephal-, neur-, bronch-, aden-);
-lithus (cyst-, enter-, cholecyst-, ureter-, sial (ptyal)-);
-spasmus (bronch-, proct-, oesophag-, gastr-).

Вправа 4

Утворіть терміни із заданими значеннями:

1. Encephalon, encephal- (головний мозок):
камінь у головному мозку, крововилив у черепі, мозкова грижа, роз-
м'якшення головного мозку, головний біль.
2. Neuron, neur- (нерв):
роздавлення нервів, перерізання (розтин) нерва, зшивання нерва,
видалення нерва, зародок нервової клітини.
3. Ophthalmos, ophthalm- (око):
невралгія ока, захворювання очей, розтин вени сполучної оболонки
ока, параліч м'язів очей, витікання гною або сліз з ока.
4. Enteron, enter- (кишка):
вчення про захворювання кишечника, прикріплення відрізка кишки
до стінки живота, пластика кишок, кишковий спазм, утворення
зовнішньої кишкової нориці.
5. Antron, antr- (печера, пазуха, порожнина): інструмент для дослід-
ження гайморової пазухи, скупчення рідини у щелепній пазусі, розтин па-
зухи (резекція пазухи), огляд пазухи.
6. Mys, my- (м'яз):
вчення про м'язи, м'язовий біль, м'язовий спазм, прогресивна м'язова
дистрофія (буквально — захворювання м'язів), м'язовий тонус.
7. Gaster, gastr- (шлунок):
видалення шлунка, видалення шлунка і дванадцятипалої кишки,
шлункова кровотеча, збільшена кількість шлункового соку.

Вправа 5

Перекладіть клінічні терміни, поясніть їх будову:

1. Розтин м'яза. 2. Емоційна збудженість. 3. Природжена відсутність губ. 4. Молочний сік у сечі. 5. Біль у пальцях. 6. Спеціаліст із тканин. 7. Місцевий біль. 8. Медикаментозне лікування. 9. Зшивання сліпої кишки. 10. Душевне захворювання. 11. Параліч м'якого піднебіння. 12. Кишковий камінь. 13. Резекція товстої кишки. 14. Страх захворіти на онко-

логічні захворювання. 15. Ушивання губ. 16. Фіксація прямої кишки. 17. Страх захворіти. 18. Вчення про зв'язки. 19. Наука про шлункові та кишкові захворювання. 20. Дитячий лікар. 21. Видалення матки. 22. Спеціаліст із захворювань очей. 23. Розм'якшення очного яблука. 24. Носова кровотеча. 25. Гострий біль за ходом нерва. 26. Біль при дотику до волосся. 27. Обстеження слизової оболонки шлунка за допомогою спеціального інструмента. 28. Прикріплення зв'язки. 29. Схильність до кровотеч. 30. Нерухомість. 31. Недостатня кількість рідини в організмі. 32. Мікроскопічне вивчення хворих тканин та органів. 33. Наука про гриби. 34. Атонія жовчного міхура.

Вправа 6

Перекладіть латинською мовою, зробіть словотворчий аналіз:

1. Офтальморакія. 2. Психофармакологія. 3. Неврастенія. 4. Риноскопія. 5. Дистрофія. 6. Гіпотензія. 7. Цитолог. 8. Мієлоцити. 9. Гематологія. 10. Дискаліємія. 11. Гінекофобія. 12. Колодистонія.

§ 137. ЛАТИНСЬКО – ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ (ЕКВІВАЛЕНТИ) ПРИКМЕТНИКІВ ПЕРШОЇ ГРУПИ

Латинське найменування	Грецькі відповідники і термінотворчі елементи	Українське значення
acidus, a, um albus, a, um	oxys, oxy-, ox-leukos, leucos, leuk-, leuc-	кислий, наявність кисню
alienus, a, um alter, era, erum angustus, a, um caecus, a, um crassus, a, um durus, a, um flavus, a, um syn. luteus	xenos, xen-allos, allo-stenos, sten-typhlos, typhl-pachys, pachy-scleros, scler-xanthos, xan-	білий чужий інший вузький сліпий товстий твердий жовтий
glaucus, a, um griseus, a, um humidus, a, um magnus, a, um	glaucós, glaucopolis, poli (o)-hygros, hydr-mégas, megale, mega-, megal-, macrós, macr-thalassios, thalass-mesos, mes-necros, necr-polys, poly-mélas, melanos, melan-	синьо-зелений сірий вологий
marinus, a, um medius, a, um mortuus, a, um multus, a, um niger, gra, grum		великий морський середній мертвий численний чорний

novus, a, um parvus, a, um	neos, neo- oligos, olig- micros, micr- autos, auto- proctos, proct-, orthos, orth- erythros, erythr- xeros, xer- pseudes, pseudo-	новий малий власний прямий правильний червоний сухий несправжній, уявний, вигаданий повільний
proprius, a, um rectus, a, um		
ruber, bra, brum siccus, a, um spurius, a, um		
tardus, a, um	bradys, brady-	

§ 138. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ ПЕРШОЇ ВІДМІНИ

-dermia	шкіра
-aesthesia	відчуття
-megalia	збільшення, гіпертрофія
-sthenia	сила
-melia	кінцівка, частина тіла

N.B. Запам'ятайте, що латинському кінцевому терміноелементу -genus, a, um (-генний, -творний) відповідає грецький -genes, is; обидва вони вживаються паралельно. Наприклад: pathogēnus, a, um — pathogēnes, is — хвороботворний, патогенний.

Вправа 1

Укажіть твірні основи та латинські дублетні позначення прикметників:

1. Leukos. 2. Polios. 3. Melas. 4. Erythros. 5. Xanthos. 6. Micros.
7. Macros. 8. Mesos. 9. Orthos. 10. Xeros. 11. Bradys. 12. Allos. 13. Autos.
14. Pachys. 15. Typhlos. 16. Pseudes. 17. Stenos.

Вправа 2

Зробіть словотворчий аналіз, перекладіть терміни українською мовою:

1. Macrocytus. 2. Necrophobia. 3. Leukocytus. 4. Microorganismus.
5. Neonatus. 6. Melanglossia. 7. Orthopaedia. 8. Polyuria. 9. Xerophthalmia.
10. Leukothrichia. 11. Macroductylia. 12. Erythrodermia. 13. Bradykinesia.
14. Sclerotomia. 15. Leucopathia. 16. Xerocheilia. 17. Micromelia.
18. Mesognathia. 19. Mesopexia. 20. Polymyelopathia. 21. Stenocephalia.
22. Thalassophobia. 23. Necrotomia. 24. Pseudoanaemia. 25. Cyanopsia.
26. Tela hygroscopica. 27. Melanoblastus. 28. Pseudocele. 29. Megacolon.
30. Scleroticus. 31. Neonatologus. 32. Melanodermia. 33. Glauropsia.
34. Megaloglossia. 35. Pachydermia. 36. Oxygenotherapia. 37. Typhlotomia.
38. Proctorrhagia. 39. Autopsia. 40. Xanthodermia. 41. Stenographia.

Вправа 3

Складіть терміни з поданих нижче терміноелементів:

- I. Auto(-haemotherapia, -plastica, -philia, -plastica, -urotherapia);
mes(o)(-encephalon, -blastus, -gastrium, -enterium);
mono(-brachia, -phagia, -cytus, -plegia);
poly(-vitaminum, -vaccinum, -melia, -dysendocrinia, -morphismus).
II. -genus (-genes) (cancer-, bio-, path-, hydr-, desm-).

Вправа 4

Утворіть терміни із заданими значеннями:

1. Leukos, leuk-(білий):

зменшення кількості лейкоцитів, використання лейкоцитів з лікувальною метою, білокрів'я, розтин білої речовини головного мозку, кровотеча у хворих на лейкоз.

2. Megas, mega(l)-(великий):

манія величності, ненормально великі очі, великий язик, непропорційно великий череп, гіпертрофія великої ділянки головного мозку.

3. Erythros, erythr-(червоний):

червоне кров'яне тілце, червоне забарвлення сечі, бачення предметів у червоному кольорі, фагоцитоз еритроцитів, молодий еритроцит.

4. Bradys, brady-(повільний):

сповільнена чутливість, сповільнені психічні реакції, сповільнений обмін речовин, сповільнене дихання, сповільнене травлення.

5. Micros, micr(o)-(малий):

оптичний прилад для спостереження малих об'єктів, найдрібніші рослини, ненормально короткі повіки, недорозвиненість нижньої щелепи, недорозвиненість молочних залоз.

6. Melas, melanos, melan-(чорний):

меланін у крові, меланін у сечі, клітина, яка виробляє пігмент меланін, рух пігменту (меланіну) в тканинах, чорна спинка язика при грибкових захворюваннях.

Вправа 5

Перекладіть терміни латинською мовою, поясніть їх будову:

1. Сухість шкіри. 2. Визначення розмірів органів за рентгенівським знімком. 3. Хворобливо посилений апетит. 4. Різне забарвлення райдужної оболонки очей. 5. Сухість у носі. 6. Бачення предметів у жовтому кольорі. 7. Зменшення сечовиділення. 8. Пластика з використанням синтетичних матеріалів. 9. Збільшення нижньої щелепи. 10. Утворення штучного отвору. 11. Уявне зменшення розмірів видимих предметів. 12. Патологічний страх перед усім новим. 13. Морська кліматотерапія. 14. Вузькоголовість (стеноцефалія). 15. Грудна жаба (стенокардія). 16. Виділення сечі блакитного кольору. 17. Несправжня лейкемія. 18. Псевдомозкова грижа. 19. Змертвілий. 20. Збільшення кінцівок. 21. Стовщення язика. 22. Кисень. 23. Водень. 24. Недостатня кількість еритроцитів. 25. виправлення недоліків мовлення. 26. Гіпертрофія пальців.

Вправа 6

Перекладіть латинською мовою, зробіть словотворчий аналіз:

1. Мікробіологія. 2. Мезосальпінкс. 3. Неонатус. 4. Гастродуодено-скопія. 5. Омфалорагія. 6. Ацидометрія. 7. Гінекологія. 8. Токсикологія.
9. Дизентерія. 10. Аміотонія. 11. Езофагоспазм. 12. Офтальмологія.
13. Тромбоцитопенія. 14. Гісторафія. 15. Гіпоксемія.

§ 139. ЛАТИНСЬКО-ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ (ЕКВІВАЛЕНТИ) ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ ЧОЛОВІЧОГО РОДУ

Латинські найменування	Грецькі відповідники і термінотворчі елементи	Українське значення
aër, aeris m	pneuma-, pneumatós, pneum-, pneumat-	повітря
apex, ícis m	acron, acr-	верхівка
calor, oris m	therme, therm-	тепло, жар
carbo, onis m	anthrax, anthracos, anthrac-	вугілля
color, oris m	chroma, chromatos, chrom-, chromat-	колір
dolor, oris m	álgos, alg-, odyne, odyn-	біль
homo, inis m	anthrópos, anthrop-	людина
pes, pedis m	pus, podos, pod-	нога, стопа
pulmo, onis m	pneumon, pneum-, pneumon-	легеня
sudor, oris m	hidros, hidr-	піт
tumor, oris m	oncos, onc-	пухлина
Винятки з правила про рід іменників чоловічого роду:		
carno, carnis f	sarx, sarcós, sarco-	м'ясо, м'язова тканина, м'яз
cor, cordis n	cardia, cardi-	серце
arbor, oris f	dendron, dendr-	дерево
mater, tris f	meninx, mening-	мозкова оболонка
os, oris n	stoma, stomat-	рот
os, ossis n	ostéon, oste-, ost	кістка

Вправа 1

Вкажіть твірні основи та латинські дублетні позначення іменників:

1. Cardia. 2. Stoma. 3. Osteon. 4. Pneumon, pneumonos. 5. Pus, podos.
6. Anthropos. 7. Oncos. 8. Meninx. 9. Chroma. 10. Hidros. 11. Therme.

Вправа 2

Зробіть словотворчий аналіз термінів, перекладіть українською мовою:

1. Cardiologus. 2. Pneumobacillaemia. 3. Stomatoplastica. 4. Pododynia,

8. podalgia. 9. Cardiocoele. 10. Podagra. 11. Osteoclasia. 12. Pneumocardia. 13. Thermicus. 14. Pneumolithus. 15. Anthroposphera. 16. Pneumotherapia. 17. Meningococcaemia. 18. Xerostomia. 19. Pachymeninx. 20. Myocardiodystopia. 21. Chromocystosopia. 22. Pneumobronchotomia. 23. Andrologia. 24. Bradycardia. 25. Bronchopneumopathia. 26. Cacosmia. 27. Dichromatopsia. 28. Gastrorrhaphia. 29. Oncolyticus. 30. Remedia hidrotica. 31. Ergotherapia. 32. Cardiomyopathia. 33. Hyperthermaesthesia. 34. Analgesia. 35. Hidrorrhoea. 36. Hyperalgisia. 37. Stomatologus. 38. Sarcoleukaemia. 39. Acrodystonia. 40. Dyshidrosis.

Вправа 3

Утворіть терміни з поданих терміноелементів:

- I. -graphia (encephal-, top-, cardi-, myel-, roentgen-);
-logia (oste-, pulmon-, path-, dendr-);
-algia (osteomyel-, onc-, hidraden-, gastr-, pneum-);
II. pneum- (-crania, -rhachia, -thorax, -tympanum);
gastr- (-ectomia, -scopia, -pexia, -rrhagia, -plegia);
onc- (-logia, -pathia, -tomia, -graphia, -phobia).

Вправа 4

Утворіть терміни із заданим значенням:

1. Cardia, cardi-, -cardia (серце):
збільшення об'єму серця, розширення серця, наука про серцеві захворювання, біль у серці, параліч серця.
2. Stoma, stomatos, stomat-, -stomia (рот, ротова порожнина, отвір):
наука про захворювання ротової порожнини, їх профілактику та лікування, кровотеча з рота або ясен, біль у ротовій порожнині, захворювання ротової порожнини, огляд ротової порожнини, поганий запах із рота.
3. Osteon, oste- (кістка):
розм'якшення кісток, кісткова клітина, пластика кісток, розлад живлення кісток, розтин кістки.
4. Therme, -thermia, therm- (тепло, жар):
лікування теплом, знижена чутливість до тепла, підвищена чутливість до тепла, розлад теплової чутливості.
5. Anthropos, anthrop- (людина):
людиноподібний, наука про походження та еволюцію людини, морфологія людини, вимірювання та опис частин людського тіла.
6. Pneumon, pneum-, pneumon- (легеня):
розтин легені, фіксація легені, крововилив у легенях, грижа легені, виділення легені, запис дихальних рухів.
7. Chroma, chromatos, chrom-, chromat- (колір):
неправильне сприймання кольорів, пристрій для вимірювання інтенсивності забарвлення, барвник, добре забарвлена речовина ядра клітини, ненормальне забарвлення сечі.

Вправа 5

Перекладіть терміни та поясніть їх будову:

1. Мозкова оболонка.
2. Прилад для вимірювання зросту та пропорцій тіла.
3. Серцевий спазм.
4. Вчення про кістки.
5. Зживання ран серця.
6. Запалення легень.
7. Визначення кольору органічної рідини.
8. Лікування повітрям.
9. Знебарвлення сечі.
10. Розлад пігментації шкіри.
11. Розм'якшення мозкової оболонки.
12. Захворювання шлунка.
13. Посилення потовиділення.
14. Зниження больової чутливості.
15. Вчення про м'які тканини.
16. Перегрівання.
17. Серцеві захворювання.
18. Параліч шлунка.
19. Гіпертрофія шлунка.
20. Кістковий (кісткового походження).

Вправа 6

Запишіть терміни латинською мовою, зробіть словотворчий аналіз:

1. Менінгорагія.
2. Гастролітус.
3. Гнаталгія.
4. Олігохромемія.
5. Афти.
6. Пневмопатія.
7. Гіпертермія.
8. Анемія.
9. Дистонія.
10. Хейлорагія.
11. Цефалодинія.
12. Лейкемія.
13. Поліурія.
14. Кардіоміотомія.
15. Альгоспазм.
16. Дуоденорафія.
17. Гастропексія.
18. Ортопедія.

§ 140. ЛАТИНСЬКО-ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ (ЕКВІВАЛЕНТИ) ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ ЖІНОЧОГО РОДУ

Латинське найменування	Грецькі відповідники і термінотворчі елементи	Українське значення
articulatio, ōnis f auris, is f cartilago, inis f curatio, ōnis f cutis, is f extremitas, atis f faeces, ium f pl. mens, mentis f mors, mortis f pelvis renalis (f) sectio, ōnis f	árthron, arthr- us, otos, ot- chondros, chondr- therapia, therap- derma, dermat-, derm- acron, acr- copros, copr- phren, phrenos, phren- thanatos, thanat- pyelos, pyel- tome, tom-	суглоб вуха хрящ лікування шкіра кінець кал розум, думка смерть ниркова миска розріз, розтин
Виятки з правила про рід іменників жіночого роду		
adeps, ipis m (axungia, ae f) dens, dentis m ignis, is m mensis, is m sanguis, inis m tendo, inis m unguis, is m vas, vasis n	lipos, lip- stear, steatos, steat- odus, odontos, odont- pyr, pyros, pyr- men, mensos, men- haema, haemat-, haem- tenon, ten- onyx, onychos, onych- angeion, angi-	жир, сало зуб вогонь, спека місяць кров сухожилля ніготь судина

§ 141. КІНЦЕВІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМІНИ

-genesis	походження, виникнення, створення, зародження
-gnosis	пізнання, вчення
-lysis	розпад, розчинення, звільнення від рубців, руйнування
-paresis	парез, неповний параліз
-poesis	утворення, створення
-ptosis	опущення органа
-rrhexis	розрив
-schisis	розщеплення
-sclerosis	хворобливе ущільнення і затвердіння тканин чи органів
-stasis	застій (крові, жовчі, сечі і т. ін. в органах)
-stenosis	звуження
-tasis, -ectasis	розтягнення, розширення
-mycosis	грибкове захворювання
-necrosis	змертвіння

Вправа 1

Вкажіть твірні основи та латинські дублетні позначення іменників:

1. Derma. 2. Chondros. 3. Odus. 4. Angeion. 5. Haema. 6. Pyr. 7. Us, otos. 8. Arthron. 9. Tenon. 10. Pyelos. 11. Lipos, s. stear.

Вправа 2

Зробіть словотворчий аналіз термінів, перекладіть українською мовою:

1. Orthodontia. 2. Haematostasis. 3. Tenosynovitis. 4. Otorhinolaryngologus.
5. Angiotelectasia. 6. Chondromatosis. 7. Dermatomycosis. 8. Sarcomatosis.
9. Uropoësis. 10. Pyelotomia. 11. Pneumolysis. 12. Dysostosis. 13. Angiocarditis.
14. Phthisiatria. 15. Adipositas. 16. Gastrorrhesis. 17. Copraemia. 18. Arthrosis.
19. Angiomatosis. 20. Acrodystonia. 21. Periodontitis. 22. Haematoderma.
23. Otomyasthenia. 24. Parodontosis. 25. Desmolysis. 26. Kyphosis.
27. Carcinogenesis. 28. Lipuria. 29. Arthrogenes. 30. Cardiosclerosis.
31. Pharyngoscopia. 32. Cytolysis. 33. Laryngotracheobronchitis.
34. Anthropogenesis. 35. Antipyresis. 36. Pyelolithotomia. 37. Chondrogenesis.
38. Pancreatitis. 39. Enterostenosis. 40. Dyspnoë. 41. Diagnôsis. 42. Keratosis.
43. Odontopoësis. 44. Phlebosclerosis. 45. Pyrogenes. 46. Onychomalacia.
47. Oligophrenia. 48. Polyarthritis. 49. Stenothorax. 50. Thanatophobia.
51. Seborrhoea.

Вправа 3

Утворіть терміни з поданих терміноелементів, перекладіть українською мовою.

1. -schisis (gnath-, gloss-, cheil-, onych-, palat-, rhachi-);
-ptosis (gloss-, hyster-, cardi-, blephar-, col-, gastr-, enter-);
-rrhexis (desm-, angi-, cardi-, metr-, irid-);

-mycosis (haemat-, stomat-, enter-, onych-, trich-, bronch-, colp-).

- II. Laryng- (-spasmus, -rrhagia, -rrhoea, -rrhaphia, -cele);
pharyng- (-ectomia, -plastica, -plegia, -stenosis, -xerosis);
meta- (-stasis, -thesis, -morphosis, -biosis, -plasia, -bolismus);
pro- (-cardialgia, -gnosis, -geria, -dromus, -genesis, -phylaxis);
apo- (-neurosis, -physis, -thesis, -psychia (syn. syncope).

Вправа 4

Утворіть терміни з заданим значенням:

1. Odus, odont- (зуб):

зубний біль, кровотеча із зубної лунки після видалення зуба, змертвіння зуба або його частини, зубного походження, зубний камінь.

2. Us, otos, ot- (вухо):

гноєстеча з вуха, інструмент для огляду вуха, грибок вуха, захворювання вуха, утворення вушних каменів, біль у вусі, кровотеча з вуха;

3. Tenon, ten- (сухожилок):

вчення про сухожилки, видалення сухожилка, закріплення сухожилка очних м'язів, розтин сухожилка, зашивання сухожилка, виділення сухожилків із рубців.

4. Haema, haemat- (кров):

кровотворний, кров'яний піт, кров у сечі, кровотвір, кров'яний опух, наука про захворювання крові.

5. Arthron, arthr- (суглоб):

внутрішньосуглобовий камінь, наука про суглоби, розм'якшення суглобових зв'язок, відновлення рухливості суглоба (пластика), розтин суглоба, захворювання суглобів.

6. Angeion, angi- (судина):

судинний спазм, затвердіння стінок судини, неповний параліч судин, захворювання судин, природжена аномалія розвитку судин, змертвіння стінок кровоносної судини.

7. Derma, dermat- (шкіра):

природжена атрофія шкіри зі зморщуванням, мікроскопічне дослідження шкіри, розрив шкірних капілярів, запалення шкіри, шкірний висип, лікування шкіри.

8. Chondros, chondr- (хрящ):

клітина хряща, видалення хряща, пластика хряща, утворення хрящової тканини, руйнування хряща.

9. Lipos, lip- (жир, сало):

підвищений вміст жирів у крові, жирова грижа, відкладання жиру у тканинах, атрофія жирової тканини, жируотворювальний.

Вправа 5

Утворіть терміни за допомогою суфіксів, перекладіть латинською мовою:

1. -itis, -itidis f : запалення язика, слизової оболонки ротової порожнини, головного мозку, слизної залози, сліпої та ободової кишок, вінцевих ар-

терій, мозкових оболонок, ниркової миски та сечового міхура, пульпи зуба, кишок, хрящів, кісток та суглобів, вуха, окістя.

2. -ōsis, is f: хвороба незапального характеру — надмірна пігментація шкіри, функціональний розлад нервової системи, синюха (ціаноз), хвороба хребців, звуження, отруєння, крововилив у порожнину суглоба, тимчасове збільшення кількості лейкоцитів у крові, збільшення щитоподібної залози, збільшення кількості тромбоцитів, захворювання тканини, яка оточує корінь зуба.

3. -iāsis, is f: хвороба незапального характеру — кам'яна хвороба, сечокам'яна хвороба, лев'яче обличчя, слоновість, утворення каменів у слинних залозах, жовчнокам'яна хвороба.

Вправа 6

Перекладіть терміни латинською мовою, поясніть їх будову:

1. Прогноз. 2. Пірогенний. 3. Розпад та розчинення м'язової тканини.
4. Утворення елементів кісткового мозку. 5. Застій калу. 6. Звуження стравоходу. 7. Розрив м'яза. 8. Ламкість (буквально розрив) нігтів. 9. Грибкове захворювання очей. 10. Утворення та розвиток кісткової тканини.
11. Вушного походження. 12. Розрив вени. 13. Кровотеча з шкіри.
14. Розтин підшлункової залози. 15. Страх вогню. 16. Лікування кров'ю.
17. Шизофренія. 18. Опущення (зміщення) хребця. 19. Афтозний стоматит.

§ 142. ЛАТИНСЬКО-ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ (ЕКВІВАЛЕНТИ) ІМЕННИКІВ ТРЕТЬОЇ ВІДМИНИ СЕРЕДНЬОГО РОДУ

Латинське найменування	Грецькі відповідники і термінотворчі елементи	Українське значення
abdomen, inis n caput, itis n	lapara, lapar- cephale, kephale, cephal-, kephal-	живіт, черев голова, головка
corpus, oris n	soma, somatos, som-, somat-	тіло
fel, fellis n	chole, chol-	жовч
lac, lactis n	gala, galactos, galact-	молоко
pectus, oris n	stethos, steth-	груди
pūs, puris n	pyon, py-	гній
semen, ūnis n	sperma, spermatos, spermat-	сперма, насіння
stercus, oris n	copros, copr-	кал
tempus, oris n	chronos, chron-	час
viscus, eris n	splanchnon, splanchn-	внутрішній орган, нутроші

diaphragma, ātis n	phren, phrenos, phren-, phrenic- genos, gen-; phylon, phyl-	діафрагма, перетинка рід, вид
genus, eris n		
Виятки з правила про рід іменників середнього роду		
lien, lienis m	splen, splen-	селезінка
ren, renis m	nephros, nephro-	нирка
sol, solis m	helios, heli-	сонце

Вправа 1

Вкажіть твірні основи та латинські дублетні позначення до іменників:

1. Lapara.
2. Splen.
3. Nephros.
4. Splanchnon.
5. Stethos.
6. Soma.
7. Gala.
8. Pyon.
9. Chole.
10. Zoon.
11. Kephale (cephale).
12. Phylon.

Вправа 2

Зробіть словотворчий аналіз термінів, перекладіть українською мовою:

1. Cephalalgia (kephalgia).
2. Splenohepatomegalia.
3. Galactopoesis.
4. Protoplasma.
5. Nephrophthisis.
6. Sarcoma.
7. Cholepoesis.
8. Diastema.
9. Cephalohaematoma.
10. Nephrosis.
11. Splanchnodinia.
12. Laparorrhaphia.
13. Somataesthesia.
14. Zootoxinum.
15. Cholangiographia.
16. Cholecystolithotripsia.
17. Choledochorrhaphia.
18. Stethospasmus.
19. Helioprophylaxis.
20. Chronometrum.
21. Phylogenesis.
22. Genodermatosis.
23. Empyema.
24. Ontogenesis.
25. Glaucoma.
26. Stethoscopium.
27. Chronographia.
28. Cholemesis.
29. Pyelonephritis.
30. Hepatoxaemia.
31. Galactostasis.
32. Haemoptoe.
33. Cephalomyositis.
34. Pathogenesis.
35. Hydronephrosis.
36. Hepatitis epidemica.
37. Pyorrhoea alveolaris.
38. Splenoptosis.
39. Fibromyoma.
40. Macrosomia.
41. Phrenitis.
42. Somaticus.

Вправа 3

Утворіть терміни за допомогою поданих терміноелементів, вкажіть їхнє значення:

- Py(o)- (-dermia, -genes, -uria, thorax);
galact-therapia, -rrhoea, -gogus, -metrum);
lapar- (-tomia, -scopia, -algia, -rrhagia, -cele).
- lysis (cardi-, neur-, haem(at)-, hydr-, cyt-);
-gramma (haem-, hepat-, cyst-, roentgen-);
-stasis (chol-, chyl-, ur-, sial-, lymph-).

Вправа 4

Утворіть терміни із заданими значеннями:

1. Nephros, nephro- (нирка);
видалення нирки, фіксація нирки, ниркова кровотеча, нирково-кам'яна хвороба, запалення нирки, рентгенографія нирок, опущення нирки.

2. Splen, splen- (селезінка):

біль у селезінці, тромбоз судин селезінки, зашивання селезінки, розм'якшення селезінки, затвердіння селезінки.

3. Splanchnon, splanchn- (нутроші):

опущення внутрішніх органів, вчення про внутрішні органи, збільшення нутрошів, оперування внутрішніх органів, огляд внутрішніх органів.

4. Hepar, hepat- (печінка):

резекція печінки, збільшення печінки, лікування печінки або лікування препаратом печінки, печінкового походження, жовтяниця.

5. Chole, chol- (жовч):

жовчогінний, жовчні пігменти у сечі, жовч у крові, жовчний камінь, блювання жовчю.

6. Haema, haem-, haemat- (кров):

схильність до кровотеч, кровотеча, страх крові, захворювання крові, кровотамування.

7. Aden, aden- (залоза):

біль у залозі, розм'якшення залози, затвердіння залози, гіпертрофія залози, злоякісна пухлина залози.

8. Phren, phren-, phrenic- (діафрагма, перетинка):

біль у ділянці діафрагми, розтин (перерізання) діафрагмального нерва (буквально—діафрагми), опущення діафрагми, роздавлювання діафрагмального нерва (буквально — діафрагми), параліч діафрагми, спазм діафрагми.

Вправа 5

Утворіть терміни із суфіксом -ома, поясніть їхнє значення:

1. Derma, dermat-. 2. Hepar, hepat-. 3. Fibr-. 4. Mys, my-. 5. Chondros, chondr-. 6. Neuron, neur-. 7. Lipos, lip-. 8. Oste-. 9. Haemangi-. 10. Odus, odont-. 11. Sarx, sarc-. 12. Ganglion, gangli-. 13. Sialon, sial-. 14. Lymph-. 15. Pleur-. 16. Papill-.

Вправа 6

Перекладіть терміни латинською мовою, поясніть їх будову:

1. Гноєкрів'я. 2. Опущення нирки. 3. Ракова пухлина. 4. Лікування сонцем. 5. Запалення жовчних шляхів. 6. Запалення жовчного міхура. 7. Обмежене або дифузне почервоніння шкіри. 8. Наука про тварин. 9. Три-налий, затяжний. 10. Розтин жовчної протоки. 11. Огляд тіла. 12. Утворення клітини. 13. Грижа печінки. 14. Кровохаркання. 15. Розширення жовчних проток. 16. Кров'яна пухлина. 17. Гнійне запалення нирок. 18. Запалення м'язів грудей. 19. Гноетеча. 20. Зашивання печінки. 21. Біль голови. 22. Спазм м'язів грудей. 23. Утворення печінкової нориці. 24. Молочної протоки. 25. Спеціальний прилад для вислуховування звуків у внутрішніх органах.

Вправа 7

Виділіть суфікси, які означають:

а) хвороби запального характеру; б) пухлини; в) хвороби незапального характеру; умови, дії або стан; г) сили, набряки та нариви; д) хворобливий стан або хвороби; е) хвороби незапального характеру, пов'язані, як правило, з надмірною кількістю, перенасиченістю або, навпаки, з недостатньою кількістю :

1. Pulpitis. 2. Leontiasis. 3. Acidosis. 4. Spondylitis. 5. Empyema. 6. Kera-
toma. 7. Myosarcoma. 8. Periositis. 9. Osteosis. 10. Mycosis. 11. Cholelithiasis.
12. Parotitis. 13. Botulismus. 14. Exanthema. 15. Leucocytosis. 16. Lymphoma.
17. Arthritis. 18. Endocrinosis. 19. Mycetosis. 20. Alcoholismus. 21. Osteoma.
22. Emphysema. 23. Melanosis. 24. Diuresis. 25. Psychosis. 26. Meningioma.
27. Rheumatismus. 28. Elephantiasis. 29. Mastosis. 30. Peritonismus.
31. Eczema. 32. Blepharodema. 33. Cystitis. 34. Laryngitis. 35. Kyesis.
36. Urolithiasis. 37. Meningismus. 38. Kyphosis. 39. Encephalosis. 40. Stomatitis
aphthosa. 41. Emesis. 42. Erythema. 43. Hepatosis. 44. Apostema (syn.
abscessus).

Вправа 8

Запишіть терміни латинською мовою, зробіть словотворчий аналіз:

1. Піогемоторакс. 2. Гіпостаз. 3. Лейкоцитоліз. 4. Апіное. 5. Дакріо-
цистостеноз. 6. Поліартрит. 7. Аміотонія. 8. Ендометрій. 9. Парестезія.
10. Адипозитас. 11. Пірофобія. 12. Стетопараліч. 13. Тромбофлебіт. 14. Ке-
фаледема. 15. Терапія. 16. Кардіодистрофія.

§ 143. ЛАТИНСЬКО-ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ (ЕКВІВАЛЕНТИ) ТА СЛОВОТВОРЧІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ ПРИКМЕТНИКІВ ДРУГОЇ ГРУПИ

Латинське найменування	Грецькі відповідники і термінотворчі елементи	Українське значення
aequalis, e	homoios, hom (oio)- homos, hom (o)-	рівний, однаковий,
brevis, e	brachys, brachy-	подібний
celer, eris, ere	tachys, tachy-	короткий
dulcis, e	glykys, glyk-, glyc-, gluc-	швидкий
duplex, icis	diploos, dipl-	солодкий
gravis, e	barys, baro-	подвійний
impar, aris	anisos, aniso-, azygo(s)	тяжкий
latens, ntis	cryptos, crypt-	нерівний
mollis, e	malacos, malac-	прихований
omnis, e	pan, pantos, pan-, pant-	м'який
		весь, всякий

par, paris puter, tris, tre senilis, e viridis, e	isos, iso- sapos, sapr- geron, gerontos, ger-, geront- chloros, chlor-	рівний, подібний гнилий старий, старечий зелений
--	---	---

Вправа 1

Вкажіть латинські дублетні позначення та твірні основи прикметників:

1. Glykys. 2. Chloros. 3. Brachys. 4. Tachys. 5. Homoeos. 6. Geron.
7. Cryptos. 8. Diploos. 9. Anisos. 10. Barys. 11. Pan. 12. Malacos. 13. Isos.

Вправа 2

Зробіть словотворчий аналіз термінів, перекладіть українською мовою:

1. Tachycardia. 2. Gerontologia. 3. Barognosia. 4. Diplopia. 5. Leptocytus. 6. Homokeratoplastica. 7. Isometria. 8. Anisognathia. 9. Brachymetropia. 10. Chlorleukaemia. 11. Geriatria. 12. Glucosismus. 13. Tachyphylaxia. 14. Panphlegmone. 15. Cryptaesthesia. 16. Homoeopathia. 17. Malacosarcosis. 18. Chlorosis. 19. Homotransplantatio. 20. Glykaemia. 21. Tachypnoe. 22. Cryptographia. 23. Homoeothermia. 24. Pangenesis. 25. Barotherapia. 26. Glucosuria. 27. Leptophonia. 28. Acrogeria. 29. Panmyelophthisis. 30. Saprodonia.

Вправа 3

Утворіть терміни із заданим значенням:

- 1) glykys, glyk-, glyc-, gluc- (солодкий):
утворення цукру, фіксація цукру в організмі, розщеплення вуглеводів, цукор у крові, цукор у сечі;
- 2) brachys, brachy- (короткий):
сповільнене дихання, короткопалість, короткоголовість, сповільнення ритму серця, короткі кінцівки;
- 3) isos, is- (рівний, подібний):
однакової форми (морфологічно ідентичний), однаковість напруги, (тиску), виправлення дефектів (деформацій) з використанням тканин чи органів донора, сталість температури, рівний ритм;
- 4) ran, rantos, ran-, rant- (весь, вський):
параліч усього тіла, запалення всіх судин, тотальне ушкодження суглоба, запалення всіх шарів серця, запалення всього вуха;
- 5) barys, bary- (тяжкий, тиск):
знижена чутливість до тиску, використання високого тиску для наркозу, ушкодження (травма) органа внаслідок різких змін атмосферного тиску, чутливість до тиску;
- 6) cryptos, crypt- (прихований):
прихована форма захворювання щитоподібної залози, прихована

лейкемія, криптогенний, прихована форма еритробластозу, прихована форма туберкульозу;

7) anisos, aniso- (непарний, нерівний):

нерівномірна секреція сечі у часі, неоднакові зуби, неоднаковий тонус (сила) м'язових груп, діючих неододночасно, неоднаковість розміру еритроцитів та лейкоцитів, неоднаковість амплітуди пульсації різних артерій (пульсу).

Вправа 4

Утворіть терміни за допомогою терміноелементів, вкажіть їхнє значення:

- I. hyper- (-tonia, -mnesia, -crinaemia, -caementosis, -algisia);
hyp- (-oxia, -gastricus, -leucocytosis, -dermaticus, -thermia);
syn-(sym)- (-ostosis, -pathia, -chondrosis, -dromum, -physis).
- II. -malacia (angi-, encephal-, chondr-, oste-, gastr-);
-therapia (haem-, diaet-, kinesi-, api-, balne-);
-phylaxis (an(a)-, pro-, auto-, aetiopro-);
- III. hepat (ic-)stomia, -gēnes, -ismus, -lithus, -rrhaphia);
cardi- (-tomia, -plegia, -sclerosis, -ectasia, -algia, -asthenia);
erythr- (-cytoma, -penia, -cytolysis, -poësis, -uria).

Вправа 5

Перекладіть терміни латинською мовою, поясніть їхнє значення:

- 1. М'яка оболонка головного мозку. 2. Пристрій для вимірювання чутливості тиску. 3. Розлита флегмона молочної залози. 4. Наука про подібність. 5. Дефект зору, коли предмети здаються зеленкуватого кольору. 6. Подвійний спинний мозок. 7. Однорідний. 8. Розм'якшення кісток (двома способами). 9. Швидке виділення сечі. 10. Одночасність. 11. Пристрій для вимірювання швидкості рухів. 12. Атрофія шкіри у старечому віці. 13. Підтримка нормальних запасів цукру в організмі. 14. Запалення м'якої та павутинної оболонок мозку. 15. Прискорений розвиток. 16. Зелений рак (пухлина зеленкуватого кольору). 17. Гомеопластика. 18. Гноєтворний. 19. Захворювання всіх елементів кісткового мозку. 20. Прихований. 21. Пухлина м'якої оболонки головного мозку.

Вправа 6

Перекладіть терміни:

- 1. Затримка прорізування зуба (ретенція зуба). 2. Дистрофічний пародонтоз. 3. Афтозний стоматит. 4. Зубна пухлина. 5. Хронічний фіброзний пульпіт з глибоким карієсом. 6. Зубний протез. 7. Генералізований гінгівіт. 8. Природжена лицева диплегія. 9. Стоматит хронічний. 10. Атрофія ясен. 11. Резекція нижньої щелепи. 12. Некроз пульпи. 13. Гострий гнійний періодонтит. 14. Одонтогенний гайморит. 15. Неврит лицевого нерва. 16. Катаральний гінгівіт. 17. Зубний абсцес. 18. Некроз твердих тканин зуба. 19. Одонтогенна флегмона.

11. Внутрішня кровотеча. 2. Цукровий діабет. 3. Геморагічний діабет. 4. Механічна жовтяниця. 5. Хронічна пневмонія. 6. Мієлопатична атрофія. 7. Гостра затримка сечі. 8. Гематома носової перегородки. 9. Гостра гемолітична анемія. 10. Гнійний отит. 11. Емпієма плеври. 12. Аритмія серця. 13. Випадання прямої кишки. 14. Епідемічний паротит. 15. Післяхолецистектомічний синдром. 16. Розсіяний склероз. 17. Алергічний риніт. 18. Хронічна стадія епідемічного енцефаліту. 19. Заразний кон'юнктивіт. 20. Спленогенний шлос.

§ 144. ЛАТИНСЬКО – ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ (ЕКВІВАЛЕНТИ) ТА СЛОВОТВОРЧІ ТЕРМІНОЕЛЕМЕНТИ ІМЕННИКІВ ЧЕТВЕРТОЇ ВІДМІНИ

Латинське найменування	Грецькі відповідники і термінотворчі елементи	Українське значення
appetitus, us m	orexix, orex-, -orexia	апетит
auditus, us m	acusis, acus-, -acusia	слух
cornu, us n	keras, keratos, kerat-	ріг, рогова речовина
foetus, us m (fetus)	embryon, embry-	зародок, утробний плід
gelu, us n	cryos, cry-	холод, лід, мороз
genu, us n	gonu, gon-	коліно
gustus, us m	geusis, geus-, -geusia	смак
manus, us f	cheir, chir-	рука, кисть
motus, us m	kinesis, kines-, -kinesia	рух
olfactus, us m	osme, osm-, -osmia	нюх
partus, us m	tocos, toc-	пологи
pulsus, us m	sphygmós, sphygm-, -sphygmia	пульс
sensus, us m	aesthesia, aesthes-	відчуття
textus, us m	histos, hist-	тканина
visus, us m	opsis, op(t)-, -opsia	зір

§ 145. ЛАТИНСЬКО – ГРЕЦЬКІ ДУБЛЕТИ (ЕКВІВАЛЕНТИ) ІМЕННИКІВ П'ЯТОЇ ВІДМІНИ

Латинське найменування	Грецькі відповідники і термінотворчі елементи	Українське значення
facies, ei f	prosopon, prosop-, -prosopia	лице, обличчя
rabies, ei f	lyssa, lyss-	сказ
species, ei f	eidos, id-	вид

Вправа 1

Вкажіть твірні основи та латинські дублетні позначення іменників:

I. 1. Cheir. 2. Acusis. 3. Geusis. 4. Opsis. 5. Osme. 6. Aesthesia. 7. Sphygmos. 8. Embryon. 9. Tocos. 10. Gony. 11. Orexis.

II. 1. Lyssa. 2. Prosopon.

Вправа 2

Зробіть словотвірний аналіз термінів, перекладіть українською мовою:

1. Chiragra. 2. Dysopsia. 3. Hyperkeratosis. 4. Anosmia. 5. Biopsia. 6. Sphygmomanometrum. 7. Tocomania. 8. Prosopagnosia. 9. Dysorexia. 10. Lyssophobia. 11. Histologus. 12. Aesthesiologia. 13. Hyperkinesia. 14. Achromatopsia. 15. Embryotrophia. 16. Chiralgia paraesthetica. 17. Prosoposchisis. 18. Anaesthesiologia. 19. Hypokinesia. 20. Chirurgus. 21. Remedia anaesthetica. 22. Embryocardia. 23. Keratectomia. 24. Cryopathia. 25. Embryotomia. 26. Hypacusia. 27. Micropsia. 28. Osmhidrosis. 29. Acusma. 30. Bradypnoë. 31. Sinusitis maxillaris. 32. Optometrum. 33. Cryochirurgia. 34. Xanthopsia. 35. Hypermetropia. 36. Anorexia. 37. Leptoprosopia. 38. Opticus. 39. Oxyosmia. 40. Histotherapia. 41. Hydrokinesitherapia. 42. Cryophilia.

Вправа 3

Утворіть терміни за допомогою поданих терміноелементів, вкажіть їхнє значення:

-genes (genus) (haemat-, bronch-, neph-, odont-, ot-, gastr-);
-plegia (di-, mono-, cyst-, cholecyst-, blephar-, uran (palat)-);
-genesis (galact-, alg-, ana-, blast-, anorm-, erythr-, carcin-);
-sclerosis (card-, arteri-, cerebr-, angi-, dermat-);
-stenosis (enter-, bronch-, gastr-, dacryocyst-, laryng-).

Вправа 4

Виділіть префікси, які означають: а) покрівну оболонку органа, б) внутрішню оболонку органа, в) клітковину навколо органа, г) відсутність або заперечення:

1. Endophlebitis. 2. Periodontium. 3. Endothelium. 4. Paratyphlitis. 5. Amyosthenia. 6. Endometritis. 7. Paranephritis. 8. Periostosis. 9. Endoarteriitis. 10. Akinesia. 11. Endocardium. 12. Parathyreoideus. 13. Endoprothesis. 14. Perimyelitis. 15. Anopsia. 16. Paramastitis. 17. Adentia. 18. Pericranium. 19. Endogenes. 20. Anhidrosis. 21. Pericardium. 22. Peritonitis. 23. Endophthalmitis. 24. Anostosis. 25. Periangioma.

Вправа 5

Утворіть терміни із заданим значенням:

1. Histos, hist- (тканина):

той, що утворює тканини або той, що походить із тканини; розділ гістології, що вивчає хімічні властивості тканин; утворення тканин; розвиток тканин; руйнування тканин.

2. Gony, gonat-, gon- (коліно):
розтин колінного суглоба, біль у колінному суглобі, подагра колінно-го суглоба, запалення колінного суглоба, хронічне захворювання колінно-го суглоба.

3. Sphygm-, sphygm- (пульс):
крива коливань стінок артерій (пульсу), відсутність пульсу, запис пульсу за допомогою спеціального приладу, уповільнений пульс, прискорений пульс.

4. Embryo-, embry- (зародок):
захворювання зародка у період його розвитку, злаякісна пухлина ембріона, наука про закономірності розвитку зародка, розвиток ембріона, розтин зародка.

Вправа 6

Перекладіть терміни латинською мовою:

1. Відсутність дихання. 2. Розтин рогівки. 3. Хірургічний. 4. Підвищення смакових відчуттів. 5. Розлад нюху. 6. Лікування холодом. 7. Нерухомість. 8. Боязнь пологів. 9. Зародковий. 10. Біль у ділянці обличчя. 11. Сказ (водобоязнь). 12. Фізіологія тканин. 13. Втрата чутливості. 14. Акушерство. 15. Параліч лицевого нерва. 16. Наука про пульс. 17. Галузь медицини, яка при лікуванні хвороб використовує оперативні методи. 18. Пухлина рогівки. 19. Підвищена гострота слуху. 20. Бачення предметів у збільшеному вигляді. 21. Слухова галюцинація. 22. Прискорене дихання. 23. Спеціаліст по знеболюванню. 24. Оптичний, зоровий. 25. Слуховий. 26. Далекозорість. 27. Відчуття солодкого присмаку. 28. Підвищена гострота зору. 29. Роздволювання тканин. 30. Хибне, несправжнє смакове відчуття. 31. Лікування серця за допомогою хірургічних операцій. 32. Вивчення обличчя і його зміна при захворюваннях (буквально — огляд обличчя).

Вправа 7

Вкажіть синоніми до термінів.

Зразок виконання: vasectasia — angiectasia — розширення кровоносної або лімфатичної судини; calculus cysticus — cystolithus — камінь сечового міхура.

1. Dilatatio ventriculi — 2. Venotomia — 3. Spasmus oesophagi — 4. Calculus dentalis — 5. Ptosis palpebrae — 6. Stenosis recti — 7. Dentalgia — 8. Angiopathia — 9. Didactilia — 10. Calculus salivalis — 11. Labium leporinum — 12. Dystrophia myocardii — 13. Ruptura uteri — 14. Glossalgia — 15. Sialorrhoea — 16. Hypertensio arterialis — 17. Uranoschisis — 18. Vasodilatatio — 19. Pyorrhoea alveolaris — 20. Proctorrhaphia — 21. Labium duplex — 22. Oculista — 23. Ulotomia — 24. Amygdalectomia — 25. Homotransplantatio — 26. Xenotransplantatio — 27. Paralysis nervi facialis — 28. Laryngootorhinologus — 29. Cancer — 30. Parodontopathia dystrophica — 31. Syndromum asthenicum — 32. Caries dentium —

Вправа 8

Запишіть терміни латинською мовою, поясніть їхню структуру:

1. Ксантодермія. 2. Геморагічний. 3. Невропатологія. 4. Пієлонефрит.
5. Глюкозурія. 6. Нефролітіаз. 7. Фтизіатр. 8. Ретрофарингеус. 9. Асфіксія. 10. Сепсис. 11. Ксеродерма. 12. Ангіоневроз. 13. Холецистектомія.
14. Остеомієліт. 15. Артродатія. 16. Гематомікоз. 17. Гіпертонія. 18. Гіпохлоргідрія. 19. Поліартрит. 20. Рентгенографія. 21. Сіаладенома. 22. Еритема. 23. Уропоез. 24. Цироз. 25. Еритробластоз. 26. Пієлектазія. 27. Анемія. 28. Ксантома.

§ 146. ТЕРМІНИ—ОМОФОНИ*

У міжнародній медичній терміносистемі є лексичні одиниці, однакові або близькі за звучанням, проте різні за значенням і написанням. Вони називаються омофони.

1. Терміноелемент брахі-:

а) brachy- від грец. brachys — короткий, маленький.

Наприклад: brachymetropia, ae f — короткозорість;

б) brachi- від грец. brachion, i n — плече, рука, плечова кістка.

Наприклад: brachialgia, ae f — біль у плечі.

2. Терміноелементи гем (а)-, гем (о)-, гем (ат)-:

а) haem(a)-, haem(o)- haem(at)-, від грец. haima, haimatos — кров.

Наприклад: haematologia, ae f — наука про кров; haemolysis, is f — процес руйнування червоних кров'яних тілець;

б) hem(i)-, від грец. hemi — пів, половина, односторонній.

Наприклад: hemialgia, ae f — біль в одній половині тіла.

3. Терміноелементи гідр(а)-, гідр(о)-, гігр(о)-:

а) hydr(o)- від грец. hydor — вода.

Наприклад: hydrops, opis m — водянка;

б) hidr- від грец. hidros — піт.

Наприклад: hidradenoma, atis n — доброякісна пухлина потової залози;

в) hyg(r)o- вологий, рідкий.

Наприклад: hygroscopicus, a, um — поглинаючий вологу.

4. Терміноелементи дис-, діс-:

а) dys- (грец.) вказує на порушення, розлад.

Наприклад: dysbasia, ae f — порушення ходи (кульгання);

б) dis- вказує на поділ, заперечення.

Наприклад: dispar, aris — непарний, dissectio, onis f — розріз, секція.

5. Терміноелемент гіст(er)-:

а) hyst(er)- від грец. hystera — матка.

Наприклад: hysterectomy, ae f — видалення матки;

б) hist- від грец. histos — тканина.

Наприклад: histopathologia, ae f — наука про хворобливі зміни тканини.

6. Терміноелементи еті-, еті-, ете-:

а) aeti(o)- від грец. aitia — причина.

* Див. додаток І.

Наприклад: aetiologia, ae f — вчення про причини хвороби, сама причина хвороби;

б) aeth- (грец.) вказує на етид, етилен.

Наприклад: aethazolum, in — етазол.

7. Терміноелемент мі(о)-:

а) my(о) - від грец. mys — миша, у медицині — м'яз.

Наприклад: myatonia, ae f — зниження м'язового тону, тону;

myotomia, ae f — розтин м'яза;

б) mio- від грец. meosis — зменшення.

Наприклад: miotica (remedia) — засоби, що звужують зіницю.

8. Терміноелемент мент-:

а) ment - від mens, mentis f — розум, душа.

Наприклад: mentalis, e — розумовий, душевний, духовний.

(порівняйте "менталітет", "ментальний");

б) ment - від mentum, i n — підборіддя.

Наприклад: mentalis, e — підборідний;

в) menth - від mentha, ae f — м'ята.

Наприклад: menthalis, e — м'ятний.

9. Терміноелемент пед-:

а) paed - від грец. pais, paidos — дитина.

Наприклад: paediatr, tri m (pais, paidos — дитина + iater —

лікар) — дитячий лікар, paederastia, ae f (pais, paidos —

дитина + erastes — люблячий) — мужолозтво;

б) ped- від pes, pedis m — нога, стопа.

Наприклад: pedistibulum, i n — стремено, стебло, pediluvium,

i n — ножна ванна

N.B. 1) слід звернути увагу на значення слова pediculus, i m: а) воша,

б) ніжка, стебельце (зменшувальна форма від pes, pedis m);

2) зменшувальна форма від pes, pedis m має два варіанти: pedunculus,

i m і pediculus, i m.

10. Терміноелемент полі-:

а) poly- від грец. polys — багато, численний.

Наприклад: polyarthritis, itidis f — множинне запалення суглобів;

б) poli- від грец. polios — сірий.

Наприклад: poliomyelitis, itidis — запалення сірої речовини

спинного мозку;

в) poli - від грец. polis — місто.

Наприклад: policlinica, ae f — поліклініка.

N.B. Грец. polis (місто) функціонує як кінцевий елемент багатьох назв

міст: Маріуполь, Мелітополь, Севастополь, Сімферополь та ін.

11. Терміноелемент стен-:

а) sthen- від грец. sthenos — сила, міць.

Наприклад: asthenia — безсилля, загальна слабкість;

б) sten- від грец. stenos — вузький.

Наприклад: stenothorax, acis m — вузькість грудної клітки.

12. Терміноелемент цит-:

а) cyt - від грец. kytos — порожнина, клітина.

Наприклад: cytodiagnosis, is f — діагноз на підставі мікроскопічного дослідження клітин;

б) cit — швидкий.

Наприклад: citissime — якнайшвидше;

в) cit (r) — цитрус, лимон.

Наприклад: cstricus, a, um — лимонний.

Вправа 1

Запишіть терміни-омофони:

1. Кров — половина. 2. Вода — піт. 3. Численний — сірий. 4. Короткий — плече. 5. Причина — етилова група. 6. Порушення, розлад (префікс) — розділення, заперечення (префікс). 7. Сила активності — вузький.

Вправа 2

Зробіть значеннєвий аналіз поданих термінів, перекладіть українською мовою:

1. а) haemotherapia, haemorrhagicus, haematogenes, haemostasis, haemoptoe;

б) hemiarthrosis, hemiparesis, hemispherium, hemiplegia, hemialgia, hemicrania, hemiazzygos.

2. а) polimyelopathia, polienccephalomyelitis, poliosis;

б) polyarthrits, polydysendocrinia, polyvaccinum, polyvitaminum.

3. а) hydrothorax, hydronephrosis, hydrotympanum, hydrocephalia, hydrops;

б) hidrosis, hidroticus, hidropoesis, hidrocystoma;

с) hygroscopicus, hygrophobia.

4. а) brachycephalia, brachymetropia, brachydactilia;

б) brachium, brachialis, brachialgia.

5. а) stenocephalia, stenosis, stenostomia, stenoprosopia, astenocardia;

б) hypersthenuria, hyposthenuria, asthenia, asthenicus;

с) stethoscopium, stethospasmus, stethostenosis, stethoparalysis.

6. а) dysaemia, dysenteria, dysgeusia, dyspnoe, dyskinesia, dyspepsia, dysopsia;

б) dissectio, dissimilatio, dismembratio, dislocatio, disproportion.

7. а) aethylicus, aethanolum;

б) aether, aethereus, aetherismus;

с) aetiologia, aetioprohylaxis.

8. а) mentalis (від mens, mentis — розум), mentalitas;

б) mentalis (від mentum, i n — підборіддя), mentagra, mentolabialis.

9. а) hysteroptosis, hysterorrhaphia, hysteralgia;

б) histologia, histotherapia, histotripsia, histogenesis.

10. а) myoma, myodynia, myologia, myosarcoma, myopathia;

б) miosis, miotica (remedia).

11. а) paediatria, paedodontia, typhlopaedagogica;

б) pedalis, pediculus, pedospasmus, pedunculus, pediluvium.

12. а) cytologia, cytotherapia, cytoscopia;

б) cito, citissime;

с) citrus, citrinus.

Вправа 3

Перекладіть терміни, поясніть їх правопис:

1. Підвищення сили й тонусу.
2. Розрив матки.
3. Гістопатологія.
4. Етиловий ефір.
5. Розтин м'язів.
6. Дитячий лікар.
7. Розчинення клітини.
8. Розлад апетиту.
9. Водобоязнь.
10. Запалення сірої речовини спинного мозку.
11. Міотичний (який призводить до звуження зіниць).
12. Вузьке обличчя.
13. Диспропорція.
14. Вологолюбивість.
15. Цитринова кислота.
16. Посилене потіння.
17. Стенокардія.
18. Розрив м'яза.
19. Лейкоцитоз.
20. Сповільнений ритм серця.
21. Запалення сірої речовини головного мозку.
22. Фіксація води у тканинах.
23. Видалення матки.
24. Гістолог.
25. Етіотропний.
26. Зниження сили та тонусу.
27. Розсіяний.
28. Водолікування.
29. Хвороблива тяга до ефіру.
30. Педагог.
31. Затвердіння м'яза.
32. Клітинна нестача.
33. Розлад зору.
34. Брахіотомія.
35. Однобічна неврівноваженість.
36. Запалення потових залоз.
37. Збільшення добової кількості сечі.
38. Атрофія однієї половини тіла.
39. Повнокрів'я.
40. Ніжка, стебельце.
41. Розлад живлення.
42. Спазм мускулатури однієї половини обличчя.
43. Зшивання м'яза.
44. Швидкий.
45. Ванна для ніг.
46. Наявність найвищих зубів.
47. Розтин матки.
48. Розпад води.
49. Розлад сечовипускання.
50. Розумовий, психічний.

Вправа 4

Запишіть терміни латинською мовою:

1. Флегмона.
2. Кахексія.
3. Геміазигос.
4. Сидеропенія.
5. Піодерміт.
6. Токсикогенний.
7. Аміотрофія.
8. Фарингіт.
9. Тиреоїдопатія.
10. Холестит.
11. Абіогенез.
12. Симпатія.
13. Астенія.
14. Еритема.
15. Іхтіоз.
16. Лейкоцит.
17. Меланома.
18. Парестезія.
19. Амфікранія.
20. Моноплегія.
21. Геморагія.
22. Синдром.
23. Евпное.
24. Кіфоз.
25. Терапія.

§ 147. СИСТЕМАТИЗОВАНИЙ СПИСОК ТЕРМІНІВ – ДУБЛЕТІВ ЗІ СЛОВОТВОРЧИМИ КОМПОНЕНТАМИ

Латинське найменування	Грецькі відповідники і термінотворчі елементи	Українське значення
abdomen, ūnis n acidus, a, um adeps, ūpis m syn. axungia, ac f aequalis, e	lapāra, lapar(o)- oxŭs, oxy-, ox- lipos, lip-; stēar, steatos, steat - homios, hom (oio)-	живіт кислий, окислення
aer, aeris m albus, a, um aliēnus, a, um alter, ēra, ērum angustus, a, um animus, i m apex, icis, m	pneuma, pneumat-, pneum- leukós, leuk-, leuc- xenos, xen- allos, allo- stenos, sten- psyche, psych- acron, acr-	жир, сало рівний, однаковий повітря білий чужий інший вузький, тісний душа, дух, дихання верхівка, кінець

Латинське найменування	Грецький відповідник	Українське значення
aqua, ae f articulatio, onis f auditus, us m auris, is f brevis, e caecus, a um calor, oris m cancer, cri m caput, itis n	hydor, hydr- arthron, arthr- acusis, acus- us, otos, ot- brachys, brachy- typhlos, typhl- therme, therm-, pyr- carcinus, carcin- kephale, kephal-, cephale, cephal- anthrax, anthrac- sarx, sarc-	вода суглоб слух вухо короткий сліпий жар, тепло рак
carbo, onis m caro, nis f	chondros, chondr- aetia, acti- antron, antr- tachys, tachy- cytos, cyt- encephalon, encephal-	голова вугілля м'ясо, м'язова тканина
cartilago, inis f causa, ae f cavum, i n celer, eris, ere cellula, ae f cerebrum, i n	trophe, troph-, -trophia chroma, chroma-, chrom- cardia, card- keras, kerat- keras, kerat- soma, somatos, som-, somat- pachys, pachy- sphenoidalis, sphen-	хрящ причина пазуха, порожнина швидкий клітина мозок (головний)
cibus, i m color, oris m cor, cordis n cornea, ae f cornu, us n corpus, oris n crassus, a, um cuneatus, a, um syn. cuneiformis, e cutis, is f dens, dentis m diaphragma, atis n	derma, derm-, dermat-, -dermia odus, odont-, -odontia phren, phren-, phrenic-	їжа, живлення колір серце ротівка ріг, ріжок тіло товстий клиноподібний
digitus, i m dolor, oris m	dactylos, dactyl- algos, -algia, alg-; -agra; odyne, -odynia, ody-	шкіра зуб діафрагма, перетинка палець
dulcis, e	glykys, glyk-, gluk; gluc-	біль солодкий, цукор, глюкоза
duplex, icis durus, a, um facies, ei f faeces, ium f fel, fellis n femina, ae f	diploos, dipl- scleros, scler- prosopon, prosop- diaz. stercus chole, chol- gynec, gynacc-, gyn-	подвійний твердий обличчя кал жовч жінка

Латинське найменування	Грецький відповідник	Українське значення
flavus, a, um foetus, us m forma, ae f gelu, us n genu, us n genus, eris n gingiva, ae f glandula, ae f gustus, us m hernia, ae f homo, inis m humerus, i m humidus, a um impar, imparis	xanthos, xanth- embryon, embry- morphe, morph- cryos, cry- gony, gon-, gonat- genos, gen-, phylon, phyl- ulon, ul- aden, aden- geusis, geus-, -geusia cele, cel-, -cele anthropos, anthrop- brachion, brachi- hygros, hydr- azygos, anisos, aniso-	жовтий плід, зародок будова, форма холод, лід коліно рід, вид ясна залоза смак грижа, кила людина, чоловік плече вологий непарний, нерівний сам, власний губа
ipse, a, um labium, i n lac, lactis n lacrima, ae f latens, ntis lien, lienis m lingua, ae f locus, m magnus, a, um	див. proprius, a, um cheilos, -cheilia, cheil- gala, galact- dacryon, dacry- cryptos, crypt- splen, splen- glossa, gloss- topos, top- macros, macr-, megas-, megal-, -megalia	молоко сльоза прихований селезінка язик місце великий, гіпертрофія, збільшення
malus, a, um mamma, ae f mandibula, ae f marinus, a, um mater, tris f	kakos, cacos, caco- mastos, mast- genys, genyos, geny-, myle, myl- thalassios, thalass- meninx, mening-	поганий молочна залоза щелепа (нижня) морський мозкова обо- лонка
maxilla, ae f medicamentum, i n	gnathos, gnath- pharmacoon, pharmac-	верхня щелепа ліки, засіб
medicus, i m medius, a um medulla, ae f	iater, iatros, -iatria, iatr- mesos, mes- myelos, myel-	(лікарський) лікар, лікування середній
meas, mentis f mensis, is m	phren, phren- men, men-	кістковий або спинний мозок розум
mollis, e	malacos, malac-	місяць (календарний) м'який

Латинське найменування	Грецький відповідник	Українське значення
morbus, i m syn. malum, i n mors, mortis f mortuus, a, um	nosos, nos-; pathos, path-; thanatos, thanat- necrós, necro-	хвороба, страждання смерть мертвий, померлий
motus, us m multus, a, um	kinesis, kines-, -kinesia polýs, poly-	рух значний, числений
musculus, i m nasus, i m natura, ae f navicularis, e nervus, i m niger, gra, grum nodus, i n novus, a, um oculus, i m olfactus, us m omnis, e os, oris, n	mýs, my (o)- rhís, rhinos, rhin- physis, physi- scaphoideus, scaph- neuron, neur- mélas, melanos, melan- ganglion, gangli- néos, neo- ophthalmos, ophthalm- osme, osm-, -osmia pan, pantós, pan-, pant- stoma, stomat-, -stomia	м'яз ніс природа човноподібний нерв чорний вузол (нервовий) новий око нюх увесь, усякий рот, уста, штучний отвір
os, ossis, n ovarium, i n palpebra, ae f par, paris	ostéon, ost- oophoron, oophor- blepharon, blephar- isos, iso-	кістка яєчник повіха рівний, однаковий
partus, us m parvus, a, um pectus, óris n pelvis renalis f pes, pedis m pilus, i m planta, ae f proprius, a, um pulmo, ónis m pulpa, ae f pulsus, us m pus, puris n puter, tris, tre rabies, ei f rectus, a, um	tocos, toc- micros, micr-, oligos, olig- stéthos, steth- pyelos, pyel- pus, pod- thrix, thrich- phyton, phyt- idios, idio-, autóς, aut- pneumon, pneum-, pneumon- parachyma, parenchymat- sphygmós, sphygm- pyon, py (o)- saproz, sapr- lyssa, lyss- proctós, proct-, orthós, orth-	роди, пологи малий груди ниркова миска нога, стопа волос рослина свій, власний легеня м'якуш пульс гнилий гнилий сказ прямий, правильний
remedium, i n ren, renis m respiratio, ónis f	div. medicamentum nephros, nephro- pnoe, -pnoe	нірка дихання

Латинське найменування	Грецький відповідник	Українське значення
ruber, bra, brum saliva, ae f	erythros, eryth- ptyalon, ptyal-, sialon, sial-, -sialia	червоний
sanguis, inis m sebum, i n sectio, onis f semen, inis n senilis, e	haema, haem-, haemat-, -aemia div. adeps tome, tom-, -tomia sperma, spermatos, sperm (at)- geron, gerontos, ger-, geront- aesthesia, -aesthesia xeros, xer- homoios, hom(oeo)-	слина кров розтин, розріз сім'я старий, старечий відчуття, почуття сухий подібний, схожий, однаковий сонце сон хребет несправжній, уявний, хибний кал під'язиковий піт шов повільний, тихий тканина час сухожилля маткова труба, яйцепровід пухлина пупок ніготь сеча
sensus, us m siccus, a, um similis, e		
sol, solis m somnus, i m spina dorsi f spurius, a, um	helios, heli- hypnos, hypn-, oneiros, oneir- rhachis, rhachi- pseudēs, pseudo-	хребет хребет уявний, хибний кал під'язиковий піт шов повільний, тихий тканина час сухожилля маткова труба, яйцепровід пухлина пупок ніготь сеча
stercus, oris n sublingualis, e sudor, oris m sutura, ae f tardus, a, um	copros, copr-, scor, scatos, scato- hypoglossus, hyoideus hidros, hidr (o)- rhaphe, rhaps-, -rrhaphia bradys, brady-	кал під'язиковий піт шов повільний, тихий тканина час сухожилля маткова труба, яйцепровід пухлина пупок ніготь сеча
tela, ae f; syn. textus, us m tempus, oris n tendo, inis m tuba uterina f	histos, hist- chronos, chron- tenon, ten- salpinx, salping-	матка вагіна, піхва судина вена отрута
tumor, oris m umbilicus, i m unguis, is m urina, ae f uterus, i m syn. matrix, icis f	oncos, onc-, -oma, omphalos, omphal- onyx, onych- uron, ur-, -uria metra, metr-, hystera, hyster-	вагіна, піхва судина вена отрута
vagina, ae f vas, vasis n vena, ae f venenum, i n venter, tris m syn. abdomen, inis n ventriculus, i m vertebra, ae f vesica fellea f	colpos, colp- angeion, angio- phleps, phleb- toxon, tox-, toxic- lapara, lapar- gaster, gastr- spondylos, spondyl- cholecystis, cholecyst-	живіт шлунок хребець жовчний міхур

Латинське найменування	Грецький відповідник	Українське значення
vesica urinaria f viridis, c viscus, ēris n visus, us m vita, ae f	cystis, cyst- chloros, chlor- splanchnon, splanchn- opsis, -opsia, -opia bios, bio-	сечовий міхур зелений нутрощі зір життя

§ 148. ЕЛЕМЕНТИ ГРЕЦЬКОЇ МОВИ У МЕДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Європейська медична термінологія зародилася в Греції. На початковому етапі розвитку наукової термінології старогрецька лексика була єдиною основою для створення необхідних науці найменувань. У подальшому, особливо в епоху Корнелія Цельса, Лукреція Кара, Клавдія Галена нові назви утворювали з грецько-латинського мовного матеріалу. Андрій Везалій значною мірою латинізував медичну термінологію, проте тільки в галузі анатомії, клінічні ж найменування у своїй значній більшості залишилися від часів Гіппократа, його попередників, а у подальшому послідовників — грецькими, проте латинізованими (оформленими за правилами латинської граматики, акцентології та графіки). Щоб їх розуміти і правильно писати, а у подальшому в разі потреби створювати нові назви (процес формування медичного називництва триває), необхідно знати основні елементи грецької мови.

§ 149. ГРЕЦЬКИЙ АЛФАВІТ

Грецька графіка	Назва букви	Вимова	Латинська транскрипція
Α α	альфа (alpha)	а	a
Β β	бета (beta)	б	b
Γ γ	гамма (gamma)	г	g
Δ δ	дельта (delta)	д	d
Ε ε	епсilon (epsilon)	є	ε (коротке)
Ζ ζ	дзета (dzeta)	з, дз	z
Η η	ета (eta)	є	ε (довге)
Θ θ	тета (theta)	т	th
Ι ι	йота (iota)	і	i
Κ κ	каппа (kappa)	к	c, k
Λ λ	лямбда (lambda)	л	l
Μ μ	мі (mu)	м	m

N ν	ni (ny)	н	п
Ξ ξ	kci (xi)	кс, гс	х
Ο ο	омікрон (omicron)	ο	ο (коротке)
Π π	pi (pi)	п	р
Ρ ρ	po (rho)	ρ	г
Σ, σ, ς	сигма (sigma)	с	з
Τ τ	tau (tau)	т	т
Υ υ	іпсион (upsilon)	ι (або як нм. ι)	у
Φ φ	phi (phi)	φ	ph
Χ χ	chi (chi)	х	ch
Ψ ψ	psi (psi)	ψ	ps
Ω ω	омега (omega)	ο	ο (довге)

У старогрецькому алфавіті 24 букви

Голосні звуки: α, ε, η, ι, ο, υ, ω, інші звуки — приголосні.

§ 150. НАПИСАННЯ Й ЧИТАННЯ
ГРЕЦЬКИХ БУКВ

1. Сигма має два графічних зображення:

σ — на початку і всередині слова: στομα (stoma) — рот;

ς — наприкінці слова: λογος (logos) — слово.

2. Гамма (γ) вимовляється, як російське г:

γλυκὺς (glykys) — солодкий.

Гамма перед γ, χ, κ, ξ читається, як українське н і передається в латинському написанні n: γάγγλιον (ganglion) — нервовий вузол, οὐκος (oncos) — пухлина.

§ 151. ГРЕЦЬКІ ДИФТОНГИ

Грецький дифтонг	Український звуковий відповідник	Латинське написання
αι	ай	ae
ει	ей	i
οι	ой	oe
ου	у	u
αυ	ау	au
ευ	еу	eu

Дифтонги вимовляються одним складом. Вони довгі за природою.

§ 152. НАДРЯДКОВІ ЗНАКИ

Грецькі слова, які починаються голосним, дифтонгом або "ρ" мають приди́х (spiritus).

Розрізняють два види приди́ху: густий і тонкий.

Густий приди́х (spiritus asper) позначається знаком (´) над початко-

вою голосною. Цей знак вказує на те, що початкова голосна читається з придигом (так, ніби перед нею стоїть латинська літера h *ἵστος* (histos) — тканина, ὕδωρ (гидор) — вода.

Тонкий придих (*spiritus lenis*) позначається знаком (') над початковим голосним. Цей знак не впливає на його вимову: αἴρ (aēr) — повітря, ὀρθός (orthos) — прямий.

Знак придиху ставиться і над "ρ" на початку слова, проте на вимову він, як і в попередньому випадку, не впливає: ῥέω (rheo) — тече.

§ 153. НАГОЛОС

Наголос (*accentus*) у грецьких словах може бути на першому, другому чи третьому складі від кінця слова. Наголос буває гострий (*accentus acutus*), позначається знаком (') і тупий (*accentus gravis*), позначається знаком (˘).

Є також наголос протяжний (*accentus circumflexus*) позначається знаком (~).

Наприклад: γένεσις — походження

άνθρωπος — людина

πρῶτος — перший

N.B.

1. Грецька буква θ (тета) в латинському письмі передається th: θώραξ (thorax) — грудна клітка.

2. Грецька буква φ (фі) — відповідає "ph": κεφαλή (kephale) — голова.

3. ρ (ро) передається через rh, якщо стоїть на початку слова, — ραφή (rhaphe) — шов. Подвійне ρρ — через rrh: καταρρός (catarrhus) — катар, теча.

Вправа

Прочитайте грецькі слова, напишіть їх за допомогою латинського алфавіту:

δάκτυλος — палець

χόνδρος — хрящ

καρδία — серце

φύλλον — листок

δένδρον — дерево

γυνή — жінка

βάσις — основа

μορφή — форма

στόμα — рот

ὀδὸν — зуб

γλῶσσα — язик

ὀστέον — кістка

θρόμβος — тромб, згусток

άρθρον — суглоб

χεῖρ — рука

μικρός — малий

μακρός — великий

στενός — вузький

τρέφω — годувати

γένος — рід

ВИСЛОВИ ДІЛОВОЇ ТА НАУКОВОЇ МОВИ

A posteriori	виходячи з досвіду, на підставі досвіду
A priori	незалежно від досвіду, до досвіду, заздалегідь
Ab hinc	звідси, відтепер
Ab incunabulis	з колиски, змалку, від початку
Ab intra	зсередини
Ab initio	від початку, від виникнення
Absurdum	безглуздість, нісенітниця
Acta diuturna	щоденні події, пригоди, хроніка
Ad exemplum	для прикладу
Ad extra	до крайнього ступеня
Ad hoc	для даного випадку
Ad infinitum	до безконечності
Ad libitum	скільки завгодно, доскоchu
Ad maximam	до максимуму, до верхньої межі
Ad memorandum	для пам'яті
Ad memoriam	на пам'ять
Ad minimam	до мінімуму, до нижньої межі
Ad rem	по суті справи
Ad verbum	буквально
Adversus	напроти, протилежний
Anni currentis	цього, поточного року
Anno passato	минулого року
Ante factum	до факту, до того, як щось відбулося
Bona fide	сумлінно, щиро, сердно
Bona mente	з добрим наміром
Brevi manu	коротко, недбало
Causa causalis	причина причин (головна причина)
Causa efficiens	поважна причина
Ceteris paribus	за інших рівних умов
Conditio sine qua non	обов'язкова умова
Cum eximia laude	з особливою похвалою, вищий ступінь похвали (формула диплома з відзнакою)
Cum laude	з відзнакою
Curriculum vitae	дорога життя, біографія
De actu et visu	виходячи з досвіду і спостереження
De facto	фактично, насправді
De iure	юридично, відповідно із законом
Errata	помилки
Et cetera (etc)	і таке інше
Et multa alia	і багато іншого
Et sic in infinitum	і так до безконечності
Ex officio	з обов'язку
Ex tempore	без підготовки, зразу
Exempli causa	наприклад
Exempli gratia	наприклад
Honoris causa	за заслуги, з пошести
Idem per idem	одне і те ж

In compacto	коротко
In corpore	у повному складі
In brevi	коротко, стисло
In medias res	у (саму) суть справи
In pleno	у повному складі
In spe	в надії
In statu nascendi	у стані зародження, в момент створення
In statu (quo ante)	у попередньому стані
In vitro	у пробірці, у склянці (про дослід)
In vivo	на живому (організмі)
Inter nos	поміж нами, довірливо
Ipse iure	в силу закону
Lapsus calami	описка, буквально — помилка пера
Lapsus linguae	словесна помилка, буквально — мовна помилка
Lapsus memoriae	буквально — помилка пам'яті, забуття
Mania grandiosa	манія величності
Meo voto	на мою думку
Modus vivendi	спосіб життя
Mutatis mutandis	із змінами, із застереженнями
Nec plus ultra	до крайніх меж
Nota bene (N. B.)	поміть добре, тобто зверни увагу
Optima forma	у найкращій формі
Post factum	після факту, після зробленого
Post scriptum (P. S.)	після написаного, приписка
Post post scriptum (P.P.S.)	приписка після приписки
Pro et contra	за і проти
Pro forma	формально, заради форми
Pro memoria	для пам'яті, для запам'ятання
Punctum puncti	пункт пункту, тобто найголовніше, найважливіше
Quantum libet	скільки завгодно
Quantum satis	скільки потрібно, скільки знадобиться
Qui pro quo	одне замість іншого, тобто непорозуміння, плутанина
Satis superque	досить і більше, ніж досить
Satis verborum	досить слів
Semper idem	завжди одне і те ж
Semper in motu	завжди в русі
Signum temporis	знамення часу
Sine cura	без турботи, без клопоту
Status rerum	стан справ
Status quo	існуючий порядок справ
Status quo ante	попередній, незмінний стан, без змін
Sub alia forma	в іншій формі
Summa cum pietate	з найбільшою повагою
Summa summarum	буквально — сума сум, тобто кінцевий результат
Ultima ratio	останній доказ
Uno ore	одноголосно
Ut infra	як нижче (вказано)
Ut supra	як вище (вказано, сказано)
Vice versa	навпаки
Vide supra	дивись вище

GAUDEAMUS

CARMEN SCHOLASTICUM

Середньовічна студентська пісня, студентський гімн

Слова пісні приписують студентам Гейдельберга чи Сорбонни. Канонічний текст підготував мандрівний поет Кіндлебен у 1781 р. Мелодію закріпив нідерландський композитор XV ст. Жан Оккенгейм. П. І. Чайковський переклав її для чотириголосого чоловічого хору з фортепіано. Ця пісня виконувалась у Тетянин день (25 січня), коли за традицією відзначалося свято російських студентів.

Зараз пісню співають у всьому світі на студентських святах і зустрічах студенти й ті, хто на ній колись був. Це своєрідний символ студентства, молодості.

Юнацький варіант

Дівочий варіант

Gaudeāmus igitur, } — двічі
Iuvenēs dum sumus: }
Post iucundam iuventūtem,
Post molestam senectūtem
Nos habebit humus. — двічі

Gaudeamus igitur, } — двічі
Virginēs dum sumus! }
Post ludos gratos amoris
Post molestias uxōris
Nos habebit humus. — двічі

Ubi sunt, qui ante nos
In mundo fuere?
Vadite ad superos,
Fransite ad inferos,
Quos si vis videre!

Vita nostra brevis est,
Brevi finietur;
Venit mors velociter,
Rapit nos atrociter,
Nemini parcetur.

Vivat Academia!
Vivant professores!
Vivat membrum quodlibet!
Vivant membra quaelibet!
Semper sint in flore!

Vivant omnes virgines
Graciles, formosae!
Vivant et mulieres
Tenerae, amabiles,
Bonae, laboriosae!

Vivant omnes iuvenes
Nobiles studiosi!
Vivant et avunculi
Cognati homunculi,
Fortes laboriosi!

Vivat et Respublica
Et qui illam regunt!
Vivat nostra Civitas,
Maecenatum caritas,
Qui nos hic protegunt!

Pereat tristitia
Pereant dolores!
Pereat diabolus,
Quivis antiburschius
Atque irrisores!

Pereat tristitia
Profligatum genus,
Pereant discordiae,
Vivant coeli incolae
Amor atque Venus!

GAUDEAMUS IGITUR

Погуляймо, юнаки,
Поки в нас є сила.
Мине молодість щаслива,
Мине старість докучлива,
Вкриє нас могила.

Ми недовго живемо,
Швидко вік минає.
Смерть, не гаючись, приплине,
Без розбору всіх поглине,
Смерть жалю не знає.

Хай живуть нам вузи всі,
Вся наша еліта:
Професори і доценти,
Аспіранти і студенти, —
“Многая їм літа!”

Хай дівчата всі живуть,
Негорді, красиві,
Хай живуть нам молодиці,
Наші любі, ніжнолиці,
Добрі, не ліниві!

Хай живе республіка
Й той, хто управляє;
Хай живе наша спільнота
Й благодійників щедрота,
Що про всіх нас дбає.

Всякий смуток геть від нас,
Песимізму досить;
Всякий біс нехай сконає,
Що студентам не сприяє,
На глум їх підносять.

Переклад М. Й. Білика

ВЕСЕЛИМОСЬ!

Гей, повеселімося,
Поки молоді!
Мине молодість квітуча,
Старість нас впов'є, мов туча,
І земля покриє.

Де ті, що жили колись
На розлогім світі?
Треба чи під землю йти,
Чи на небо злінути,
Щоби їх зустріти.

Те життя — лиш мить одна,
Вмить воно й пролине.
Смерть кістлява — тут як тут
Чинить свій над нами суд:
Всіх до домовини.

Хай живе науки храм,
Хай живуть учені!
Кожен з них нехай живе,
Прощітає гроно все,
У добрі, натхненні!

Хай живуть дівчата всі —
Стрункі та ласкаві!
Хай усі жінки живуть,
Що любов, тепло несуть,
Ніжні, в праці жваві!

Хай живе наш край увесь
І хто править краєм!
Хай живуть мужі ясні,
Що з їх ласки, приязні
Знань тут набуваєм!

Геть, журбо — напасниця,
Геть од нас, лукавий!
Геть усяк, хто квапиться
З нас понасміхатися,
Заздрить нашій славі!

Переклад А. О. Содомори

ЛАТИНСЬКА ФРАЗЕОЛОГІЯ

Aegrotō dum anima est, spes est — Хворий, поки живе, надіється.

Aliis inserviēdo consumor — Слугуючи іншим, себе трачу (буквально — сам себе витрачаю).

Aliis lucens, uxor — світлячи іншим, горю сам. Слова голландського лікаря ван дер Тульпа. Цей девіз асоціюється з однією з емблем медицини — запаленою свічкою. Це символ самопожертви (варіант вислову *Aliis inserviēdo...*).

Amicus certus in re incerta cernitur — Відп. Справжній друг пізнається в біді.

Amicus humani generis (Транквілл) — Друг роду людського (про лікаря).

Animus labor nutrit — Праця живить розум.

Ars longa, vita brevis est (Hippocrātes) — Наука вічна, життя коротке.

Ars qua nulla est praestantior atque difficilior — Мистецтво, відомішого і тяжчого якого немає. (Лейбніц про медицину).

Ars salutis humanae praeses (Celsus) — Мистецтво, що стоїть на сторожі людського здоров'я (медицина).

Arte et humanitate, labore et scientia — Мистецтвом і людинолюбством, працею і знанням (девіз лікаря).

Bene dignoscitur, bene curatur — Добре (правильно) розпізнається, добре (правильно) лікується.

Bona valetudo melior est, quam maximae divitiae — Добре здоров'я краще будь-якого багатства.

Chirurgus mente prius et oculis agat, quam armata manu — Хай хірург діє розумом і очима раніше, ніж озброєною рукою.

Cibi, potus, somnus, Venus omnia moderata sint (Hippocrātes) — Їжа, питво, сон, кохання — хай усе буде помірним.

Citius, altius, fortius — Швидше, вище, сильніше (девіз Олімпійських ігор).

Commissa celsa! — Зберігай довірену тобі таємницю (принцип "Клятви Гіппократа").

Comple aegrotō bona spe — Вселяй хворому надію на добре.

Consuetudo est altera natura — Звичка — це друга природа.

Contra vim mortis non est medicamen in hortis — Проти сили смерті немає ліків (лікарської рослини) в садах (з "Салернського кодексу здоров'я").

Contraria contrariis curantur (Hippocrātes) — Протилежне виліковується протилежним (принцип алопатичної медицини).

Copia ciborum subtilitas animi impeditur — Надмір їжі стримує гостроту розуму.

Cura dabit faciem (Ovidius) — Турбота (догляд) дасть красу.

Diagnosis bona — curatio bona — Добрий (правильний) діагноз — добре (правильне) лікування.

Dictum sapienti sat est — Для розумного досить і одного слова.

Disce, sed a doctis, indoctos ipse doceto — Учись у тих, хто знає, тих хто не знає — навчай сам.

Divinum opus sedare dolorem — Божеська справа заспокоювати біль.

Dum aegrotus spirat, medicus sperat — Доки хворий дихає, лікар надіється.

E magna cena fit stomacho magna poena — Надмір їжі — велика біда для шлунка.

Ebrietas est metropolis vitiōrum — П'янство — це джерело вад.

Ebrietas est voluntaria insania — П'янство — це добровільне безумство.

Edimus, ut vivamus, non vivimus, ut edamus — Ми їмо, щоб жити, а не живемо, щоб їсти.

Errare humanum est, stultum est in errore perseverare — Людині власноруч помилятися, дурню — упиратися в помилках.

Est medicina triplex: servare, cavere, mederi — Завдання медицини тріє: оберігати (від хвороб), запобігати, лікувати.

Estote prudentes sicut serpentes — Будьте мудрі, як змії. Напис до емблеми медицини, на якій зображено чашу із змією.

Experto credite (Vergilius) — Вірте досвідченому.

Fabricando fit faber — Майстром (людина) стає у праці.

Facile omnes, cum valemus, recta consilia aegrotis damus — Коли ми здорові, легко даємо правильні поради хворим.

Facilius est morbos evitare, quam eos curare (Hippocrates) — Легше хвороби попередити, ніж їх лікувати.

Feci, quod potui, faciant meliora potentes — Я зробив те, що міг, хто може, хай зробить краще.

Florens habitus non semper nota valetudinis est — Квітуча зовнішність — не завжди ознака здоров'я.

Haec studia adolescentiam alunt (Із промови Ціцерона у перекладі М. В. Ломоносова) — Науки живлять юнаків.

Hic locus est, ubi mors gaudet succurrere vitae — Тут місце, де смерть радіє допомогти життю (напис над входом до анатомічного театру Паризького університету).

Homines nihil agendo discunt male agere — Люди, нічого не роблячи, навчаються робити погано.

Homines soli animalium non sitientes bibimus — Ми, люди, єдині з істот без спраги п'ємо.

Hominis mens discendo aliter et cogitando — Розум людини живиться навчанням і мисленням.

Homo doctus in se semper divitias habet — Вчена людина усе багатство носить у собі.

Homo faber — Людина — творець.

Hygiena est amica sanitatis (valetudinis) — Гігієна — супутниця (подруга) здоров'я.

Ignoti nulla curatio morbi (Celsus) — Не можна лікувати невизначену хворобу.

In dubitantibus et ignorantibus suspicio cancer — У сумнівних і незрозумілих випадках підозрюй рак.

- In ferro salus* — У залізі (тобто в хірургічному інструменті) спасіння.
- In morbis nihil est perniciosior, quam immatura medicina* (Seneca) — При захворюваннях немає нічого згубнішого, ніж невчасне лікування.
- In vino feritas* — У вині дикунство.
- Interdum docta plus valet arte malum* (Ovidius) — Інколи хвороба є сильнішою вченого мистецтва (лікарів).
- Invia est in medicina via sine lingua Latina* — Непрохідний в медицині шлях без латинської мови.
- Labor corpus firmat* — Праця зміцнює тіло.
- Labor iuventuti optimum obsonium est* — Праця — найкраща пожива для молоді.
- Labor quasi callum quoddam obducit dolori* (Cicero) — Праця ніби створює повну мозолисту перепону від болю (тамує біль).
- Medica mente, non medicamentis* — Лікуй розумом, а не ліками.
- Medica oratio* — Лікарська мова, тобто слова утіхи.
- Medice, cura aegrotum, sed non morbum* (Hippocrates) — Лікарю, лікуй хворого, а не хворобу.
- Medice, cura te ipsum* — Лікарю, зціли самого себе (вживається з іронічним значенням).
- Medici nunquam aegris dicunt, ilio morbo eos esse morituros* — Лікарі ніколи не кажуть хворим, від чого вони (хворі) помруть.
- Medicina fructuosior ars nulla* (Plinius) — Медицина плідніша від інших наук.
- Medicina soror philosophiae* (Демокрит) — Медицина — сестра філософії.
- Medicus amicus et servus insanorum (aegrotorum)* — Лікар — друг і слуга тих, хто страждає.
- Medicus curat, natura sanat* — Лікар лікує, природа оздоровляє (див. *Natura sanat...*).
- Medicus enim philosophus est deo aequalis* (Hippocrates) — Лікар, як і філософ, прирівнюється до бога.
- Medicus medico amicus est* — Лікар лікарю — друг (помічник).
- Medicus nihil aliud est, quam animi consolatio* (Петроній) — Лікар є не що інше, як утіха для душі.
- Medicus philosophus est, non enim multa inter sapientiam et medicinam differentia* (Hippocrates) — Лікар є філософ; адже немає великої різниці між мудрістю і медициною.
- Meliora spera* — Надійся на краще.
- Memoria minuitur, nisi eam exercemus* — Память послаблюється, якщо ми її не тренуємо.
- Mens sana in corpore sano magnum bonum est* — У здоровому тілі здоровий дух (помисти) — велике благо.
- Modicus cibi, medicus sibi* — Помірний в їді — лікар сам собі.
- Mollities corpus debilitat* — Зніженість послаблює тіло.
- Morbi non eloquentia, sed remediis curantur* — Хвороби лікуються не красномовством, а ліками.

Multitudo remedium est filia ignorantiae (Ф. Бекон) — Численність ліків є результат неугідства.

Multum vinum bibere, non diu vivere — Багато вина пити — недовго жити.

Mortui docent vivos — Мертві навчають живих (на трупах вивчають живий організм).

Natura abhorret vacuum — Природа не терпить пустоти.

Natura naturans, natura naturata (Б. Спіноза) — Природа породжуюча, природа породжена.

Natura non facit saltus (К. Лінней) — Природа не робить стрибків.

Natura non nisi parendo vincitur (Ф. Бекон) — Природу перемагають, тільки скоряючись їй.

Natura sanat, medicus curat morbos (Hippocrates) — Природа оздоровлює, лікар лікує хвороби.

Naturalia non sunt turpia — Що природне, то не ганебне.

Natura ipsa morborum saepe optima medicatrix (К. Лінней) — Сама природа часто найкраща цілителька.

Naturam expellas furca tamen usque recurret (Horatius) — Гони природу вилами, вона все одно своє візьме.

Ne discere cessa — Не припиняй навчатися.

Ne noceras, si iuvare non potes — Не зашкодь, якщо не можеш допомогти (хворому).

Nec quisquam melior medicus, quam fidus amicus — Немає кращого лікаря, ніж вірний друг.

Nemo sapiens, nisi patiens — Той немудрий, хто не має терпіння.

Nihil aequae sanitatem impedit, quam remedium crebra mutatio (Seneca) — Ніщо так не шкодить здоров'ю, як часта зміна ліків.

Nihil est carior valetudine — Немає нічого дорожчого за здоров'я.

Noli nocere — Не зашкодь (хворому).

Nomina si nescis, perdit cognitio rerum — Якщо не знаєш назв, зникає знання речей (про роль назви, терміна в науці).

Non curatur, qui curat — Не виліковується той, хто має клопоти.

Non est census super censum salutis — Немає нічого ціннішого за здоров'я.

Non est culpa vini, sed culpa bibentis — Винувате не вино, а ті, хто п'є його.

Non est medicina sine lingua Latina — Немає медицини без латинської мови.

Non interest, quid morbum faciat, sed quid tollat — Важливо не те, що викликає хворобу, а те, що її усуває.

Non progredi est regredi — Не йти вперед, значить йти назад.

Non quaerit aeger medicum eloquentem, sed sanantem — Не красномовного лікаря шукає хворий, а здібного вилікувати.

Non scholae, sed vitae discimus (Seneca) — Ми вчимося не для школи, а для життя.

Non tam praeclarum est scire Latine, quam turpe est nescire (Cicero) — Не так прекрасно знати латину, як ганебно не знати її.

Nulla ars (res) tam necessaria est omni generi humano, quam medicina — Нема науки (справи) необхіднішої всьому людству, ніж медицина.

Nulla dura videtur curatio, cuius salutaris est effectus — Ніяке лікування не здається жорстоким, якщо його наслідок дає зіцнення.

Officium medici est, ut tuto, ut celeriter, ut iucunde sanet — Обов'язок лікаря в тому, щоб лікувати безпечно, швидко, приємно. (Формула Асклепія, передана Цельсом).

Omne nimium nocet — Усяка зайвина шкодить.

Omne vivum ex vivo — Усе живе з живого.

Omnes homines sibi sanitatem cupiunt; saepe autem omnia, quae valitudini contraria sunt, faciunt — Усі люди бажають собі здоров'я, проте часто роблять усе те, що йде всупереч йому.

Omnium profecto artium medicina nobilissima est (Hippocrates) — З усіх наук медицина, звичайно ж, найблагородніша.

Opere et studio — Працею і старанням.

Optimum medicamentum quies est (Celsus) — Найкращі ліки — спокій.

Otia dant vitia — Неробство породжує вад.

Pars sanitatis velle sanari fuit — Саме бажання видужати уже є частиною одужання.

Pax hominibus bonae voluntatis — Мир людям доброї волі.

Per scientiam ad salutem aegroti — Через знання до здоров'я хворого.

Periculum in mora — Небезпека у зволіканні.

Pigritia mater omnium vitiorum est — Лінощі — мати усіх вад.

Piure crapula quam gladius perdidit — П'янство губить більше людей, ніж меч.

Potentissimus est qui se habet in potestate — Найбільшу владу має той, хто володіє собою.

Praemia cum poscit medicus, satan est — Лікар, що вимагає винагороду, — сатана.

Praesente medico nihil nocet — У присутності лікаря ніщо не шкодить.

Primum non nocere! — Найперше не пошкодь!

Principiis obsta, sero medicina paratur — Протидій початку (хвороби), тому що пізніше медицина безпорадна.

Pro bono publico — Заради загального добра.

Pro mundi beneficio — Для блага миру.

Pulchra res homo est, si homo est — Прекрасне створіння людина, якщо це людина.

Qualis ratio, tales actiones sunt — Який розум, такі й дії.

Qui bene dignoscit, bene curat — Хто добре діагностує, той добре лікує.

Qui bibit immodice vina, venena bibit — Хто багато п'є вина, той п'є отруту.

Quidquid agis, prudenter agas et respice finem — Що б ти не робив, роби розумно і передбачай результат.

Qui proficit in litteris, sed deficit in moribus, plus deficit, quam proficit — Хто досягає успіхів у науках, але відстає у моральних принципах, той більше відстає, ніж прогресує.

Radices litterarum amarae sunt, fructus dulces — Коріння наук гірке, плоди — солодкі.

Repetitio est mater studiorum — Повторення — мати навчання.

Salus populi suprema lex (Cicero) — Здоров'я (благо) народу — найвищий закон.

Scientia difficilis, sed fructuosa — Наука тяжка, але плідна (про медицину).

Scientia potentia est — Знання — сила.

Secundum naturam vivere — Жити в злагоді з природою.

Senectus ipsa est morbus (Terentius) — Старість — це хвороба.

Si iuvatur, natura laudatur, si non iuvatur, medicus accusatur — Якщо допомагає (лікування), хвалять природу, якщо не допомагає — звинувачують лікаря.

Similia similibus curantur — Подібне лікується подібним — правило гомеопатичної медицини. Епіграф до книги основоположника гомеопатії С. Ганемана "Органон лікувального мистецтва".

Sublata causa tollitur morbus (Hippocrates) — Усунь причину, тоді мине хвороба.

Summum bonum medicinae sanitas est — Найвище благо медицини — здоров'я.

Talem habebis fructum, qualis fuerit labor — Матимеш такі плоди, якими буде твоя праця.

Tamdiu discendum, quamdiu vivis — Слід навчатися так довго, як довго ти живеш.

Tanta est potentia veritatis, ut se ipsam sua claritate defendat — Така вже сила правди, що вона сама себе захищає ясністю.

Temporis filia veritas — Правда — це дочка часу (правда визначається часом).

Tempus et hora volant: tempori parce! — Час і години летять: бережи час.

Tolle moras: semper nocuit differre paratis — Не гайся: затримка завжди шкодить задумці.

Tuto, celeriter et iucunde (curare) — Безпечно, швидко і приємно (лікувати). Формула Асклепія у передачі Цельса.

Ubi pus, ibi incisio — Де гній, там надріз.

Ubi stimulus, ibi affluxus — Де подразнення, там прилив крові.

Ultimum auxilium (Livius) — Крайній засіб.

Usus effecacissimus rerum omnium magister, peculiariter medicina (Plinius Maior) — Досвід — найдієвіщий учитель в усіх справах, особливо у медицині.

Usus magister est optimus (Cicero) — Досвід — найкращий учитель.

Ut sis noctu levis, sit tibi cena brevis — Щоб була спокійною ніч, хай буде легкою вечерею.

Valetudo bonum optimum — Здоров'я — найбільше благо.

Venienti occurrere morbo — Попереджайте близьку хворобу.

Ventrem nimis replere nocet — Надмірне наповнення шлунка — шкідливе.

Veritas magis amicitiae est — Істина вище дружби.

Vis est permagna naturae (Cicero) — Сила природи надзвичайно велика.

Vis medicatrix naturae — Цілюща сила природи.

Vita sine litteris mors est — Життя без науки — смерть.

Volens-nolens — Волею-неволею.

Vitam non accipimus brevem, sed facimus (Seneca) — Ми не отримуємо коротке життя, а робимо його таким.

XPECTOMATIA

DE VERTEBRIS

In corpore humano triginta tres seu triginta quattuor vertebrae distinguimus. Compages vertebrarum columna vertebralis vocatur. Vertebra forma similis est anulo osseo. Vertebra ex tribus partibus constat, quarum prima est corpus vertebrae, secunda arcus vertebrae, tertia processus. Processus vertebrae sunt: processus spinosus, duo processus transversi, quattuor processus articulares superiores et inferiores. Prima vertebra atlas, secunda axis nominatur, vertebra septima prominens. Vertebrae dividuntur in septem vertebrae cervicales, duodecim vertebrae thoracales, quinque vertebrae sacrales et quattuor seu quinque vertebrae coccygeae. In columna vertebrali distinguimus quinque partes: cervicalem, thoracalem, lumbalem, sacralem et coccygeam. Omnes vertebrae praeterea dividimus in partes duas, quae sunt: vertebrae verae et vertebrae spuriae. Vertebrae verae ex cervicalibus, thoracalibus et lumbalibus vertebrae constant. Vertebrae sacrales, quae os sacrum formant, et vertebrae coccygeae, quae os coccygis formant, vertebrae spuriae nominatur.

DE CAPSULIS

Capsulae gelatinosae et amylaceae sunt. Capsulae gelatinosae e gelatina, aqua et glycerino fabricantur. Sunt capsulae gelatinosae elasticae, capsulae durae et capsulae operculatae. Capsulae formae variae sunt. Capsulae gelatinosae elasticae et durae formam globuli aut ovi habent. Capsulae operculatae formae cylindricae sunt. Capsulae gelatinosae remediis liquidis aut duris implentur.

Capsulae amylaceae ex amylo et farina Tritici fabricantur. Formae capsularum amylacearum rotunda est. Capsulae amylaceae aliter oblatae nominatur.

DE DOSIBUS

Doses remedium sunt: dosis minima, dosis media, dosis medicinalis, seu dosis therapeutica, dosis toxica, dosis letalis. Pharmacopoea doses maximas remedium toxicorum (venenatorum) et remedium heroicorum probe notat "pro dosi" et "pro die". Doses toxicae morbos molestos et interdum mortem provocant. Jam decigrammata duo (0,2) Morphini dosis letalis est. Medicus et pharmaceuta doses medicamentorum bene scire debent.

DE CRANIO

Skeleton capitis cranium nominatur. Cranium per atlantem cum columna vertebrali iungitur. Cranium dividitur in cranium cerebrale, sive neurocranium, et cranium viscerale, sive splanchnocranium. Cranium cerebrale ex octo ossibus componitur: osse frontali, duobus ossibus temporalibus, duobus parietalibus, osse sphenoidali, ethmoidali, occipitali. Cranium viscerale ossa quindecim

formant: ossa palatina, zygomatica, nasalia, lacrimalia, conchae nasales inferiores, vomer, mandibula, os hyoideum. Cavum cranii cerebrialis per foramen occipitale magnum cum canale vertebrali communicatur. Suturis ossa cranii junguntur. Suturae variae sunt: sutura coronalis, lambdoidea, sagittalis et ceterae. Ossa cranii immobilia sunt, mandibula solum mobilis est. Varii muscoli cranium tegunt: muscoli frontales, occipitales, auriculares, nasales, zygomatici, temporales. In ossibus cranii multa foramina et tubera observamus.

DE OSSIBUS

Complexus ossium corporis skeleton vocatur. Forma et magnitudine ossa diversa sunt: distinguimus ossa longa, lata, brevina. Tibia est os longum, scapula os latum, vertebra os breve. In ossibus distinguimus corpus ossis et extremitates. Ossa inter se ligamentis et cartilaginibus junguntur. In osse foramina nutritia sunt. Foramina nutritia ossium plerumque in corpore ossis et in extremitatibus locata sunt.

DE LARYNGE

Larynx multas articulationes et cartilagine habet. Articulationes laryngis sunt: articulatio cricothyreoidea, articulationes cricoarytenoideae. Cartilagine laryngis sunt: cartilago cricoidea, cartilago thyreoidea, cartilagine arytenoideae, cartilagine corniculatae, cartilagine cuneiformes et epiglottis.

Inflammatiō laryngis laryngitis nominatur. Laryngitis, vel angina laryngis saepissime apud liberos, raro autem apud adultos evenit. Causa morbi saepe est frigus tempestate subito mutata, frigus humidum periculosissimum est.

Symptomata laryngitidis acutae sunt: calor, aegritudo, titillatio, xerosis, rauco, interdum aphonia, tussis sicca, saepius tussis phlegmatica, hyperaemia tunicae mucosae chordarum vocalium, oedematis chordarum vocalium spuriarum.

In casibus anginae simplicibus vel complicatis morbus aliquot dies, plerumque sex vel septem, perseverare solet.

DE SYSTEMATE NERVOSO

Prolongatio medullae spinalis, quae in cavo cranii in facie superiore partis basilaris ossis occipitalis locata, medulla oblongata nominatur. Cerebrum dimidio sphaerae similis est, et in parte superiore fissura longitudinali in duas partes dividitur, quae hemisphaeria vocantur. Tres meninges encephalon et medullam spinalem tegunt: pia mater, seu leptomeninx, arachnoidea et dura mater seu pachymeninx. Pia mater, cerebro, cerebello, medullae spinali et oblongatae accreta, est membrana crassa et fibrosa, quae internae faciei cranii praecipue circa sellam turcicam et suturas fortiter adhaeret.

Arachnoidea, intra duram et piam matrem locata, est membrana solida et tenuissima telae araneae similis, tunica serosis viscerum similis est.

DE CORDE

Cor est organon centrale systematis sanguinei. Cor in sinistra parte pectoris locum obtinet. Substantia cordis muscularis est. Cor sanguinis motui inservit. Vasa sanguinea in venas et arterias dividuntur. Arteriae sanguineae a corde ad partes corporis sanguinem vehunt. Venae autem sanguinem a partibus corporis ad cor reducunt. Sanguinem arteriosum et venosum distinguimus. Sanguis venosus per venas cavas superiorem et inferiorem in atrium dextrum cordis infunditur. Color sanguinis varius est, sanguis arteriosus rubro colore, sanguis venosus fusco colore est. Omnis circulatio sanguinis in corpore humano in circulum sanguinis majorem et minorem dividitur. Circulus sanguinis major est circulatio sanguinis a ventriculo cordis sinistro usque ad atrium dextrum. Circulus sanguinis minor seu pulmonalis est circulatio sanguinis per pulmōnes (per ventriculum dextrum, pulmōnes, atrium sinistrum). Est etiam circulus cardinalis, qui ex arteriis cordis et venis parietem cordis constat et in cavo cordis finitur.

STERNUM

Sternum e tribus partibus constat: parte superiore — manubrio, parte media — corpore sterni, parte inferiore — processu xiphoideo. Manubrium habet in margine superiore incisuram jugularem. Margo inferior manubrii et margo superior corporis angulum sterni formant. In margine corporis sterni incisurae costales sunt.

HEPAR

(Plenc)

Hepar glandula maxima corporis humani est. Substantia hepatis mollis rubrofusca est. Hepar in cavo abdominalis sub diaphragmate locatur et secretioni bilis inservit. Illud in lobos duos impares dividitur: lobum dextrum majorem et lobum sinistrum minorem. Lobus sinister dextro tenuior est. In hepate facies tres distinguimus: faciem superiorem, inferiorem, posteriorem. Facies superior convexa, facies inferior concava sunt. In hepate margines duo sunt: margo anterior acutus, qui impressiones duas seu incisuras habet: incisuram vesicalem et umbilicalem, et margo posterior obtusus. Fel per ductum choledochum in intestinum duodenum intrat. Usus hepatis est, ut fel secernat.

DE SYSTEMATE NERVOSO

Systema nervosum in partes dividitur, quae sunt: systema nervosum centrale, systema nervosum periphericum et systema nervosum vegetativum. Systema nervosum centrale est encephalon et medulla spinalis. Systema nervosum periphericum ex truncis nervosis seu nervis et corpusculis nervosis terminalibus constat. Corpuscula nervosa terminalia sunt receptores stimu-

lorum, qui in cute, in musculis, in ossibus, in articulationibus et organis externis locati sunt. Ad receptores etiam organon visus, auditus, olfactus et extremitates motoriae musculorum attingunt. Systema nervosum vegetativum partem centralem et periphericam habet. Figura medullae spinalis cylindrica, resticulo similis est. Medulla spinalis a foramine occipitali magno ad tertiam vertebrae lumborum descendit. In medulla spinali duae intumescuntiae considerantur: intumescencia lumbalis et cervicalis. Medulla spinalis, ut etiam encephalon, ex substantia grisea et alba constat.

DE CUTE

Cutis integumentum commune corporis humani format et organismum defendit. In cute duo strata considerantur: epidermis et corium. Epidermis est stratum superficiale, corium autem est stratum profundum et solidum. Epidermis ex ectodermate, corium ex mesodermate formatur. Corium in stratum superius solidum et stratum inferius dividitur. In strato superiore solido corii papillae cutis sunt. In papillis cutis vasa capillaria, sanguinea et lymphatica atque corpuscula nervosa terminalia locata sunt. Papillae in parte superiore cutis cristas cutis et sulcos cutis formant. In cristis cutis foramina parva glandularum sudoriferarum sunt. E foraminibus sudor in sulcis destillat et cutem aspergit. Pili caput, cilia, supercilia et alias partes corporis humani tegunt. Pilus radicem et scapum habet. Radix pili cum bulbo in folliculo pili locatur. Quisque folliculus pili musculus arrectorem pili habet. Musculus arrector pili ad folliculum pili adhaeret. Contractio musculorum pilos arigit et folliculi sub cute tubercula parva, quasi varos, formant. Cutis in formam asperam, similis cuti vulso anseris, devenit et in anatomia cutis anserina nominatur.

DE CORDE

Cavum cordis in quattuor cameras dividitur: in duo atria et duos ventriculos. Atrium sinistrum et ventriculus sinister nominatur cor sinistrum seu arteriosum. Atrium dextrum et ventriculus dexter nominatur cor dextrum seu venosum. Cor est musculus, qui continenter contrahitur et dilatatur. Contractio parietum cordis systole, dilatatio autem diastole nominatur. Parietes cordis ex tribus stratis constant: endocardio — strato interno, myocardio — strato medio. et epicardio — strato externo. Epicardium est folium viscerale pericardii. Pericardium est saccus clausus serosus. In pericardio duo strata considerantur, quae sunt: stratum fibrosum externum seu pericardium fibrosum et stratum internum serosum seu pericardium serosum. Stratum internum serosum etiam in duo folia dividitur: in folium viscerale et parietale. Inter folium viscerale et parietale est cavum pericardii, quod liquorem pericardii continet.

DE ABDOMINE

Corpus hominis e capite, trunco et membris constat. Abdomen, trunci pars, inter pectus et pelvim situm est. Pectus ab abdomine diaphragmate, membrana solida et muscosa, seiungitur. Regio abdominis dividitur in partes tres: epigastrium, mesogastrium, hypogastrium. Varii muscoli cavum abdominis tegunt, ut musculus rectus abdominis, musculus externus, internus, transversus abdominis et ceteri. In cavo abdominis viscera locata sunt: hepar, stomachus, renes, lien, intestina et cetera. Morbi viscerum interdum aegre dignoscuntur.

DE RENIBUS

Renes in regione lumborum in posteriore parte ventris locati sunt. Ren dexter sub hepate, ren sinister sub liene siti sunt. Renibus urina secernitur. Cum renes sani sunt, urina limpida est. Inflammatio renis nephritis nominatur. Si sanguis aut pus in urina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt.

DE MUSCULIS

Musculi organismi humani formam variis sunt: sunt muscoli longi, lati, breves. Musculi fasciis, quasi sacculis elasticis cinguntur. Fasciae in fascias proprias et fascias subcutaneas dividuntur. Fascia propria sive profunda e tela fibrosa compacta constat. Inter musculos distinguimus musculos rectos, obliquos, transversos. Sunt etiam muscoli interni, externi, profundi. Magni muscoli dorsi sunt: musculus trapezius, musculus latissimus dorsi, musculus rhomboideus et ceteri.

OS COCCYGIS

Coccyx, seu os coccygis hominis adulti ex quattuor vertebrae constat. Prima vertebra coccygis cornua coccygea habet. Cornua coccygea per ligamenta cum cornibus sacralibus coniunguntur. Primae et secundae vertebrae habent etiam processus laterales, sed tertiae et quartae habent formam subrotundam et minores primis sunt. Vertebrae ossis coccygis processus spinosos et arcus non habent.

DE SENSIBUS

Quinque sunt sensus principales: auditus, visus, olfactus, gustus tactusque. Visus in oculis, auditus in auribus, olfactus in naribus, gustus in lingua et palato, tactus denique in omnibus corporis partibus locantur. Optimus tactus in digitis nostris est. Digni manus nostrae nominantur: pollex, index, medius, innominatus vel anularius, minimus vel quintus. Organon auditus e tribus partibus constat: ex aure externa, media atque interna. Sonitus concham captantur. Animalia multa nonnullis sensibus, praecipue visu, auditu, olfactu homines superant.

LITTERA YPSILON (Y, y)

Littera ypsilon in verbis Graecis adhibetur. Exempli causa, in verbis: amyllum, oryza, glycyrrhiza, cyanatum, hyoscyamus, amygdala, ichthyolum etc. Saepius litteram ypsilon scribimus in praepositionibus "hyper" et "hypo": natrium hyposulfurosum (natrium thiosulfuricum), injectio hypodermica etc. Saepissime ypsilon videmus in verbis compositis cum radicibus Graecis: oxyhydr-, pyr – oxygenium, zinci oxydum, hydrogenium, hydrargyrum, acidum pyrophosphoricum etc.

PANCREAS

Pancreas in regione epigastrica jacet. Pancreas in caput cum processu uncinato, corpus et caudam dividitur. Corpus pancreatis habet tres facies: faciem anteriorem, posteriorem et inferiorem. In corpore et in cauda pancreatis insulae Langerhansi sunt. Insulae Langerhansi insulinum elaborant et in sanguinem secernunt. Insufficiencia insulini in sanguine diabeten provocat.

PULMONES

Pulmones in cavo dextro et sinistro pectoris locati, majorem partem cavi sinistri occupant. Pulmo dexter in tres lobos, pulmo sinister in duos lobos dividitur. Pulmones ex multis alveolis constant. Parietes alveolorum tegit rete vasorum sanguiferorum. Sub pulmonibus et corde diaphragma situm est, quod cavum pectoris a cavo abdominis seiungit. Arteriae circuli sanguinis minoris in pulmones sanguinem venosum afferunt.

DE RESPIRATIONE

Respirationis motus duplex est: inspiratio et expiratio. Motu inspirationis aer in pulmones, qui dilatantur, per asperae arteriae ramos ingreditur. Motu expirationis ex pulmonibus se contrahentibus egreditur. In inspiratione vesiculae loborum replentur aere. Per accessionem particularum oxygenii ad sanguinem sanguis venosus in arteriosum mutatur.

DIVISIO PELVIS

Pelvis est cavum, quod inter columnam vertebrarum et membra inferiora locatur. Pelvis dividitur in pelvim majorem et minorem, vel superiorem et inferiorem. Pelvis major et pelvis minor linea innominata seiunguntur. Pelvis major ultimis vertebrae lumbalibus, ossibus ilium et integumentis cutaneis abdominis limitatur. Pelvis minor osse sacro, ossibus coccygeis, ligamentis et musculis terminatur.

DE ARTERII S

(Plenc)

Arteriae sunt canales longi, membranacei, qui pulsant, sensim angustiores fiunt et sanguinem a corde ad alias partes vehunt. Origo omnium arteriarum est a corde:

- 1) arteria pulmonalis, quae a dextro;
- 2) arteria aorta, quae a sinistro ventriculo incipit.

Divisio unius arteriae est in truncum, ramos, ramulos et vasa capillaria.

PAPAVER SOMNIFERUM

Planta "Papaver somniferum" in medicina vetuste adhibetur. Papaveris somniferi succus lacteus ad aerem spissatus vocatur Opium (a verbo Graeco "opos" – succus). Multa alcaloidea utilissima ex Opio fiunt. Exempli causa, alcaloidum Papaverinum, alcaloidum Morphinum (a verbo Graeco "Morpheus" — nomen dei somni apud Graecos antiquos), Codeinum (a verbo Graeco "codeia" — capitulum Papaveris) etc. Opium pulveratum et praeparata Opii (tincturae, extractum, praeparatum neogalenicum "Pantoponum," seu "Omnoponum") sunt analgetica.

DE PULVERIBUS

Pulvis est forma medicamentorum dura. Nomina pulverum varia sunt. Sunt pulveres grossi, grossissimi, subtiles, subtilissimi; sunt pulveres simplices et compositi; sunt pulveres ad usum internum et pulveres ad usum externum. Pulveres indivisi plerumque sunt pulveres ad usum externum, qui aspersiones nominantur. Pulveres divisi pro usu interno adhibentur.

DE AESCULAPIO

Multi apud Graecos clari medici sunt. Primus Graecorum medicus, Aesculapius est, vir doctus, peritus et ingeniosus. Postea, Aesculapius medicorum deus est. In libris Homeri de liberis Aesculapii legimus. Multa templa Graecorum Aesculapio sacra sunt. Templa Aesculapii plerumque in lucis sunt: luci quoque deo sacri sunt. Medici Graecorum ad templa domicilia habet. Virum aegrum medici in templo ponere solent. Cum aeger addormit, deus ei in somno medicinam demonstrat. Aeger somnium medicis narrat, et medici remedium designant. Si convalescit aeger, morbus suus et remedium in tabula inscribit et in muro templi ponit. Ita gratias deo agit.

CAVUM ORIS

Cavum oris initium apparatus digestorii est. Cavum oris dividitur in duas partes: vestibulum oris et cavum oris proprium.

Spatium inter labia et buccas, dentes et gingivas vestibulum oris nominatur. Musculus orbicularis oris, tela conjunctiva, cutis et tunica mucosa labia formant. Labia cavum oris claudunt et rimam oris limitant. Extremitates rimae oris anguli oris nominantur. In angulis rimae oris commissuram labiorum videmus.

Facies externa labiorum cute, facies posterior labiorum tunica mucosa tegitur. Tunica mucosa labiorum in gingivas transit et frenulum labii superioris et frenulum labii inferioris format.

DE DENTIBUS

In ore hominis adulti triginta duo dentes sunt. Infantes usque ad septem annos habent dentes lacteos sive primarios numero ad viginti. Post dentes lacteos dentes permanentes increscunt. In utraque maxilla seni deni dentes haerent: quaterni incisivi, bini canini, quaterni praemolares sive bicuspidales, seni molares.

Dentes incisivi, canini et praemolares habent radices singulas; radices dentium molarium sunt duplices in mandibula et triplices in maxilla.

Sunt etiam dentes serotini sive dentes sapientiae. Dens ex corona dentis, collo dentis, radice et apice dentis constat. Corona dentis est pars externa dentis. In cavum dentis vasa et nervi penetrant. Dens pulpam, dentinum (substantiam eburneam), enamelum, caementum dentalem habet. In pulpa dentis multa vasa et nervi sunt.

Stomatologus cariem dentium et stomatorrhagiam curat. Gingivitis, pulpitis, periodontitis, stomatitis, gangraena pulpaе morbi stomatologici sunt. Aegrotus odontorrhagia et stomatorrhagia laborat. Aegrotus dolorem dentis sentit. Aegrotus adentia laborat.

DENTES

Dentes in cavo oris locati sunt. In aetate puerili dentes lactei increscunt.

Postea dentes lactei decidunt et dentes permanentes increscunt. In omni dente corona dentis, collum dentis et radix dentis distinguitur. Alii dentes unam radicem, alii plures radices habent.

Materia dentium ex substantia eburnea, adamantina et substantia ossea constat. Radix dentis periodonto cingitur. Gingivae dentes cingunt item et periosteum.

In apice radices dentis est foramen apicis dentis. Per foramen apicis dentis in cavum dentis, ubi pulpa dentis est, vasa sanguifera et nervi intrant. Dentes formam coronae sunt: dentes incisivi, dentes canini, dentes praemolares, dentes molares et dentes sapientiae (serotini).

LINGUA

Lingua organon musculare est. In lingua corpus linguae et radicem linguae distinguimus. Corpus linguae apice linguae finitur.

Facies superior linguae dorsum nominatur. In dorso linguae est sulcus medianus linguae, qui corpus linguae in partes dextram et sinistram dividit. In sulco mediano linguae septum linguae situm est. Septo linguae musculi linguae etiam in duas partes dividuntur. In dorso etiam partes anterior et posterior distinguuntur. Inter partem anteriorem et partem posteriorem foramen caecum linguae est. Tunica mucosa partis anterioris linguae multas papillas habet. In parte posteriore linguae tonsilla lingualis est.

In facie inferiore linguae est frenulum linguae, apud quod caruncula sublingualis iacet.

CORONA DENTIS

In dente distinguuntur tres partes: corona, collum et radix.

Corona dentis est pars externa dentis, prominens super marginem gingivalem. In parte coronali dentis est cavum dentis, quod in canalem radices dentis transit. Canalis radices dentis foramine apicis radices dentis finitur. Per foramen in cavum dentis vasa et nervi penetrant. In cavo dentis pulpa coronalis et pulpa radicularis sunt.

In pulpa multa vasa et nervi sunt.

In corona dentis quinque facies distinguimus: faciem lingualem, faciem buccalem, masticatoriam et faciem contactas (faciem medialem et distalem).

Coronae dentium series dentium superiorem et inferiorem formant. Omnis series dentium sedecim dentes continet.

PERIODONTITIS

Inflammatiō periodontii periodontitis nominatur. Periodontitis acuta et chronica est. Periodontitides chronicae foci infectionis larvatae habent. Curatio generalis et localis aegrotis designatur, ut dens cum laesione periodontii servetur.

Dens sub periodontitide chronica interdum extrahitur, ut focus infectionis chronicae destruat.

CARIES

Caries morbus telarum durarum dentis est. Distinguimus cariem chronicam et acutam. Caries acuta dentes deciduos saepius laedit. Caries complicata abscessum saepe excitat. Ad curationem cariei omnes telae durae laesae amoventur.

ЛАТИНСЬКО – УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК

А

a (ab) (прийм. з Abl) від, з
abdomen, ōnis n живіт, черевко
abdominalis, e черевний
abductio, ōnis f відведення, відда-
лення

abductor, ōris m відвідний (м'яз)
abortus, us m аборт, викидень
abscessus, us m абсцес, наріз
Absinthium, i n полин (гіркий)
abstrigens, ntis в'яжучий
absum, aſui, abesse бути відсутнім
ac i, a також, і потім
accēdo, cessi, cessum, ēre підходити,
приступати

accessio, ōnis f прибування
accessorius, a, um додатковий
accētus, a, um зрошений
acer, acris, acre гострий
acetabulum, i n вертлюжна западина
acētum, i n оцет
acidum, i n кислота
acidus, a, um кислий
acies, iis f гострота
acquisitū, a, um набутий
acromion, i n акроміон, латеральний
кінець гребеня лопатки, плечовий
відросток

activatus, a, um активований
acus, us f голка
acusticus, a, um слуховий
acutus, a, um гострий
ad (прийм. з Acc.) до, для, в
adamantinus, a, um міцний, як сталь
adapto, avi, atum, are пристосовувати
addo, addidi, additum, ēre додавати,
приєднувати

adductio, ōnis f приведення
adductor, ōris m привідний (м'яз)
adem, ōnis m залоза (грец.)
adeps, adipis m, f жир, сало
adhaereo, aesi, aesum, ēre прикріплю-
вати, прилягати, приєднувати

adhibeo, ibui, ibitum, ēre вживати, зас-
тосовувати

adhuc (присл.) до тих пір, до того часу
adiposus, a, um жирний, ожирілий, жировий
aditus, us m вхід
adiuvans, ntis допоміжний
adiuvo, adiūvi, adiūtum, āre допомагати
Adonis, idis m, f горницвіт
adultus, a, um дорослий
advēhens, entis той, що приносить, при-
носний

adversus (прийм. з Acc.) проти, навпроти
adversus, a, um протилежний, передній,
лицьовий

aeger, gri m хворий

aegre важко

aegritudo, ōnis f хвороба

aegrotus, a, um хворий

aëneus, a, um мідний, бронзовий

aequalis, e рівний, однаковий

aër, aëris m повітря (грец.)

aërophobia, ae f аерофобія, страх повітря

aestas, aëis f літо, жара

aetas, aëis f вік

aether, aëris m ефір, повітря

aethereus, a, um ефірний

aethyicus, a, um стилевий

affectus, a, um уражений, нанесений

affectus, us m душевне хвилювання,
афект, страждання

afferens, entis приносний

affero, attuli, allatum, afferre приноси-
ти, додавати

affixus, a, um прикріплений, прибитий

agilans, ntis дрижачий

ago, egi, actum, ēre вести, діяти, робити

agricola, ae m хлібороб, селянин

ala, ae f крило

alaris, e крильний

albumen, ōnis n білок (яйця)

albus, a, um білий

alcaloidum, i n алкалоїд

alea, ae f кістка для гри, жереб

alienus, a, um чужий, зайвий

alimentatio, onis f харчування
alimentum, in харчування
aliquis (aliqui), aliqua, aliquid (aliquid)
 хто-небудь, який-небудь, будь-який
aliter інакше (присл.)
alius, alia, aliud один із багатьох, інший
allantoicus, a, um алантоїчний
allantoides, idis f зародковий сечовий міше-
 чок
almsus, a, um годувальний, благодійний,
 благотворний
Aloe, es f алое, столітник
alter, era, erum один з двох, другий
alternans, ntis чергуючий
Althaea, ae f алтей, проскурняк
altus, a, um високий
Alutaea, isis n галуз (лише в однині)
alveolaris, e альвеолярний
alveolus, i m альвеола, комірця
alvus, i f живіт
amabilis, e люблячий, милий, приємний
amarus, a, um гіркий
ambulatio, onis f прогулянка
ambulatorium, in лікувальний заклад для
 хворих, які приходять (на лікування)
amicus, i m друг, товариш
amissio, onis f втрата
amoveo, movi, motum, ere видаляти,
 знімати, відкидати
ampulla, ae f ампула, колбоподібна су-
 дина
amputatio, onis f ампутація, відтинання
amygdala, ae f 1) мигдалики; 2) мигдаль
 (плід)
amylaceus, a, um крохмальний
Amylum, in крохмаль
analgesicus, a, um знеболювальний
analysis, is f аналіз, розкладання,
 розбір
anamnesis, is f пригадування, відомості
 про минулий стан хворого, згадка
anatomia, ae f; anatome, es f анатомія
 (грец.)
angina, ae f ангіна, жаба (запалення
 мигдаликів)
angina pectoris грудна жаба (стенокар-
 дия)
angulus, i m кут
angustus, a, um вузький, тісний
anhydrous, a, um безводний
animal, als n тварина
animus, i m дух, душа
annexus, a, um зв'язаний, з'єднаний

annus, i m рік
anonymus, a, um безіменний (грец.)
anopheles, is f малярійний комар (грец.
 буквально — шкідливий)
ansa, ae f петля
anserinus, a, um гусячий
ante (пріймен. з Acc.) перед, до
antebrachium, in передпліччя
anterior, ius передній
anthrax, acis m сибірка
antidotum, ia протикотрута
antiquus, a, um старовинний, давній,
 античний
antrum, ia печера, порожнина
anulus, i m 1) кільце; 2) каблучка,
 обручка
anus, i m задній прохід, відхідник
aorta, ae f аорта
aorticus, a, um аортальний
appello, avi, atum, are називати
aperio, perui, pertum, ire відчиняти
apertura, ae f отвір
apertus, a, um відкритий
apex, icis m верхівка, кінчик
aphonia, ae f безголосість
apis, apis f бджола
apophysis, is апофіз, приросток
apoplexia, ae f крововилив у головний
 мозок
apparatus, us m апарат
appareo, ui, itum, ere з'являтися, вияв-
 лятися
appendix, icis f додаток, відросток
appetitus, us m апетит, бажання
applicatio, onis f вживання
apud, a, um зручний, придатний
apud, a, um біля, у (прійм. з Acc.)
aqua, ae f вода
aqueductus, us m водопровід
aquila, ae f, m орел
aquosus, a, um водний, водянистий
arachnoides, ae f павутинна оболонка
 мозку
arachnoides, a, um павутиноподібний
araneus, a, um павутинний
arbor, oris f дерево
arcuatus, a, um дуговий, дугоподібний
arcus, us m дуга, склепіння
Arnica, ae f арніка
aromaticus, a, um пахучий, ароматний
arrector, oris m випрямляч (м'яз), підіймач
arripe, rexi, rectum, ere підійматися вго-
 ру, ставити рівно, піднімати, збуджу-
 вати

ars, artis f мистецтво, наука
arteria, ae f артерія
arteriosus, a, um артеріальний
articularis, e суглобовий
articulatio, onis f 1) зчленування; 2) суглоб
artificialis, e штучний
arytenoidæus, a, um черпакоподібний
ascendens, entis висхідний
asper, tra, erum шорсткий, нерівний, трудний
aspergo, si, sum, ste змочувати, зволожувати
asperum, in труднощі
Aspirinum, in аспірин
associo, avi, atum, are приєднувати
asthma, utis n астма, задишка
astrum, in зірка, сузір'я
at a, ale, z іншого боку
ater, tris, tre чорний
Atlas, antis m атлант, перший шийний хребець
atrium, in передсердя
atrociter суворо, безжалісно
attente уважно
attingo, tigi, tactum, ere торкатися, досягати
atque i, a також
auctor, oris m автор
audio, ivi, itum, ire слухати
auditivus, a, um слуховий
auditus, us m слух
aureus, a, um золотий, золотистий
auricula, ae f 1) вушко; 2) вушна раковина
auricularis, e вушний
auris, is f вухо
Aurum, in золото
auscultatio, onis f вислуховування
ausculto, avi, atum, are вислуховувати
aut або
autem але, однак
autopsia, ae f розтин та огляд трупа
autumnus, im осінь
auxilium, in допомога, допоміжний засіб
avaritia, ae f скупість
avarus, a, um скупий
avis, is f птах
avunculus, im дядько
axilla, ae f пахва
axis, is m вісь, другий шийний хребець
azygos (necidi) нспарний

В

bacca, ae f ягода
bacillus, im мікроорганізм, збудник хвороби
balneum io ванна, баня
barba, ae f борода
basilaris, e основний
basis, is f основа, базис
Belladonna, ae f беладонна
bene добре
benignus, a, um доброякісний
benzoe, es f бензойна смола, ладан
bestia, ae f тварина, звір
Betula, ae f береза
bibu, bibi, ere пити
biceps, ipitis двоголовий
bicuspidatus, a, um (dens) двогорбокий (зуб), малий кутній
blifidus, a, um розщеплений, роздвоєний
bilateralis, e двобічний, двосторонній
billiosus, a, um жовчний, власне багатий жовцю
bills, is f жовч
bini, ae, a по два
bipennatus, a, um двоперий
bis двічі
biventer, tris двочеревцевий
bolus, is f 1) глиня; 2) велика пілюля
bonum, in добро
bonus, a, um хороший, добрий
boticus, a, um борний
botivus, a, um воловий
brachialis, e плечовий
brachium, in плече, плечова кістка
brevis, e короткий
bronchialis, e бронхіальний
bronchitis, itidis f бронхіт, запалення бронхів
bronchus, im бронх
bucca, ae f щока
buccalis, e щічний
bulbus, im 1) цибулина; 2) яблуко (очне)
bursa, ae f сумка
Bursa postforis гризком
butyrum, in масло (тверде)

С

Cacao n (necidi) какао
cadaver, tris n труп
cado, cecidi, casum, ere падати

caecum, i n сліпа кишка
 caecus, a, um сліпий
 calamus, i m перо, аір тростинний
 calcaneocuboides, a, um п'ятковокубо-
 подібний
 calcaneum, i m п'яткова кістка
 calcaneus, a, um п'ятковий
 calcar, tris n острога, шпора
 calidus, a, um гарячий, теплий
 callosus, a, um мозолистий
 calor, tris m жар, тепло
 calvaria, ae f черепне склепіння
 calx, calcis f 1) п'ята; 2) вапняк
 camera, ae f камера, комора
 campester, tris, tre польовий
 canaliculus, i m каналець
 canalis, is m канал
 cancer, cri m рак
 candidus, a, um білосніжний, сяючий
 caninus, a, um собачий
 canis, is m, f собака, пес
 canities, ei f сквіна, посивіння
 capillaris, e капілярний
 capillus, i m волосина, волос
 capitat, a, um головчастий
 capitulatus, a, um наділений головою,
 з головою зі стовщенням кінцем
 capitulum i n головка
 capsula, ae f капсула, оболонка
 caput, tris n голова, головка
 carbo, onis m вугілля
 carcinoma, tris n ракова пухлина
 cardia, ae f 1) серце; 2) вхід (до шлунка)
 cardiacus, a, um 1) серцевий; 2) вхідний
 (до шлунка)
 cardinalis, e серцевий
 cardinalis, e головний, основний
 caries, ei f карієс, костоїда
 cariosus, a, um гнилий, каріозний
 carneus, a, um м'ясний, м'ясистий
 caro, carnis f м'язова тканина, м'ясо
 Carolinus, a, um карловарський
 caroticus, a, um сонний, що відноситься
 до сонної артерії
 carotis, tris f сонна артерія
 carpus, i m п'ясток
 cartilagineus, a, um хрящовий
 cartilago, tris f хрящ
 caruncula, ae f 1) м'ясе; 2) сосочок
 carus, a, um дорогий, любий
 casus, us m випадок
 cataplasma, tris n припарка, гарячий
 компрес

cathedra, ae f кафедра
 cauda, ae f хвіст
 caudalis, e хвостовий, каудальний
 caudatus, a, um хвостовий, який має
 хвіст, хвостик
 causa (приймен. з Gen.) заради, для
 causa, ae f причина
 caveo, cavi, cautum, tre берегтися,
 стеретися
 caverna, ae f каверна, печера, порож-
 нина
 cavernosus, a, um печеристий, порож-
 нистий
 cavitas, tris f порожнина
 cavum, i n порожнина
 cavius, a, um порожнистий, пустий, порожній
 celebris, tris, bre відомий
 celer, tris, ere швидкий
 celeriter швидко
 cella, ae f клітина
 cellula, ae f клітина, клітинка
 celo, avi, atum, tre таїти, ховати, при-
 ховувати
 Celsus, i m Цельс Авл Корнелій, римсь-
 кий лікар, учений, письменник (по-
 мер приблизно 40—50 р. н.е.)
 Centaurea, ae f волошка
 centimetrum, i n сантиметр
 centralis, e центральний
 centrum, i n центр
 centum (незмінне) сто
 cephalicus, a, um головний, що відно-
 ситься до голови
 cera, ae f віск
 Cerasus, i f вишня (дерево)
 ceratum, i n воскова мазь
 ceratus, a, um новоскований
 cerebellum, i n мозочок
 cerebralis, e мозковий
 cerebrospinalis, e спинномозковий
 cerebrum, i n мозок
 certus, a, um певний, відомий, вста-
 новлений
 cerumen, tris n вушна сірка
 cervical, tris n подушка
 cervicalis, e шийний
 cervix, icis f шия, шийка
 ceterum однак, але
 ceterus, a, um інший, et cetera — і так
 далі, і таке інше
 Chamomilla, ae f ромашка
 character, tris m особливі якості,
 своєрідність

charta, ae f папір
 Chelidonium, i n чистотіл
 chiasma, atis n перехрестя
 chirurgicus, a, um хірургічний
 chirurgus, i m хірург
 Chloroformium, i n хлороформ
 choanae, arum f pl. хоани, задні носові отвори
 chole, es f жовч
 choledochus, a, um жовчний
 cholera, ae f холера
 chorda, ae f струна
 chronicus, a, um хронічний
 chylus, i m молочний сік
 cibus, i m їжа
 cicatrix, trices f рубець, шрам
 cilium, i n 1) вія; 2) війка
 cinereus, a, um сірий
 cingo, cingi, cinctum, ere оточувати
 cingulum, i n пояс
 circa (прийм. з Acc.) навколо, поруч
 circulatio, onis f циркуляція, круговий обіг
 circulus, i m коло
 circumferentia, ae f обвід
 circumflexus, a, um огинаючий
 cirrhosis, is f цироз, зморщування
 cisterna, ae f цистерна, водоймще
 cito швидко
 citricus, a, um лимонний
 citus, a, um швидкий
 civilis, e громадянський
 civitas, atis f держава, громадянство
 clarus, a, um відомий, славетний
 claudo, clausi, clausum, ere закривати, зачиняти
 clausus, a, um зачинений, закритий
 clavícula, ae f ключиця
 claviculāris, e ключичний
 clavis, i m цях, гвіздок; мозоля, мозоль
 clinica, ae f; clinice, es f клініка, лікарня
 clinicus, a, um клінічний
 coecygeus, a, um куприковий
 coecyx, ygis m куприк
 cochlea, ae f завитка, равлик
 cochlear, aris n ложка
 Codicum, i n кодеїн
 coelia, ae f черев, черевна порожнина
 coeliacus, a, um черевний, який відноситься до черевної порожнини
 coena (сена), ae f обід
 cogito, avi, atum, are мислити, думати
 cognosco, novi, nitum, ere пізнавати, досліджувати, розуміти

celatura, ae f відстій, осад (після проціджування)
 collapsus, us m колапс, гостра судинна недостатність
 collateralis, e бічний
 collega, ae m товариш по роботі, колега
 colligo, legi, lectum, ere збирати, стягати
 collum, i n шия, шийка
 colo, avi, atum, are цідити, проціджувати
 colon, i n ободова кишка
 color, oris m колір
 columna, ae f 1) стовп; 2) стовпець
 combustio, onis f опік
 comitans, antis супутній
 commissura, ae f спайка
 commotio, onis f струс
 communicans, ntis сполучний
 communico, avi, atum, are з'єднувати, сполучати
 communis, e 1) спільний; 2) простий; 3) звичайний
 contractus, a, um щільний
 comprages, is f зв'язок, з'єднання, сукупність
 comparo, avi, atum, are з'єднувати, співставляти, порівнювати
 complexus, us m з'єднання, сукупність
 complicatus, a, um ускладнений
 compono, posui, positum, ere складати разом
 compositus, a, um складний
 concavus, a, um увігнутий, запалий
 cenchra, ae f раковина
 concido, cidi, cisum, ere розрізати
 concoquo, coxi, coctum, ere перетравлювати, варити
 concordia, ae f згода
 conditio, onis f умова, угода
 condylus, i m виросток
 congelatio, onis f відмороження
 congestio, onis f конгестія, прилив крові, активна гіперемія
 conjunctiva, ae f сполучна оболонка ока
 coniunctivus, a, um сполучний
 coniungo, iunxi, iunctum, ere з'єднувати, зв'язувати
 concido, cidi, cisum, ere розрізати
 connexus, a, um пов'язаний, з'єднаний
 conservatus, a, um консервований, збережений
 considero, avi, atum, are розглядати
 consilium, i n план, намір, консиліум — нарада лікарів

constituens, entis формоутворюючий
constituo, ui, utum, ere ставити, бу-
 дувати, постановляти
consto, stiti, staturus, ere складатись,
 стояти міцно, залишатися незмінним
consuetudo, nis f звичка
consulto, avi, atum, are радитись
contagiosus, a, um інфекційний, зараз-
 ючий
contego, texti, lectum, ere покривати,
 захищати
continuo, tinuei, tentum, ere тримати разом,
 складати, тримати у собі, містити
continuum, a, um безперервний
contra (прійм. з Acc.) проти
contractio, onis f скорочення, стиску-
 вання
contraho, traxi, tractum, ere стягувати,
 скорочувати
contrarius, a, um протилежний
contundo, tundi, tusum, ere розбивати,
 подрібнювати
contusio, onis f контузія, удар
contusus, a, um забитий, товчений
convalesco, valui, -, ere одужувати
Convallaria, ae f конвалія
convenio, veni, ventum, ire 1) сходиться,
 збиратися, зустрічатися; 2) підхо-
 дити, відповідати
convexus, a, um опуклий
convulso, avi, atum, are збирати, скликати
copiosus, a, um багатий
coquo, coxi, coctum, ere варити, пекти,
 кип'ятити
cor, cordis n серце
coracoides, a, um дзьобоподібний
corium, i n шкіриний шар під епідер-
 місом
cornea, ae f рогівка
cornu, us n 1) ріг; 2) ріжок
corona, ae f 1) вінець, корона; 2) коронка
coronalis, e вінцевий
coronarius, a, um вінцевий, коронарний
corpus, oris n тіло
corpusculum, i n тільце, кров'яна клітина
corrigo, uis виправний
corrigo, rexi, rectum, ere виправляти
corrumpo, rumpi, ruptum, ere псувати,
 шкодити, зневажати
cortex, icis m кора
costa, ae f ребро
costalis, e реберний
coxa, ae f кульша, клуб

cranialis, e черепний
cranium, i n череп
cras завтра
crassum, i n товста кишка
crassus, a, um товстий, грубий
creber, bra, brum той, який часто по-
 вторюється
crebro часто
credo, didi, ditum, ere вірити, довіряти
creco, crevi, cretum, ere рости, розви-
 ватися, збільшуватися
cricearytaenoides, a, um перснечерпа-
 куватоподібний (перснечерпаку-
 ватий)
cricoides a um перснечеподібний
cricothyreoideus, a, um перснечитопо-
 дібний
crisis, is f криза, швидке спадання га-
 рячкової криві
crista, ae f гребінь
criticus, a, um критичний
crus, cruris n 1) голілка; 2) ніжка
crystallinus, a, um кристалічний
crystalus, i f кристал
cubitus, i m лікоть
cucurbita, ae f 1) гарбуз; 2) кровосос-
 на банка
culmen, is n вершина, верх
culpa, ae f помилка, вина
cultura, ae f землеробство, виховання,
 обробка
culus, us m виропування, плекання,
 культ
cum (quem) 1) (прійм. з Abl.) з, разом
 з; 2) (спол.) хоча, оскільки
cuneiformis, e клиноподібний
cura, ae f піклування, турбота
cursatio, onis f лікування
cure, avi, atum, are турбуватися, ліку-
 вати
curriculum, i n біг, шлях
curvatura, ae f кривизна
curvus, a, um кривий, вигнутий
cuspidatus, a, um загострений
cusps, idis f вістря, зубець
cutaneus, a, um шкіриний
cuticula, ae f шкірочка
cutis, is f шкіра
cyanatus, a, um ціанистий
cylindricus, a, um циліндричний
cysterna, ae f цистерна
cysterna chyli цистерна грудної про-
 токи

D

de (прим. з Abl.) про, з, від
debeo, ui, itum, ēre бути зобов'язаним
debet слід, потрібно
debilis, e слабкий
decem десять
decidua, ae f відпадаюча оболонка
deciduus, a, um 1) відпадний; 2) випадний, той, що випадає
decigramma, atis n дециграм
decimus, a, um десятний
declive, is o уклін
decoctum, i n відвар
decubitus, us m пролежень
defendo, defendi, defensum, ēre захищати, охороняти
deferens, entis виносний, відвідний
deformans, antis деформуючий, спотворюючий
deinde, deim потім, після того
delligo, avi, atum, ēre перев'язувати
deltoides, a, um дельтоподібний
demonstro, avi, atum, ēre показувати, демонструвати
deni, ae, a по десять
denique (присл.) нарешті
dens, dentis m зуб
dentalis, e зубний
dentatus, a, um зубчастий
dentitio, onis f прорізування зубів
dependeo, -, -, ēre висіяти, залежати
depressor, oris m 1) опускач (м'яз); 2) пригнічувач (нерв)
depressus, a, um пригнічений
depuratus, a, um очищений (для твердах речовин)
descendens, entis нисхідний
descendo, cendi, censum, ēre спускатися, сходити вниз
designatio, onis f позначення
destillatus, a, um дистильований
destille, avi, atum, ēre дистильовати, стікати краплями
deus, i m бог
dexter, tra, trum правий
diabetes, ae m діабет, сечове виснаження
diaceta, ae f дієта, спосіб життя
diagnosis, is f діагноз, розпізнавання хвороби
diameter, tri f діаметр
diaphragma, atis n діафрагма, перепона

diaphysis, is f діафіз, тіло кістки
diastole, es f ритмічне розширення серця
dico, dixi, dictum, ēre мовити, називати
dictus, a, um 1) сказаний, названий; 2) призначений
diencephalon, i n проміжний мозок
dies, ei, m f день
difficilis, e важкий
digestricus, a, um; bivalentes, tris двочеревцевий
digestio, onis f травлення
digestorius, a, um травленнєвий
Digitaria, is f наперстянка
digitus, i m палець
dignosco, gnovi, gnotum, ēre розпізнавати
dilatatio, onis f розширення
dilato, avi, atum, ēre розширювати
diligenter точно, старанно, акуратно
dildo, dilui, ditatum, ēre розводити
ditatus, a, um розведений
dimidium, i n половина
diphthericus, a, um дифтерійний
diploe, es f губчаста речовина кісток
discerna, crevi, cretum, ēre відділяти, поділяти
disco, didici, -, ēre вчитися, вивчати
discus, i m диск, коло
dissectio, onis f розтин
distalis, e дистальний, віддалений від центру
distinguo, tlnxi, tinctum, ēre відрізняти, розрізняти
distribuo, tribui, tributum, ēre розподіляти
dū довго
diureticus, a, um сечогінний
diversus, a, um різний
divido, divisi, divisum, ēre поділяти, розподіляти, розбивати, розташовувати
divisio, onis f поділ, розподіл
do, dedi, datum, dare давати, видавати, відпускати
doceo, docui, doctum, ēre вчити, викладати, пояснювати
doctor, oris m вчитель, наставник
doctrina, ae f вчення, освіченість
doctus, a, um вчений
doleo, dolui, doliturus, ēre боліти
dolor, oris m біль, страждання
domesticus, a, um домашній
domus, us f дім, будинок
donum, i n подарунок
dormio, ivi, itum, ēre спати
dorsalis, e спинний, дорсальний, тильний

dorsum, i n спина, спинка, тил
dosis, is f доза
dubius, a, um сумнівний
ductus, us m протока
dulcis, e солодкий, приємний
dum поки, до тих пір поки
duo, duae, duo два
duodecimus, a, um дванадцятий
duodenum, i n дванадцятипала кишка
duplex, icis подвійний
durus, a, um твердий, суворий
dura mater тверда мозкова оболонка
dysenteria, ae f кривавий пронос, дизентерія

Е

e (ex) (прийм. з Abl.) z, від, із
eburneus, a, um зроблений із слонової кістки
ectodermis, atis n зовнішній зародковий листок
eczēma, itis n екзема
edo, edi, esum, ēre їсти, з'їдати
effectus, us m результат, дія
effereus, entis виносний
efficio, feci, factum, ēre діяти, виробляти, справляти (враження)
ego, z
egredior, egressus sum, gredi, 3 виходити
elabore, avi, atum, ēre виробляти
elēve, avi, atum, ēre робити легким, послаблювати
ellipsoidens, a, um еліпсоподібний
eminētia, ae f підвищення
emphysema, atis n розширення (легень) повітрям
emplastrum, i n пластр
emulsio, onis f; emulsum, i n емульсія
encephalon, i n головний мозок
endocardium, i n внутрішня оболонка серця
enim однак, дійсно, насправді
epicardium, i n вісцеральний листок серцевої сумки
episcandylus, i m надвиросток
epidēmia, ae f повальне захворювання
epidēmicus, a, um епідемічний, повальний
epidermis, idis f епідерміс, надшкір'я
epigastrius, a, um епігастральний, надчеревний
epigastrium, i n надчерев'я, верхня частина живота

epiglottis, idis f надгортаник
epithalamus, i m відділ головного мозку, який лежить над таламусом, зоровим горбом
epithelium, i n епітелій, поверхневий шар шкіри та слизових оболонок
equinus, a, um конячий
erector, oris m випрямляч (м'яз)
erro, avi, atum, ēre помилятися
erysipelas, atis n бешлях
esophagus, i m (oesophagus) стравохід
et та, і (спол.)
ethmoidalis, e решітчастий
etiam також, навіть, ще
Eucalyptus, i f евкаліпт
eunoe, es f нормальне (правильне, легке) дихання
evacuo, avi, atum, ēre випорожнити, видалити
exacte точно, старанно
examinatio, onis f огляд, обстеження, вивчення
examine, avi, atum, ēre досліджувати
exanthema, atis n висип на шкірі, екзантема
exanthematicus, a, um висипний
excitator, oris m збудник
exemplar, aris n зразок
exemplum, i n приклад
existo (exsisto), stiti, -, ēre існувати, виникати
exitus, us m кінець
experientia, ae f досвід
expiratio, onis f видих
extensio, onis f розгинання
extensor, oris m розгинач (м'яз)
externus, a, um зовнішній
extra 1) (прийм. з Acc.) поза, зовні;
 2) (спол.) крім того
extractum, i n екстракт
extremitas, atis f кінець
extremum, i n кінець, край
extremus, a, um крайній, кінцевий
exulceratus, a, um вкритий виразками
exulcerare, avi, atum, ēre вкривати виразками, нагноїти

Г

faber, fabri m майстер, ремісник, творець
fabrico, avi, atum, ēre виготовляти, створювати
facialis, e лицевий
facies, i f 1) поверхня; 2) лице, обличчя

facile (прикл.) легко
facilis, е легкий
facio, feci, factum, ere робити, виконувати, створювати, виготовляти
facilius, а, um штучний
factum, і n справа, факт, вчинок, діло
factus, а, um зроблений, виконаний
farina, ae f борошно
fas n (невідм.) природне право, закон
fascia, ae f фасція, стяга, оболонка м'язів, пов'язка
fasciculus, і m пучечок, пучок
fascis, is m зв'язка, пучок
fauces, lum f pl. зів
febris, is f лихоманка, гарячка
fel, fellis n жовч
felleus, а, um жовчний
femininus, а, um жіночий
femorialis, е стегновий
femur, oris n стегно
fenestra, ae f вікно
fere майже, майже завжди, зазвичай
fero, tuli, latum, ferre вести (неправильне дієслово)
Ferrum, і n залізо
festino, avi, atum, are поспішати, прискорювати
fetus, us m (foetus) плід, зародок
fibra, ae f волокно
fibrosus, а, um волокнистий
fibula, ae f малоомілкова кістка
fido, sisus sum, ere вірити, довіряти
figura, ae f фігура, зовнішній вигляд
filamentum, і n ниткоподібне волокнисте сплетення
filia, ae f донька
filiformis, е ниткоподібний
filix, icis f папороть
filtrare, avi, atum, are фільтрувати, прощіджувати
filum, і n нитка, струна
finio, ivi, itum, ire кінцати, обмежувати
finis, is m 1) кінець, кордон; 2) кінцева мета
fio, factus sum, fieri робитися, бути зробленим, утворюватися (неправильне дієслово)
firmiter, avi, atum, are зміцнювати
fissura, ae f щілина
fissus, а, um розколотий, розщеплений
fistula, ae f фістула, норича, трубка
fixus, а, um прикріплений, нерухомий
flavus, а, um жовтий
flexio, onis f згинання

flexor, oris m згинач (м'яз)
flexus, us m згин, петля
floreo, ui, -, ere квітнути, процвітати
flos, floris m квітка
fluctuans, ntis колливний
fluidus, а, um рідкий
flumen, inis n течія, потік
foetor, oris m поганий запах, сморід
folium, i n листок
folliculus, і m мішечок, пухирець
fons, fontis m джерело
fonticulus, i m тім'ячко, джерельце
foramen, inis n отвір
forma, ae f форма, вигляд, образ
formo, avi, atum, are формувати
fornix, icis m склепіння
foro, avi, atum, are свердлити
fortiter міцно, дуже
fortis, е сильний
fossa, ae f заглиблення, ямка
fossula, ae f ямочка
fovea, ae f ямка
foveola, ae f ямочка
fractura, ae f перелом
frater, tris m брат
fraus, fraudis f брехня, хитрість, підступ
frenulum, i n вуздечка
frequens, entis частий
frigidus, а, um холодний
frigus, oris n холод
frons, frontis f лоб, чоло
frontalis, е лобний, чільний
fructus, us m плід, фрукт
functio, onis f функція
fundus, i m дно, низ
fungosus, а, um грибоподібний
fungulus, i m грибок
furunculus, i m фурункул, чиряк
fuscus, а, um темний, чорнуватий
fusiformis, е веретеноподібний
futurus, а, um майбутній

G

gallinaceus, а, um курячий
gallus, i m півень
ganglion, i n нервовий вузол
gangraena, ae f гангрена, змертвіння
gargarisma, atis n полоскання
gaster, tris f шлунок (грец.)
gastricus, а, um шлунковий
gaudeo, gavisus sum, ere радіти, тішитися
gelatina, ae f желатин, клей
gelatinosus, а, um желатиновий

gelatinosus, a, um желатиновий
gelu, us n мороз
gemma, ae f брунька
generatim (присл.) азагалі
geniculum, i n колінце
genioglossus, a, um підборідно-язиковий
geniohyoides, a, um підборідно-під'язиковий

genu, us n коліно
genus, eris n рід, вид
gingiva, ae f ясна
glandula, ae f залоза
glenoidalis e суглобовий, той, що сто-
сується суглобовою ямки
globulus, i m кулька
glomerulus, i m клубочок
glottis, idis f голосова щілина
Glycerinum, i n гліцерин
Glycyrrhiza, ae f солодка, солодковий
корінь

gracilis, e стрункий, тонкий, ніжний
Graecus, a, um грецький
Graecus, i m грек
gramma, atis n грам
granulosus, a, um зернистий
granum, i n крупинка, зернятко
gratia заради, задля
gratis безплатно, безкоштовно
gravis, e важкий, тяжкий
grippus, i m грип
griseus, a, um сірий
grossus, a, um великий
gusto, avi, atum, ere куштувати
gustus, us m смак
gutta, ae f крапля
guttur, uris n горло
gynaecologia, ae f гінекологія
gyrus, i m звивина мозку

Н

habeo, ui, Num ere мати; se habere —
себе почувати, перебувати у пев-
ному стані; male habere — хворіти
habitus, us m зовнішній вигляд
haema, atis n кров (грец.)
haereo, aesi, aesum, ere міцно тримати-
ся, бути прикріпленим, висіти
hallux, ucis m великий палець стопи
hamulus i m гачок
heliois, is f сонячний удар
hemiazygus (невід.) напівиспарний
hemisphaerium, i n (hemisphaerium) півкуля
hepar, atis n печінка

hepaticus, a, um печінковий

herba, ae f трава
heri вчора
hereditarius, a, um спадкоємний, спад-
ковий, успадкований
hernia, ae f кила
hereticus, a, um сильнодіючий
herpes, etis m пухирчастий лишай
herpes zoster оперізуючий, поясний лишай
hiatus, us m отвір
hic тут, тепер, нині
hic, haec, hoc цей, ця, це
hiems, hiemis f зима
hilum, i n ворота
Hippocrates, is m Гіппократ (близько
460—377 року до н.е.) — славетний
давніогрецький лікар, один із зас-
новників античної медицини, наро-
дився на острові Кос

hirudo, inis f п'явка
hodie сьогодні
homo, inis m людина
honestus, a, um почесний
honor, oris m честь, пошана
hora, ae f година
horizontalis, e горизонтальний
hortus, i m сад, город
hostis, is m, f чужинець, іноземець, во-
рог
humanitas, atis f людяність, освіченість,
лагідність
humanus, a, um людський, людяний
humerus, i m плечова кістка
humidus, a, um вологий
humilis, e низький, простий, простона-
родний
humor, oris m волога, рідина
humus, i f земля, ґрунт
Hydrargyrum, i n ртуть
Hydrogenium, i n водень
hydrophobia, ae f гідрофобія, водо-
боязнь
hydrops, opis m водянка
hyoides, a, um під'язиковий, подібний
до свинячого рила
Hyoscyamus, i m блекота
hyperaemia, ae f місцеве перенаповнен-
ня кров'ю
hypochochdrium, i n підбер'я
hypodermaticus, a, um підшкірний
hypogastrium, i n нижня частина
черева
hypoglossus, a, um під'язиковий

hypophysis, is f мозковий приросток
hypothalamus, i m підгорбова частина
проміжного мозку
hystericus, a, um істеричний

I

inaceo, **inaci**, ere лежати, знаходитися
inacio, **ieci**, **inactum**, 3re кидати
Ichthyolum, i n іхтіол
icterus, i m жовтяниця
idem, **eadem**, **idem** той же, той самий
ignis тобто, отож, тож
ignis is m вогонь
ile, **ilis** n (pl. **ilia**, **ilium**) клубова ділянка, пахвина
ileum, i n клубова, тонка кишка
ileus, i m непрохідність кишок, заворот кишок
iliacus, a, um клубовий
ilaesus, a, um неушкоджений
ille, **illa**, **illud** той, та, те
immuturus, a, um передчасний, незрілий
immobilis, a, um (**immobilis**, e) нерухомий
impar, **icis** непарний, нерівний
impere, **avi**, **atum**, 3re наказувати, волюдарювати
impleo, **evi**, **etum**, ere наповнювати
impossibilis, e неможливий
impressio, **onis** f вдавнення
in (прийм. з Acc., Abl.) в, на
incertus, a, um непевний, невідомий, невизначений
incipio, **cepi**, **ceptum**, 3re починати, починатися
incisives, a, um різець (зуб), надрізаний
incisura, ae f вирізка
incisus, a, um розрізаний
incommensus, a, um невідповідний, непридатливий
increasco, **crevi**, **cretum**, ere виростати
incus, **udis** f ковадло
index, **icis** m 1) вказівний палець кисті;
2) показник
indivisus, a, um неподілений, недозований
inertia, ae f бездіяльність
infans, **antis** m. f дитина
infectiosus, a, um інфекційний, заразний
inferior, **ius** нижній
inflammatio, **onis** f запалення

influenza, ae f вірусне захворювання, грип
infra (прийм. з Acc.) під, нижче
infraspinalis, a, um підостний
infrasternalis, e підгрудинний
infundibulum, i o лійка
infundo, **infundi**, **infusum**, ere вливати, наливати
infusum, i n настій
ingeniosus, a, um талановитий, обдарований
ere лежати, кидати
ingredior, **gressus sum**, **gredi** вступати, входити
inguen, **inis** n пахва, пахвина, клубова ділянка
inguinalis, e пахвинний
initium, i n початок
injectio, **onis** f ін'єкція, впорскування
innascer, **innatus sum**, **innasci** народжуватися, виникати
innatus, a, um природжений
innominatus, a, um безіменний
inquiet, **etis** f неспокій
inobservabilis, e невідомий
intervio, **ivi**, **itum**, 3re служити
inspicio, **specti**, **spectum**, 3re дивитися, розглядати, досліджувати
inspiratio, **onis** f вдих
insufficientia, ae f недостатність
insula, ae f острівця
insulinum, i n інсулін
integer, **gra**, **grum** цілий, неушкоджений, незайманий
integumentum, i n покрив
inter (прийм. з Acc.) серед, між
intercarpeus, a, um міжзап'ястковий
intercedo, **cessi**, **cessum**, ere входити, вступати
intercostalis, e міжреберний
interdum іноді
intermedius, a, um проміжний
intermittens, **entis** переміжний
intermuscularis, e між'язовий
internus, a, um внутрішній
interessus, a, um міжкістковий
interphalangeus, a, um міжфаланговий
intestinum, i n кишка
intima, ae f внутрішня оболонка судини
intimus, a, um найглибший, внутрішній
intramuscularis, e внутрішньом'язовий
intratemporalis, e міжскроневий
intravenosus, a, um внутрішньовенний
intro, **avi**, **atum**, 3re входити

introducō, duxi, ductum, ēre уводити

всередину

introductio, ōnis f уведення всередину

intumescētia, ae f стовщення, припухлість

invalidus, a, um безсилий, слабкий

investigō, avi, atum, ēre знаходити, вивчати

inveterātus, a, um застарілий

inviu, a, um непрохідний, бездоріжний

ipse, ipsa, ipsum сам, сама, само

iris, idis f райдужна оболонка (ока)

is, ea, id той, та, те; він, вона, воно

ischadicus, a, um сідничний

ischias, idis f невралгія сідничного нерва

ischium, i n сіднична кістка

iste, ista, istud цей, ця, це

ita таким чином, так

item (присл.) також

I

iam вже

iesur, oris n печінка (тварин)

jejūnum, i n порожня кишка

iocunde приємно, щасливо

iocundus, a, um приємний

iudico, avi, atum, ēre судити, вважати

jugulāris, e хрепний, шийний

jugum, i n ярмо

junctūra, ae f з'єднання

jungo, xi, ctum, ēre з'єднувати, зв'язувати

Junipērus, i f ялівець

Juppiter, Jovis m Юпітер, головний бог

римлян, володар грому та блискавки

ius, juris n право

iustus, a, um справедливий, правильний

juvenis, e молодий, юний

juventus, utis f молодість

juvo, jovi, jutum, ēre допомагати

juxta (прим. з Acc.) поблизу, біля, поряд

K

Kalanchoe, es f каланхоє

Kalium, i n калій

Kalendae, ārum f pl. календи, перший день місяця у римлян

kefir (невідм.) n кефір

L

labialis, e губний

labium, i n губа

laboro, avi, atum ēre 1) працювати;

2) хворіти, мучитись

labrum, i n губа, заокруглений край

labyrinthus, i m лабіринт, ходи внутрішнього вуха

lact, lactis n молоко

laceratus, a, um рваний

lacer, ēra, erum рваний, роздертий

lacrima, ae f сльоза

lacrimalis, e слізний

lacteus, a, um молочний

lacuna, ae f лагуна, затока, заглибина

laedo, laesi, laesum, laedere шкодити, ушкоджувати

laesus, a, um ушкоджений

lagena, ae f (lagena) пляшка

lambdoidēs, a, um лямбдоподібний

lamina, ae f пластинка

lapsus, us m випадіння, помилка

laryngeus, a, um гортанний

laryngitis, itidis f запалення гортані, ларингіт

larynx, yngis m гортань

lateralis, e бічний

Latinus, a, um латинський

latitudo, mis f ширина

latus, a, um широкий

latus, eris n бік, сторона

laudo, avi, atum, ēre хвалити

lavo, lavi, lavatum, ēre мити

laxans, antis послаблюючий

laxo, avi, atum, ēre послаблювати, розпущати

lectum, i n ліжко, постіль

lego, legi, lectum, ēre читати, збирати, вибирати

lemniscus, i m петля

lens, lentis f кришталінк

Leonurus, i m пустирник, собача кропива

leporinus, a, um заячий

leptomening, ingis f м'яка мозкова оболонка

lepus, oris m заєць

letalis, s смертельний

lethargicus, a, um летаргічний

levator, oris m підіймач (м'яз)

levis, e легкий

levo, avi, atum, ēre полегшувати, зменшувати

lex, legis f закон
libenter із задоволенням, добровільно,
 радо
liber, bri m книга
liber, era, etum вільний
liberi, orum m, f (pl) діти
lien, ens m селезінка
ligamentum, i n зв'язка
lignus, a, um дерев'яний
limes, itis m межа, кордон, поріг
limite, avi, atum, are обмежувати
limpidus, a, um прозорий, світлий
linca, ae f лінія, риса
lingua, ae f язик
lingula, ae f язичок, язик
linum, i n льон
lipoma, itis n жирова пухлина, жи-
 рок
liquidus, a, um рідкий
Liquiritia, ae f солодковий корінь, лок-
 рця
liquor, tris m розчин
littera, ae f буква, літера
lobulus, i m часточка
lobus, i m частка
localis, e місцевий
locatus, a, um розміщений
loca, avi, atum, are розміщати, розгав-
 ляти
locus, i m місце
longitudinalis, e поздовжній
longus, a, um довгий
lucidus, a, um світлий
lucus, i m гай, священна діброва
lumbago, inis f простріл, гострий рев-
 матизм, розтягнення поперекових
 м'язів
lumbalis, e поперековий
lumbi, orum m (pl.) попереk
lupus, i m вовк
luscus, a, um одноокий
luteus, a, um жовтий
lux, lucis f світло
luxatio, onis f вивих
lymphaticus, a, um лімфатичний
lyssa, ae f сказ

M

macero, avi, atum, are вимочувати, роз-
 м'яшувати
machina, ae f машина (грец.)
macula, ae f пляма
magis більше

magister, tri m учитель, керівник
Magnesium, i n магній
magnitudo, inis f величина, сила, вели-
 ка кількість
magnopere дуже, значною мірою
magnus, a, um великий
majalis, e травневий
major, majus великий, більший
mala, ae f щока
malaria, ae f малярія
male погано
malignus, a, um злоякісний
malleolus, i m молоточок (кісточка)
malleus, i m молот; сап (захворювання)
malum, i n зло, вада, хвіба
malum, i n яблуко
malus, a, um поганий
Malus, i f яблуня
mandibula, ae f нижня щелепа
mandibularis, e нижньощелепний
maneo, mansi, mansum, ere залишатися,
 перебувати незмінно
maniacalis, e маніакальний
manubrium, i n ручка, рукоятка
manus, us f рука, кисть
mare, is n море
margo, inis m край
marinus, a, um морський
mas, maris m sameць, чоловік
masculinus, a, um чоловічий
massa, ae f маса
masseter, eris m жувальний м'яз
mastoides, a, um соскоподібний
mater, tris f мати, мозкова оболонка
maturesco, rui, —, ere дозрівати
maturus, a, um зрілий, достиглий
maxilla, ae f верхня щелепа
maxillaris, e верхньощелепний
maxime найбільше
maximus, a, um найбільший
meatus, us m хід, прохід
medialis, e медіальний, присерединний
medianus, a, um серединний
medicamen, inis n ліки
medicamentum, i, n лікувальний засіб,
 ліки
medicatrix, tris цілющий, лікувальний
medicatus, a, um лікувальний
medicina, ae f медицина, лікарське ми-
 стецтво
medicinalis, e медичний, лікарський,
 лікувальний
medico, avi, atum, are лікувати
medicus, i m лікар

medius, a, um середній
medulla, ae f мозок (кістковий, спинний)
medullaris, e мозковий, медулярний
mel, mellis n мед
membrana, ae f мембрана, оболонка, перетинка
membranaceus, a, um перетинчастий
membrum, i n кінцівка
memoria, ae f пам'ять, згадка
meninx, ingis f мозкова оболонка
meniscus, i m меніск
mens, mentis f дух, розум, мислення
mensa, ae f стіл
mensalis, e столовий
mensis, is m місяць (календарний)
mentalis, e (від *mens, mentis f*) — розумовий, душевний, психічний
mentalis, e (від *mentum, i n*) — підборідний
Mentha, ae f м'ята
Mentholum, i n ментол
mentum, i n підборіддя
mereo, ui, itum, ere заслужити, прислужитися
meridies, ei m полудень
merito заслужено
mesencephalon, i n середній мозок
mesentericus, a, um брижовий
mesenterium, i n брижа
mesoderma, atis n середній зародковий листок
mesogastrium, i n середня частина живота
metacarpus, a, um п'ястковий
metacarpus, i m п'ясток
metatarsus, i m плесно
metencephalon, i n задній мозок
methodus, i f метод, засіб
metus, us m страх, побоювання
meus, mea, meum мій, моя, моє
migrans, atis блукаючий
migro, avi, atum, ere блукати, мандрувати, переселятися
mille тисяча
millesimus, a, um тисячний
minus, a, um малий (найменший)
minor, minus малий, менший
minus менше, менш
minutus, a, um дуже малий, незначний
mirabilis, e дивний, незвичайний
misceo, miscui, mixtum, ere змішувати, з'єднувати з будь-чим
missio, onis f пускання, відправлення
mitralis, e мітральний, двостулковий

mixtura, ae f мікстура, суміш
mixtus, a, um змішаний
mobilis, e рухомий
moderatio, onis f помірність
modus, i m спосіб, образ, стиль, міра
molaris, e (dens) великий кутній зуб
molestus, a, um тяжкий, обтяжливий, прикрий
mollis, e м'який
mons, montis m гора, горб
monstro, avi, atum, ere показувати
montanus, a, um гірський
morbilli, orum m (Pl.) (тільки у множині) кір
morbus, i m хвороба
moribundus, a, um змираючий
Morphinum, i n морфін
morsus, a, um вкушений
morsus, us m 1) укус; 2) насмішка, печаль
mortifer, era, erum смертельний, смертоносний
mortuus, a, um мертвий
mos, moris m звичай
motorius, a, um рухомий, рухливий
motus, us m рух
moveo, movi, motum, ere рухати, збуджувати
mucilago, inis f слиз
mucosa, ae f слизова оболонка
mucosus, a, um слизовий
muliebris, e жіночий
multicuspisatus, a, um багатогорбковий (зуб)
multo більше, значно, набагато
multum багато
multus, a, um численний
munio, ivi, itum, ere зміцнювати, захищати
mus, muris m, f миша
muscularis, e м'язовий
musculus, a, um мускулистий
musculus, i m м'яз, мускул
muto, avi, atum, ere змінювати, перетворювати
mutuus, a, um взаємний, двосторонній
myocardium, i n серцевий м'яз

N

nam бо, адже, справді, дійсно
narcosis, is f наркоз
naris, is f ніздря, передній носовий отвір

narro, avi, atum, are розповідати
 nasalis, e носовий
 nasopalatinus, a, um носопіднебінний
 natus, i m ніс
 Natrium, i m натрій
 natura, ae f природа
 naturalis, e природний, натуральний
 navicularis, e човноподібний
 navis, is f корабель, судно
 ne 1) заперечна частка; 2) (спол.) щоб
 не; 3) (запитальна частка) чи?
 necessitas, atis f необхідність
 necroticus, a, um змертвілий
 nefas o (невідм.) гріх, беззаконність,
 грішно, не годиться
 negotium, i m діло, діяльність, робота
 neogalenicus, a, um новогаленовий
 neonatus, i m новонароджений, не-
 мовля
 neoplasma, atis n новоутворення
 nervosa, a, um нервовий
 nervus, i m нерв
 nescio, nescivi, nescitum, ire не знати, не
 вміти
 neurocranium, i m мозковий череп
 neuter, tra, trum ні той, ні інший; се-
 редній, нейтральний
 niger, gra, grum чорний
 nihil ніщо
 nimis забагато, занадто, дуже
 nitens, entis блискучий
 nobilis, e знатний, шляхетний
 nocere, nocui, nocitum, ire шкодити
 nodulus, i m вузлик
 nodus, i m вузол
 nolo, nolui, nolle не бажати, не хотіти
 (неправильне дієслово)
 nomen, mis n ім'я, назва
 nominare, avi, atum, are називати
 non не; у відповіді — "ні"
 novaginta дев'яносто
 novem, a, a дев'яносто
 novonullus, a, um деякий, якийсь
 novus, a, um дев'ятий
 normalis, e нормальний
 nos ми
 noster, nostra, nostrum наш, наша, наше
 nota, ae f ознака
 notabilis, e помітний, незвичиний
 noto, avi, atum, are відмічати, помі-
 чати
 notus, a, um відомий, знайомий
 novare, avi, atum, are відновлювати,
 реставрувати

Novacalium i n новокаїн
 novus, a, um новий
 nox, sociis f ніч
 noxius, a, um шкідливий
 nucha, ae f задня частина ший
 nucleolus, i m ядереце
 nucleus, i m ядро
 nullus, a, um жоден
 numero, avi, atum, are лічити, рахува-
 ти, перелічувати
 numerus, i m число
 nummus, i m монета
 nunc тепер, зараз
 nunquam ніколи
 nuntius, i m звістка, вісник
 nutrio, i vi, itum, ire годувати
 nutritus, a, um живильний
 nux, nucis f горіх

O

ob (прийм. з Acc.) до, через, із-за, пе-
 ред, проти
 obducatorius, a, um затульний
 obductio, onis f розтин трупа дис-
 autopsia
 obductus, a, um покритий оболонкою
 oblata, ae f облатка
 obliquus, a, um косий
 oblongatus, a, um довгастий
 obscurus, a, um темний, неясний
 observe, avi, atum, are спостерігати
 obstetricio, onis f акушерство
 obsum, obfui, —, obesse шкодити
 obtineo, tinui, tentum, ere міцно три-
 мати, володіти
 obturatorius, a, um затульний
 obtusus, a, um тупий, притуплений
 occipitalis, e потиличний
 occiput, itis n потилиця
 occultus, a, um прихований
 occupo, avi, atum, are займати
 octavus, a, um восьмий
 octo вісім
 oculista, ae m очний лікар, окуліст,
 офтальмолог
 oculus, i m око
 odiosus, a, um ненависний
 odor, odoris m запах
 oedema, atis n набряк
 oedematosis, is f набряклість
 oesophagus, i m стравохід
 officina, ae f аптека
 olecranon, i n ліктьовий відросток

oleo, ui, —, ere пахнути
 oleosus, a, um олійний
 oleum, i n олія
 olfactus, us m нюх
 oliva, ae f олива, маслина
 olla, ae f банка, горщик
 omentalis, e сальниковий
 omentum, i n сальник
 omnino зовсім, взагалі, загалом
 omnis, e весь, всякий
 Onopordonum, i n омнопон
 omphalus, i m пупок
 operabilis, e операбельний, той, що
 піддається операції
 operatio, onis f операція, робота, справа
 percussus, a, um зачинений кришечкою
 percussum, i n кришечка
 ophthalmicus, a, um очний
 Opium, i n опій
 oportet, tuit, —, ere необхідно, слід,
 потрібно (безособове дієслово)
 opponens, entis протиставний
 oppone, posui, positum, ere протистав-
 ляти, ставити напроти
 opticus, a, um зоровий
 optime найкраще
 optimus, a, um найкращий
 opus est, необхідно
 opus, operis n справа, твір, праця
 ora, ae f край, лінія, межа
 orbicularis, e коловий
 orbis, is m коло, круг, куля
 orbita, ae f очна ямка, орбіта
 orbitalis, e що стосується очної ямки,
 орбітальний
 ordo, onis m порядок, звання, ряд, стан,
 посада
 organismus, i m організм, жива істота
 organum, i n орган, знаряддя
 origo, inis f початок, походження, на-
 родження
 orno, avi, atum, are прикрашати
 Oryza, ae f рис
 os, oris n рот
 os, ossis n кістка
 osseus, a, um кістковий
 ossiculum, i n кісточка
 ostium, i n отвір, устя, вхід
 oticus, a, um вушний
 otium, i n спокій, відпочинок
 ovalis, e овальний, схожий на яйце
 ovarium, i n яєчник
 ovum, i n яйце
 oxydum, i n оксид

Oxygenium, i n кисень
 ozisna, ae f хвороба носа, поганий запах

Р

rachymeninx, ingis f тверда мозкова
 оболонка
 paediatric, tri m дитячий лікар, педіатр
 palatinus, a, um піднебінний
 palatum, i n піднебіння
 pallidus, a, um блідий
 palma, ae f долоня
 palmaris, e долонний
 palpatio, onis f прощупування
 palpebra, ae f повіка
 palpo, avi, atum, are прощупувати, об-
 мацувати
 palus, paludis f болото, багно
 paluster, tris, tre болотяний, болотистий
 pancreas, atis n підшлункова залоза
 pancreaticus, a, um той, що відносить-
 ся до підшлункової залози
 panis, is m хліб
 Pantoponum, i n пантопон
 Papaver, eris n мак
 Papaverinum, i n папаверин
 papilla, ae f сосочок, сосок
 papyraceus, a, um папіровий, схожий
 на папір
 par, paris n пара
 par, paris рівний
 paraffinatus, a, um парафінований
 paraffinum, i n парафін
 paralysis, is f параліч
 parasymphicus, a, um парасимпатичний
 paratus, a, um приготований
 parenchyma, atis n паренхіма, м'якуш
 parens, entis m, f батьки
 paries, etis m стінка
 parietalis, e стінний, пристіжочний
 pario, peperit, partum, ere народжувати
 paro, avi, atum, are готувати
 parodontium, i n зубне ложе, пародонт
 parotis, idis f привушна слинна залоза
 pars, partis f частина
 particula, ae f частинка
 partim частково
 partus, us m народження, пологи
 parvus, a, um малий, маленький
 pastor, oris m пастух, пастир
 patella, ae f накілінок, надкілінок
 pater, tris m батько
 patiens, entis пацієнт (буквально —
 терплячий)

patientia, ae f терпіння
patior, passus sum, pati, 3 терпіти, переносити
patria, ae f батьківщина, вітчизна
paulo (paullo) (прмсл.) трохи, декілька
pax, pacis f мир, спокій
pecten, is m гребінь
pectinatus, a, um гребінчастий
pectoralis, e грудний
pectus, oris n груди
pecunia, ae f гроші
pediculus, i m 1) маленька нога, ніжка; 2) воша
pedunculus, i m ніжка, стебло
pello, pepuli, pulsus, ere штовхати, гнати, бити, вражати
pelvius, a, um тазовий
pelvis, is f таз
penetro, avi, atum, are проникати
per (прийм. з Acc.) через, за допомогою, під час
penna, ae f перо, крило
perago, egi, actum, ere здійснити, робити
percutio, onis f простукання
percutio, percussi, percussus, ere ударяти, уражати, прокизувати
pereo, ii, itum, ire гинути (неправильне дієслово)
perfacilis, e дуже легкий
perfectus, a, um завершений, досконалий
perforans, antis прокизний, проколюючий
perforatus, a, um проткнутий, продірявлений, проколений
perforo, avi, atum, are проколювати, пробивати (робити отвір)
pericardium, i n навколосерцева сумка
periculosus, a, um небезпечний
periculum, i n небезпека
perineum, i n (perinaeum, i n) промежина
periodus, i f проміжок часу, період
peripheria, ae f (periphaeria) периферія, обвід
periphericus, a, um периферичний
peritoneum, i n (peritonaeum, i n) очеревина
peritus, a, um досвідчений
permanens, entis постійний
permaneo, mansi, mansum, ere залишатися, тривати
peroneus, a, um (peronaeus) малоомілковий
perpetuus, a, um постійний, безперервний

persevero, avi, atum, are бути стійким
persona, ae f особа
persuadeo, suasi, suasum, ere переконувати, умовляти
pertinens, entis стосовний, який стосується
pertussis, is f коклюш, кашлюк (народне)
pex, pedis m стопа, нога
pessimus, a, um найгірший
petrosus, a, um хам'янистий, скелястий
phalanx, angis f фаланга, кісточка пальця
pharmaceutola, ae m аптекар, продавець ліків
pharynx, yngis m глотка
phlegmaticus, a, um флегматичний
phlyctacna, ae f пухир на шкірі
Phosphorus, i m фосфор
pilula, ae f пілюля
pilus, i m волос
pinguis, e жирний
Piper, eris n перець
piperitus, a, um перцевий
piriformis, e грушоподібний
piscis, is m риба
pisiformis, e горохоподібний
pituita, ae f слиз, мокрота
pius, a, um м'який, ніжний
pix, picis f дьоготь
planta, ae f 1) рослина; 2) підощва
Plantago, inis f подорожник
plantaris, e підощовний
planus, a, um плоский, рівний
plasma, atis n плазма, рідка частина крові
Plato, onis m Платон, відомий грецький філософ, учень Сократа та вчитель Аристотеля
platysma, atis n підшкірний м'яз ший
plenus, a, um повний, здоровий
plerumque здебільшого
pleura, ae f плевра, прилегена та підреберна пліва
plexus, us m сплетення
plica, ae f складка
pluma, ae f пір'я
Plumbum, i n свинець
plurimum дуже багато
plurimus, a, um численний
pluvialis, e дощовий
pneumaticus, a, um повітряний, дихальний
poena, ae f кара, штраф, викуп, покарання

pollex, icis m великий палець кисті
polypus, i m поліп, пухлики на ніжці
pono, posi, positum, ere класти, стави-
 ти, розмішувати
pons, pontis m міст
poples, his m підколінник, підколінна
 ямка
popliteus, a, um підколінний
porrigo, rexi, rectum, ere протягувати,
 простягатися
porta, ae f ворота
porus, i m отвір, хід, пора
possum, potui, posse могли, бути у
 змозі, potest — може
post (прийм. з Acc.) після, позаду
posterior, ius задній
postquam після того як
postsulcalis, e постсультальний, після-
 борозний
postulo, avi, atum, are вимагати
potus, us in напій
praecido, cisi, cisum, ere відрізати, об-
 різати спереду
praecipue особливо, здебільш
praeclearus, a, um прекрасний
praematurus, a, um передчасний; нестиг-
 лий
praeparatum, i n препарат
praeparo, avi, atum, are виготовляти
praeprecardialis, e передперикардаль-
 ний
praepositio, onis f прийменник
praescribo, scripsi, scriptum, ere призна-
 чати
praesens, entis теперішній, присутній
praeter (прийм. з Acc.) окрім, за ви-
 нятком, при, понад
praeventio, veni, ventum, ire попереджува-
 ти, занобігати
praeterea крім того
primarius, a, um первинний
primo спочатку
primus, a, um перший
princeps, cipis головний, перший
principalis, e головний
prius спочатку prius quam — раніше,
 ніж
privatus, a, um особистий
pro (прийм. з Abl.) для, за, згідно,
 заради
probe (присл.) правильно, добре
procedo, cessi, cessum, ere йти вперед,
 виступати
processus, us m відросток, паросток

profundus, a, um глибокий
prognosis, is f прогноз
progredior, progressus sum, progredi, 3
 йти вперед (відкладне дієслово)
prolapsus, us m випадання
prolongatio, onis f продовження
prominens, entis виступний, виступаю-
 чий
prominentia, ae f виступ, кістковий вис-
 туп
promontorium, i n мис, виступ
pronatio, onis f поворот долоні вниз
prope (прийм. з Acc.) поблизу, недале-
 ко, біля, близько
proprius, a, um власний
propter (прийм. з Acc.) внаслідок,
 побіч, поряд
prostata, ae f передміхурова залоза
prosum, fui, —, prodesse бути корисним
protego, texi, lectum, ere прикривати,
 захищати
protuberantia, ae f
 горбистість
provoco, avi, atum, are викликати,
 збуджувати, провокувати
proximalis, e найближчий (до тулуба)
prudens, entis розумний, розсудливий
pterygoideus, a, um крилоподібний
pubes, is f лобок
publicus, a, um суспільний, держав-
 ний
pulcher, chra, chrum гарний, чудовий
puendus, a, um соромітний
puella, ae f дівчина
puer, i m хлопчик, дитина
puerilis, e хлопчачий, дитячий
pulmo, onis m легень
pulmonalis, e легеневий
pulpa, ae f пульпа, м'якуш
pulposus, a, um 1) м'якушевий; 2) драг-
 листий
pulsatio, onis f пульсація
pulso, avi, atum, are стукати, пульсу-
 вати, штовхати
pulsus, us m пульс
pulveratus, a, um спорошкований
pulvinar, aris n подушка, ложе
pulvis, eris m порошок
punctio, onis f прокол
punctum, i n точка, крапка
punctus, a, um колотий
pupilla, ae f зіниця
purgativus, a, um проносний, очищу-
 вальний

perulentus, a, um гнійний
 purus, a, um чистий
 pur, puris в гній
 pater, patris, patre гнилий
 puto, avi, atum, are думати, вважати
 pylorus, i m пілорус, воротар
 pyramidalis, e пірамідальний
 pyramis, idis f піраміда

Q

quadraginta сорок
 quadrangularis, e чотирикутний
 quadratus, a, um квадратний
 quadriceps, cipitis чотирьоголовий
 quaero, quaesivi, quaesivum, ere шукати, досліджувати
 qualis, e який
 qualitas, atis f властивість, якість
 quae, я, nix
 quantitas, atis f кількість
 quantum скільки
 quartus, a, um четвертий
 quasi начебто, пеначе
 quaterni, ae, a по чотири
 quattuor чотири
 -que "і", "та" ставиться після сполучуваного слова, пишеться з ним разом
 Quercus, us f дуб
 qui, quae, quod який, хто, що
 quidem але ж
 quies, itis f відпочинок, спокій
 quilibet, quaelibet, quodlibet який-небудь
 quindecim п'ятнадцять
 quinque п'ять
 quis? quid? хто? що?
 quique, quaeque, quidque (quodque) кожний, всякий
 quod тому що, бо, що
 quomodo як, яким чином
 quoque також
 quot скільки
 quotannis щорічно
 quotidianus, a, um щоденний

R

rabies, es f сказ
 radialis, e променевий
 radicula, ae f корінець
 radius, i m промінь, променева кістка
 radix, icis f корінь
 ramus, i m гілка, гілочка

rapidus, a, um швидкий, раптовий, пекучий
 rare рідко
 rarus, a, um рідкий
 ratio, onis f розум, план, досвід
 rauco, is f хрипота
 recurrere, atis поворотний
 recens, entis свіжий
 receptaculum, i n приймач, змістимий
 receptor, oris m сприймач
 receptum, i n рецепт
 recessus, us m закуток, западина
 recipio, recipi, receptum, ere отримувати назад, одержувати
 recognosco, gnovi, gnitum, ere пізнавати, розпізнавати
 convalescere, atis одужуючий
 recte правильно, прямо
 rectificatus, a, um очищений
 rectoenterus, a, um прямокишковоматковий
 rectum, i n пряма кишка
 rectus, a, um прямий
 recito, curri (currere), cursum, ere бігти назад, повертатися
 reduce, duxi, ductum, ere відводити, відтягати
 reductus, a, um відновлений
 refero, referri, relatum, referre відносити назад, доповідати
 reflexus, us m рефлекс, реакція на подразнення рецепторів
 regio, onis f ділянка
 rego, rexī, rectum, ere керувати, правити, панувати
 regredior, gressus sum, gredi відходити, відступати
 regula, ae f правило
 relevo, avi, atum, are полегшувати, послаблювати, заспокоювати
 reliquiae, arum f pl. рештки, залишки
 reliquus, a, um залишений
 remedium, i n ліки, засіб
 remissio, onis f полегшення, послаблення
 ren, renis m нирка
 renalis, e нирковий
 reperio, reperiri, peritum, ire знаходити
 repetitio, onis f повторення
 reperio, itivi, itum, ere повторювати, починати спочатку
 repico, plevi, pletum, ere наповнювати
 repito, avi, atum, are розмірковувати, обчислювати

requies, *ſis* f спокій, відпочинок
 res, rei f справа, річ, обставина
 recto, *recti, rectum, ſre* вирізати, ви-
 далити, обрізувати
 resectio, *ſis* f видалення частини
 органа
 resistantia, *ae* f опір
 resolutus, *a, um* розслаблений, розлу-
 чений
 respiratio, *ſis* f дихання
 respiratorius, *a, um* дихальний
 respiro, *avi, ſtum, ſre* дихати, вдихати
 respondeo, *proſi, proſum, ſre* відпові-
 дати, давати відповідь
 responſum, *i* m відповідь
 reſpublica, *ae* f (Gen. reſpublicae) респуб-
 ліка
 reſticulum, *i* m мотузка, шнурок
 reſtitua, *tui, tutum, ſre* відновлювати,
 відбудовувати
 rete, *is* n сітка
 reticulum, *i* n сіточка
 retina, *ae* f сітківка
 retineo, *ſinu, tentum, ſre* затримувати,
 стримувати
 retro позаду, назад
 retroflexus, *a, um* загнутий, зігнутий
 назад
 retropharyngeus, *a, um* заглотковий,
 загорловий
 retusus, *a, um* тупий, притуплений
 rex, *regis* m цар, керівник
 rhapha, *ae* f шов
 Rheum, *i* n ревм
 rheumatismus, *i* m ревматизм
 rhizoma, *atis* n кореневище
 rhomboides, *a, um* ромбоподібний
 rhombus, *i* m ромб
 rhythmus, *i* m ритм, такт
 rima, *ae* f щілина
 Roma, *ae* f Рим
 Romanus, *a, um* римський
 rostrum, *i* n дзьоб
 rota, *ae* f колесо, коло
 rotatio, *ſis* f ротація, коловий рух
 rotator, *oris* m ротатор, обертач (м'яз)
 rotundus, *a, um* круглий
 rubella, *ae* f краснуха
 ruber, *bris, brum* червоний
 ruber, *oris* m почервоніння
 ruga, *ae* f зморшка
 rupto, *rupi, ruptum, ſre* розривати, роз-
 бивати, руйнувати
 ruptura, *ae* f розрив, прорив

saccharum, *i* o цукор
 sacculus, *i* m мішечок
 saccus, *i* m мішок
 sacer, *gra, grum* крижовий, священний
 sacralis, *e* крижовий
 sacrococcygeus, *a, um* крижовокупри-
 ковий
 sacroiliacus, *a, um* крижовокилубовий
 sacrum, *i* n крижова кістка, крижі
 saepe часто
 sagittalis, *e* стрілоподібний
 sal, *salis* m, *n* сіль
 saliva, *ae* f слина
 salus, *a, um* солоний, дотепний, алучний
 saluber, *bris, bre* цілющий
 salus, *ſis* f добро, благополуччя, здо-
 ров'я
 salute, *avi, ſtum, ſre* вилати
 salvo, —, —, *ſre* бути здоровим
 sanabilis, *e* виліковний
 sane розумно
 sanesco, —, —, *ſre* видужувати
 sanguifer, *fera, ſerum* кровоносний
 sanguineus, *a, um* кров'яний, кровонос-
 ний
 sanguis, *ſis* m кров
 sanies, *ei* f сукровиця, гнійна рідина
 sano, *avi, ſtum, ſre* лікувати, оздоров-
 лювати
 sanus, *a, um* здоровий
 saphena, *ae* f (vena) прихована вена
 sapiens, *entis* розумний
 sapientia, *ae* f мудрість, розсудливість
 sapio, *ivi, —, ſre* бути розумним, мати
 смак
 sapa, *ſis* m мило
 sapor, *oris* m смак
 sarcoma, *atis* n злоякісна пухлина, сар-
 кома
 sartorius, *a, um* кравецький
 satis; sat досить
 scabies, *ei* f короста
 scalenus, *a, um* драбинний
 scaphoides, *a, um* човноподібний
 scapula, *ae* f лопатка
 scapus, *i* m стрижень, стовбур, стебло
 scarlatina, *ae* f скарлатина
 scutula, *ae* f коробочка
 skeleton (en), *i* n (skeleton) скелет,
 кістак
 schisma, *atis* n щілина
 schola, *ae* f школа

scientia, ae f знання, наука
 scire, scivi, scitum, ire знати
 sclopetarius, a, um вогнепальний
 scribo, scripsi, scriptum, ere писати
 scriptor, oris m письменник, автор,
 писар
 scriptus, a, um написаний
 Secale, is n жито
 Secale cornutum маткові ріжки
 secerno, secevi, secretum, ere виділя-
 ти, сприяти виділенню
 secretio, onis f виділення, секрет
 sectio, onis f розтин
 secundum (прийм. з Acc.) за, позаду; від-
 разу ж
 secundus, a, um другий, наступний
 sed, ale
 sedecim шістнадцять
 sedes, is f місцезнаходження, місце,
 стілець
 segmentum, i n сегмент, відрізок
 selingo, lunki, lunctum, ere відділяти
 sella, ae f сидло
 semel один раз
 semen, inis n сім'я
 semilunaris, e півмісяцевий
 senectus, utis f старість
 seni, ae, a по шість
 seni deni по шістнадцять
 senilis, e старечий
 Senna, ae f сенна, олександрійський
 лист
 sensim потроху
 sensus, us m відчуття, чутливість
 sentio, sensi, sensum, ire відчувати, розу-
 мити
 sepiro, avi, atum, are відділяти, відок-
 ремлювати
 septem сім
 septimus, a, um сьомий
 septum, i n перегородка
 series, ei f ряд, серія, черга
 serous, a, um серозний
 serotinus, a, um пізній
 serratus, a, um зубчастий, подібний до
 пилки
 serum, i n сироватка
 servio, ivi, itum, ire служити
 servo, avi, atum, are зберігати, рятува-
 ти, берегти
 seu або, тобто
 severus, a, um суворий
 si якщо
 sic так, таким чином

sigmoides, a, um сигмоподібний
 signo, avi, atum, are позначати, вира-
 жати
 signum, i n ознака
 silva, ae f ліс, парк
 silvester, tris, tre лісовий
 similis, e подібний
 simplex, icis простий
 simplicitas, atis f простота
 sinciput, cipitis n передня частина че-
 репа (голови), лоб
 sine (прийм. з Abl.) без
 singularis, e одинокий; одинна
 singuli, ae, a по одному
 sinister, tra, trum лівий
 sinus, us m пазуха
 sirupus, i m сироп
 sitis, is f спрага
 situs, a, um розташований
 situs, us m положення, розміщення
 sive або
 sodalis, is m товариш, приятель, друг
 sol, solis m сонце
 solaris, e сонячний
 soleo, solutus sum, ere мати звичку
 solet esse звичайно буває
 solidus, a, um міцний, тривалий
 solubilis, e розчинний
 solum тільки; non solum ... sed etiam —
 не тільки, але й
 solus, a, um тільки один, єдиний
 solutio, onis f розчин
 solve, solvi, solutum, ere розчиняти
 somnambulismus, i m лунатизм, сомнам-
 булізм
 somnifer, era, erum снодійний
 somnium, i n сновидіння, сон
 somnus, i m сон
 sonitus, us m звук, шум
 soror, oris f сестра
 spatium, i n простір, проміжок
 species, ei f вид, рід
 speculum, i n дзеркало
 sperma, utis n сім'я, сперма
 spes, spei f надія, сподівання
 sphincter, eris m сфінктер, стискач, зву-
 жувач, затульний м'яз
 sphenoidalis, e клиноподібний
 sphaera, ae f (sphaera, ae f) сфера
 spheroides, a, um шароподібний
 spina, ae f ость, гребінь, хребет
 spina dorsi хребет
 spinalis, e спинномозковий
 spinosus, a, um остистий

spiralis, е спіральний, гвинтоподібний
spiritus, *us m* повітря, дихання, спирт
spissatus, а, *um* згущений
splanchnocranium, і *n* вісцеральний череп
splanchnoon, і *o* внутрішній
splen, *cis m* селезінка
splendidus, а, *um* блискучий
spongiosus, а, *um* губчастий
spurius, а, *um* несправжній
squama, *ae f* луска
squamatus, а, *um* лускатий
stapes, *edis m* стремінь
statim негайно
status, *m, sum, ere* ставити, встановлювати
status, *us m* положення, стан
stellatus, а, *um* зірчастий
sterilis, *avi, atum, are* стерилізувати
sternalis, е груднинний
sternum, і *n* груднина
stigma, *itis n* приймочка
stimulo, *avi, atum, are* колоти, підга-
 дати, турбувати
stimulus, і *m* стимул, збуджувач
stipes, *edis m* стовбур, стебло
sto, steti, statum, are стояти
stomachicus, а, *um* шлунковий
stomachus, і *m* шлунок
stratum, і *o* шар
stria, *ae f* смуга, рубець
strictus, а, *um* вузький, тісний
stroma, *atis n* строма, основа, кістяк
structura, *ae f* структура, будова
struma, *ae f* зоб
studeo, *ui, —, ere* старанно вчитися
studiosus, а, *um* той, що вчиться, студент
stultus, а, *um* дурний
stupor, *oris m* ступор, заціпеніння, не-
 чутливість, нерухомість
styloideus, а, *um* шилоподібний
suavis, е приємний
suaviter приємно
sub (прийм. з Abl., Acc.) під
subarachnoidalis е підпаутинний
subclavius, а, *um* підключичний
subcutaneus, а, *um* підшкірний
subito раптово
sublingualis, е під'язиковий
subrotundus, а, *um* округлий
substantia, *ae f* речовина
subtilis, е дрібний, ніжний
succus, і *m* сік
sudor, *oris m* піт
sudorifer, *era, erum* потогінний

sufficiens, *entis* достатній
sui себе
suillus, а, *um* свинячий
sulcus, і *m* борозна
Sulfur, *uris n* сірка
sum, ful, —, esse бути
summus, а, *um* найвищий, верхній
sumo, sumpsi, sumptum, ere брати, прий-
 мати всередину, вживати
super (прийм. з Acc.; присл.) над, звер-
 ху, понад
supercilium, і *n* брова
superficialis, е поверхневий
superficies, *ei f* поверхня
superior, *ius* верхній
supero, avi, atum, are перевищувати,
 перемагати, долати
supinatio, *onis f* поворот долоні вгору
suppositorium, і *n* свічка (лікарська
 форма)
supra (прийм. з Acc.) над, понад, вище
suprarenalis, е наднирковий
supremus, а, *um* найвищий
suspensorius, а, *um* підвішуючий
suspicio, onis f підозра, здогад
suspicio, spexi, spectrum, ere підозрюва-
 ти, споглядати
sutura, *ae f* шов
suus, sua, suum свій
sympathicus, а, *um* симпатичний
symptoma, *itis n* симптом, ознака
synchondrosis, *is f* слихондроз, хрящ-
 ає сполучення
syndesmosis, *is f* фіброзне зчленуван-
 ня кісток
syndromum, і *n* синдром, сукупність
 симптомів
systema, *atis n* система
systole, *es f* систола, ритмічне скоро-
 чення серця

Т

taber, *is f* сухоти, виснаження
tabula, *ae f* дощечка, планка
tabuletta, *ae* таблетка
taceo, *ui, itum, ere* мовчати
tactilis, е дотиковий
tactus, *us m* дотик, дотикова чут-
 ливість
talaris е надп'ятковий
talis, е такий
talocalcaneus, а, *um* надп'ятковоп'ят-
 ковий, таранноп'ятковий

talus, i m надп'ятова кістка, таранна кістка
 tantus, a, um такий великий, такий численний, лише такий
 Taraxacum, i n кульбаба
 tardus, a, um повільний, неповороткий
 tarsus, i m заплесно
 tectum, i n покривша
 tegmen, inis n 1) дах; 2) простирadlo, покрив
 tego, xi, tectum, ere покривати, захищати
 tegumentum, i n покрив
 tela, ae f тканина
 telencephalon, i n кінцевий мозок
 tempestas, atis f пора, погода, негода, буря
 templum, i n храм
 temporalis, e скроневий
 tempus, oris n 1) час; 2) скроня
 tendineus, a, um сухожильний
 tendo, inis m сухожилок
 tensor, oris m натягач
 tenuis, e тонкий
 ter тричі
 teres, etis круглий
 terminalis, e кінцевий
 termino, avi, atum, ere відділяти, відмежовувати
 terminologia, ae f термінологія
 tere, trivi, tritum, ere терти, розтирати, молоти
 terra, ae f земля, країна
 tertius, a, um третій
 testimonium, i n свідчення, доказ
 thalamus, i m зоровий горб
 theatrum, i n театр, анатомічний музей
 thetar, aris n тенар, підвищення великого пальця кисті
 Thermopsis, idis f термосис
 thoracalis, e грудний
 thoracicus, a, um грудний, стосується грудної клітки
 thorax, acis m грудна клітка, огруддя
 thymus, i m (анат.) зобна, підгрудни-на залоза
 Thymus, i m (бот.) чебрець
 thyreoides, a, um щитоподібний
 tibia, ae f великогомілкова кістка, велика гомілка
 tibialis, e великогомілковий
 tinctura, ae f настоянка
 tingo, tinxi, tinctum, ere змочувати, змашувати, фарбувати

titillatio, onis f лоскотання
 tollere, avi, atum, ere зносити, терпіти
 tonsilla, ae f мигдалик
 torus, i m залок, вал, підвищення
 totus, a, um весь, цільний
 toxicus, a, um отруйний
 trachea, ae f трахея, дихальне горло
 tractus, us m тракт, шляхи
 traho, traxi, tractum, ere тягнути
 transire, ii, itum, ire переходити через, проходити
 transfusio, onis f переливання
 transitus, us m прохід, проходження
 translator, oris m переносник
 transporto, avi, atum, ere переносити, перевозити
 transversus, a, um поперечний
 trapezius, a, um трапецієподібний
 trauma, atis n травма, ушкодження
 tremor, oris m дрижання
 tres, tria три
 triangularis, e трикутний
 triceps, ipitis триголовий
 trigeminus, a, um потрійний
 triginta тридцять
 triginta duo тридцять два
 trigonum, i n трикутник
 triquetrus, a, um тригранний
 Trifidum, i n пшениця
 tritus, a, um третій
 trochanter, eris m вертлюг
 trochantericus, a, um вертлюжний
 trochlea, ae f блок
 trophicus, a, um трофічний
 tropicus, a, um тропічний
 truncus, i m 1) стовбур; 2) тулуб
 tuba, ae f труба
 tuber, eris n горб
 tuberculum, i n горбок
 tuberositas, atis f горбистість
 tubus, i m труба, канал
 tumesco, tumi, -, ere пухнути, роздуватися
 tumor, oris m пухлина
 tunica, ae f оболонка
 turcicus, a, um турецький
 tussis, is f кашель
 tuto безпечно
 tutus, a, um безпечний
 tuus, tua, tuum твій
 tympanicus, a, um барабанный
 tympanum, i n барабан
 typhus, i m тиф

ubi 1) (присл.) де?; 2) (спол.) коли
 ulcus, eris *n* виразка
 ulna, *ae f* лікоть
 ulnaris, *e* ліктьовий
 ulon, uli *n* (грец.) ясна
 ultimus, *a, um* останній, найдавший
 ultra 1) (присл.) на тому боці, більше, да-
 лі; 2) (прим. з Acc.) по той бік, понад
 umbilicalis, *e* пупковий
 umbilicus, *i m* пупок
 uncinatus, *a, um* гачкуватий
 undecimus, *a, um* одинадцятий
 Undevitum, *i a* ундевіт (назва лікарсь-
 кого препарату)
 undula, *ae f* крапельниця
 unguentum, *i n* мазь
 unguis, *is m* ніготь, кіготь
 ungula, *ae f* копито, кіготь
 unicolor, eris однокольоровий
 unipennatus, *a, um* одноперий
 unquam коли-небудь
 unus, *a, um* один
 urēter, eris *m* сечовід
 urēthra, *ae f* сечівник
 urina, *ae f* сеча
 utropaeus, *a, um* сечотвірний
 utropoeticus, *a, um* сечотвірний
 ursus, *i m* ведмідь
 Urilca, *ae f* кропива
 urticaria, *ae f* кропивниця
 usque апритул, щільно; usque ad — до
 ustus, *a, um* палений
 usura, *ae f* втрата, зношування
 usus, *us m* використання, вживання
 ut щоб, як, коли
 iter, ultra, utrum котрий з двох, який з
 двох
 uterinus, *a, um* матковий
 uterque, utraque, utrumque кожний з
 двох, той та інший, обидва
 uterus, *i m* матка
 uti, ut наприклад, як
 utilis, *e* корисний
 utor, usus sum, uti вживати, викорис-
 товуватися
 Uva, *ae f* виноград
 Uva ursi ведмеже вушко, буквально —
 ведмежий виноград
 uvula, *ae f* язичок
 uxor, eris *f* дружина, жінка

vacca, *ae f* корова
 vaccina, *ae f* вакцина
 vacuus, *a, um* пустий
 vagina, *ae f* піхва
 vagor, vagatus sum, *ari* блукати, вешта-
 тись, мандрувати
 vagus, *a, um* блукаючий
 vagus, *i m* блукаючий нерв
 valva, *ae f* заслона, клапан
 valeo, valui, itum, *ere* бути здоровим,
 сильним
 Valeriana, *ae f* валеріана
 valeudo, *uis f* здоров'я
 valide сильно, дуже
 validus, *a, um* здоровий
 vallum, *i n* валик
 valvula, *ae f* заслінка, клапан
 vapor, oris *m* пар
 varicella, *ae f* вітрана віспа
 varietas, *atis f* різноманітність
 vario, avi, itum, *are* змінювати, видоз-
 мінюватися
 variola, *ae f* (натуральна) віспа
 varius, *a, um* різний
 varix, icis *f, m* венозний вузол
 varus, *i m* лухирець
 vas, *vasis n* судина
 vascularis, *e* судинний
 vasculosus, *a, um* судинний
 Vaselinum, *i n* вазелін
 vastus, *a, um* широкий
 vegetativus, *a, um* вегетативний, рос-
 линний
 vehement, *antis* сильний, рішучий
 vehementer гаряче, сильно
 vehiculum, *i n* сприймаюче середовище;
 розчинник; речовина, що поліпшує
 смак; рідкий constituens
 veho, vexi, vectum, *ere* носити, везти,
 гнати, проводити
 vel або
 velociter швидко, раптово
 velum, *i n* парус, завіска
 vena, *ae f* вена
 venenatus, *a, um* отруйний
 ventum, *i n* отрута
 venio, veni, ventum, *ire* приходить, при-
 бувати
 venosus, *a, um* венозний
 venter, tris *m* живіт, черво, шлунок
 ventralis, *e* черевний

ventriculus, i m шлунок, шлуночок
 venula, ae f аснупа, маленька вена
 venus, eris f кохання, любов
 ver, veris n весна
 verbum, i n слово, дієслово
 veritas, atis f правда, істина
 vermis, is m хробак, черв'як, глист
 vernalis, e весняний
 vero справді, дійсно
 verruca, ae f бородавка
 versor, atus sum, ari оберталися, крути-
 тися
 versus (прийм. з Асс.) у напрямку до,
 прямо до
 vertebra, ae f хребець
 vertebrales, e хребцевий, хребетний
 vertex, icis m тім'я, вершина
 vertigo, inis f запаморочення
 verto, verti, versum, ere повертати, обер-
 тати
 verum, i n правда, істина
 verus, a, um справжній
 vesica, ae f міхур
 vesicalis, e міхуровий
 vesicula, ae f міхурець
 vester, vestra, vestrum ваш
 vestibularis, e вестибулярний, присінко-
 вий
 vestibulum, i n присінок
 vestis, is f одяг
 vetus, eris старий
 vetuste по-старому, з давніх часів
 via, ae f дорога
 Viburnum, i n калина
 vicesimus, a, um двадцятий
 vicinus, a, um сусідній
 victus, us m спосіб життя, побут, засо-
 би харчування
 video, vidi, visum, ere бачити
 viginti двадцять
 Vinca, ae f барвінок
 vinco, vici, victum, ere перемогати
 vinculum, i n вуздечка, пов'язка
 vinum, i o вино
 Viola, ae f фіалка
 vir, viri m муж, чоловік, людина
 viride, is n зелень
 viridis, e зелений
 virulentus, a, um отруйний
 virus, i o отрута (персважно тваринна)
 vis f сила, міць
 visceralis, e вісцеральний, стосується
 внутрішніх органів

viscus, eris n нутрощі
 visus, us m зір
 vita, ae f життя
 vitiosus, a, um порочний, помилковий
 vitium, i n помилка, вада
 vitreus, a, um скляний, склистий
 vitrum, i n скло, пляшка
 vivarium, i n віварій
 vivo, vixi, victum, ere жити
 vocalis, e голосовий
 voce, avi, atum, are називати
 volaris, e долонний
 volens, atis бажачий
 volo, avi, atum, are літати
 volo, volui, velle хотіти, бажати
 vomer, eris m леміш
 vomitus, a, um блювотний
 vomo, ui, itum, ere блювати
 vortex, icis m вихор, вир
 vox, vocis f звук, голос, слово, вираз
 vulgaris, e звичайний
 vulgus, i n народ, натовп
 vulneratus, a, um поранений, пошкодже-
 ний
 vulnere, avi, atum, are ранити, шкодити
 vulnus, eris n рана, пошкодження
 vulpes, is f лисиця
 vulsus, a, um вищипаний
 vultus, us m обличчя, вираз обличчя

X

Xeroformium, i n ксероформ
 xerosis, is f висихання, сухість
 xiphoides, a, um мечоподібний

Y

ypsilon, i n іпси́лон (літера алфавіту)

Z

Zincum, i n цинк
 Zingiber, eris m імбир
 zona, ae f зона, пояс
 zonula, ae f поясок
 zoster, eris m пояс
 zygotia, atis n вилиця
 zygomaticeus, a, um виличний
 zyma, atis n бродило, закваска
 zymologia, ae f розділ хімії, що вивчає
 бродіння органічних речовин

УКРАЇНСЬКО – ЛАТИНСЬКИЙ СЛОВНИК

А

або sive; seu; vel
абсолютний absolutus, a, um
абсолютно absolute
абсцес abscessus, us m
автор auctor, ōris m
агент, діючий agens, entis
адсорбент, адсорбуючий adsorbens, entis
акроміон, плечовий відросток acromion, i n
активний activus, a, um
активований activatus, a
але sed; tamen
алос, сабур Aloe, es f
алтея Althaea, ae f
альвеола alveolus, i m
альвеолярний alveolaris, e
амоній Ammonium, i n
ампула ampulla, ae f
ампутація amputatio, ōnis f
аналіз analysis, is f
анамнез, згадування anamnesis, is f
анатомічний anatomicus, a, um
анатомія anatomia, ae f
ангіна angina, ae f
анемія, анемія, анемія anaemia, ae f
анонімний, безіменний anonymus, a, um
анофелес, малярійний комар anopheles, is f
аорта aorta, ae f
апарат apparatus, us m
апендикс, придаток, відросток appendix, icis f
апертура, отвір apertura, ae f
апетит appetitus, us m; appetitio, ōnis f
апоневроз, плоский широкий сухожилок aponeurosis, is f
аптека officina, ae f; apotheca, ae f
аптекарь pharmacopola, ae m
аптечний officinalis, e

аргумент argumentum, i n
арніка Arnica, ae f
артеріальний arteriosus, a, um; arterialis, e
артерія arteria, ae f
асистент assistens, entis
аскорбиновий ascorbinicus, a, um
аспірант aspirans, antis
астма asthma, ōtis
астматол Asthmaololum, i n
атлант, перший шийний хребець Atlas, antis m
аускультация, вислуховування auscultatio, ōnis f
аускультувати, вислуховувати ausculto, avi, atum, Tre

Б

багато multum
багатоколірний multicolor, ōris
бално, болото palus, ūdis f
багно болотяне (бор.) Ledum palustre;
Gen. sing. Ledi palustris
бажати cupio, ivi, itum, ēre
базальний basalis, e
банка olla, ae f
батьківщина patria, ae f
барабан tympanum, i n
барабанний tympanicus, a, um
бачити video, vidi, visum, ēre
бджола apis, apis f
без sine (Abl.)
безіменний innominatus, a, um
безкоштовно gratis
безпечний tutus, a, um
беладонна Belladonna, ae f
береза Betula, ae f
бити, штовхати pello, pepuli, pulsum, ēre
битий contusus, a, um
бичачий bovinus, a, um

бік *latus, eris* n
білий *albus, a, um*
біля *apud* (Acc.)
біль *dolor, oris* m
більший, великий *major, majus*
бічний *lateralis, e*
блекота (бот.) *Hyoscyamus, i* m
блишати *video, tui, -ere*
блишати, відзначатися *splendeo, dui, -ere*
блоковий *trochlearis, e*
блукуючий *vagus, a, um; migrans, antis*
божевільний *insanus, a, um*
болотний *paluster, tris, tre*
болючий *dolorosus, a, um*
борний *boricus, a, um*
борозна *sulcus, i* m
брати *recipio, cepi, ceptum, -ere; sumo, sumpsi, sumptum, -ere; capio, cepi, captum, -ere*
брижа *mesenterium, i* n
брильнитовий зеленний *Viride nitens, Gen. sing. Viridis nitentis*
брова *supercilium, i* n
бромід *bromidum, i* n
бронх *bronchus, i* m
будова, структура *structura, ae* f
бузина (бот.) *Sambucus, i* f
бути *sum, fui, esse; 3p. sg. est; 3p. pl. sunt*
бути здоровим *valeo, valui, valitum, -ere*
бути хворим *doleo, ui, itum, -ere*

В

в, у *in* (Acc. — куди? в що?, Abl. — де? в чому?)
вага *pondus, eris* n
вагінальний *vaginalis, e*
важкий; серйозний, тяжкий *difficilis, e; gravis, e*
вазелин *Vaselinum, i* n
валеріана (бот.) *Valeriana, ae* f
валок *torus, i* m; *vallum, i* n
ванна, баня *balneum, i* n
варити *coquo, coxi, coctum, -ere*
вата *gossypium, i* n
вводити *introduco, xi, ctum, -ere*
вдавлення *impressio, onis* f
велика гомілкорова кістка *tibia, ae* f
великий *magnus, a, um; major, majus*
великий палець кисті *pollex, icis* m
великий палець стоми *hallux, ucis* m
великогомілковий *tibialis, e*

вена *vena, ae* f
венозний *venosus, a, um*
верба *Salix, Salicis* f
веретеноподібний *fusiformis, e*
вертлюг *trochanter, eris* m
вертлюжний *trochantericus, a, um*
верхівка *apex, apicis* m
верхній *superior, ius*
верхня щелепа *maxilla, ae* f
верхньощелепний *maxillaris, e*
весняний *vernalis, e*
вести, проводити *duco, duxi, ductum, -ere*
весь, всякий *omnis, e*
вживання *usus, us, m*
вживати, застосовувати *adhibeo, hibui, hibitum, -ere; utor, usus sum, uti*
вихи *luxatio, onis* f
вичити *disco, dedici, —, -ere*
вигляд зовнішній *habitus, us* m
вид *species, ei* f
видавати *do, dedi, datum, dare*
видалення *extractio, onis* f
виділяти *secerno, crevi, cretum, -ere*
видужувати *convalesco, lui, —, -ere*
видужуючий *convalescens, entis*
визначений, вірний, надійний *certus, a, um*
використовувати див. вживати
вилки *zygoma, atis* n
вилочний *zygomatikus, a, um*
вилочноверхньощелепний *zygomatico-maxillaris, e*
вилковий *sanabilis, e*
вимагати *postulo, avi, atum, -are*
вина *culpa, ae* f
виникати *orior, ortus sum, iri*
виносний, той, що виносить *efficiens, entis*
випадання *prolapsus, us* m
випадок *casus, us* m
виправляти *corrigo, correxi, ctum, -ere*
вираз обличчя *vultus, us* m
виразка *ulcus, eris* n
вирипати, витягати *extraho, traxi, tractum, -ere*
вирізання частини органа *resectio, onis* f
вирізати *seco, ui, ctum, -are; exseco, ui, ctum, -are*
вирізка *incisura, ae* f
виростати, рости, підростати *cresco, crevi, cretum, -ere; incresco, crevi, cretum, -ere*
виростковий *condylaris, e*
виросток *condylus, i* m

виспийний exanthematicus, a, um
високій altus, a, um
виступ protuberantia, ae f
виступ кістковий prominentia, ae f
виступати prominere, minui, —, ēre
виступаючий, виступний prominens,
entis
вихідний ascendens, entis
вистиснути exprimo, pressi, pressum, ēre
втяжка extractum, i n
взяти recipio, recepi, receptum, ēre
від a, ab, abs (Abl.)
відвар decoctum, i n
відвідний abducens, entis
відвідний м'яз abductor, ōris m
відділяти seiungo, xxi, ctum, ēre
відзначити, відмічати noto, avi, atum,
āre
відновлений reductus, a, um
відомий notus, a, um
відомо notum est
відпадний deciduus, a, um
відросток processus, us m
відсутній absens, entis
відхаркувальний expectorans, antis
відчувати sentio, sensi, sensum, ēre
відчуття, чутивість sensus, us m
взьми Recipe
вікно fenestra, ae f
вільний liber, era, erum
вінцевий coronālis, e; coronarius, a, um
віра, надія spes, ei f
вірогідний probabilis, e
вірус virus, i n
вісім octo
вісімдесят octoginta
віск cera, ae f
вісна variola, ae f
вісна вітряна varicella, ae f
вісь, другий шийний хребець axis, axis m
вітати salūto, avi, atum, āre
вія ciliū, i n
вказівний шалець index, icis m
вказувати indico, avi, atum, āre
вкривати tēgo, xi, ctum, ēre
власний proprius, a, um
вливання injectio, ōnis f
внутрішній internus, a, um
внутрішньовенний
intravenosus, a, um
внутрішньом'язовий intramuscularis, e
вогнепальний sclopetarius, a, um
вода aqua, ae f
водень Oxygenium, i n

водопровід aquaeductus, us m
водиnistий aquosus, a, um
волаючий clamans, antis
волога, рідина humor, ōris m; liquor,
ōris m
вологий humidus, a, um
волокинистий fibrōsus, a, um
волокно fibra, ae f
волос capillus, i m; pilus, i m
ворота hilum, i n; porta, ae f
восьмий octavus, a, um
вощений ceratus, a, um
впорскування injectio, ōnis f
впорскувати injicio, jeci, jectum, ēre
всередині intra (Acc.)
вугілля carbo, ōnis m
вуздечка frenulum, i n
вузол nodus, i m
вузол венозний varix, icis f, m
вузол нервовий ganglion, i n
вухо auris, is f
вушко, вушна раковина auricula, ae f
вчений doctus, i, m (іменник); doctus,
a, um (прикметник)
вчитель magister, tri m
вчитися disco, didici, —, ēre; studeo,
ui, —, ēre
вхід aditus, us m
в'яжучий abstrigens, entis

Г

гачкуватий uncinatus, a, um
гачок hamulus, i m; uncus, i m
гарячий calidus, a, um
гарячка, пропасниця febris, is f
гілка ramus, i m
Гіппократ Hippocrates, is m
гіркий amarus, a, um
гіркота amarities, ei f
гірський montānus, a, um
глибокий profundus, a, um
глина argilla, ae f; bolus, i f
гліцерофосфат glycerophosphas, atis m
глотка pharynx, yngis m
глотковий pharyngeus, a, um
глюкоза glucosum, i n
гнилий cariosus, a, um
гнів ira, ae f
гнийний purulentus, a, um
говорити dico, dixi, dictum, ēre; loquor,
locutus sum, loqui
година hora, ae f
голова caput, itis n

головка capitulum, in
 голонний мозок encephalon, in
 голонний, основний, перший princeps,
 ipitis; principalis, e
 голонний, той, що відноситься до голо-
 ви cephalicus, a, um
 голос vox, vocis f
 голосовий vocalis, e
 гора, горб mons, montis m
 горб tuber, eris n
 горбистість tuberositas, atis f
 горбок, горбик tuberculum, in; collicu-
 lus, in
 горизонтальний horizontalis, e
 горицвіт (бот.) Adonis, idis m
 горло guttur, uris n
 горобина Sorbus, i f
 горохоподібний pisiformis, e
 гортанний laryngeus, a, um
 гортань larynx, yngis m
 гострий acer, acris, acre; acutus, a, um
 готувати paro, avi, atum, are; praeparo,
 avi, atum, are
 грам gramma, atis u
 гребінь crista, ae f; pecten, inis m
 грек Graecus, in
 грецький Graecus, a, um
 грицики Bursa pastoris
 громадянський civilis, e; civicus, a, um
 груди rectus, eris n
 грудна клітка thorax, acis m
 грудний pectoralis, e
 груднина sternum, in
 груднинний, стосується грудної клітки
 thoracicus, a, um; thoracalis, e
 груди, молочна залоза mamma, ae f
 грушоподібний piriformis, e
 губа labium, in
 губа, закруглений край labrum, in
 губний labialis, e
 губчастий spongiosus, a, um
 густий spissus, a, um
 гусячий anserinus, a, um

Д

давати do, dedi, datum, dare
 давній, античний antiquus, a, um
 давній, давніший, хронічний, застарі-
 лий vetus, eris, inveteratus, a, um
 два duo, duae, duo
 двадцять viginti
 дванадцятий duodecimus, a, um
 дванадцятишля кишка duodenum, in

дванадцять duodecim
 двісті ducenti, ae, a
 двічі bis
 двоголений biceps, ipitis
 двогорбковий bicuspidatus, a, um
 двоколірний bicolor, eris
 двоперий bipennatus, a, um
 дворогий bicornis, e
 двосторонній bilateralis, e
 двочеревцевий digastricus, a, um;
 biventer, tris
 де ubi, qua
 дельтоподібний deltoideus, a, um
 дентин dentinum, in
 день dies, ei m, f
 дерево arbor, eris f
 десятий decimus, a, um
 десять decem
 дециграм decigramma, atis n
 деякий nonnullus, a, um
 джерело fons, fontis m
 дльоподібний coracoideus, a, um
 диск discus, in
 дистильований destillatus, a, um
 дитина infans, antis m, f; puer, eri m
 дихальний respiratorius, a, um
 дихання respiratio, onis f
 дихання, дух; спирт spiritus, us m
 діабет diabetes, ae m
 діабетичний diabeticus, a, um
 діагноз diagnosis, is f
 діагностувати dignosco, gnovi, gnotum,
 ere
 діаметр diameter, tri f
 діафіз, тіло кістки diaphysis, is f
 діафрагма diaphragma, atis n
 дієта, спосіб харчування diæta, ae f
 дійсний verus, a, um
 ділити dividu, divisi, divisum, ere
 ділянка regio, onis f
 дім, будинок domus, us f
 діти liberi, orum m plur.
 дія actio, onis f
 для ad (Acc.), pro (Abl.)
 дно fundus, in m
 до ad (Acc.)
 добре bene
 добрий bonus, a, um
 доброзичливий benignus, a, um
 довгастий oblongatus, a, um
 довгий longus, a, um
 довго longe; diu
 додавати addo, addidi, additum, ere
 додатковий accessorius, a, um

доза dosis, is f
доказ argumentum, i n
долонний palmaris, e
долоня palma, ae f
доля, частка lobus, i m
допомагати adiūvo, adiūvi, adiūtum,
are

допоміжний adiuvans, antis
дорогий carus, a, um
дорсальний dorsalis, e
досвід experientia, ae f
досвідчений peritus, a, um
досить sat, satis
досліджувати, вивчати, обстежувати
examine, avi, atum, are
достиглий maturus, a, um
дотик, дотикова чутливість
tactus, us m

доцент docens, entis
лрбинний scalenus, a, um
дрижання tremor, oris m
дрібний subtilis, e; tener, era, erum
дрібно subtile
другий secundus, a, um
дуб Quercus, us f
дуга arcus, us m
дугоподібний arcuatus, a, um

Е

екзема eczema, atis n
екземпляр exemplar, aris n
екстракт extractum, i n
еластичний elasticus, a, um
еліксир elixir, iris n
еліпсоподібний ellipsoideus, a, um;
ellipticus, a, um
емаль enamelum, i n
емульсія emulsum, i n; emulsio, onis f
ендокард, внутрішня оболонка серця
endocardium, i n
епідемічний epidemicus, a, um
епіфіз, кінець кістки epiphysis, is f
етиловий aethylicus, a, um
ефедра Ephedra, ae f
ефект effectus, us m
ефір aether, eris m
ефірний aethericus, a, um

Ж

жар calor, oris m
желатиновий gelatinosus, a, um
живий vivus, a, um

живильний nutritius, a, um; nutriens,
entis; nutritivus, a, um
живити, годувати nutritio, ivi, itum, ire
живіт abdomen, is, n; venter, tris m
жир axungia, ae f; adeps, ipis m, f
жировий adiposus, a, um
жити vivo, xi, etum, ere
життя vita, ae f
жінка femina, ae f; mulier, eris f
жіночий femininus, a, um; muliebris, e
жовтий flavus, a, um
жовтиця icterus, i m
жовч fel, fellis n; bilis, is f
жовчний felleus, a, um; biliosus, a, um
жодний nullus, a, um
жувальний masticatus, a, um; masticato-
rius, a, um
жувальний м'яз masseter, eris m

З

з, із (кого? чого?) e, ex (Abl.)
з (чим? чим?) cum (Abl.)
за, для pro (Abl.)
завжди semper
завіса, парус velum, i n
завітка cochlea, ae f
завтра cras
заглиблення, западина, закуток
recessus, us m
заглотковий retropharyngeus, a, um
задній posterior, ius
задній мозок metencephalon, i n
заєць lepus, oris m
за законом науки (якомога краще, най-
кращим способом) lege artis
закінчувати finio, ivi, itum, ire
закон lex, legis f
закоханий amans, antis
закритий clausus, a, um
залишатися permaneo, mansi, mansum,
ere
залоза glandula, ae f; aden, enis m, f
заняття studium, i n
запалення inflammatio, onis f
запах odor, oris m
запізний, пізній serotinus, a, um
заплюсню tarsus, i m
зап'ясток carpus, i m
заради causā (прийм. Gen.)
заразний contagiosus, a, um; infec-
tiosus, a, um
засіб remedium, i n
засліпка, клапан valvula, ae f

заслона, клапан *valva*, ас f
 заспокійливий *sedativus*, а, um
 заспокоювати *sedo*, *avi*, *atum*, *are*; *levo*,
avi, *atum*, *are*
 застосовувати див. *аживати*
 затульний *obturatorius*, а, um
 захворювання *morbus*, і m; *aegritudo*,
inis f
 зацний *leporinus*, а, um
 зберігати *servo*, *avi*, *atum*, *are*
 збирати *colligo*, *collegi*, *collectum*, *ere*
 збір лікарський *species*, *erum* f plur.
 збавувати *agilo*, *avi*, *atum*, *are*
 збудливий *excilians*, *antis*
 звичайний *vulgaris*, *communis*, *e*
 звичка *consuetudo*, *inis* f
 звіробій *Hypericum*, і n
 зворотний *recurrens*, *entis*
 зв'язка *ligamentum*, і n
 згинач (м'яз) *flexor*, *oris* m
 здоровий *sanus*, а, um; *saluber*, *bris*,
bre; *validus*, а, um
 здоров'я *valefudo*, *inis* f; *salus*, *utis* f
 зелений *viridis*, *e*
 земля *terra*, ас f; *humus*, і f
 зернистий *granulosus*, а, um
 з'єднувати *coniungo*, *oxi*, *actum*, *ere*
 з'єднувати, спілкуватися *communico*,
avi, *atum*, *are*
 змійця *pupilla*, ас f
 зір *visus*, us m
 зірка *stella*, ас f
 зірчастий *stellatus*, а, um
 злоякісний *malignus*, а, um
 змінювати *vario*, *avi*, *atum*, *are*; *muto*,
avi, *atum*, *are*
 змішаний *mixtus*, а, um
 змішувати *misceo*, *miscui*, *mixtum*, *ere*
 знаходиться *loco*, *avi*, *atum*, *are*
 зобна залоза *thymus*, і m
 зовнішній *externus*, а, um
 золотий *aureus*, а, um
 зоровий *opticus*, а, um
 зразок, приклад *exemplar*, *aris* n; *exem-*
plum, і n
 зуб *dens*, *dentis* m
 зубець *cuspidis*, *idis* f
 зубне кістка, періодонт *periodontium*, і n
 зубний *dentalis*, *e*
 зубчастий *dentatus*, а, um
 зубчастий (пилкоподібний) *serratus*, а,
um
 зупинення *stupor*, *oris* m

I

і, та *et*; *que* (ставиться після сполучу-
 ваного іменника); *ac*; *atque*
 ім'я помен, *inis* n
 інгаляція *inhalatio*, *onis* f
 ін'єкція *infectio*, *onis* f
 іноді, іноколи *interdum*
 інструмент *instrumentum*, і n
 інсульт *insultus*, us m
 інтелігент *intelligens*, *entis*
 інфекційний *infectiosus*, а, um
 інший *alius*, *alia*, *aliud*
 інші, решта *ceteri*, *ac*, *a*
 існувати *existo* (*exsisto*), *stiti*, —, *ere*
 істеричний *hystericus*, а, um
 історія хвороби, анамнез *anamnesis*,
is f (*morbi*)

І

їжа *cibus*, і m
 їсти *edo*, *edi*, *esum*, *ere*

Й

йод *Iodum*, і n
 йодид *iodidum*, і n
 йодоформ *Iodoformium*, і n
 їти *vado*, *vasi*, —, *ere*
 їти догори, підійматися *ascendo*,
scendi, *scensum*, *ere*

K

каверна *caverna*, ас f
 какао *Cacao* (невідм.) n
 календи, перший день кожного місяця
Kalendae, *arum* f pl.
 календула, нагідки *Calendula*, ас f
 калій *Kalium*, і n
 кальцій *Calcium*, і n
 камінь *lapis*, *idis* m
 камфора *Camphora*, ас f
 камфорний *camphoratus*, а, um
 кам'янистий *petrosus*, а, um
 канал *canalis*, is m
 каналець *canaliculus*, і m
 капілярний *capillaris*, *e*
 капсула *capsula*, ас f
 кара, мука *poena*, ас f
 карієс *caries*, *ei* f
 каріозний *cariosus*, а, um

карк, задня частина шиї *nucha*, ae f
 карловарський *Carolinus*, a, um
 кафедра *cathedra*, ae f
 кашель *tussis*, is f
 квадратний *quadratus*, a, um
 квітка *flos*, *floris* m
 керувати *rego*, *rexi*, *rectum*, ere; *gubernare*,
avi, *atum*, are
 кислота *acidum*, i n
 кисть, рука *manus*, us f
 китайський *chinensis*, e
 кишка *intestinum*, i n
 кишка дванадцятипала *duodenum*, i n
 кишка клубова *ileum*, i n
 кишка ободова *colon*, i n
 кишка порожня *jejunum*, i n
 кишка сліпа *caecum*, i n
 кишка товста *crassum*, i n
 кишка тонка *intestinum tenue*
 кишковий *entericus*, a, um
 кількість *quantitas*, atis f
 кільце *anulus*, i m
 кінець *extremitas*, atis f; *finis*, is m;
extremum, i n
 кінцевий, найбільш віддалений
extremus, a, um
 кінцівка *membrum*, i n
 кір *morbili*, *orum* m (pl.)
 кірковий *corticalis*, e
 кістка *os*, *ossis* n
 кісткове сполучення *synostosis*, is f
 кістковий *osseus*, a, um
 кісткомозковий *medullaris*, e
 кісточка *ossiculum*, i n
 клапан *valvula*, ae f
 клиноподібний *cuneiformis*, e; *sphenoidalis*, e
 клініка *clinica*, ae f; *clinice*, es f
 клітина *cellula*, ae f; *cella*, ae f
 клітинний *cellularis*, e;
 клуб, куляша *coxa*, ae f
 клубовий *iliacus*, a, um
 клюква *Oxycoccus*, i m
 ключиця *clavicula*, ae f
 ключичний *clavicularis*, e
 книжка, книга, невеликий твір *libellus*, i m
 коваделко *incus*, *udis* f
 кодеїн *Codeinum*, i n
 кожний *quisque*, *quaeque*, *quodque*
 коклюш *pertussis*, is f
 колега *collega*, ae m
 колиниший *fluctuans*, ntis
 коліно *genu*, us n

колінце *geniculum*, i n
 колір *color*, *oris* m
 коло *circulus*, i m; *orbis*, is m; *orbiculus*, i m
 колотий *punctus*, a, um
 кома (мед.) *coma*, atis n
 конвалія *Convallaria*, ae f
 консервант *conservans*, ntis
 консервованний *conservatus*, a, um
 консультант *consultans*, ntis
 кора *cortex*, *icis* m
 кореневий *rhizoma*, atis n
 корисний *utilis*, e
 корінь *radix*, *icis* f
 коробка *scatula*, ae f
 коропа *vacca*, ae f
 коронка (зуба) *corona*, ae f (*dentis*)

короста *scabies*, ei f
 короткий *brevis*, e
 косий *obliquus*, a, um
 кофеїн *Coffeinum*, i n
 кохання *amor*, *oris* m; *venus*, *eris* f
 крапцевий *sartorius*, a, um
 край *margo*, *inis* m
 крапля *gutta*, ae f
 краснуха *rubeola*, ae f
 кращий *melior*, *ius*
 крижі *sacrum*, i n
 крижовий *sacralis*, e
 крижово-куприковий *sacrocoxygeus*, a, um
 крило *ala*, ae f; *penna*, ae f
 крилопіднебінний *pterygopalatinus*, a, um
 крилоподібний *pterygoideus*, a, um;
alaris, e

кристал *crystallus*, i f
 критичний *criticus*, a, um
 крип *Foeniculum*, i n
 кров *sanguis*, *inis* m; *haema*, atis n
 кровеносний *sanguifer*, *era* erum
 кровообіг *circulatio sanguinis*
 кров'яний *sanguineus*, a, um
 кропива *Urtica*, ae f
 крохмаль *Amylum*, i n
 круглий *teres*, *etis*; *rotundus*, a, um
 крушина *Frangula*, ae f
 кубоподібний *cuboideus*, a, um
 куля *globus*, i m; *sphaera*, ae f (*sphera*)
 (грец.)

куляша *coxa*, ae f
 куприк *soccyx*, *ygis* m
 куприковий *coxygeus*, a, um
 куріння *fumatio*, *onis* f
 кусати *mordeo*, *momordi*, *morsum*, ere

кут *angulus, i m*
кутовий *angularis, e*

Л

лабіринт *labyrinthus, i m*
лабіринтовий *labyrinthicus, a, um*
лаборант *laborans, antis*
ларингіт, запалення гортані *laryngitis, itidis f*

латеральний, бічний *lateralis, e*
латинський *Latinus, a, um*
легеневий *pulmonalis, e*
легеня *pulmo, ōnis m*
легкий *facilis, e; levis, e*
легко *facile; facilliter*
лежати *jaceo, cui, citum, ere*
леміш *vomer, eris m*
лимонний *citricus, a, um*
лимонник *Schizandra, ae f*
лист *folium, i n*
листок, зовнішній зародковий *ectoderma, atis n*

лити, заливати *infundo, fudi, fusum, ere*
литка *sura, ae f*
лихоманка, гарчка *febris, is f*
лице, поверхня *facies, ei f*
лицевий *facialis, e*
лівий *sinister, tra, trum*
ліжка *infundibulum, i n*
лікар *medicus, i m; iater, tri m (rp.)*
лікарня *hospitium, i n*
лікарський, лікувальний *medicatus, a, um; medicinalis, e*
лікарський засіб *remedium, i n*
ліки *medicamentum, i n; pharmakon, i n (грец.)*

лікоть *cubitus, i m*
ліктьова кістка *ulna, ae f*
ліктьовий *ulnaris, e*
ліктьово-п'ястковий *ulnocarpus, a, um*
лікування *curatio, ōnis f*
лікувати *curo, avi, atum, are; medico, avi, atum, are; medeor, -, eri (вимагає Dat.)*

лімфа *lymphā, ae f*
лімфатичний *lymphaticus, a, um*
лінімент, рідка мазь *linimentum, i n*
лінія *linea, ae f*
ліс *silva, ae f*
лісовий *silvester, tris, tre*
літера, буква *littera, ae f*
лічити, рахувати *numero, avi, atum, are*
лоб *frons, frontis f*

лобний *frontalis, e*
ложка *cochlear, aris n*
лукниця, солодка, солодковий корінь *Liquiritia, ae f; Glycyrrhiza, ae f*
лопатка *scapula, ae f*
лопатковий *scapularis, e*
луска *squama, ae f*
лускатий, лускоподібний *squamosus, a, um*
любити, кохати *amo, avi, atum, are*
людина *homo, inis m*
людський *humanus, a, um*
лямбдоподібний *lamboideus, a, um*
льон *Linum, i n*

М

магній, магнезія *Magnesium, i n; Magnium, i n;*
мазь *unguentum, i n*
майбутній *futurus, a, um*
мак *Papaver, eris n*
максимальний, найбільший *maximus, a, um*
мала гомілкova кістка *fibula, ae f*
малий *parvus, a, um*
малий, менший *minor, minus*
маліна *Rubus idaeus, Gen. sg. Rubi idaei*

малогомілквий *fibularis, e; peroneus, a, um (peroneus)*
маларія *malāria, ae f*
марля, бинт *tela, ae f*
маса *massa, ae f*
масло тверде *butyrum, i n*
мати, володіти *habeo, ui, itum, ere*
мати; мозкова оболонка *mater, tris f*
матка *uterus, i m*
матковий *uterinus, a, um*
мед *mel, mellis n*
медицина *medicina, ae f*
медіальний *medialis, e*
менингіт, запалення мозкової оболонки *meningitis, itidis f*
мениск *meniscus, i m*
мертвий *mortuus, a, um*
метал *metallum, i n*
метастатичний *metastaticus, a, um*
метафіз, погранична частина кістки *metaphysis, is f*
метод *methodus, i f*
мечоподібний *xiphoideus, a, um*
ми *nos*
мигдальник *tonsilla, ae f*

мигдаликовий tonsillaris, e
 мигдаль (дерево) Amygdalus, i f
 мигдаль (плід) amygdala, ae f
 чило саро, onis m
 мис, виступ promontorium, i n
 мистецтво ars, artis f
 мити, купати lavo, avi, atum, are
 між inter (Acc.)
 міжсезонний intervenosus, a, um
 міжзап'ястковий intercarpeus, a, um
 міжкістковий interosseus, a, um
 міжклинноподібний intercuneiformis, e
 міжключичний interclavicularis, e
 міжреберний intercostalis, e
 міжфаланговий interphalangeus, a, um
 мізинець digitus minimus
 мій, моя, моє meus, mea, meum
 мікстура mixtura, ae f
 міліграм milligramma, atis n
 мілілітр millilitrum, i n
 мінімальний, найменший minimus, a, um
 міра, спосіб modus, i m
 міст pons, pontis m
 містити, складатися, тримати contineo,
 ui, tentum, ere
 місце locus, i m
 місцевий localis, e
 місцевість, ділянка regio, onis f
 місяць (календарний) mensis, is m
 мітральний mitralis, e
 міхур vesica, ae f
 міхурець vesicula, ae f
 міхуровий vesicalis, e
 міцний firmus, a, um
 мішати, змішувати misceo, miscui,
 mixtum, ere
 мішечок sacculus, i m
 мішок saccus, i m
 мова lingua, ae f
 мовчати taceo, ui, itum, ere
 могли, бути в змозі possum, potui, posse
 могутній potens, ntis
 мозкова оболонка meninx, ngis f
 мозковий cerebialis, e
 мозок великий cerebrum, i n
 мозок головний encephalon, i n
 мозок (хребтовий), спинний medulla, ae f
 мозок малий, мозочок cerebellum, i n
 мозок проміжний diencephalon, i n
 мозолистий callosus, a, um
 молоко lac, lactis n
 молоток malleus, i m
 молоточок malleolus, i m
 молочний lacteus, a, um

момент momentum, i n
 море mare, is n
 морський marinus, a, um
 морик paula, ae m
 мочити, вимочувати macero, avi, atum, are
 мошонка, жалитка scrotum, i n
 мудрий, розумний sapiens, entis
 мурашиний formicicus, a, um
 м'яз musculus, i m
 м'язовий musculosus, a, um; muscularis, e
 м'який mollis, e; pius, a, um
 м'ясний carneus, a, um
 м'ясо caro, carnis f
 м'ясе, сосочок caruncula, ae f
 м'ята Mentha, ae f

Н

на, в in (з Acc. — на питання куди?, в
 що? з Abl. — де?, в чому?)
 набрек oedema, atis n
 навіть, також, ще etiam
 навколо, навкруги circa (Acc.)
 навколососновий paranasalis, e
 навколососноподібний paramastoideus, a,
 um
 навоскований, пощений ceratus, a, um
 навчатися старanno studeo, ui, —, ere
 надбрінний superciliaris, e
 надвиросток epicondylus, i m
 надгортанник epiglottis, idis f
 надія spes, ei f
 надперенісся glabella, ae f
 надп'ятова кістка, таранна кістка ta-
 lus, i m
 надп'ятковий talaris, e
 надп'яково-кістковий talocalcaneus, a, um
 надчерев'я epigastrium, i n
 надшкір'я epidermis, is f
 назад, раніше retro
 назва nomen, inis n
 називати nomino, avi, atum, are; apel-
 lo, avi, atum, are; voco, avi, atum, are
 найбільший maximus, a, um
 найкращий optimus, a, um
 найменший minimus, a, um
 найнижчий imus, a, um
 наколінний patellaris, e
 наколінок infundo, fudi, fustum, ere
 наливати infundo, fudi, fustum, ere
 намет tentorium, i n
 наперстянка Digitalis, is f
 напівнепарний hemiazygos (грец.)
 (невідм.)

напівовальний semiovalis, e
 напівперий semipennatus, a, um
 напій potio, ōnis f; potus, us m
 нирив abscessus, us m
 ниркоз necrosis, is f
 народ, натовп populus, i m; vulgus, i n
 народжений natus, a, um
 народжуватися nascor, natus sum,
 nasci 3
 насіння semen, mis n
 настій infusum, i n
 настоєнка tinctura, ae f
 натрій Natrium, i n
 натуральний naturalis, e
 натягач, навішник tensor, ōris m
 наука scientia, ae f; ars, artis f
 наш, наша, наше noster, tra, trum
 нашатирно-ганусові краплі liquor
 Аштоніі anisatus
 не пов, не
 небезпечний periculosus, a, um
 невизначений incertus, a, um
 невиліковний insanabilis, e; incur-
 bilis, e
 невідомий ignotus, a, um
 негайно statim
 недостатність insufficientia, ae f
 некроз necrosis, is f
 нема non (esse)
 необхідний necessarius, a, um
 непарний impar, āris; azygos (грец.)
 неподілений indivisus, a, um
 нерв nervus, i m
 нервовий nervosus, a, um
 нерухомий immobilis, e
 несправжній, ушпий spurrius, a, um
 нижній inferior, ius
 нижня щелепа mandibula, ae f
 нижньощелепний mandibularis, e
 низхідний descendens, entis
 нирка ren, renis m
 нирковий renalis, e
 нитка, волокно filum, i n
 ниткоподібний filiformis, e
 ніготь unguis, is m
 ніж quam
 ніжка, стебло pediculus, i m
 нідра, передній носовий отвір naris, is f
 ніколи nunquam
 ніс nasus, i m
 нітрат nitras, ātis m
 нітрит nitris, ātis m
 ніхто nemo, mis m, f
 нічого нема nihil est

новий novus, a, um
 новокітк Novocatum, i n
 новоутворення neoplasma, ātis n
 нога, стопа pes, pedis m
 носовий nasalis, e
 носогиднебінний nasopalatinus, a, um
 нутро, внутрішні органи viscus, ēris n;
 viscera, um (n. pl.)
 нутряний splanchnicus, a, um
 нюх olfactus, us m
 нюховий olfactorius, a, um

О

обвід circumferencia, ae f
 обертач (м'яз) rotator, ōris m
 облатка oblata, ae f
 обличчя, поверхня facies, ei f
 оболонка tunica, ae f
 оболонка матки слизова, ендометрій
 endometrium, i n
 оброблювати, лікувати, викладати (дум-
 ки) tracto, tractavi, tractatum, are
 овальний ovalis, e
 огинаючий circumflexus, a, um
 огляд, значення examinatio, ōnis f
 оглядати, досліджувати examino, avi,
 atum, are
 одержувати accipio, cepi, ceptum, ere
 один unus, a, um
 одинадцятий undecimus, a, um
 одноперий unipennatus, a, um
 ожирілий adiposus, a, um
 оздоровити sano, avi, atum, are
 ознака signum, i n; symptoma, ātis n;
 nota, ae f
 окісти periosteum, i n
 окісти зубне periodontium, i n
 око oculus, i m
 оксид oxydum, i n
 окуліст, офтальмолог oculista, ae m;
 ophthalmologus, i m
 олійний oleosus, a, um
 олія oleum, i n
 операція operatio, ōnis f
 оперувати opero, avi, atum, are
 опій Opium, i n
 опір resistantia, ae f
 опонент opponens, entis
 опускач (м'яз) depressor, ōris m
 орбітальний, що стосується очної ямки
 orbitalis, e
 орган organon, i n; organum, i n (грец.)
 організм organismus, i m

осаджений praecipitatus, a, um
 основа basis, is f
 основний basilaris, e
 особа persona, ae f
 остистий spinosus, a, um
 острога, шпора calcar, aris n
 ость spina, ae f
 отвір porus, i m; foramen, inis n;
 apertura, ae f
 оточений валом vallatus, a, um
 отруйний toxicus, a, um; venenatus, a,
 um
 отрута virus, i n; venenum, i n
 оцет acetum, i n
 очевидець, свідок testis, is m
 очеревинний peritoneus, a, um (peri-
 toneus)
 очищений depuratus, a, um; rectificatus,
 a, um
 очна ямка, орбіта orbita, ae f
 очний ophthalmicus, a, um

П

павутинний, павутиноподібний arach-
 noideus, a, um
 натуха sinus, us m
 палець digitus, i m
 пальпувати, прощупувати, обмацувати
 palpo, avi, atum, are
 пальцевий, пальцеподібний
 digitalis, e; digitatus, a, um
 пам'ять, згадка memoria, ae f
 папір charta, ae f
 пара, двос par, paris n
 пара, пар vapor, oris m
 парасимпатичний parasympathicus, a, um
 парафін paraffinum, i n
 парафінований paraffinatus, a, um
 паренхіма, м'якуш parenchyma, atis n
 парний par, paris
 пахва, пахвова ямка axilla, ae f
 пахвина inguen, inis n
 пацієнт patients, entis
 педіатр, дитячий лікар paediatric, tri m
 петлюстковий petalis, e
 первинний primarius, a, um
 переважно plerumque, praecipue
 перегородка septum, i n
 перегортати, перевертати vertere, verti,
 versum, ere
 перед ante (Acc.)
 передвісник (хвороби) prodromus, i m
 передміхурова залоза prostata, ae f

передній anterior, ius
 передпліччя antebrachium, i n
 передсердя atrium, i n
 перекис peroxidum, i n
 переливання transfusio, onis f
 перелом fractura, ae f
 переміжний intermittens, entis
 перетинка, оболонка membrana, ae f
 перетинчастий, мембранний membra-
 naceus, a, um
 переходити через, проходити transeo, ii,
 itum, tre
 перехрестя chiasma, atis n; decussatio,
 onis f
 перець Piper, eris n
 перикард, осердя pericardium, i n
 периферичний periphericus, a, um
 периферія, обвід peripheria, ae f
 період periodus, i f
 перкутувати, простукувати
 percutio, percussi, percussum, ere
 перстеноподібний cricoideus, a, um
 перший primus, a, um
 петля ansa, ae f; lemniscus, i m
 печера, каверна caverna, ae f
 уєчера, порожнина antrum, i n
 печеристий cavernosus, a, um
 печінка hepar, atis n; iecur, oris n (у тва-
 рин)
 печінковий hepaticus, a, um
 умільний, стараний diligens, entis
 писати scribo, psi, ptum, ere
 півень gallus, i m
 півкуля hemisphaerium, i n (hemi-
 spherium)
 під sub (Acc., на питання куди?, в що?,
 Abl. — де?, в чому?)
 підборіддя mentum, i n
 підборідний mentalis, e
 підвищення eminentia, ae f
 підвищення великого пальця кисті
 thepar, aris n
 підвищений suspensorius, a, um
 підіймач (м'яз) levator, oris m
 підключичний subclavius, a, um
 підколінний popliteus, a, um
 підколінок, підколінна ямка poples, itis m
 піднебінний palatus, a, um
 піднебіння palatum, i n
 піднижньощелепний submandibularis, e
 піднімати, полегшувати levo, avi, atum,
 are
 підошва planta, ae f
 підошовний plantaris, e

підпотиличний suboccipitalis, e
 підсерозний subserosus, a, um
 підслизовий submucosus, a, um
 підсухожильний subtendineus, a, um
 підшкірний subcutaneus, a, um; hypoder-
 maticus, a, um
 підшкірний м'яз ший platysma, atis n
 підшлункова залоза pancreas, atis n
 підшлунковий hypogastricus, a, um
 під'язикова кістка os hyoideum
 під'язиковий sublingualis, e; hypoglossus,
 a, um
 пізнавати cognosco, novi, notum, ēre
 пізній serotinus, a, um
 пізно sero, tarde
 лікуватися, лікувати curo, avi, atum,
 ēre
 пілорус, воротар pylorus, i m
 пілюля pilula, ae f
 піраміда pyramis, amidis f
 пірамідальний pyramidalis, e
 пір'ястий pennatus, a, um
 після post (Acc.)
 піт sudor, oris m
 піхва, вагіна vagina, ae f
 плазма, рідка частина крові plasma,
 atis n
 пластинка lamina, ae f
 пластр emplastrum, i n
 плече brachium, i n
 плечова кістка humerus, i m
 плечовий humeralis, e
 плісти, текти fluo, fluxi, fluxum, ēre
 плід fructus, us m
 пляшка lagena, ae f
 по, порівну ana (в рецептах скороче-
 но aa)
 поверхневий facialis, e; superficialis, e
 поверхня facies, ei f; superficies, ei f
 повинен (бути повинним) debeo, bui,
 bitum, ēre
 повіка palpebra, ae f
 повітря aer, aeris m
 повітряний, дихальний pneumaticus, a,
 um
 повний plenus, a, um
 поворотний recurrens, entis
 повторяти repeto, ivi, itum, ēre
 поганий malus, a, um
 погано male
 подвійний duplex, icis; ambiguus, a, um
 подібний similis, e
 поділений divisus, a, um
 поділяти divido, divisi, divisum, ēre

позаду, після post (Acc.)
 позбавлений expers, eris
 поздовжний longitudinalis, e
 позначати signo, avi, atum, ēre
 покрити, оболонка, обшивка tegmentum,
 i n; tegumentum, i n; tegumentum, i n
 покрити, захищати tego, texi, tectum,
 ēre; protego, texi, tectum, ēre
 поле area, ae f
 поли гіркий Absinthium, i n
 половинний dimidius, a, um
 пологи partus, us m
 улоסקання gargarisma, atis, n
 польовий campester, tris, tre
 попередній anterior, ius
 попереk lumbi, orum m pl.
 поперековий lumbalis, e
 поперечний transversus, a, um; transver-
 salis, e
 поранений vulneratus, a, um
 поранення vulnus, eris n
 порізаний concisus, a, um
 порожнина cavitas, atis f; cavum, i n
 порожнистий cavus, a, um; concavus,
 a, um
 порок, завада vitium, i n
 порошок pulvis, eris m
 порушений, пошкоджений laesus, a, um
 послаблюючий laxans, antis; purgativus,
 a, um
 постійний permanens, entis
 поступати, вступати intro, avi, atum, ēre
 посуд, судина vas, vasis n
 потилиця occiput, itis n
 потиличний occipitalis, e
 потім postea
 потогінний diaphoreticus, a, um
 по три terni, ae, a
 потрібний necessarius, a, um
 потрібно necesse est
 потрійний triplex, icis; trigeminus, a, um
 початок, вхід initium, i n
 початок, походження origo, inis f
 почервоніння rubor, oris m
 почесть (багатство) divitiae, arum f pl.
 почувати, відчувати sentio, senti, sen-
 sum, ēre
 почувати себе se habere
 пояс cingulum, i n; zoster, eris m (rp.)
 пояс, зона zona, ae f
 правий dexter, tra, trum
 практикант practicans, antis
 працювати laboro, avi, atum, ēre
 праця labor, oris m

препарат praeparatum, i n
при ad (Acc.)
привідний adductorius, a, um
привідний (м'яз) adductor, oris m
привушна залоза parotis, tidis f
приготовляти praeparo, avi, atum, are
присмний suavis, e; iucundus, a, um
приймати sumo, psi, ptum, ere
приклад exemplum, i n
прикріплений affixus, a, um; fixus, a, um
приносящий, що приносить afferens, entis
припарка cataplasma, atis n
приписувати praescribo, psi, ptum, ere
природа natura, ae f
природжений congenitus, a, um; innatus, a, um
природний naturalis, e
приросток, апофіз apophysis, is f
присіновий, вестибулярний vestibularis, e
присінок vestibulum, i n
прихований saphenus, a, um; occultus, a, um
приходить venio, veni, ventum, ire
причина causa, ae f
про de (Abl.)
прогноз prognosis, is, f
продірявлений perforatus, a, um
прозорий limpidus, a, um; lucidus, a, um
проколювати perforo, avi, atum, are
проколюючий perforans, antis
проксимальний, той, що ближче (до ту-
луба) proximalis, e
пролежень decubitus, us m
промежина perinaeum, i n (perineum)
променевий radialis, e
проміжний intermedius, a, um
проміжок interstitium, i n
промінь, променева кістка radius, i m
проносний laxus, autis
простий simplex, icis
простір spatium, i n
проти contra (Acc.)
протилежний opponens, entis
протитрута antidotum, i n
протока ductus, us m; meatus, us m
проходити, переходити transeo, ii (ivi),
itum, tre
продіжувати colo, avi, atum, are
проста кишка rectum, i n
прямий rectus, a, um
пульпа pulpa, ae f
пульс pulsus, us m
пупковий umbilicalis, e

пупок umbilicus, i m; omphalus, i m
пустирник Leonurus, i m
пухлина, припухлість tumor, oris m
пучок, сніп fascis, is m
п'ястковий metacarpus, a, um
п'ясток metacarpus, i m
п'ятий quintus, a, um
п'ятипелюстковий quinquepetallus, a, um
п'ята calcaneum, i n
п'ятова кістка calcaneus, i m
п'ятковий calcaneus, a, um
п'ять quinque
п'ять разів quinquies

Р

раз (один) semel
райдушка оболонка iris, iridis f
рак cancer, cri m; carcinoma, atis n
раковина concha, ae f
рана vulnus, eris n
ранній praematurus, a, um
раний lacer, era, erum; laceratus, a, um
реберний costalis, e
ребро costa, ae f
ревмиз Rheum, i n
ревматизм rheumatismus, i m
ректальний, прямокишковий rectalis, e
рецепт receptum, i n
реципієнт recipiens, entis
речовина substantia, ae f; materia, ae f
решітчастий ethmoidalis, e; cribrosus,
a, um
риб'ячий жир oleum iecoris Aselli
рицина (бот.) Ricinus, i m
рівний, однаковий aequalis, e; par, paris
рідини liquor, oris m
рідкий liquidus, a, um; liquidus, a, um
рідкий, нерозплавлений rarus, a, um
рідко raro
ріжок, ріг cornu, us m
різаний incisus, a, um
різець (зуб) incisivus (dens)
різний, різноманітний varius, a, um
різниця differentia, ae f
рік annus, i m
річ, справа res, rei f
робити, створювати efficio, feci, sectum, ere
рогова cornea, ae f
роговий corneus, a, um
розведений dilutus, a, um
роздвоєний bifurcatus, a, um
розгинач (м'яз) extensor, oris m

розмішати, поселати *constituo, stitui, stitutum, ere*
 розміщений, розташований *locatus, a, um; situs, a, um*
 розріз *incisio, ōnis f*
 розріз; розтин (трупа) *sectio, ōnis f*
 розрізняти *distinguo, distinxi, distinctum, ere*
 розтирати *terō, trivi, tritum, ere*
 розум *mens, mentis f; ingenium, i n*
 розумний *sapiens, entis*
 розчин *solutio, ōnis f*
 розчинний *solubilis, e*
 розчинити *solvo, solvi, solutum, ere*
 розшліпний, отвір *hiatus, us m*
 ромашка (бот.) *Chamomilla, ae f*
 ромбоподібний *rhomboideus, a, um*
 рослина *planta, ae f*
 рот *os, oris o*
 ртуть *Hydrargyrum, i n*
 рубець *cicatrix, icis f*
 рука, кисть *manus, us f*
 рукоятка *manubrium, i n*
 рушій, двигун *motor, oris m*
 руховий *motorius, a, um*
 рухомий *mobilis, e*
 ряд *series, ei f*

C

сальний *sebaceus, a, um*
 сальник *omentum, i n*
 сальниковий *omentalis, e*
 сам, сама, саме *ipse, ipsa, ipsum*
 сантиметр *centigramma, ōtis n*
 свердлити *foro, avi, atum, are*
 свинячий *suillus, a, um; porcīnus, a, um*
 свіжий *recens, entis*
 свій, своє, своє *suus, sua, suum*
 світити, сяяти, блищати *luceo, lixi, —, ere*
 світло *lux, lucis f*
 свічка *suppositorium, i n*
 сегмент, відрізок *segmentum, i n*
 секреція *secretio, ōnis f*
 селезінка *splen, splēnis m; lien, lienis m*
 сенна (бот.) *Senna, ae f*
 серед, між *inter (Acc.)*
 середина *medianum, i n; mediocritas, ōtis f*
 серединний *mediānus, a, um*
 середній *medius, a, um*
 середній мозок *mesencephalon, i n*

середня частина живота *mesogastrium, i n*
 серпоподібний *falciformis, e*
 серце *cor, cordis n*
 серцевий *cardiacus, a, um*
 серцевий м'яз *myocardium, i n*
 сеча *urina, ae f*
 сечівник *urethra, ae f*
 сечовід *ureter, eris m*
 сечогінний *diureticus, a, um*
 сивина *canities, ei f*
 сигмоподібний *sigmoideus, a, um*
 сила, міць *vis, f*
 сильний *validus, a, um; firmus, a, um; robustus, a, um; vehemens, ōtis*
 сильноподібний *heroicus, a, um*
 симпатичний *sympathicus, a, um*
 симптом *symptoma, ōtis n*
 синдром *syndromum, i n*
 синтоміцин *Synthomycinum, i n*
 сироватка *serum, i n*
 сироп *sirupus, i m*
 система *systema, ōtis n*
 сідло *sella, ae f*
 сідниці *pates, ium f pl.*
 сіднична кістка *ischium, i o*
 сідничний *ischiadicus, a, um; gluteus, a, um (glutaeus)*
 сік *succus, i m*
 сік молочний, лімфа (кишкова) *chylus, i m*
 сіль *sal, salis m, n*
 сім *septem*
 сірий *cinereus, a, um; griseus, a, um*
 сірка *Sulfur, ūris n*
 сітка *rete, retis n*
 сітківка *retina, ae f*
 сіяти *sero, sevi, satum, ere*
 сказ *rabies, ei f*
 скелет *sceletum, i n; skeleton, i n*
 скипидар *oleum Terebinthinae*
 скільки *quantum*
 скільки загодно *quantum libet*
 скільки треба *quantum satis*
 складати *consto, stiti, starus, are*
 складка *plica, ae f*
 складний *compositus, a, um*
 склепіння *fofnix, icis m*
 склепіння черепа *calvaria, ae f*
 скляний *vitreus, a, um*
 скроневий *temporalis, e*
 скроня *tempus, oris o*
 славетний, відомий *clarus, a, um; gloriosus, a, um*

слиз mucilago, inis f
слизовий mucosus, a, um
слізний lacrimalis, e
сліпий caecus, a, um
слово verbum, i n
слух auditus, us m
слухати audio, i vi, itum, ire
слуховий auditivus, a, um; acusticus,
a, um
сльоза lacrima, ae f
смак, почуття смаку gustus, us m; sa-
por, oris m
смертельний letalis, e; mortifer, era,
erum
смерть mors, mortis f
смуга stria, ae f
смугастий striatus, a, um
снопідійний somnifer, fera, ferum; hypno-
ticus, a, um
собака canis, is f, m
собачий caninus, a, um
собі, собою, себе se
солодкий dulcis, e
сонний, що стосується сонної артерії
caroticus, a, um
сонячний solaris, e
соншник (бот.) Helianthus, i m
соскоподібний mastoideus, a, um
сосна Pinus, i f
сосочок, сосок papilla, ae f
спайка commissura, ae f
спати dormio, i vi, itum, ire
специфічний specificus, a, um
спина dorsum, i n
спинномозковий spinalis, e
спирт, дихання, дух spiritus, us m
спиртовий spirituosus, a, um
спілий, достиглий maturus, a, um
сплетення plexus, us m
сподіватись spero, avi, atum, are
спокій, відпочинок quies, etis f
сполучення, зв'язок conjugatio, onis f;
iunctura, ae f
сполучний, зв'язуючий communicans,
antis; reuniens, entis
сполучний, з'єднувальний coniugatus,
a, um; conjunctivus, a, um
спорошкований pulveratus, a, um
спосіб modus, i m
спостерігати observo, avi, atum, are
справа, річ res, rei f
справжній verus, a, um
стан, положення status, us m
стебло caulis, is m

стерно femur, oris n
стеновий femoralis, e
стеноз, звуження stenosis, is f
стерилізувати steriliso, avi, atum, are
стерильний sterilis, e
стискач, констриктор, звужувач con-
strictor, oris m; compressor, oris m
стинка paries, etis m
стовп columna, ae f
стопа, нога pes, pedis m
стравохід oesophagus, i m (esophagus)
стравохідний oesophageus, a, um
страждати, хворіти, працювати laboro,
avi, atum, are; patior, passus sum,
pati, 3
стреміще stapes, edis m
стрептоцид Streptocidum, i n
стрихнін Strychninum, i n
стрижень scapus, i m
стрілоподібний sagittalis, e
струна chorda, ae f
стрункий gracilis, e
студент studens, entis
суглоб articulatio, onis f
суглобовий articularis, e
судина vas, vasis n
судинний vascularis, e; vasculosus,
a, um
сульфат sulfas, atis m
сумка bursa, ae f
сумлінно, старанно deligenter
сумнівний dubius, a, um
супротивник antagonista, ae m
супутний comitans, antis
сухий siccus, a, um
сухожилок tendo, inis m
сухожильний tendineus, a, um
сухоти phthisis, is f
сухотний phthisicus, a, um
сушити sicco, avi, atum, are
сходина scala, ae f
сьогодні hodie
сьомий septimus, a, um

Т

таблетка tabuletta, ae f
таз pelvis, is f
тазовий pelvinus, a, um
так sic, ita
такий (про якість) talis, e; tantus, a,
um
тварина bestia, ae f; animal, alis n
твердий, суворий, важкий durus, a, um

твір, праця opus, eris n
 темний, затемнений obscurus, a, um;
 fuscus, a, um
 теперішній, присутній praesens, entis
 терапевтичний, лікувальний therapeu-
 ticus, a, um
 термінологія terminologia, ae f
 терморис, мішатник (бот.) Ther-
 mopsis, idis f
 терпеливий patiens, entis
 третій tritus, a, um
 тисяча mille
 тиф typhus, i m
 тіло corpus, oris n
 тільки solum, tantum, modo
 тільки corpusculum, i n
 тім'я vertex, icis m
 тім'яний parietalis, e
 тім'ячко, джерельце fonticulus, i m
 тканина, шар tela, ae f; textus, us m
 ткани texo, texui, textum, ere
 товариш (по роботі) collega, ae m
 товстий crassus, a, um
 той, та, те is, ea, id; ille, illa, illud
 тонкий tenuis, e
 торкатися, досягати tango, tetigi,
 lactum, ere
 точка, крапка punctum, i n
 трава herba, ae f
 травлення digestio, onis f
 травма trauma, atis n
 травневий majalis, e
 травний digestorius, a, um
 тракт, шлях tractus, us m
 трапецієподібний trapezoideus, a, um;
 trapezius, a, um
 трахея trachea, ae f
 третій tertius, a, um
 три tres, tria
 триголовий triceps, ipitis
 тригорбовий tricuspidatus, a, um;
 tricuspidalis, e
 тридцять triginta
 триколовий tricolor, oris
 трикутний trigonalis, e
 трикутник trigonum, i n
 тричі ter
 тричастий trigeminalis, e; trigeminus, a, um
 тропічний tropicus, a, um
 трофічний trophicus, a, um
 труба tuba, ae f
 труба, канал tubus, i m
 туберкульоз tuberculosis, is f

тулуб, стовбур truncus, i m
 турецький turcicus, a, um
 тяжкий gravis, e; difficilis, e

У

у, в in (куди? в що? Acc.; в чому? de?
 Abl.)
 убивати neco, avi, atum, are; occido,
 cidi, cisum, ere
 уважно attente
 увесь omnis, e
 укріплювати munio, iui, itum, ire
 укукус morsus, us m
 умова conditio, onis f
 ускладнений complicatus, a, um
 утворення formatio, onis f
 утворювати formo, avi, atum, are
 утворюватися, робити, ставити fio,
 factus sum, fieri
 учень discipulus, i m

Ф

фазя phasis, is f
 фаланга phalanx, ngis f
 фармакологія pharmacologia, ae f
 фармацевт pharmaceuta, ae m
 фармацевтичний pharmaceuticus, a, um
 фасція, стяга fascia, ae f
 фіалка (бот.) Viola, ae f
 фіброзний fibrosus, a, um
 фізіологічний physiologicus, a, um
 фільтрувати filtro, avi, atum, are
 фістула, свиць, норця fistula, ae f
 форма forma, ae f
 формоутворюючий constituens, entis
 формувати formo, avi, atum, are
 фосфат phosphas, atis m
 фрукт fructus, us m
 функція functio, onis f
 фурункул furunculus, i m

Х

хвіст cauda, ae f
 хворий aegrotus, a, um; aeger, gra,
 grum
 хворіти laboro, avi, atum, are
 хвороба, захворювання morbus, i m;
 aegritudo, inis f
 хвостатий caudatus, a, um
 хвостовий caudalis, e

хід, прохід *meatus*, *us m*
хірург *chirurgus*, *m*
хірургічний *chirurgicus*, *a, um*
хлопчик *puer*, *eri m*
хлористоводневий *hydrochloricus*, *a, um*
хлороформ *Chloroformium*, *n*
холодний *frigidus*, *a, um*
хороший *bonus*, *a, um*
хребетний, хребцевий *vertebralis*, *e*
хребець *vertebra*, *ae f*
хробак, черв'як *vermis*, *is m*
хробакоподібний *vermiformis*, *e*
хронічний *chronicus*, *a, um*
хрящ *cartilago*, *inis f*
хрящовий *cartilagineus*, *a, um*
хто? *quis?*
худий *jejunus*, *a, um*

Ц

цей, ця, це *hic*, *haec*, *hoc*
цемент *caementum*, *i n* (*caementum*, *i u*)
центр *centrum*, *i n*
центральний *centralis*, *e*
цибулина (очна) *bulbus (oculi)*, *i m*
цинк *Zincum*, *i n*
цитварний полин *Cina*, *ae f*
цілющий *saluber*, *bris*, *bre*; *medicatus*, *a, um*
цукор *saccharum*, *i n*

Ч

чайний *theaeus*, *a, um*
час *tempus*, *oris n*
частина *pars*, *partis f*; *portio*, *onis f*
частка *lobus*, *i m*
часто *saepe*
червоний *ruber*, *bra*, *brum*
чергуватись *alternare*, *avi*, *atum*, *are*
черевний *abdominalis*, *e*; *ventralis*, *e*
черевно, живіт *venter*, *tris*, *m*; *abdomen*, *inis n*
через *per* (з *Acc.*)
череп *cranium*, *i n*
черепний *cranialis*, *e*
черпакоподібний, черпакуватий *argy-*
taenoides, *a, um*
честь, шана *honor*, *oris m*
четвертий *quartus*, *a, um*
числений *multus*, *a, um*
число, кількість *numerus*, *i m*
чистий *purus*, *a, um*

чистотіл *Chelidonium*, *i n*
човноподібний *navicularis*, *e*; *sca-*
phoides, *a, um*
чоло *frons*, *frontis f*
чоловік, вчений муж *vir*, *i m*
чоловічий *masculus*, *a, um*
чорний *niger*, *gra*, *grum*
чотири; по чотири *quattuor*; *quaterni*, *ae, a*
чотириголовий *quadriceps*, *cipitis*
чотирикутний *quadrangulus*, *e*
чотиричлустковий *quadripetallus*, *a, um*
чотирнадцятий *quartus decimus*, *a, um*
чутливий *sensorius*, *a, um*

Ш

шалівя *Salvia*, *ae f*
шалений *ameus*, *amentis*
шар, настил *stratum*, *i n*
швидкий *celer*, *eris*, *ere*; *citus*, *a, um*
швидко *cito*; *celeriter*
шийний *cervicalis*, *e*
шия, шийка *collum*, *i n*; *cervix*, *icis f*
шилоподібний *styloideus*, *a, um*
широкий *latus*, *a, um*
шістдесят *sexaginta*
шістнадцять; по шістнадцять *sedecim*;
seni, *ae, a*, *deni*, *ae, a*
шість *sex*
шкідливий *noxius*, *a, um*
шкіра *cutis*, *is f*; *derma*, *atis n*
шкірний *cutaneus*, *a, um*; *dermaticus*, *a, um*
шкодити *nocere*, *nocui*, *nocitum*, *ere*
школа *schola*, *ae f*
шлунковий *gastricus*, *a, um*
шлунок *gaster*, *tris f*; *ventriculus*, *i m*
шов *sutura*, *ae f*; *rhaphe*, *es f* (*rp.*)
шорсткий *asper*, *era*, *erum*
штучний *artificialis*, *e*; *factitious*, *a, um*
щелепа верхня *maxilla*, *ae f*
щелепа нижня *mandibula*, *ae f*
щелепноподібний *mylohyoideus*, *a, um*
щитоподібний *thyreoideus*, *a, um*
щілина *rima*, *ae f*; *fissura*, *ae f*
щільний *compactus*, *a, um*
щічний *buccalis*, *e*
щоб *ut*
щок *bucca*, *ae f*; *mala*, *ae f*

Я

я ego
яблуко malum, i n
яблуко (очие) bulbus, i m
яблуня Malus, i f
ядро nucleus, i m
ягода bacca, ac f
язик lingua, ac f
язиковий lingualis, e
язичок lingula, ac f

язичок (на м'якому піднебінні) uvula,
ac f
яйце ovum, i n
як quam
який, яка, яке qui, quae, quod
якщо si
ялівець Juniperus, i f
яма, ямка fossa, ac; fovea, ac f
ямочка fossula, ac f; foveola, ac f
яремний jugularis, e
ясна gingiva, ac f

ЛАТИНСЬКО – УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК КЛІНІЧНИХ ТЕРМІНІВ

А

abiogenesis, is f самозародження
achylia, ae f відсутність шлункового соку
acidometria, ae f метод визначення кількості кислоти у розчинах
acidosis, is f порушення кислотно-лужного балансу в бік кислотності
achromatopsia, ae f вада зору, що полягає у нездатності розрізняти кольори
acrodystonia, ae f порушення тонусу кінцівок
acrogeria, ae f різновид прогерії з локалізацією на кінцівках
acusma, ātis n галюцинація слуху як дзвін, шум та ін.
adentia, ae f відсутність зубів
adipositas, ātis f ожиріння
adynamia, ae f безсилля, втрата тонусу, слабкість
aesthesiologia, ae f розділ анатомії про органи відчуття
aetherismus, i m отруєння ефіром
aetiologia, ae f 1) вчення про причини хвороби; 2) причина хвороби
aetioprophylaxis, is f профілактика шляхом усунення причини захворювання
aglossia, ae f відсутність язика
akinesia, ae f втрата здатності до активних рухів унаслідок паралічу, болю, при психічних захворюваннях
alcoholismus, i m хронічне отруєння спиртом, пристрасть до алкоголю
algogenesis, is f утворення (виникнення, походження) болю
algespasmus, i m хворобливий спазм
allotransplantatio, ōnis f syn. **homotransplantatio**, ōnis f пересадка органів або тканин однієї людини іншій

amphicrania, ae f двосторонній головний біль, двостороння мігрень
amygdalectomia, ae f див. tonsillectomia
amygdalotripsia, ae f видалення мигдалика розчавлюванням
amyosthenia, ae f м'язова млявість
amyotonia, ae f послаблення м'язового тонусу
amyotrophia, ae f атрофія м'язів
anaesthesiologia, ae f наука про знеболювання
anaesthetica n pl.(remedia) знеболювальні засоби (ліки)
anagenesis, is f регенерація тканини
analgesia, ae f втрата больової чутливості
anaphylaxis, is f беззахисність, підвищена чутливість
andrologia, ae f вчення про захворювання чоловіків
angiectasia, ae f syn. **vasectasia**, ae f, **vasodilatatio**, ōnis f розширення кровоносних або лімфатичних судин
angiocarditis, itidis f запалення серця та його судин
angiomalacia, ae f зменшення еластичності судин
angiomatosis, is f загальна назва хвороб, які характеризуються надмірним розростанням кровоносних судин
angiopathia, ae f syn. **angioneurosis**, is f; **vasopathia**, is f судинна дистонія, зумовлена порушеннями вегетативної нервової системи; захворювання судин
angiosclerosis, is f затвердіння судин
angiotelectasia, ae f розширення кінцевих малих судин
anhidrosis, is f відсутність виділення поту
anisochromia, ae f неоднаковий колір еритроцитів

anodynia, ae f відсутність болю
anopsia, au f втрата зору
anorexia, ae f відсутність апетиту
anormogenesis, is f ненормальний розвиток організму
anosmia, ae f відсутність нюху
anosiosis, is f атрофія кісток
anoxaemia, ae f зменшення кисню у крові
anthropogenesis, is f еволюція людини
anthroposphere, ae f сукупність усіх людей земної кулі як організмів
antipyresis, is f лікування лихоманки
antrospectia, ae f обстеження гайморової пазухи
aphthae,trum f pl. афти, дрібні виразки на слизовій оболонці рота
apitherapia, ae f лікування бджолою отрутою
apnoe, es f відсутність дихання
aponeurosis, is f сухожильний розтяг
apophysis, is f виросток
apopsychia, ae f неспритомність
apostasis, is f кінець припадка, криза хвороби
apostema, itis n нарів, абсцес
apothesis is f виправлення переломів, вивихів
arteriorrhaphia, ae f зашивання артерій
arteriosclerosis, is f затвердіння артерій, ущільнення стінок артерій
arthrogenus, a, um; arthrogenes, is f суглобового походження
arthropathia, ae f загальна назва уражень суглобів, зумовлених дистрофією
arthrosis, is f загальна назва хвороб суглобів, пов'язаних з дегенерацією суглобового хряща
asphygmia, ae f відсутність пульсу
asphyxia, ae f різкий розлад дихання, що виникає внаслідок нестачі в крові кисню і надміру вуглецю, задуха
asthenia, ae f безсилля, слабкість
autoanalgesia, ae f самонаркоз
autohaemotherapy, ae f лікування власною кров'ю
autophilia, ae f самозадоволеність у психічно хворих
autophobia, ae f боязнь залишатися наодинці

autophylaxis, is f оновлення лейкоцитів (буквально — самозахист)
autoplastica, ae f загальна назва методів хірургії, за яких пластичним матеріалом виступають тканини чи органи хворого, автотрансплантаци

В

balneotherapy, ae f застосування мінеральних вод та лікувальних грязей з лікувально-профілактичною метою
baresthesia, ae f чутливість до тиску
barognosis, ae f визначення ваги та консистенції предметів
barotherapy, ae f застосування з лікувальною метою зниженого або підвищеного атмосферного тиску
bidactylia, ae f аномалія розвитку: наявність лише двох пальців на руці або на нозі
biologia, ae f наука про будову та функції живих організмів
biopsia, ae f прижиттєве видалення шматочка ураженої тканини для мікроскопічного дослідження
blastogenesis, is f передавання спадкових ознак
blepharodema, itis n набряк повік
blepharoptosis, is f опущення повіки
botulismus, i m харчове отруєння, ботулізм
brachialgia, ae f невралгія плечового сплетення
brachycephalia, ae f короткоголовість
brachymetropia, ae f міопія, короткозорість
bradycardia, ae f сповільнення серцевого ритму
bradykinesia, is f загальна сповільненість рухів
bradypnoe, es f сповільнене дихання
bronchogenes, is; bronchogenus, a, um бронхіального походження
bronchography, ae f рентгенографія бронхів
bronchopathia, ae f захворювання бронхів
bronchopneumopathia, ae f захворювання бронхів та легень
bronchorrhoea, ae f серозний хронічний бронхіт
bronchostenosis, is f звуження бронхів

С

cachexia, ae f виснаженість, загальна атрофія
cacostomia, ae f непримийний запах із рота
calculus dentalis syn. **calculus salivaris** див. **odontolithus**
carcinogenesis, is f утворення ракової пухлини
carcinologia, ae f онкологія
carcinoma, atis n ракова пухлина
cardialgia, ae f серцевий біль
cardiasthenia, ae f неврастенічне ослаблення серця
cardiectasia, ae f розширення серця
cardiongiosclerosis, is f кардіоангіосклероз, "старече серце"
cardiocele, es f серцева грижа
cardiogramma, atis n графічне зображення діяльності серця за допомогою спеціального приладу — кардіографа
cardiologus, i m спеціаліст із серцевих захворювань
cardiolysis, is f оперативне звільнення серця від зрощень
cardioplegia, ae f параліч серця
cardioptosis, is f опущення, низьке положення серця
cardiorrhesis, is f розрив серця
cardiosclerosis, is f склероз серцевого м'яза та судин
cardiotomia, ae f розтин серця
cephalohæmatoma, atis n кров'яна пухлина на голові у новонароджених
cephalomyositis, itidis f запалення м'язів голови
cerebrosclerosis, is f склероз головного мозку
cheilophagia, ae f кусання губ
cheilorrhagia, ae f кровотеча з губи
cheiloschisis, is f syn. **labium leporinum** природжене розщеплення верхньої губи, заяча губа
chiragra, ae f біль рук
chiralgia paraesthesia f біль при надавлуванні на кисть
chirurgus, i m хірург, буквально той, що діє рукою
chloroleukaemia, ae f хлоролейкемія
chlorosis, is f syn. **sideropenia**, ae f хлоранемія, бліда неміч (недокрів'я, пов'язане з нестачею заліза в організмі)

cholangiographia, ae f рентгенографія жовчних проток
cholecystectomy, ae f видалення жовчного міхура
cholecystography, ae f холецистографія, рентгенографія жовчного міхура
cholecystolithotripsy, ae f подрібнення каменів жовчного міхура
choledochorrhagia, ae f зашивання жовчної протоки
chelelithiasis, is f жовчнокам'яна хвороба
cheleptosis, is f блювання жовцю
chondrogenesis, is f утворення хряща
chondromalacia, ae f розм'якшення хряща
chondromatosis, is f нерівномірний та притишений процес закріплення
chromocystoscopy, ae f метод функціонального дослідження сечового міхура за допомогою барвника
chronographia, ae f послідовний у часі опис подій
chronometrum, i n високоточний переносний годинник
cirrhosis, is f хронічне розростання сполучної тканини та поступове зникнення паренхіми печінки
citrinus, a, um лимонно-жовтий
colectasia, ae f розширення товстої кишки
colopiosis, is f опущення товстої кишки
colpodynia, ae f біль у піхві
cryochirurgia, ae f метод знеболювання за допомогою заморожування частин тіла, що підлягають операції
cryopathia, ae f хвороба, спричинена холодом
cryophilia, ae f морозостійкість
crystaesthesia, ae f інтуїція
cryptographia, ae f тайнопис
cyanopsia, ae f бачення предметів з блакитним відтінком
cystogramma, atis n рентгенограма сечового міхура після уведення контрастної речовини
cystolithus, i m камінь сечового міхура
cytologia, ae f розділ біології, що вивчає клітини
cytolysis, is f розчинення або руйнування клітин
cytotherapia, ae f використання цитотоксичних та цитолітичних сироваток з лікувальною метою

D

- dacryocystostenosis**, *is f* звуження слізного мішечка
- dactylographia**, *ae f* письмо пальцем на будь-якій зручній для письма площині; допоміжний засіб спілкування з глухим або сліпоглухим співрозмовником без використання спеціальних засобів
- dactyloglogia**, *ae f* ручна азбука, яка створює слова умовними знаками, зображуваними пальцями рук; використовують для спілкування з глухонімими
- dactyloscopia**, *ae f* розділ криміналістики, що вивчає будову шкірних узорів пальців рук з метою встановлення особи, реєстрації та розшуку карних злочинців
- dactylospasmus**, *i m* спазм пальців, корч
- dendrolegia**, *ae f* розділ ботаніки, який вивчає деревні рослини (дерева та чагарники)
- dentalgia**, *ae f* див. *odontalgia*
- dermatoma**, *atis n* шкірна пухлина
- dermatomycosis**, *is f* грибкове захворювання шкіри
- dermatosclerösis**, *is f* склеродермія, ущільнення шкіри та підшкірної клітковини
- desmorrhexis**, *is f* розрив зв'язок
- desmurgia**, *ae f* розділ хірургії, що розробляє техніку накладання пов'язок
- diathetherapia**, *ae f* лікування дієтою, раціональним харчуванням
- diastema**, *atis n* проміжок між зубами
- diathesis**, *is f* конституційна аномалія, пов'язана із схильністю до тієї чи іншої хвороби внаслідок природженого відхилення в перебігу процесів обміну
- dichelilia**, *ae f* лат. *labium duplex* подвійна губа, аномалія розвитку, яка характеризується дуплікацією слизової оболонки губи
- dichromatopsia**, *ae f* здатність розрізняти лише два кольори
- didactylia**, *ae f* див. *bidactylia*
- diembryonia**, *ae f* утворення двох зародків з однієї яйцеклітини
- dilatatio ventriculi** див. *gastroectasia*
- diplegia**, *ae f* двосторонній параліч од-

- ноїменних частин тіла (параліч обох половин лица, обох рук, ніг та ін.)
- diptopia**, *ae f* подвійне зображення видного предмета
- dismembratio**, *öns f* ампутація кінцівок або більшої її частини
- dissectio**, *öns f* розтин тканин
- diminutio**, *öns f* процес обміну речовин
- diuresis**, *is f* сечовиділення
- dysaemia**, *ae f* неправильний склад крові
- dysenteria**, *ae f* гострозаразна інфекційна хвороба; запалення слизової оболонки товстої кишки, яке супроводжується інтоксикацією, ураженням нервової системи тощо
- dysergia**, *ae f* розлад реактивності організму
- dysgeusia**, *ae f* розлад смаку
- dyshidrosis**, *is f* розлад діяльності потових залоз
- dyskaliemia**, *ae f* розлад рівня калію у крові
- dyskinesia**, *ae f* ускладненість рухів
- dysopsia**, *ae f* розлад зору
- dysorexia**, *ae f* розлад апетиту
- dysostosis**, *is f* природжене порушення розвитку кісток
- dysplasia**, *ae f* ненормальний розвиток
- dystonia**, *ae f* розлад тонуусу
- dystrophia myocardii** див. *myocardiodystrophia*
- dysuria**, *ae f* часте хворобливе сечовиділення

E

- eczema**, *atis n* незаразне запальне захворювання шкіри
- elephantiasis**, *is f* слоновість
- embryocardia**, *ae f* зародковий ритм серця
- embryotrophia**, *ae f* живлення зародка
- emesis**, *is f* блювання
- emphysema**, *atis n* надмірне скупчення повітря в органах
- empyema**, *atis n* скупчення гною в порожнині
- encephalographia**, *ae f* рентгенологічне дослідження мозку після введення у спинномозкову рідину контрастної речовини або повітря
- encephalomalacia**, *ae f* розм'якшення головного мозку

encephalopathia, ae f псевдоенцефаліт
encephalitis, is f захворювання головного мозку з атрофією та психічним розладом
endectomia, ae f видалення слизових оболонок з порожнини тіла
endoarteritis, itidis f запалення внутрішньої оболонки артерії
endocardium, in внутрішня оболонка серця
endocrinopathia, ae f захворювання залоз внутрішньої секреції
endocrinosis, is f захворювання, пов'язані з функціональною зміною ендокринних залоз
endogenes, is; **endogenus**, a, um зумовлений внутрішніми причинами; той, що виник всередині організму, ендогенний
endognathia, ae f деформація щелепи у поперечному напрямку
endometrium, in слизова оболонка матки
endophlebitis, itidis f запалення внутрішньої оболонки вени
endophthalmitis, itidis f запалення тканин очного яблука
endoprostheses, is f протез всередині організму
endothelium, in шар клітин, що вистеляє внутрішню поверхню судин та ендокарда
endotoxinum, in токсин мікробних клітин
enterohydrocele, es f кишкова грижа з водянкою
enterolithus, in кишковий камінь
enteromycosis, is f грибкове захворювання кишок
enterostenosis, is f звуження кишечника
ergotherapy, ae f трудова терапія, трудотерапія
erythema, atis n почервоніння
erythralgia, ae f біль та почервоніння шкіри
erythrocytolysis, is f див. haemolysis
erythrocytoma, atis n різновид мієломи
erythrocytosis, is f збільшення кількості еритроцитів
erythrogenesis, is f утворення та розвитку еритроцитів
erythropenia, ae f зменшення кількості еритроцитів
erythropro(i)esis, is f утворення еритроцитів
erythrruria, ae f червоний колір сечі
exanthema, atis n шкірний висип

F

fibroma, atis n доброякісна пухлина, яка складається зі сполучної тканини
fibromyoma, atis n доброякісна пухлина, яка складається з м'язової та сполучної тканини
fibrothorax, acis m заростання плеври та легені фіброзною тканиною
fluorosis, is f отруєння фтором

G

galactogenesis, is f утворення молока
galactogogus, a, um той, що сприяє виділенню молока
galactometer, in лактометр
galactopoiesis, is f "молокоутворення", секреція молока
galactorrhoea, ae f надмірне виділення молока
galactostasis, is f застій молока
galactotherapy, ae f лікування молоком
gangliectomia, ae f видалення нервового або лімфатичного вузла
gastrectasia, ae f розширення шлунка
gastrectomia, ae f видалення частини шлунка
gastrogenes, is; **gastrogenus**, a, um шлунковий, гастрогенний
gastrolithus, in шлунковий камінь
gastromalacia, ae f розм'якшення шлунка
gastrorrhaphia, ae f ушивання шлунка складками
gastrostenosis, is f звуження шлунка
gnodermatosis, is f успадкований дерматоз
geriatrics, ae f розділ геронтології, що вивчає особливості захворювання людей похилого та старечого віку, методи лікування та запобігання їм
gerontologia, ae f розділ медико-біологічної науки, що вивчає закономірність старіння живих організмів, у тому числі людини
gingivotomia, ae f syn. **ulotomia**, ae f розтин ясен
glaucoma, atis m захворювання очей, що характеризується підвищенням внутрішнього тиску ока
glossalgia, ae f syn. **glossodynia**, ae f біль у язичі

glossologia, ae f розділ стоматології, що вивчає будову, функції та захворювання язика
glossoprosia, is f аномалія розвитку: недорозвиненість та западання язика
glossoschisis, is f розщиплення язика
glucosuria, ae f наявність глюкози у сечі
glukerhachia, ae f глюкоза у спинно-мозковій рідині
glykosismus, i m отруєння цукром
gnathalgia, ae f невралгія щелепи
gnathoplastica, ae f пластична операція щелепи
gnathoschisis, is f природжене розщеплення верхньої щелепи, часто у сукупності з розщепленням верхньої губи
granulocytii, orum m (pl.) різновид лейкоцитів, які виконують переважно захисну функцію
gynaecologia, ae f розділ медицини, що вивчає фізіологію та патологію жіночої статеві системи

Н

haemangioma, atis n доброякісна пухлина з кровоносних судин
haematodermia, ae f шкірні ураження при захворюваннях крові
haematogenes, is; **haematogenus**, a, um кровотворний, гематогенний
haematomycosis, is f наявність патогенних грибків у крові
haemolysim, i m гемолітична речовина
haemolysis, is f розпад червоних кров'яних тілець
haemoptoe, es f кровохаркання
haemorrhagia, ae f кровотеча, крововилив
haemorrhagicus, a, um геморагічний, що супроводиться крововиливом
haemostasis, is f 1) зупинка кровотечі; 2) припинення руху крові у кровоносних судинах ділянки органа
haemotherapy, ae f лікування кров'ю
helio prophylaxis, is f геліопротекція
hemialgia, ae f біль в одній половині тіла
hemiarthrosis, is f напірухомий суглоб
hemisoma, ae f мігрень
hemiparesis, is f геміпарез, частковий параліч однієї половини тіла

hemiplegia, ae f параліч однієї половини тіла
hemisphaerium, i n (**hemisphaerium**) півкуля
hepaticorrhaphia, ae f ушивання печінкової протоки
hepaticostoma, ae f утворення фістули на печінковій протоці
hepatismus, i m хронічний патологічний стан печінки
hepatitis epidemica вірусна жовтяниця, хвороба Боткіна
hepatogenes, is; **hepatogenus**, a, um печінковий, гепатогенний
hepatogramma, atis n 1) рентгенограма печінки; 2) картина клітин печінки, взятих проколом
hepatolithus, i m печінковий камінь
hepatoma, atis n пераннина пухлина печінки
hepatotoxaemia, ae f 1) інтоксикація печінки; 2) інтоксикація печінкового походження
heterotransplantatio, onis f syn. **xenotransplantatio**, onis f пересадка органів від тварин до людини
hidrocystoma, atis n кіста потової залози
hidropo(t)ysis, is f процес утворення та секреції поту
hidrosis, is f потіння
hidroticus, a, um потогінний, що сприяє потовиділенню
histologia, ae, f наука, що вивчає закономірності розвитку, будови та функціонування тканин
histotherapy, ae f тканинна терапія
histotripsia, ae f роздавлення, роздроблення тканин
homoeopathia, ae f метод лікування застосуванням мінімальних доз ліків, які у великих дозах спричиняють у здорової людини явища, подібні до симптомів даного захворювання
homoeothermia, ae f теплокровність, однаковість температури
homokeratoplastica, ae f пластична операція з використанням рогівки, взятої від іншої людини
homotransplantatio, onis f див. **allogotransplantatio**, onis f
hydrocephalia, ae f водянка головного мозку

hydrokinesitherapia, ae f відновлення мобільності м'язів у воді
hydrolysis, is f обмінний розклад між речовиною та водою
hydronephrosis, is f водянка ниркових мисок
hydropenia, ae f недостатня кількість рідини в організмі
hydrophobia, ae f водобоязнь
hydrorhachis, is f водянка спинного мозку
hydrothorax, acis m грудна водянка
hydrotympanum, i n водянка барабанної порожнини
hygroscopicus, a, um поглинаючий вологу
hyperaemia, ae f місцеве перенаповнення кров'ю
hyperaesthesia, ae f підвищена чутливість
hyperalgnesia, ae f підвищення больової чутливості
hypercementosis, is f потовщення цементу кореня зуба
hypercrinaemia, ae f збільшення продуктів секреції залоз у крові
hyperergia, ae f syn. **hyperallergia**, ae f підвищення алергічної реакції, гіпералергія
hyperhydracmia, ae f розрідження крові
hyperkeratosis, is f гіперплазія рогового шару епідермісу
hyperkinesia, ae f зайві рухи
hypermetropia, ae f далекозорість
hypernesia, ae f 1) надзвичайна пам'ять; 2) посилення запам'ятовування у стані гіпнозу
hyperorexia, ae f булімія, посилене відчуття голоду
hyperplasia, ae f збільшення структурних елементів органів
hypersthenuria, ae f виділення сечі з підвищеним вмістом продуктів обміну речовин та солей
hypertensio, onis f підвищення тиску в судинах, органах або порожнинах організму
hypertensio arterialis див. **morbus hypertonicus**
hypertonica, ae f 1) підвищення кров'яного тиску; 2) підвищений тонус
hypervitaminosis, is f інтоксикація орга-

нізму у зв'язку з надмірною кількістю вітамінів
hypoacusia, ae f (**hypoacousis**, is f) зниження слуху
hypocholesteridria, ae f syn. **hypoacidalitas**, acis f зниження кількості соляної кислоти у шлунковому соку
hypoderma, acis n підшкірна клітковина
hypogastricus, a, um підчеревний
hypoglycaemia, ae f зниження вмісту цукру в крові
hypognathia, ae f недорозвинена нижня щелепа
hypokinesia, ae f зниження рухливості
hypoleucocytosis, is f зменшення кількості лейкоцитів у крові
hypologia, ae f розлад мовлення
hypomenia, ae f ослаблення пам'яті
hypophysis, is f нижній мозковий придаток
hypostasis, is f скупчення крові у нижній частині будь-якого органа
hyposthenia, ae f слабкість
hyposthenuria, ae f зниження концентраційної здатності нирок
hypovitaminosis, is f хвороба, яка виникає внаслідок недостатньої кількості вітамінів у організмі
hypozaemia, ae f зниження вмісту кисню у крові
hypoxia, ae f кисневе голодування, киснева недостатність
hysteroptosis, is f syn. **colpoptosis**, is f опущення матки
hysterorrhaphia, ae f зшивання матки

ichthyosis, is f аномалія ороговіння шкіри, риба́ча луска
iridorrhexis, is f розрив райдужної оболонки ока
ischialgia, ae f біль по ходу сідничного нерва
isometria, ae f збереження пропорцій органів і частин тіла в період росту організму
isomorphus, a, um однакової форми, морфологічно ідентичний
isoplastica, ae f виправлення дефектів або деформацій з використанням тканин чи органів донора

К

kakos (cacos) (грец.) поганий
kephalodema, atis n набряк голови
keratalgia, ae f біль у рогівці
keratectomia, ae f видалення частини рогівки
keratoma, atis n пухлина рогівки
keratomalacia, ae f розм'якшення рогівки
keratometria, ae f вимірювання кривизни рогівки
keratoplastica, ae f пересадка рогівки
keratosis, is f потовщення рогового шару
kinesitherapia, ae f рухова терапія
kyesis, is f вагітність
kyphosis, is f викривлення хребта

Л

labium duplex подвійна губа (див. **di-cheilia**)
labium leporinum природжене розщеплення верхньої губи (див. **cheiloschisis**)
laparocoele, es f черевна кила
laparorrhaphia, ae f зашивання черевної порожнини
laparoscopia, ae f ендоскопія черевної порожнини
laparotomia, ae f розтин черева
laryngocoele, es f повітряна пухлина гортані
laryngootorhinologus, i m (ЛОР) див. **otorhinolaryngologus**
laryngostenosis, is f звуження гортані
leontiasis, is f "лев'яче обличчя" при проказі
leptocytus, i m ненормально тонкий еритроцит
leptophonia, ae f слабкий голос
leptoprosopia, ae f вузьке (довге) обличчя
leukaemia, ae f лейкоз, лейкемія, білокрів'я
leukocytolysis, is f розчинення лейкоцитів
leucocytosis, is f лейкоцитоз, тимчасове симптоматичне збільшення білих кров'яних тілець
leukocytus, i m біле кров'яне тілець
leukophtia, ae f 1) альбінізм; 2) захворювання лімфатичних вузлів
leukotrichia, ae f посивіння, сивина

lipectomia, ae f видалення жирового шару на животі
lipoma, atis n жировик, доброякісна пухлина з жирової тканини
lipuria, ae f виділення жиру з сечею
logoraeia, ae f виправлення недоліків мовлення
lymphocytopenia, ae f зменшення кількості лімфоцитів у периферичній крові
lymphoma, atis f осередки утворення лімфоїдної тканини
lymphostasis, is f затримка циркуляції в лімфатичних судинах
lyssophobia, ae f страх захворіти на сказ

М

macrocytus, i m збільшений еритроцит
macroductylia, ae f природжене збільшення пальців руки
macrosemia, ae f ненормально велике тіло
malacoscrosis, is f розм'якшення м'язової системи
mammographia (mastographia), ae f рентгенографія молочної залози
mastodynia, ae f біль у молочній залозі
mastosis, is f доброякісна пухлина молочної залози
megacolon, i n розширення та стовщення стінок ободової кишки
megalosplenla, ae f див. **splenomegalia**
melanoblastus, i m клітина, що виробляє пігмент меланін
melanoglossia, ae f чорна спинка язика при грибовому захворюванні
melanoma, atis n злоякісна пухлина, яка розвивається з клітин, що виробляють меланін
melanosis, is f зайве скопчення меланіну
meningioma, atis n пухлина оболонки головного мозку
meningismus, i m псевдоменингіт, менингеальні симптоми
meningococcaemia, ae f сепсис, спричинений менингококами
meningorrhagia, ae f крововилив у мозкову оболонку
mentagra, ae f сікоз підборіддя, гноячкове захворювання, яке локалізується на підборідді
mesencephalon, i n середній мозок

mesenterium, і n брижа
mesoblastus, і m середній зародковий листок
mesogastrium, і n середня частина живота
mesognathia, ae f гармонійний розвиток нижньої щелепи
mesopexia, ae f підшивання брижі
mesosalpinx, ingis f брижа маткової труби
metabiosis, is f співіснування, симбіоз
metabolismus, і m проміжний обмін речовин в організмі
metamorphosis, is f перетворення
metaplasia, ae f перетворення одного виду тканини на інший
metastasis, is f перехід хворобливого початку з одного місця на інший
metathesis, is f 1) зміна місця; 2) штучне перенесення хворобливого процесу в інше місце, де його легше лікувати
metorrhagia, ae f маткова кровотеча
metorrhexis, is f розрив (вагітної) матки
microbiologia, ae f наука, що вивчає мікроорганізми, їх будову, фізіологію, біохімію, систематику тощо; розробляє методи їх виявлення та практичного застосування
micromelia, ae f недорозвинені кінцівки
micropsia, ae f бачення предметів у зменшеному вигляді
miopragia, ae f зменшення функціональної активності органа
miosis, is f звуження зіниці
miotica, ōrum n pl. (remedia) міотика, ліки, що звужують зіниці
monobrachia, ae f однорукість
monocytus, і m одна з форм незернистих лейкоцитів
monophagi, ōrum n pl. живі істоти, які живляться лише одним видом поживи
monophagia, ae f 1) апетит лише до одного різновиду їжі; 2) звичка їсти раз на добу
monoplegia, ae f параліч однієї кінцівки, одного м'яза або однієї групи м'язів
morbis hypertensio syn. **hypertensio arterialis** гіпертонічна хвороба, яка характеризується сталим підвищенням артеріального тиску та розладом судинного тону
mycetosis, is f отруєння грибами

mycosis, is f грибкове захворювання
myelalgia, ae f біль спинного мозку
myelasthenia, ae f неврастенія спинного мозку
myelocoele, es f грижа спинного мозку
myelocyti, ōrum n pl. клітини кісткового мозку, з яких утворюються всі форми гранулоцитів
myelographia, ae f 1) рентгенографія спинного мозку; 2) трепанація або пункція кісткового мозку для дослідження
myeloma, atis n syn. **osteomyeloma**, atis n злоякісна пухлина спинного мозку
myelomalacia, ae f розм'якшення спинного мозку
myelopathia, ae f захворювання кісткового або спинного мозку
myocardiodystrophia, ae f розлад живлення серцевого м'яза
myoma, atis n м'язова пухлина
myopathia, ae f прогресивна м'язова дистрофія
myosarcoma, atis n саркома м'язової тканини

N

necrophobia, ae f хворобливий страх трупів
necrotomia, ae f видалення змертвілої тканини
neocerebellum, і n новий мозочок, бічні частки мозочка
neonatus, і m новонароджений
nephrogenes, is; **nephrogenus**, a, um ниркового походження, нефрогенний
nephrothipsis, is f туберкульоз нирки
nephrosis, is f нефротичний синдром
neurasthenia, ae f неврастенія, невроз, що характеризується станом надмірної збудливості та швидкої стомлюваності, розладом сну тощо
neurolysis, is f 1) звільнення нерва від рубців та спайок; 2) розпад нервової тканини
neuropathia, ae f ендегенна нервовість
neuropathologia, ae f наука про захворювання нервової системи
neurovirus, і n нейротропний вірус
nosographia, ae f методична класифікація хвороб
nosomania, ae f уявна хвороба

oculista, *ae m* див. ophthalmologus, *i m*
 odontolithus, *i m* зубний камінь
 odontoma, *atis n* пухлина зуба
 oesophagospasmus, *i m* спазм стравоходу
 oesophagotomy, *ae f* розтин стравоходу
 oligochromæmia, *ae f* зниження забарв-
 лення крові
 oligophrenia, *ae f* природжена психічна
 недорозвиненість, слабкий розум
 oncographia, *ae f* метод графічної рес-
 трації зміни об'єму органів і тканин
 oncolyticus, *a, um* онколітичний, що
 спричиняє пухлини
 ontogenesis, *is f* процес індивідуально-
 го розвитку
 onychomycosis, *is f* грибокве захворю-
 вання нігтів
 onychoschisis, *is f* горизонтальне роз-
 шеплення нігтів
 ophthalmodynamometria, *ae f* вимірюван-
 ня кров'яного тиску в судинах ока
 ophthalmologus, *i m* (грец.) oculista, *ae m*
 спеціаліст із очних хвороб
 ophthalmorrhagia, *ae f* кровотеча з ока
 optometrism, *i n* пристрій для вимірю-
 вання гостроти зору
 orthodontia, *ae f* розділ стоматології,
 присвячений профілактиці та ліку-
 ванню зубощелепних аномалій за
 допомогою ортопедичних засобів
 orthopaedia, *ae f* галузь медицини, що
 займається вивченням, лікуванням
 та профілактикою стійких дефор-
 мацій органів руху й опори
 osmhidrosis, *is f* ненормально різкий за-
 пах поту
 osteoclasia, *ae f* ігучний перелом кісток
 для виправлення кісткових деформацій
 osteoma, *atis n* пухлина з дозрілої
 кісткової тканини
 osteomalacia, *ae f* розм'якшення кісток
 osteomyelalgia, *ae f* біль у кістковому
 мозку при недоокрів'ї
 osteomyelitis, *itis f* інфекційний запаль-
 ний процес у кістковому мозку
 osteosclerosis, *is f* затвердіння кістки
 внаслідок посиленого утворення
 кісткової тканини або відкладання
 солей кальцію
 osteosis, *is f* незапальне ураження кісток
 ologenes, *is; otogenus, a, um*
 вушного походження, вушний

otomyasthenia, *ae f* ослаблення м'язів
 слухового апарату
 otorhinolaryngologus, *i m* спеціаліст із
 захворювань вуха, горла та носа,
 ЛОР
 oxyosmia посилений нюх

Р

pachydermia товстошкірість; гіпертро-
 фія та гіперплазія шкіри чи сли-
 зових оболонок, слоновість
 pachymeninx, *ingis f* тверда оболонка
 головного мозку
 paediatrica, *ae f* розділ медицини, при-
 свячений хворобам дитячого віку
 та їх лікуванню
 paedodontia, *ae f* дитяча стоматологія
 palatoschisis, *is f* природжена розщіли-
 на піднебіння
 pnaesthesia, *is f* сукупність усіх від-
 чуттів
 pancytopenia, *ae f* зниження кількості
 всіх елементів крові
 pandemia, *ae f* найвищий ступінь поши-
 рення інфекційного захворювання
 на території всієї країни, суміжних
 держав, а іноді й багатьох країн
 світу (наприклад, пандемії холери,
 грипу)
 pangensis, *is f* пангенез (теорія Дарві-
 на)
 panmyelopathy, *ae f* (panmyelosis, *is f*)
 захворювання всіх елементів кіст-
 кового мозку
 panophthalmitis, *itis f* гнійне запалення
 усіх оболонок і тканин очного яб-
 лука
 panmyelophthisis, *is f* загальна атрофія
 кісткового мозку
 panotitis, *itis f* запалення всього вуха
 paraphlegmone, *es f* флегмона всього
 органа
 paraplegia, *ae f* параліч усього тіла
 papilloma, *atis n* сосочкова пухлина
 paracæthesia, *ae f* спонтанне неприємне
 відчуття оніміння, поколювання,
 печі, повзання мурашок
 parakinesia, *ae f* розлад координації
 рухів
 paralysis nervi facialis параліч лицево-
 го нерва (див. prozoproplegia)
 paramastitis, *itis f* флегмона навко-
 лоска молочної залози

paramnesia, ae f псевдоспогади, обман пам'яті

paranephritis, itidis f запалення навколонирикової жирової клітковини

paraphobia, ae f слабка (м'яка) форма фобії (страху)

paraphrenia, ae f передстаречий психоз

paraplegia, ae f параліч нижніх кінцівок

parathyreoideus, a m навколощитоподібний

paratyphilitis, itidis f запалення клітковини навколо сліпої кишки

parodontopathia dystrophica syn. **parodontosis**, is f пераинна атрофія зубного ложа, що характеризується резорбцією зубних луночок та атрофія ясен без запалення

parotitis, itidis f запалення привушної слинної залози

pathergia, ae f сукупність симптомів алергії

pathogenesis, is f внутрішні механізми виникнення й розвитку хворобливих процесів в організмі

pathologia, ae f 1) наука про хворобливі процеси в організмі; 2) будь-яке відхилення від норми

pedalis, e ножний

pediculus, i m ніжка (стебло, стебельце), воша

pedospasmus, i m спазм ноги

pericardium, i n навколосерцева сумка

perichondroma, atis n пухлина окрясті

pericranium, i n зовнішнє окістя черепа

perimyelitis, itidis f запалення оболонки спинного мозку

periodontitis, itidis f запалення оболонки кореня зуба

periodontium, i n окістя зуба

periostitis, itidis f запалення окістя (тканини, що вкривають кістку)

periostosis, is f незапальне ураження окістя

peritonismus, i m псевдоперитоніт

peritonitis, itidis f запалення очеревини, перитоніт

pharmacomania, ae f хвороблива тяга до ліків

pharmacophobia, ae f боязнь ліків

pharyngoxerosis, is f сухість глотки

phlebogramma, atis n рентгенограма вен, хрива биття яремної вени

phlegmone, es f гнійне запалення підшкірної клітковини

phthisiater, tri m фтизіатр, спеціаліст, який займається лікуванням та профілактикою туберкульозу

phthisiatria, ae f розділ медицини, присвячений вивченню та лікуванню сухот

phylogenesis, is f процес розвитку виду, роду

physiologia, ae f наука про нормальні життєві процеси в організмі, а його органах і тканинах

physiopathologia, ae f патологічна фізіологія

phytologia, ae f ботаніка

phytotherapia, ae f лікування травмами (рослинами)

pleuroma, atis n рак плеври

pneumectomy, ae f видалення легені

pneumobacillaemia, ae f загальна інфікованість бактеріями пневмонії

pneumocardia, ae f міокардит правого шлуночка з емфіземою легень та розширенням бронхів

pneumocrania, ae f повітря у черепній порожнині

pneumolithus, i m камінь у легенях

pneumolysis, is f звільнення легені від зроєнь із легеневою плеврою

pneumorrhachia, ae f повітря у хребті

pneumotherapia, ae f лікування емфіземи, при якому хворий вдихає у стисненому повітрі, а видихає у розджененому

pneumothorax, acis m скупчення повітря в плевральній порожнині

pneumotympanum, i n повітря у середньому вусі

podagra, ae f хронічна хвороба, яка супроводжується відкладанням солей у суглобах та христі

pododynia, ae f біль у стопі

polioencephalomyelitis, itidis f запалення сірої речовини головного та спинного мозку

poliomyelopathia, ae f захворювання сірої речовини головного та спинного мозку

poliosis, is f свина

polyarthritidis, itidis f множинне запалення суглобів

polydysendocrinia, ae f одночасне ураження багатьох ендокринних залоз

polymelia, ae f наявність зайвих членів (пальців тощо)

polymeria, *ae f* взаємодія множинних генів, які впливають на розвиток тієї самої ознаки в одному напрямку

polyuria, *ae f* збільшення добової кількості сечі

polyvaccinum, *i n* комплекс вакцин

polyvitaminum, *i n* лікарський препарат, що містить комплекс вітамінів

precordialgia, *ae f* передсерцевий біль

proctorrhaphia, *ae f syn. rectorrhaphia*, *ae f* зшивання прямої кишки

proctostenosis, *is syn. rectostenosis*, *is f* звуження прямої кишки

prodomus, *i m* передвісник захворювання

progenesis, *is f* ранній розвиток

progeria, *ae f* передчасне старіння

prognathia, *ae f* виступ щелепи вперед

prognosis, *is f* передбачення, прогноз

propathia, *ae f* хворобливий стан перед захворюванням

prophylaxis, *is f* профілактика, запобіжні заходи

prosopagnosia, *ae f* нездатність впізнавати обличчя

prosopoplegia, *ae f* параліч лицевого нерва

prosoposchisis, *is f* природжена розщипина обличчя

prosoposcopia, *ae f* вивчення обличчя та його змін при захворюваннях

prothesis, *is f* протез

protoplasma, *atis n* вміст клітини, включаючи її ядро

pseudoanaemia, *ae f* несправжня анемія

psychalgia, *ae f* душевний біль

psychopharmacologia, *ae f* 1) розділ фармакології, що вивчає вплив лікувальних препаратів на вищу нервову діяльність; 2) застосування лікарських засобів для лікування психічних хворих

psychosis, *is f* психоз, психічне захворювання

ptosis palpebrae *div. blepharoptosis*

pyalocoele, *es f* кіста слинної залози або слинної протоки

pulpitis, *itis f* запалення пульпи зуба

pyelectasia, *ae f* розширення ниркової миски

pyelolithotomia, *ae f* видалення каменів з ниркової миски

pyelonephritis, *itis f* запалення ниркової миски та нирки

pyelotomia, *ae f* оперативний розтин ниркової миски

pyodermatitis, *itis f (pyodermis, ae f)* гнійне запалення шкіри

pyohaemothorax, *acis m* гній та кров у плеврі

pyorrhoea, *ae f* гноетеча

pyorrhoea alveolaris *div. parodontosis*

pyrogenes, *is; pyrogenus, a, um* жаротворюючий, спричинений жаром, гарячкою

pyrophobia, *ae f* патологічна боязнь вогню

R

retropharyngeus, *a, um* заглотковий, загордовий

rachischisis, *is f* природжене розщеплення хребта

rheumatismus, *i m* ревматизм

rhinodacryolithus, *i m* камінь у носослізному каналі

rhiniatris, *ae f syn. rhinologia*, *ae f* лікування хвороб носа; розділ медицини, що вивчає анатомію та патологію носа, а також методи лікування та профілактики його захворювань

rhinorrhoea, *ae f* витікання слизу з носа

rhinorrhaphia, *ae f* зшивання країв рани на носі

roentgenogramma, *atis n* рентгенограма — зображення, зняте на чутливій плівці за допомогою рентгенівського випромінювання

roentgenographia, *ae f* 1) метод дослідження за допомогою рентгенівського випромінювання; 2) фотографування у рентгенівському випромінюванні

ruptura uteri syn. metrorrhexis розрив матки

S

salpingectomy, *ae f* видалення маткової труби

salpingorrhaphia, *ae f* зшивання маткових труб

salpingoscopia, *ae f* огляд євстахієвої труби

salpingostomia, *ae f* утворення отвору при непрохідності маткових труб

salpingotomia, *ae f* перерізання маткових труб

sarcoma, atis n злоякісна пухлина, яка складається з недозрілої сполучної тканини

sarcosis, is f численні м'язові пухлини

scleroticus, a, um затверділий, склеротичний

sclerotomia, ae f хірургічна операція, застосовують при глаукомі з метою зниження внутрішнього тиску

seborrhoea, ae f захворювання сальних залоз, характеризується посиленою секрецією

sepsis, is f сепсис, інфекційне захворювання, обумовлене проникненням у кров мікробів

sinadenoma, atis n пухлина слинної залози

sinolithus, i m слинний камінь

sinoma, atis n пухлина слинних залоз

sialophagia, ae f проковтування слини

sialorrhoea, ae f збільшення виділення слини, гіперсаливація

sideropenia, ae f недокрі'я, спричинене нестачею заліза в організмі (chlorosis)

sinusitis maxillaris syn. highmoritis, itidis f гайморит, запалення верхньощелепної пазухи

somataesthesia, ae f чутливість тіла

spasmodia, ae f схильність до спазмів

sphygmomanometerum, i n прилад для вимірювання пульсу

splenomegalomegalia, ae f збільшення печінки та селезінки

splenomegalia, ae f значне збільшення селезінки, яке найчастіше виникає при захворюваннях крові

splenoptosis, is f опущення селезінки, блукаюча селезінка

spondylitis, is f нерухомість суглобів хребта

stomatopathia, ae f захворювання сальних залоз

stenocephalia, ae f вузький череп

stenosis recti звуження прямої кишки (див. proctostenosis)

stenostomia, ae f 1) звуження рота внаслідок скорочення рубців; 2) звуження будь-якого отвору

stethoparalysis, is f параліч грудних м'язів

stethoscopia, i n спеціальна трубка для вислуховування внутрішніх органів

stethospasmus, i m спазм м'язів грудної клітки

stomatitis aphthosa гостре інфекційне запалення слизової оболонки рота з aftozними бляшками

stomatomycosis, is f грибокве захворювання слизової оболонки рота

stomatoplastic, ae f стоматопластика, пластика рота

sympblepharon, i n зрощення повік з очним яблуком

sympathia, ae f співчуття, симпатія

symphysis, is f зчленування, зрощення

synalgia, ae f рефлекторний (іrrадіюючий) біль

syncheilia, ae f природжене зрощення губ

synchondrosis, is f з'єднання кісток за допомогою хряща

syndactylia, ae f зрощені пальці

syndesmorexia, ae f фіксація (прикріплення) зв'язок

syndromum, i n поєднання симптомів, характерних для певного захворювання

syndromum asthenicum астеничний синдром (див. neurasthenia)

synkinesia, ae f скоординовані рухи

synostosis, is f щільне зрощення кісток за допомогою кісткової тканини

Т

tachycardia, ae f прискорене серцебиття

tachyphylaxia, ae f швидка імунізація

tachypnoe, es f прискорене дихання

tenosinovitis, itidis f запалення сухожилка та синовіальної сумки

thalassophobia, ae f боязнь моря

therapia, ae f галузь медицини, що вивчає внутрішні хвороби, методи їх профілактики та лікування

thermicus, a, um тепловий

thrichomycosis, is f грибокве захворювання волосся

trich aesthesia, ae f особлива чутливість волосистої частини шкіри

thrombocytopenia, ae f зменшення кількості тромбоцитів

thrombophlebitis, itidis f запалення вени з утворенням тромба

thyreoidopathia, ae f захворювання щитоподібної залози
tocomania, ae f післяпологовий психоз
tonsillectomia, ae f syn. **amygdalectomia**, ae f видалення мигдалика
tonsillotomy, ae f тонзилотомія, часткове видалення мигдаликів
topographia, ae f місцезнаходження та розташування ділянок і органів тіла по відношенню один до одного
topophobia, ae f боязнь окремих місць
toxemia, ae f наявність у крові токсинів
toxicogenesis, is f утворення токсинів
toxicologia, ae f наука про отрути, їхню дію на організм і про можливості використання отрут у медицині та біології
typhlatonia, ae f атонія сліпої кишки
typhlopaedagogus, i m спеціаліст, який виховує та навчає сліпих і слабозрячих дітей
typhlotomia, ae f оперативний розтин сліпої кишки

У

ulectomia, ae f резекція ясен
ulotomy, ae f розтин ясен (див. **gingivotomy**)
uraemia, ae f збільшення сечі та інших азотистих речовин у крові
uranoplegia, ae f syn. **palatoplegia**, ae f параліч м'язів м'якого піднебіння
uranorrhaphia, ae f syn. **palatorrhaphia**, ae f зшивання піднебіння
uranoschisis, is f природжена розщелина піднебіння (див. **palatoschisis**)
urterolithus, i m камінь у сечоводі

urolithiasis, is f утворення сечових каменів, сечокам'яна хвороба
uropoësis, is f сечотвір, процес секретії сечі

V

vasodilatatio, onis f розширення кровоносних судин (див. **angiectasia**)
venotomia, ae f syn. **phlebotomia**, ae f розріз вени

X

xanthoderma, ae f (**xanthodermma**, atis n) відкладання жовтого пігменту на шкірі
xanthopsia, ae f бачення предмета у жовтому кольорі (при жовтяниці, деяких випадках отруєнь)
xenotransplantatio, onis f див. **heterotransplantatio**
xeroderma, atis n (**xeroderma**, ae f) syn. **ichthyosis**, is f ненормально суха шкіра, надмірне ороговіння шкіри "риб'яча луска"
xerocheilia, ae f сухість губ
xerophthalmia, ae f сухість кон'юнктив очей
xerostomia, ae f сухість у роті, спричинена зменшенням або припиненням секретії слини

Z

zoologia, ae f наука про тварин
zootoxinum, i n токсини тваринного походження

УКРАЇНСЬКО – ЛАТИНСЬКИЙ СЛОВНИК КЛІНІЧНИХ ТЕРМІНІВ

А

акушерство *tocologia, ae f, obstetricia, ae f*
алергічний *allergicus, a, um*
анестезія заморожуванням *cryanaesthesia, ae f*
атрофія жирової тканини *lipodystrophia, ae f*
атрофія однієї половини тіла *hemiatrophia, ae f*
атрофія шкіри у старечому віці *gerodermia, ae f*
афтозний *aphthosus, a, um*

Б

барвник, забарвлюючий *chromogenus, a, um*
бачення предметів у жовтому кольорі *xanthopsia, ae f*
бачення предметів у збільшеному вигляді *macropsia, ae f*
бачення предметів у червоному кольорі *crythropsia, ae f*
біль у вусі *otalgia, ae f*
біль у ділянці обличчя *prosopalgia, ae f*
біль у колінному суглобі *gonalgia, ae f*
біль у ротовій порожнині *stomatodynia, ae f*
біль у селезінці *splenalgia, ae f*
біль у серці *cardialgia, ae f*
боязнь отруєння *toxophobia, ae f; toxiscophobia, ae f*
боязнь пологів *tocophobia, ae f*
брахіотомія, вилушування плечового суглоба у плода *brachiotomia, ae f*

В

великий язик *megaloglossia, ae f; macroglossia, ae f*

видалення молочної залози *mastectomy, ae f*
видалення нирки *nephrectomia, ae f*
видалення сухожилка *tenectomy, ae f*
видалення хряща *chondrectomia, ae f*
видалення шлунок і дванадцятипалої кишки *gastroduodenectomy, ae f*
виділення сечі блакитного кольору *cyanuria, ae f*
визначення кольору органічної рідини *chromoscopy, ae f*
визначення розміру органів за рентгенівськими знімками *orthodiagraphia, ae f*
використання високого тиску для наркозу *baronarcosis, is f*
використання лейкоцитів з лікувальною метою *leukocytotherapia, ae f*
вимірювання параметрів та опис частин людського тіла *anthropometria, ae f*
випадання *prolapsus, us m*
виправлення дефектів або деформацій тканинами чи органами донора *isoplastica, ae f; homoplastica, ae f*
витікання сліз з ока, слезотеча *ophthalmorrhoea, ae f*
відкладання жиру в тканинах *liporexia, ae f*
відсутність дихання *apnoe, es f*
відчуття солодкого присмаку в роті *glykogeusia, ae f*
вологотлюбивість *hygrophilia, ae f*
природжена аномалія розвитку судин *angiodysplasia, ae f*
природжена атрофія шкіри із зморщуванням *dermatolysis, is f*
втрата чутливості *anaesthesia, ae f*
вузьке обличчя *stenoprosopia, ae f*
вчення про внутрішні органи *splanchnologia, ae f*
вчення про кістки *osteologia, ae f*
вчення про сухожилки *tenologia, ae f*

Г

галузь медицини, яка при лікуванні хвороб використовує оперативні методи *chirurgia*, *ae f*
геморагічний *haemorrhagicus*, *a, um*
генералізований *generalisatus*, *a, um*
гіпертрофія великої ділянки головного мозку *megalocephalia*, *ae f*
гнійне запалення нирок *pyonephritis*, *itidis f*
гнійний *purulentus*, *a, um*
гностеча *pyorrhoea*, *ae f*
гностеча з вуха *otorrhoea*, *ae f*
головний біль *cephalalgia*, *ae f*; *kephalgia*, *ae f*
гострий біль за ходом нерва *neuralgia*, *ae f*
грибкове захворювання вуха *otomycosis*, *is f*
грижа печінки *hepatocoele*, *es f*

Д

дальзорістість *hypermetropia*, *ae f*
дефект зору, коли предмети здаються зеленкуватого кольору *chloropsia*, *ae f*
диплегія, двосторонній параліч *diplegia*, *ae f*
диспропорція *disproportio*, *onis f*
дистрофічний *dystrophicus*, *a, um*
дитячий лікар *paediatr*, *tri m*
добре забарлювана речовина ядра клітини *chromatinum*, *in*
душевне захворювання *psychopathia*, *ae f*

Е

емоційна збудженість *neurotonia*, *ae f*
епідемічний *epidemicus*, *a, um*
етіотропний, такий, що впливає на причину захворювання *aetiotropus*, *a, um*

Ж

жирове грижа *lipocoele*, *es f*
жироутворюючий *lipogenus*, *a, um*; *lipogenes*, *is*
жовтиниця *icterus*, *i m*
жовч у крові *cholacemia*, *ae f*
жовчна колька *cholecystalgia*, *ae f*

жовчний камінь *cholelithus*, *i m*
жовчні пігменти у сечі *cholera*, *ae f*
жовчнокам'яна хвороба *cholelithiasis*, *is f*
жовчогінний *cholagogus*, *a, um*

З

закріплення сухожилків очних м'язів *tenopexia*, *ae f*
запалення вінцевих артерій *coronaritis*, *itidis f*
запалення всіх шарів серця *pancarditis*, *itidis f*
запалення всіх судин *panangitis*, *itidis f*
запалення внутрішнього та середнього вуха *panotitis*, *itidis f*
запалення головного мозку *encephalitis*, *itidis f*
запалення жовчних шляхів *cholangitis*, *itidis f*
запалення жовчного міхура *cholecystitis*, *itidis f*
запалення кишків *enteritis*, *itidis f*
запалення колінного суглоба *gonarthrit*, *itidis f*
запалення легень *pneumonia*, *ae f*
запалення мозкових оболонок *meningitis*, *itidis f*
запалення м'язів грудей *stethomyositis*, *itidis f*
запалення м'язів та павутинної оболонки головного мозку *leptomeningitis*, *itidis f*
запалення нирки *nephritis*, *itidis f*
запалення ниркової миски та сечового міхура *pyelocystitis*, *itidis f*
запалення потових залоз *hidradenitis*, *itidis f*
запалення пульпи зуба *pulpitis*, *itidis f*
запалення сірої речовини головного мозку *polioencephalitis*, *itidis f*
запалення сірої речовини спинного мозку *poliomyelitis*, *itidis f*
запалення слизової оболонки рота *stomatitis*, *itidis f*
запалення сліної та висхідної ободової кишки *colotyphilitis*, *itidis f*
запалення слізної залози *dacryadenitis*, *itidis f*
запалення хрящів, кісток та суглобів *chondroosteoarthritis*, *itidis f*
запалення шкіри *dermatitis*, *itidis f*

запалення язика glossitis, itidis f
 запис пульсу за допомогою спеціально-
 го приладу sphygmographia, ae f
 зародковий embryonalis, e
 зародок жирової клітини lipoblastus, i m
 зародок нервової клітини neuroblastus, i m
 затвердіння селезінки splenosclerosis,
 is f
 затвердіння стінок судин angiosclerosis,
 is f
 захворювання зародка в період його
 розвитку embryopathia, ae f
 захворювання печінки hepatopathia,
 ae f
 захворювання ротової порожнини
 stomatopathia, ae f
 захворювання селезінки splenopathia,
 ae f
 захворювання судин angiopathia, ae f
 захворювання шлунка gastropathia,
 ae f
 зашивання селезінки splenorrrhaphia,
 ae f
 зашивання сухожилка tenorrrhaphia,
 ae f
 збільшення кількості шлункового соку
 gastrorrhoea, ae f
 збільшення добової кількості сечі
 polyuria, ae f
 збільшення нижньої щелепи macro-
 gnathia, ae f
 збільшення нутрація splanchnomegalia,
 ae f
 збільшення об'єму серця cardiomegalia,
 ae f
 зеленій рак (Арана) chloroma, atis, n
 chloromycelosis, is f
 злоякісна ембріональна пухлина em-
 bryoma, atis n
 зменшення кількості лейкоцитів leuko-
 penia, ae f
 змертвілий necroticus, a, um
 змертвіння стінок кровоносною судини
 angionecrosis, is f
 значне поширення інфекційної хвороби,
 яке перевищує звичайний для даної
 місцевості рівень захворюваності
 epidemia, ae f
 знебарвлення сечі achromaturia, ae f
 знижена чутливість до тепла thermo-
 hypaesthesia, ae f
 знижена чутливість до тиску barohy-
 paesthesia, ae f
 зубний біль odontalgia, ae f
 зубний камінь odontolithus, ae f

зубного походження odontogenus, a, um;
 odontogenes, is
 зшивання серця cardiorrrhaphia, ae f
 зшивання слизої кишки typhlorrrhap-
 bia, ae f

I

інструмент для огляду вуха otoscopym, i n

K

камінь у головному мозку encephalo-
 lithus, i m
 кам'яна хвороба lithiasis, is f
 кесарія рэтині sectio caesarea
 киста, міхур cystis, is f; cysta, ae f
 кишковий камінь enterolithus, i m
 кишковий спазм enterospasmus, i m
 кісткова клітина osteocytus, i m
 клітина хряща chondrocytus, i m
 кон'юнктивіт, запалення слизової або
 сполучної оболонки ока conjunc-
 tivitis, itidis f
 короткі кімці brachymelia, ae f
 короткоголовість brachycephalia, ae f
 короткопалість brachydactylia, ae f
 крива коливань стінок артерій (пульсу)
 sphygmogramma, atis n
 криптогенний cryptogenes, is; cryp-
 togenus, a, um
 крововилив у порожнину суглоба
 haemarthrosis, is f
 крововилив у черепі encephalorrhagia,
 ae f
 кровоспинний, кровотамувальний hae-
 mostaticus, a, um
 кровотвір haematopoesis, is f
 кровотворний haematogenus, a, um;
 haematogenes, is
 кровотеча із духа otorrhagia, ae f
 кровотеча після видалення зуба odonto-
 rrhagia, ae f
 кровотеча із нирки nephrorrhagia, ae f
 кровотеча із рота або ясен stomatorrha-
 gia, ae f
 кровотеча у хворих на лейкоз leuko-
 rrhagia, ae f
 кров у сечі haematuria, ae f
 кров'яна грижа, скупчення крові
 в обмеженій ділянці haematocoele,
 es, f
 кров'яна пухлина haematoma, atis n
 кров'яний піт haematidrosis, is f

Л

лев'яче обличчя (ознака прокази) leontiasis, is f
лікування печінки або лікування препаратом печінки hepatotherapia, ae f
лікування повітрям pneumatotherapia, ae f
лікування сонцем heliotherapia, ae f
лікування теплом thermostherapia, ae f
лікування холодом cryotherapia, ae f

М

манія величності megalomania, ae f
манія підпалювання pyromania, ae f
медикаментозна лікування pharmaco-therapia, ae f
механічний mechanicus, a, um
мікроскопічне вивчення хворих тканин та органів histopathologia, ae f
мікроскопічне дослідження шкіри dermatoscorpia, ae f
міотичний, той, що спричиняє зжужження змиць mioticus, a, um
місцевий біль topalgia, ae f
мозкова грижа encephalocoele, es f
мозкова оболонка meninx, ingis f
молодий еритроцит erythroblastus, i m
молочний сік у сечі chyluria, ae f
морська кліматотерапія thalassotherapia, ae f
морфологія людини anthropomor-phologia, ae f
м'яка оболонка головного мозку leptomening, ingis f

Н

надмірна пігментація шкіри chroma-tosis, is f
найдрібніші, переважно одноклітинні рослини, видимі лише під мікроско-пом microorganismi, brum m (pl.)
накладання штучної фістули на крово-носну судину angiostomia, ae f
наука про закономірності розвитку зародка embryologia, ae f
наука про захворювання ротової порож-нини, їх профілактику та лікування stomatologia, ae f
наука про подібність homologia, ae f
наука про походження та еволюцію лю-дини anthropologia, ae f

наука про пульс sphymologia, ae f
наука про серцеві захворювання cardio-
logia, ae f
наука про тварин zoologia, ae f
наука про шлункові та кишкові захво-
рювання gastroenterologia, ae f
нахилість зайвих зубів polyodontia,
ae f
незралгія ока ophthalmalgia, ae f
недорозвиненість молочних залоз мікро-
mastia, ae f
недорозвиненість нижньої щелепи mic-
rognathia, ae f
недостатній об'єм черепа щодо об'єму тіла
oligocrania, ae f
ненормальне забарвлення сечі chroma-
turia, ae f
ненормально великі очі megalophthalmia,
ae f
ненормально короткі цювіки microble-
pharon, i p
ненормально часте рідке випорожнення
при посиленні перистальтики, про-
нос diarrhoea, ae f
неоднаковий розмір еритроцитів та лей-
коцитів anisocytosis, is f
неоднаковий тонус м'язових груп, дію-
чих одночасно anisosthenia, ae f
неоднакові зуби anisodontia, ae f
неоднаковість амплітуди пульсації
різних артерій anisosphymia, ae f
неправильне сприйняття кольорів dys-
chromatopsia, ae f
непропорційно великий череп megalocrania, ae f
нерівномірна секреція сечі у часі anis-
uria, ae f
нерухомість akinesia, ae f
нирковокам'яна хвороба nephrolithiasis,
is f
ніжка, стебельце, стебло pedunculus, i m
ножна лизина pediluvium, i p

О

обмежене або дифузне почервоніння
шкіри erythema, atis p
однаковий, рівний ритм isorhythmus, i m
однакової форми, морфологічно іден-
тичний isomorphus, a, um
огляд внутрішніх органів splanchno-
scopia, ae f
огляд ротової порожнини stomatosco-
pia, ae f

огляд тіла somatoscopia, ae f
 однаковість напруги, тиску isotonia, ae f
 однобічна неврастенія hemineurasthenia, ae f
 однорідний homogēnes, is
 одностаність isochronismus, i m
 одонтогенний, зубний odontogenes, is; odontogenus, a, um
 оперування внутрішніх органів splanchnotomia, ae f
 оптичний, зоровий opticus, a, um
 оптичний прилад для спостереження дрібних об'єктів та деталей їхньої структури, невидимих неозброєним оком microscopus, i m; microscopium, i n
 опущення внутрішніх органів splanchnoptosis, is f
 опущення нирки nephroptosis, is f
 отруєння, токсикоз toxicosis, is f

П

параліч лицевого нерва prosopoplegia, ae f
 параліч серця cardioplegia, ae f
 параліч м'язів очей ophthalmoplegia, ae f
 параліч м'якого піднебіння uranoplegia, ae f
 параліч усього тіла paraplegia, ae f
 патологічний страх перед усім новим neophobia, ae f
 перерізання (розтин) нерва neurotomia, ae f
 печінковий hepatogenus, a, um; hepatogēnes, is
 підвищена гострота слуху hyperacusia, ae f
 підвищена чутливість до тепла thermo-hyperaesthesia, ae f
 підвищений вміст жиру в крові lipaemia, ae f
 підвищення смакових відчуттів hypergeusia, ae f
 підтримка (зберігання, застія) нормальних запасів цукру в організмі glykostatiasis, is f
 післяхолецистектомічний postcholecystectomy, a, um
 пластика з використанням синтетичних матеріалів alloplastica, ae f
 пластика кишок enteroplastica, ae f

пластика кісток osteoplastica, ae f
 пластика хрида або пересадка хридової тканини chondroplastica, ae f
 пластика твердого піднебіння palatoplastica, ae f syn. uranoplastica, ae f
 полиемія polyaemia, ae f
 подвійний слиний мозок diplomyelia, ae f
 посилене потіння, потовиділення hidrorrhea, ae f
 прикріплення відрізка кишки до стінки живота enteropexia, ae f
 прилад для вимірювання зросту та пропорцій тіла людини anthropometrum, i n
 прилад для запису пульсових хвиль aphygmographium, ii n
 прискорене дихання tachypnoe, es f
 прискорений пульс tachysphygmia, ae f
 прискорений розвиток tachygenesis, is f
 пристрій для вимірювання інтенсивності забарвлення chromometrum, i n
 пристрій для вимірювання чутливості до тиску baroaesthesiometrum, i n
 пристрій для вимірювання швидкості руху tachymetrum, i n
 притишений пульс bradysphygmia, ae f
 пухлина рогівки keratoma, ātis n

Р

резекція, часткове видалення resectio, ōnis f
 резекція печінки hepatectomia, ae f
 резекція товстої кишки colectomia, ae f
 рентгенограма слинних проток sialogramma, ātis n
 рентгенографія нирок nephrographia, ae f
 ретенція, затримка retentio, ōnis f
 рецидивуючий recidivus, a, um
 різне забарвлення райдужної оболонки очей allophthalmia, ae f
 розвиток ембріона embryogenesis, is f
 розвиток тканин histogenesis, is f
 розділ гістології, що вивчає хімічну властивість тканин histochemia, ae f
 розлад живлення кісток osteodystrophia, ae f
 розлад нюху dysosmia, ae f
 розлад пігментації шкіри dyschromia, ae f
 розлад теплової чутливості thermoparaesthesia, ae f

розм'якшення головного мозку encephalomalacia, ас f
 розм'якшення кісток malacosteosis, is f; osteomalacia, ас f
 розм'якшення мозкової оболонки meningomalacia, ас f
 розм'якшення м'язової тканини myomalacia, ас f
 розм'якшення селезінки splenomalacia, ас f
 розрив шкірних капілярів dermatorrhesis, is f
 розсіяний disseminatus, а, um
 розтин білої речовини головного мозку leukotomia, ас f
 розтин вени сполучної оболонки ока ophthalmophlebotomia, ас f
 розтин жовчної протоки choledochotomia, ас f
 розтин зародка embryotomia, ас f
 розтин кісток osteotomia, ас f
 розтин колінного суглоба gonarthrotomia, ас f
 розтин рогівки keratotomia, ас f
 розтин селезінки splenotomia, ас f
 розтин сухожилка tenotomia, ас f
 розумовий, психічний mentalis, с
 розширення жовчних проток cholangiectasia, ас f
 розширення серця cardiectasia, ас f
 розщеплення вуглеводів glykolysis, is f
 руйнування тканин histolysis, is f
 руйнування хряща chondrolysis, is f

С

сечокам'яна хвороба cystolithiasis, is f
 синюха, ціаноз cyanosis, is f
 сип, висип exanthema, atis n
 сказ, водобовзнь lyssa, ас f; hydrophobia, ас f; rabies, ei f
 слоновість, слонова хвороба elephantiasis, is f
 слухова галюцинація acusma, atis n
 слуховий acusticus, а, um
 спазм мускулатури однієї половини обличчя (рота та ін.) hemispasmus, i m
 спеціаліст із знеболювання анаестhesiologist, i m
 спеціаліст із захворювань шкіри dermatologist, i m
 спленогенний, селезінковий splenogenes, is; splenogenus, а, um;

сповільнена чутливість bradyaesthesia, ас f
 сповільнене дихання bradypnoe, es f
 сповільнене травлення bradydypsia, ас f
 сповільнений обмін речовини bradytrophia, ас f
 сповільнені психічні реакції bradyphrenia, ас f
 сповільнення або припинення утворення еритроцитів erythroblastopenia, ас f
 сповільнення ритму серця brachycardia, ас f; bradycardia, ас f
 стадії stadium, i n
 сталість (відносна) температури тіла, що забезпечується фізіологічними механізмами терморегуляції isothermia, ас f
 стенокардія, грудна жаба stenocardia, ас f syn. angina pectoris
 страх захворювання pathophobia, ас f; nosophobia, ас f
 судинний спазм angiospasmus, i m
 сухість у носі xerorhinia, ас f

Т

теплолюбність thermophilia, ас f
 тимчасове збільшення кількості лейкоцитів у крові leucocytosis, is f
 тотальне ушкодження суглоба panarthrit, itidis f
 тривалий, затяжний chronicus, а, um
 тромбоз судин селезінки splenothrombosis, is f

У

утворення вушних каменів otolithiasis, is f
 утворення зовнішньої кишкової мориці enterostomia, ас f
 утворення каменів у слинних залозах sialolithiasis, is f
 утворення клітин cytogenesis, is f
 утворення тканин histopoesis, is f
 утворення хряща chondrification, onis f
 утворення цукру glykogenesis, is f
 утворення штучного отвору neostomia, ас f
 ушкодження (травма) органа внаслідок

різких змін атмосферного тиску
barotrauma, alis o
уявне зменшення розмірів видимих
предметів micropsia, ae f

Ф

фагоцитоз еритроцитів erythrophagia, ae f
фізіологія тканин histophysiology, ae f
фіксація нирки nephropexia, ae f
фіксація цукру в організмі glykorexia,
ae f
флегмона молочної залози parmastitis,
itidis f
флюороз fluorosis, is f
функціональний розлад нервової систе-
ми neurōsis, is f

Х

хірургічний chirurgicus, a, um
хвороба хребця неzapального характе-
ру spondylōsis, is f
хвороблива звичка (тяги) до ефіру
actheromania, ae f

хворобливо посилений апетит polypha-
gia, ae f syn. bulimia, at f
хронічне захворювання колінного сугло-
ба gonarthrosis, is f

Ц

цитриновий citricus, a, um
цукор у крові glykaemia, ae f
цукор у сечі glykuria, ae f

Ч

червоне забарвлення сечі erythruria,
ae f
червоне кров'яне тільце erythrocytus, i m
чорний пігмент у сечі melanuria, ae f
чутливий до тиску barosensibilis, e
чутливість до тиску baraesthesia, ae f

Ш

швидке виведення сечі tachyuria, ae f
шлункова кровотеча gastrorrhagia, ae f

ЛАТИНСЬКО – УКРАЇНСЬКИЙ СЛОВНИК ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ТЕРМІНІВ

acetas, atis m ацетат
 acetylsalicylicus, a, um ацетилсаліциловий
 Adrenalinum, i n адреналін
 Aethylmorphinum, i n етилморфін
 Ammonium, i n амоній
 Analginum, i n анальгін
 Anaesthesinum, i n анестезин
 Antianacemum, i n антианемін
 Antipyrinum, i n антипірин
 arsenicosus, a, um миш'яковистий
 ascorbinicus, a, um аскорбіновий
 Atropinum, i n атропін
 Barium, i n барій
 benzoas, atis m бензоат
 Bismuthum, i n вісмут
 camphoratus, a, um камфорний
 Cardiovalenum, i n кардіовален
 Chlorali hydras хлоралгідрат
 chloridum, i n хлорид
 Cocainum, i n кокаїн
 Cuprum, i n мідь
 Desoxycorticosteroni acēlas дезокси-
 кортикостерону ацетат
 Enterodesum, i n ентеродез
 essentia, ae f есенція
 Frangula, ae f крушина
 glycerophosphas, atis m гліцерофосфат
 gluconas, atis m глюконат
 Haematogenum, i n гематоген
 hydrobromidum, i n гідробромід
 hydrocarbonas, atis m гідрокарбонат
 hydrochloridum, i n гідрохлорид
 hydrolodicus, a, um йодистоводневий
 hydrosulfuricus, a, um хлористовод-
 невий
 hydrotartaras, atis m гідротартрат
 hydroxydum, i n гідроксид
 Hypericum perforatum Gen. Hyperici per-
 forati звіробій дірчастий
 iodidum, i n йодид
 isotonicus, a, um ізотонічний

lactas, atis m лактат
 Leucogenum, i n лейкоген
 Lithium, i n літій
 Monomycinum, i n мономіцин
 Myelosanum, i n мієлосан
 nitras, atis m нітрат
 nitricus, a, um азотний
 nitris, itis m нітрид
 odoratus, a, um пахучий, який має
 гарний запах
 oxybutyras, atis m оксипутират
 Pancreatinum, i n панкреатин
 peroxydum, i n перекис
 Phenacetinum, i n фенацетин
 phosphas, atis m фосфат
 phthoridum, i n фторид
 Phytoferrolactolum, i n фітоферолетол
 Plumbum, i n свинець
 Ricinus, i n рицина
 salicylas, atis m саліцилат
 salicylicus, a, um саліциловий
 Sarcosylinum, i n сарколінін
 Scopolaminum, i n скополамін
 Spleninum, i n спленін
 Streptocidum, i n стрептоцид
 Strychninum, i n стрихнін
 subnitras, atis m основний нітрат
 sulfas, atis m сульфат
 sulfidum, i n сульфід
 sulfis, itis m сульфід
 sulfuricus, a, um сірчаний
 sulfuresus, a, um сірчистий
 Talcum, i n тальк
 Tanninum, i n танін
 tartaricus, a, um виннокислий, винний
 tetraboras, atis m тетраборат
 Thiaminum, i n тіамін
 Thyreoidinum, i n тиреоїдин
 Tocopheroli acetas токоферолу ацетат
 Xycainum, i n хсикаїн

УКРАЇНСЬКО – ЛАТИНСЬКИЙ СЛОВНИК ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ТЕРМІНІВ

адреналін	Adrenalinum, i n	ізотонічний	isotonicus, a, um
аїр тростини́вий, лопух	Calamus, i n	іхтіол	Ichthyolum, i n
амідопірин	Amidopyrinum, i n	каланхоє	Kalanchoë, es f
аміназин	Aminazinum, i n	карбонат	carbonas, atis m
ампіцилін	Ampicillinum, i n	кофеїн-натрій	Coffeinum-natrium
анальгін	Analginum, i n	краплі "Дента"	guttae "Denta"
ангідрид	anhydridum, i n	кристалічний	crystallisatus, a, um
анестезик	Anaesthesinum, i n	кропива дволиста	Urtica dioica
атропін	Atropinum, i n	кропива собача	Leonurus, i m
ацетилсаліциловий	acetylsalicylicus, a, um	лактат	lactas, atis m
ацетилцистеїн	Acetylcysteinum, i n	ланолін	Lanolinum, i n
бензилпеніцилін натрій	Benzylpenicillinum-natrium	левоміцетин	Laevomycetinum, i n
ванілін	Vanillinum, i n	мепротан	Meprothanum, i n
вікасол	Vikasolum, i n	метилсаліцилат	Methyl salicylas
віснут	Bismuthum, i n	миш'якозастий	arsenicus, a, um
водяний перець	Polygonum hydropiper, Gen. Polygoui hydropiperis	мучниця, ведмеже вушко	Uva ursi, Gen. Uvae ursi
галун	Alumen, inis n	нагідки	Calendula, ac f
гвоздика	Caryophyllus, i m	нафталин	Naphthalanum, i n
гідрокарбонат	hydrocarbonas, atis m	нашати́рний спирт	solutio Ammonii caustici
гідрокортисон	Hydrocortisonum, i n	нікотини́вий	nicotinicus, a, um
гідротартрат	hydrotartras, atis m	но́варсенал	Novarsenolum, i n
гідрохлорид	hydrochloridum, i n	но́радреналін	Noradrenalinum, i n
гірчичник	charta sinapisata	но́рсульфазол	Norsulfazolum, i n
глід	Crataegus, i f	оксибутират	oxybutyras, atis m
гліцерол	Glycerolum, i u	окситетраци́клін	Oxytetracyclinum, i n
глюко́нат	gluconas, atis m	омнопо́и	Omnoponium, i n
деревій	Millefolium, i n	основний карбонат	subcarbonas, atis m
дибазол	Dibazolum, i n	основний ні́трат	subnitras, atis m
дигален-нео	Digalenum-neo	оцтовий	aceticus, a, um
димедро́л	Dimedrolum, i n	папаверин	Papaverinum, i n
дипразин	Dipraziumum, i n	папо́роть чоловіча	Filix mas, Gen. Filicis maris
дьюго́ть	pix liquida, Gen. picis liquidae	пеніци́лін	Penicillinum, i n
еукалі́пт	Eucalyptus, i f	персик (дерево)	Persicus, i f
етазо́л	Aethazolum, i u	персик (плід)	Persicum, i n
етакри́дин	Aethacridinum, i n	піраміна́л	Pyraminalum, i n
ефедрин	Ephedrinum, i n	пірацета́м	Pyracetatum, i n
желато́за	Gelatosa, ac f	платифі́лін	Platyphyllinum, i n
залізо	Ferrum, i n	присипка	aspersio, onis f

раунатин Raunatinum, in
рибофлавін Ribosflavinum, in
саліцилат salicylas, atis m
саліциловий salicylicus, a, um
сахарин Saccharinum, in
солодка, локрисиа Glycyrrhiza, ae f;

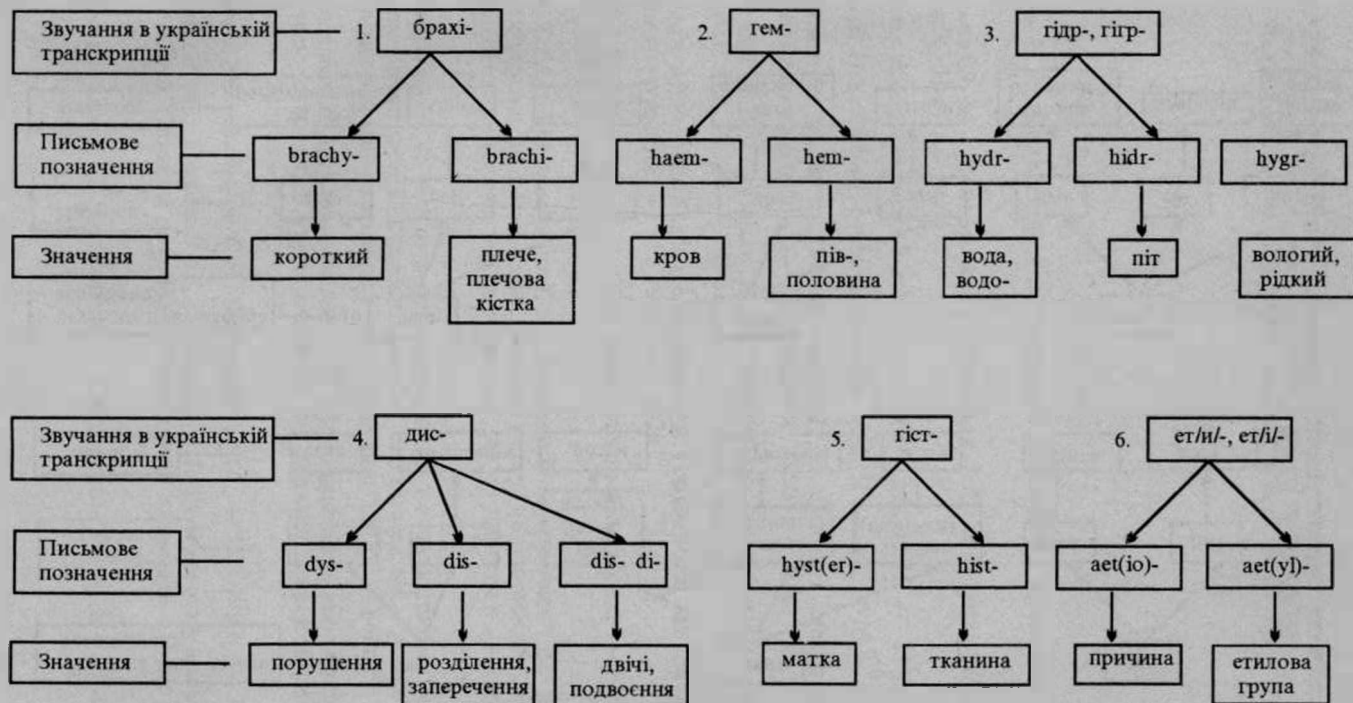
Ліквіритія, ae f
срібло Argentum, in
стеарат stearas, atis m
стрептоміцин Streptomycinum, in
стрептоцид Streptocidum, in
сульфадимезин Sulfadimezinum, in
таблетки "Пентовіт" tabulettae

"Pentovitum"
танін Tanninum, in
теобромін Theobrominum, in

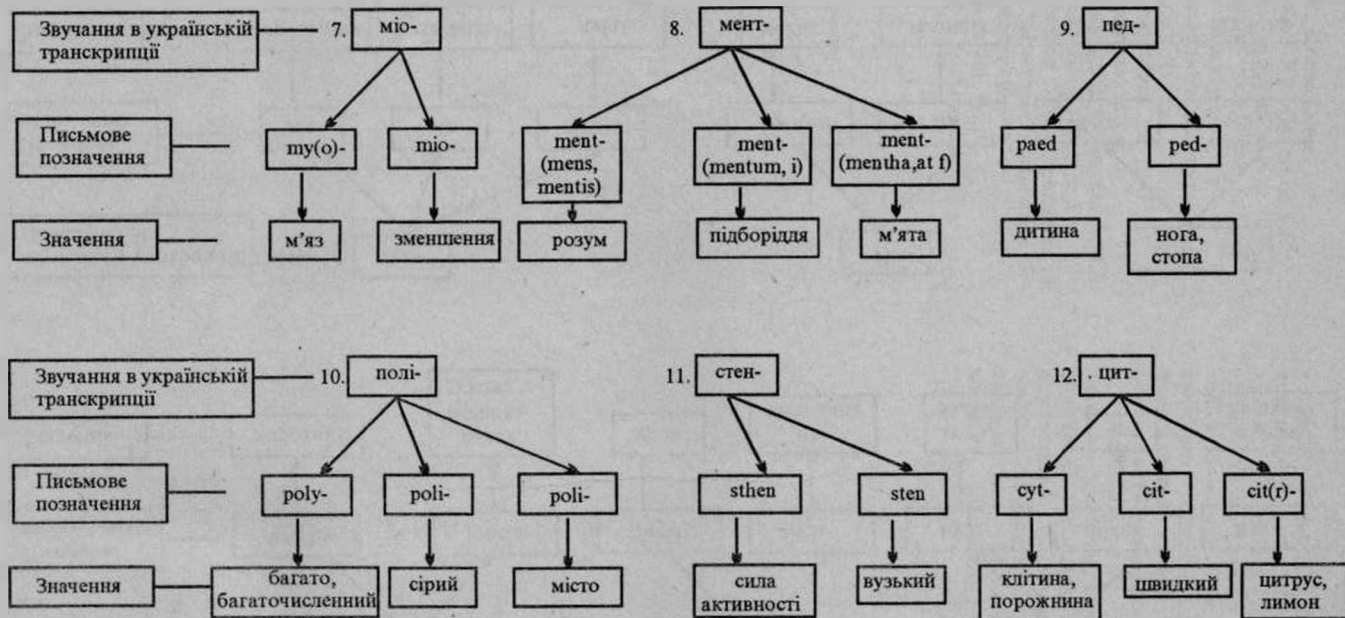
теофілін Theophyllinum, in
тетраборат tetraboras, atis m
тимол Thymolum, in
тіамін Thiaminum, in
тіопентал-натрій Thiopentalum-natrium
тригідрат trihydras, atis m
фенобарбітал Phenobarbitalum, in
феноксиметилпеніцилін Phenoxy-methyl-
penicillinum, in
фосфат phosphas, atis m
фруктовий fructicus, a, um
фуразолідон Furazolidonum, in
хінін Chininum, in
хлоралгідрат Chlorali hydras
хлорид chloridum, in

ДОДАТОК 1

ГРАФІЧНА СТРУКТУРА ТЕРМІНІВ-ОМОФОНІВ

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ 1

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бабичев Н.Т., Боровский Я.М.* Словарь латинских крылатых слов. — М., 1982. — 957с.
2. *Бобирьов В.М., Крилов Ю.П., Чекман І.С.* Фармакологія. — К.: Здоров'я, 1996. — 416с.
3. *Боголюбов В.М.* Латинский язык. Изд. II. — М., 1955. — 334с.
4. *Дворецкий И.Х.* Латино-русский словарь. Изд. II. — М., 1976. — 1096 с.
5. *Закалюжний М. М., Андрейчин М.А.* Посібник з анатомічної і клінічної термінології. — К.: Здоров'я, 1993. — 223с.
6. *Казаченко Т.Г., Громыко И.Н.* Античные афоризмы. — Минск: Вышэйш. шк., 1987 — 317с.
7. *Книпович М.Ф.* Словарь медицинской терминологии латинско-украинско-русский. — К., 1948. — 442с.
8. *Козовик І.Я., Шипайло Л.Д.* Підручник латинської мови. — К.: Вища шк. — 1976.—264с.
9. *Козуб Т.М., Краковецкая Г.А.* Краткий перечень латинской терминологии по основным разделам терапевтической стоматологии (Методические рекомендации для студентов). — Полтава, 1987. — 27с.
10. *Краковецкая Г.А.* Методические указания по латинскому языку к разделу "Клиническая терминология, созданная на основе греко-латинских терминоэлементов". — Полтава, 1983. — 34с.
11. *Краковецкая Г.А., Скрипникова Т.П.* Методические рекомендации к изучению латинской терминологии по терапевтической стоматологии. — Полтава, 1987. — 67 с.
12. *Крылов Ю.П., Бобирев В.Н.* Фармакология. — М., 1999. — 350с.
13. *Круцяк В.М., Пішак В.П., Проняєв В.І.* Російсько-українсько-латинський словник загальнобіологічних термінів. — Чернівці, 1996. — 285с.
14. *Латинська мова.* За редакцією А.Г.Ступінської. — К.: Вища шк., 1986. — 231с.

15. *Латинский язык и основы терминологии* под ред. Ю.Ф.Шульца. Изд. III. — М.: Медицина, 1982. — 335с.
16. *Латинский язык и основы медицинской терминологии* под общей редакцией М.Н.Чернявского. Изд. II. — Минск: Вышэйш. шк., 1989. — 352с.
17. *Международная анатомическая номенклатура* под ред. С.С. Михайлова. — М.: Медицина, 1980. — 240 с.
18. *Международная гистологическая номенклатура* под общей ред. Ю. Н. Копаева — К.: Вища шк., 1980. — 113с.
19. *Науково-технічний прогрес і мова*. Відп. редактор В. М. Русанівський. — К.: Наук. думка, 1978. — 194 с.
20. *Нетлюх М.А.* Українсько-латинський анатомічний словник (Анатомічна номенклатура). — Львів, 1995. — 216с.
21. *Новодранова В.Ф.* Сборник латинских упражнений по стоматологии (рукопись).—М., 1989.
22. *Оленич Р.М.* Латинська мова.— Львів, 1993. — 332с.
23. *Русско-украинско-латинский словарь медицинских терминов*. Под ред. проф. В.Г.Коляденко, проф. Ю.В.Шанина. — К.: Здоров'я, 1993.
24. *Скрипников М.С., Краковецька Г.О., Скрипникова Т.П., Лигоненко О.В.* Noli посере. — Полтава, 1995. — 138с.
25. *Скрипников Н.С., Краковецкая Г.А., Кульчицкий К.М., Лигоненко А.В.* Латинская терминология по топографической анатомии и оперативной хирургии (с приложением схем терминообразования и таблиц по грамматике). — Полтава, 1995.— 138с.
26. *Соболевский С.И.* Учебник латинского языка.— М.:Изд-во литературы на иностранных языках, 1953. — 558с.
27. *Цимбалюк Ю.В., Краковецька Г.О.* Крилаті латинські вислови. — К.: Вища шк., 1976.— 191с.
28. *Чернявский М. Н.* Латинский язык и основы фармацевтической терминологии. — М.: Медицина, 1984.— 320с.
29. *Энциклопедический словарь медицинских терминов в трех томах*. Гл. ред. Б.В Петровский. — М.: Советская энциклопедия., 1982—1984.
30. *Arnoudov G.* Terminologia medica polyglotta Medicina et physcultura. — Sofia, 1964. — 1029с.
31. *Rudritis K.* Terminologia medica in duobus voluminis "Liesta". — Riga, V. I—1973, V. II—1977.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Кривошецька Галина Олексіївна
Бобирьов Віктор Миколайович
Белєва Олена Миколаївна**

ЛАТИНСЬКА МОВА
РЕЦЕПТУРА
КЛІНІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

**Редактори українського тексту *В.К.Кульова, Т.І.Черниш*
Технічні редактори *Л.О.Запільська, Ж.М.Головако*
Коректори *Н.М.Бречах, В.І.Коваль*
Комп'ютерна верстка *Л.О.Ніколайчук***

Підп. до друку 22.06.99. Формат 60×84/16.
Папір друк. № 2. Гарнітура Time NR.
Друк вис. Ум. друк. арк. 20,93. Обл.-вид. арк. 23,5.
Тираж 5000 прим. Зам. 9-208.

Видавництво «Здоров'я», 252054 м. Київ-54, вул. Вороньського, 32 Б.

Свідчення видавництва «Здоров'я» № 02473139 від 02. 11.95.
АТ «Київська книжкова фабрика».

K 77 Латинська мова. Рецепттура. Клінічна термінологія.

/ Г.О.Краковецька, В.М.Бобирьов, О.М.Беляєва. — К.: Здоров'я, 1999. — 360 с.

ISBN 5-311-00942-X

Підручник створено згідно з програмою з латинської мови та основ медичної термінології для медичних вузів. Паралельно з граматичним матеріалом передбачено активне оволодіння студентами лексикою анатомічного, фармацевтичного та клінічного профілю. Основи рецепттури та клінічна термінологія, зважаючи на їх важливість у процесі становлення лікаря, викладено окремими розділами. Значна кількість вправ та їх різноплановість дозволить надати належної уваги самостійній праці на заняттях та в позаурочний час. Автори вважають за доцільне внести розроблений ними і апробований розділ "Терміни-омофони". Велика увага надається виробленню орфографічних навичок. Подано деякі культурологічні аспекти, словниковий матеріал, таблиці, схеми, ілюстрації.

Для студентів вищих медичних закладів освіти III—IV рівнів акредитації.

K 4101000000
209-99 Замовне

ББК 81.2 Латин. — 923